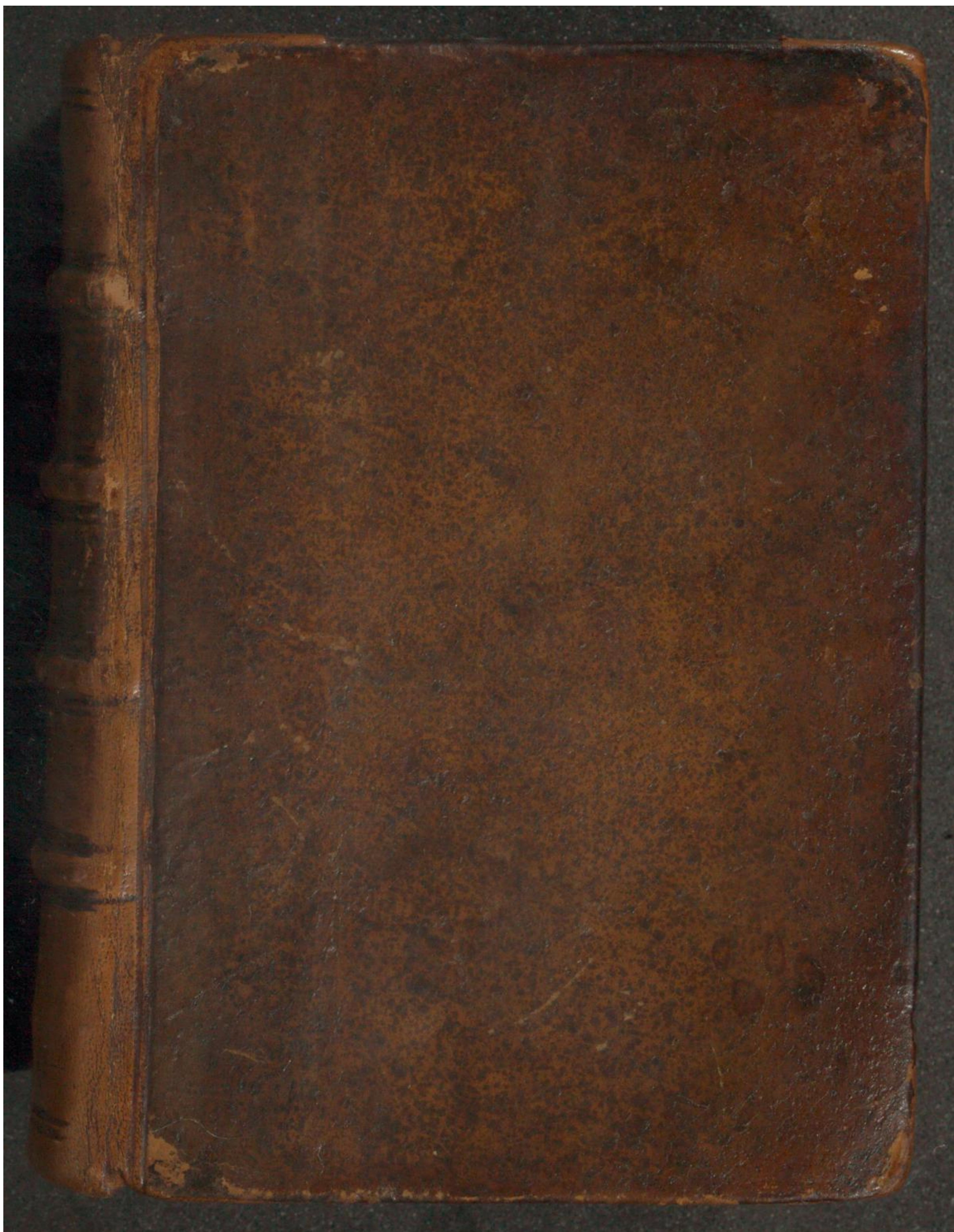
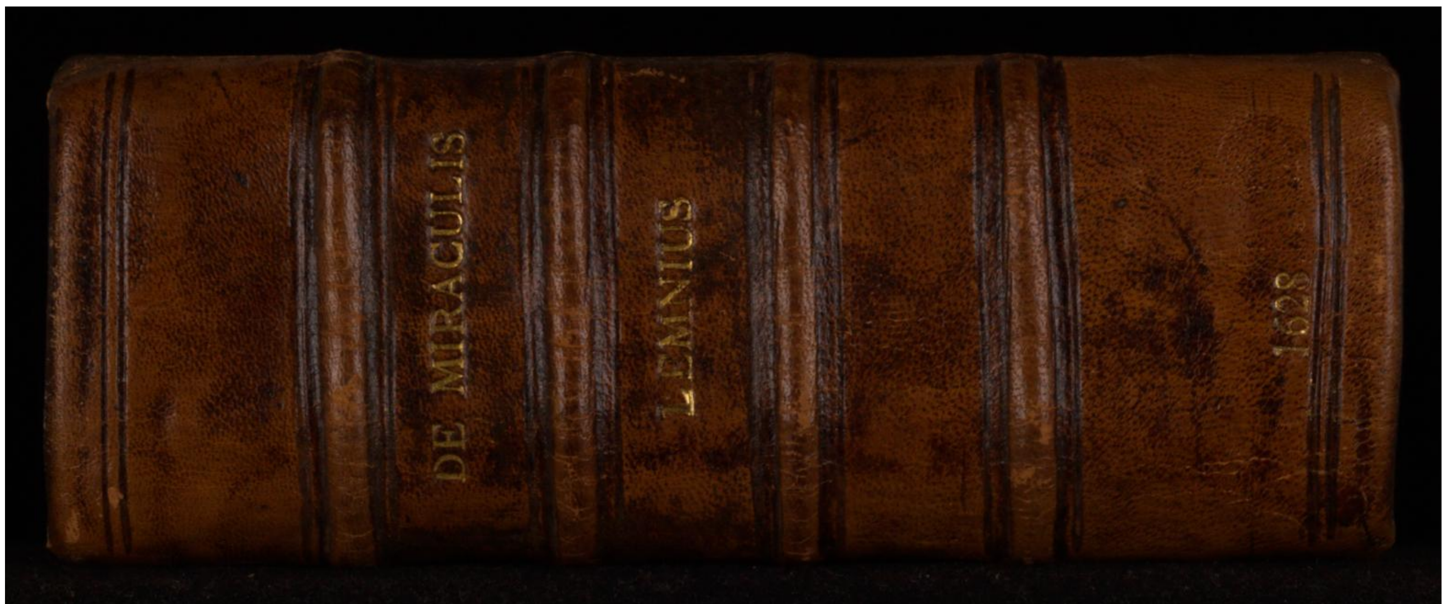



DE MIRACULIS
LEMNIUS
1628









4 (3)

LEVINI LEMNII MEDICI ZIRIZÆI,

E HABITV ET CONSTITV-ONE CORPORIS, QVAM GRÆCI κρᾶσιν, Triuiales COMPLEXIONEM vocant,

LIBRI II.

nibus quibus secunda valetudo curæ est, apprime ecessarii: ex quibus cuique procliue erit cor or s sui onditionem, animique motus, ac totius conseruan-æ sanitatis rationem ad amussim cognoscere.

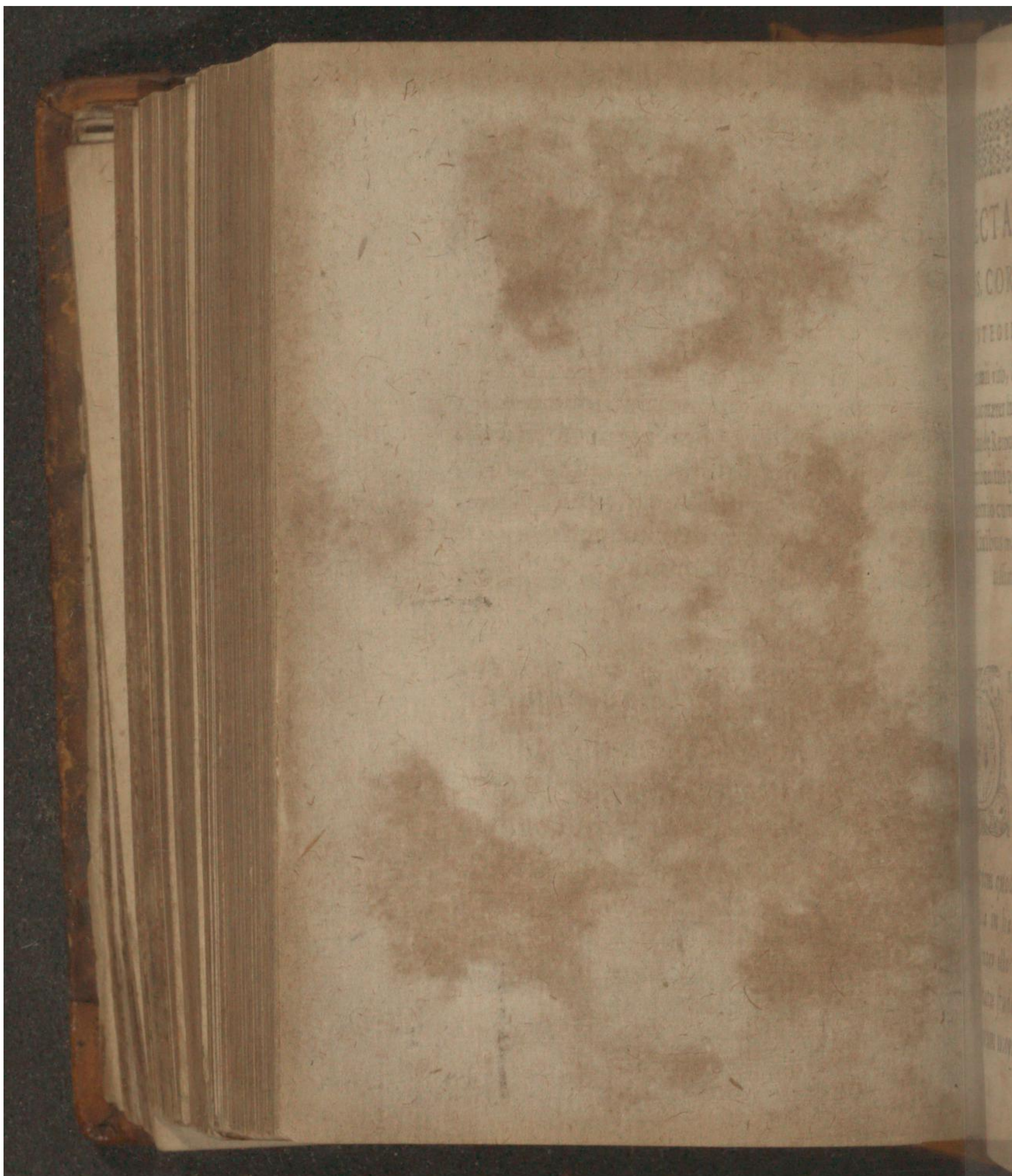
ac vero ab innumeris mendis, quibus passim scatebant, vindicati, formaq; commodiore in lucem editi.

Cum INDICE Rerum & verborum copiosissimo.



FRANCOFVRTI
bis NICOLAI HOFMANNI, sumptibus hæredum Iacobi Fischeri.

M. DC. XIX.





PECTATISSIMIS
OSS. CORNELIO OCKE-
O INTEGERRIMO AC CAN-

ris eximii viro, Petro Nicolaidæ viro in-
ſtrio, ac præter inſignem eruditionem ad-
niſtrandę Reipubl. obeundiſque functio-
ous tribunitiis peritiſſimo, denique ordini
Senatorio cum primis illuſtri, cæteriſq;
Ciuibus magiſtratui obſequen-
tiſſimis, L. Lemnius
S. P. D.



Ici vix queat viri ſpectatiſ. quo ſit affectu, qua animi propenſione erga Ciuitatem hanc, eiuſque ciues ac municipes veſter Lemni-; partim quod prima vitæ luciſque huius ſpicia in hac ſit conſequutus; partim od inter illos verſetur, qui quum ſint huanitatis ſtudiis abundè imbuti, tum ſuos terarum monumentis, omnique rerum co-

gnitione sedulo institui curant. Ho
dem potissime cuique ciuium est in
eoque omnis eorum spectat conatus at
dustria, vt quos hæredes instituunt, no
opum splendore, rerumque fortuitar
fluentia quam doctrina ac morum
gritate illustres præstare pergant. Q
hactenus effecit, vt ciuitas Zirizæa i
ximis calamitatibus quas toties p
est, inconcussa substiterit. Siquidem
rissimi Senatus auctoritate & c
fulta, nulla sui parte labefactari luxa
visa est: aut si quid detrimenti acceper
qua iactura aut clades illata sit (vt ne
aliquo incommodo vel vrgetur vel affic
confestim viri consulares summa cura,
que animorum consensu resarciunt, in
rantque omnia, atque in integrum col
restituunt. Quum enim Magistratus m
sit atque officium strenue suas obire pa
ciuium commodis prospicere, optimū
tatis statum moliri, luxata instaurare,
re nutātia, inclinata erigere, collapsa in
dum reponere, obiter:

ulere in mediũ, & rebus ſuccurrere feſſis
nia in antiquam correcta reponere ſedẽ:
*Nulla ſui parte in his perficiendis ceſſant
politici; omnia inculpate magiſtratus
quitur, ſuisque muniis ordo Senatorius
are fungitur. Tametſi enim maligna
rumque fida nauium ſtatio, portuſque
nmodus, nec vllus propemodum extero-
concurſus & negotiatio, ipſeq; Oceanus
a quotannis adferat diſpendia, vt in-
bili ſumptu nouæ ſubinde, atque in im-
ſum erigendæ ſint aggerum moles, qui-
uctibus obnituntur, ac maris ferociam
dunt; alacri tamen atque infracto a-
omnibus obſiſtunt, ſartaque tecta, vt
ur, perficiunt. Siquidem penes eum Con-
n qui ex tribunitia poteſtate, plebis
m tutelamque ſuſcipit, conſiſtit hæc rei
riæ præfectura. Is ſibi aſciſcit ex patri-
Septem viros vt municipales collegas ac
ultores, qui quod patriæ commodis con-
nt, voce gentilitia* He imradt *nominã-
Hi, quum res poſcit, per totius inſulæ
itum deuecti longe lateque exporrectos
rum tractus, incurua littora, ſinus im-*

Heim. *patriã at natale ſolum Germanis o-lim ſona-*

mensos cataractas, aquæductus, portu rasque maritimas omnes alacriter p strant: ac siquid dißipatum sit ac conuul marisque violentia concussum dißiliit, a ter instant, omnibusque instaurandis v lanter incumbunt. Hanc prærogatiua tribunatum, hoc est administrandi soli, dique patrii munus consequuta est ci Ziriza à Belgarum principe Philipp gnomento Bono, qui & Zelandis quos M tiacos Tacitus vocat, imperabat: quod gularem in Magistratu vigilantiam, a dique solertiam prospexerit, adeo vt illor industria frequentius vindicata, asserta sit Scaldia insula ab interitu, quem O nus inundans vicinis crudeliter intu Quo effectum est, vt exteri quoque nostra opera vtantur, vbi nouos portus eruunt, bi ex mari vindicanda sunt latifundi atque agrorum aliquot myriades seme meßique vberrimæ accommodæ. Cæterum innumera huic ciuitati sint ornamenta lamque illustrent, tum nulla re mihi visa commodatior ac plus solidæ laudis promer ri, qua

bat, cuius Tacitus meminit libro de huius gentis moribus. Philippi Burgūdiæ ducis in Zirizæos munificentia anno 1425 Libro de moribus German.

quam quod tot viros literatos proferat
ultisque præclaris ingeniis fæcunda sit atq;
ulta, quorum consilio ac prudentia non
nesticæ modo res: sed externæ quoque ra-
nes nituntur. Siquidem complures ex hac
be in principum consilia sunt asciti, atque
amplißimas dignitates euecti. Cui hoc ac-
lit ad ampliorem magisque vberem laudis
nulũ, quod non modo patricii virique po-
ici, sed plebei quoque sortisque infimæ ho-
nes summa ope enitantur, vt ex se pro
ati ad eruditionem prouehi poßint: quorũ
nnulli tametsi ἄμουσοι sint, atq; ab huma-
tatis studiis alieni, tantum abest vt ea a-
rnentur ac fastidiant, illisque vt eorũ ru-
r, infesti sint, vt hoc decus atq; ornamentũ
omnem posteritatẽ propagare exoptent, ad
quæ illis sunt incitamẽto, atq; omnes suas
cultates in iis consequendis conferunt.
ossum hoc ipsum ingenue citra adulandi
spicionem de ciuib. meis testari, vt quibus
nnos supra tres & triginta operam meã in
edendo approbare præstareque studui: quæ
ero dexteritate ac successu, penes illos

fides esto, ac iudicium, qui nostram in-stiriam in expugnandis demoliendisque m-bis sunt experti. Quoties, ego viri præst-tissimi, in congressu familiari deploran-audio opulentos quosdam, & qui nobilit-diuitiis metiuntur; quod disciplinis aut ni-prorsus, aut tenuiter sint imbuti, adeo in-gne animoque iniquo ferunt deesse sibi illa-turæ præsidia; vt aliquot talentorum iactu-facere non dubitent, si in doctorum albu-referri censerique possint. Nimirum sentiu-homines minime stupidi aut obesæ nari-quid momenti adferant ad rem auspica-sciteque peragendam, literarum adminicul-quantumque natura iuuetur arte. Quo spe-ctat illud Horatii;

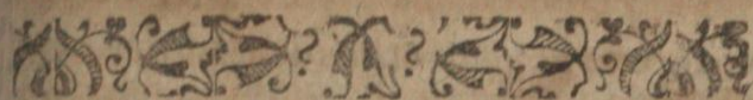
Natura fieret laudabile carmen, an arte,
Quæsitum est, ego nec studium sine diuite vena,
Nec rude quid prosit, video ingenium; alterius si-
Altera poscit opem res, & coniurat amice.

In sententiis enim proferendis, in obeundis legationibus exsequendisque muniis publicis, in adhibendo rerum verborumque delectu, in corrigendis qui latenter taciteque irrepserunt erroribus, in tollenda reprimen-

que superstitione, in stabiliendo syncere cultu, fouendaque religione plus adferunt iudicii, pauloque sunt oculatiores viri ...ti ac litteris expoliti, quam quibarũ præ...o sunt destituti. Quod quum potissima ...ium nostrorum pars perspectum habeat, ...hac palæstra eoque stadio sedulo se exer...t; in quo vt progressum faciant omni... modis futurus sum adiumento, ne eas ...s & viatica parare desinant, quæ extra ...tunæ aleam sunt constituta, quæque eripi ... possunt. Sint penes alios ampla longeque ...orrecta pomœria: vigeat apud illos ne...iatio, hominum concursus & frequentia, ...multarum magnarumque rerum possessio ...e plerumque instabilis atque infida, vel e...i solet, vel alio transferri: nostræ profecto ...itati hoc nomine præcipue gratulor, quod ...ter negotiandi solertiam ac conquirendi ...dium: præter vberem rerum prouentum, ...ter agros feraces, ac meßi triticeæ accom...dos; præter herbida saginando pecori pa...a; præter salis conficiendi industriam, ...s opes præ cæteris ciues consectantur &

respectant, in quas nihil iuris fortunæ mu
bilitas sibi vendicat. Quas ob caussas viri
tegerrimi visum est hoc munere literario
bis gratificari, vestrosq; animos lucubrat
nibus hisce nostris demereri: quas eo ma
gratas acceptasque fore cõfido, quod nõ al
quilino aliquo, aut alterius loci populari:
eiusdem Reipublicæ ciue ac municipe sint
fectæ: tum quod ea vestro nomini atque a
plitudini dedicãtur, quæ summis pariter a
infimis ex æquo futura sint vsui, quæque co
poris valetudini prospiciunt: animoque c
tum adferunt, ac mentem aliqua ex parte
formant pietati. Deus Optim. Max. cui p
Seruatorem Iesum Christũ nostra vota nu
cupamus, Rempu. nostram adaugeat, vobi
que omnibus in ea stabilienda firmandaq
successum incrementaque conferat. Ziriz
ex Museio nostro: Anno redemti orbis
Septemb. 1561. Calendis
Ianuariis.

LEVI



LEVINI LEMNII MEDICI ZIRIZÆI, IN SEQVENTES LIBROS PRÆfatio, quæ argumenti vicem obtinet; atque obiter commonstrat, quo spectet libri huius ordo & series, & quam sit futura vtilis huius operis tractatio.



VO nō minus vtilitatis, quam oblectamenti concipiat ac cōsequatur auidus Lector; quid præsens op⁹ tractet ac complectatur, compēdio indicare visum est, vt hinc documenta sumere volenti longæ vel inquisitionis, vel coniecturæ labor absit. Quocirca ne cui fucum fecisse videar, ac postmodū indignetur plausibili titulo sibi impositum, in ipso vestibulo, primoq; operis aditu hoc Satyrici, argumenti loco exhibeo:

Quidquid agunt homines, votum, timor, ira, voluptas,
Gaudia, discursus, nostri est farrago libelli.

Quum enim nemo sit mortalium in tāto, tamq; acerbo humanæ naturæ lapsu atq; inclinatione, qui non minus in animo, quā corpore aliquam cladē acceperit, hoc potissime argumentū tractandum suscepi, vt corpori ab integritate delapso, tū animo vacillāti atq; ęgritudine oppresso (cōmōstrata vtriusq; partis natura) aliquā medicinā adhiberē. Itaq; singulorum, prope dixerim, hominū mores studia, cōditiones, vitę instituta, animi ꝓpēsiones conceptus, volūtates, cogitata, molimina, qui &

quodq; corpus valetudine, quo habitu, & con-
tutione existat, quã potuit dilucide patefacere
conatus quo quisq; vitiis quũ corporis, tum ani
si qua vrgetur, mederi possit & obsistere, vel à m
bis se tutũ præstare ac tueri, si ab iis liber sit & i

Consensus corporis & animi.

munis. Quoniam vero corpus & anima sympat
quadã ac cõsensu inter se connexa sunt, virtute
ac vitia vltro citroq; deriuantur, atq; hinc inde

Animæ an corporis morbus nocentior.

fluunt, mutuã paremq; operã hęc ipsa exposcu
Scio equidẽ à multis ambigi, atq; in dubiũ voca
cuius partis humanæ naturæ morb. nocentior a
que homini magis exitiosus, quod vt nõ facile e
pediri posse fatear, ita omnib. persuasum esse c
pio, maximã malorum partẽ ab anima interni
viribus proficisci: quod n. corpus morbosum ani
mæ sit oneri suamq; operã illi deneget, huius po
tius, quã illius incuria culpanda est. Siquidẽ qu
corpus animi imperio subditum sit, illiq; officium
præstare cogatur; munus animi, mentisq; officium
est, domitis affectib. illud in officio continere, a
ratione moderari. Vt enim liberior licentia, atque
indulgẽtia mollior adolescentiam, lubricamq; æ-

Indulgentia quid efficiat.

tatẽ deprauat, atq; deteriorem efficit, oẽsq; animi
neruos elidit: ita habenę laxiores corpꝰ ad volupta
tes, ad luxũ, ad libidines, fœdasq; cupiditates, po-
stremo ad innumeros morbos reddunt propensis-
simum, quorum omnium mens ebria, suiq; oblita,
origo exsistit, ac seminarium, quod omnem cultũ
ac salutarem doctrinam respuat. Miratur autẽ Ci

Tusc. 3.

cero, quidnam caussæ sit, vt quum ex corpore & a-
nimo constemus, corporis curãdi tuendiq; caussa
excogitata sit & quæsita medẽdi ars, Deorum in-
uentioni cõsecrata: animi vero medicinã adeo nõ
desiderari, vt etiam pluribus suspecta sit & inuisa
nõ paucis culta ac probata. Cuius erroris caussam
& culpam in animũ transferẽdam quis possit am-
bigere?

igere? nam illi, non corpori iudicium defertur, ac e doloris sensu iudicãdi peritia tribuitur. Quocir a quũ homo diuinitus originem sit sortitus, illi ue mens cœlesti lumine illustretur, atq; afflatu piritus abunde perfundatur, par est, vt naturæ suę ecus, amplitudinem, dignitatẽ, præstantiam tuea ur, vt ratione potius, quam affectibus ducatur, vt otes mentisq; ornamenta foueat atq; amplificet, t corporis atq animi incolumitati accurate pro piciat, vt vtriusq; partis quum morbis, tum vitiis bsistat ac medeatur, quib. perficiẽdis obuia, nul iq; non exposita est medicina, ac remedium salu are. Siquidẽ animæ salus ex purissimis Scripturę ontibus: corporis vero sanitas ex cõscriptis medi orum libris aut salubri illorũ consilio parari po est, quibus hoc quisq; obtinebit, vt aut non ægro et, aut si quo morbo, vlloque affectu tentari con ingat, confestim illum excutiat atq; amoliatur. Hæc studiose Lector præfari visum est, quo quisq; ntelligat, quid sibi expetẽdũ sit, ac spectari debeat t commode nullaque molestia aut valetudinis dispendio vitæ cursum perficere possit, qua de re fusius tractare institui.

Mentis sanitas unde petenda.

INDEX CAPITV

LIBRI PRIORIS.

6, D

LIBRI II.

6. De

6. *De frigidi & sicci corporis habitu ... quoniam homo melancholicus ... est, atque atræ bili obnoxius, ... quoque natura & cõditio explic... quaque ratione expugnari poßit, ... cetur.*

LE...





ANITAS QVA IHIL HOMINI OPTABILIVS, aut expetendum magis, corporis ſui notitiam exigit.

CAP. I.



ECTE mea quidem ſententia omnis eruditionis atque eloquentiæ parens Cicero, *Valetudo ſuſtentatur notitia ſui corporis, atq; obſeruatione earum rerũ, quæ aut prodeſſe aut obeſſe ſoleant;* denique conti- itia in victu, omnique cultu corporis, ac præter- tendis voluptatibus; quæ, vt mea fert ſententia tam corpori, quam animo pernicioſę ſunt atq; eſtæ. Quocirca ſumma cura quemque eniti de- vt corporis ſui habitum, qui in quatuor quali- m Calidi & Humidi, Frigidi & Sicci temperie ixtura conſiſtit, perſpectum exploratumq; ha- t Sic enim commodius, minorique negotio va- dini proſpicere poterit, ac morbis, ſi qui in- nt, obſiſtere ac mederi. Siquidẽ quum ſanitas ralis ſit corporis, eiuſq partium ſtatus & con- tio, qua omnes actiones ac munia citra offen- perficiuntur, omniaq; membra nullo doloris ũ ſuas functiones obeunt: Morbus vero affectus ter naturam, qui actionem vel vitiat, vel impe- illiq; cruciatus infert: atq; omnia contra quam tas, deteriora efficit: nemini procliue promtum erit præſentem ſanitatem, & qua fruimur, va- dinem cõſeruare, aut collapſam reſtituere: niſi gnitione corporis, eiuſque temperamento ſit

Lib. 2. Offic.

Quid valetudinem fulciat.

Quid Sanitas.

Quid Morb.

Anima hominis pars potior exercitatus. Et quamquam anima corpore sit stantior, atque hominis potior pars, in eaque e lenda præcipuam curam impendi velim; co tamen accurate prospiciendum censeo, ne on animæ illique ad præclara enitenti tarditate

Anima & corpus mutuam operam exposcũt. ramque iniiciat. Vbi enim corpus valetudine fensa extiterit, omnibus suis officiis inculpate gitur, suaq; munia alacriter obit; atq; expedit sequitur; adeo vt animo cuius imperio vtitu obsequentius nec ad illius monita ac vellicati

Sat. 12. obsurdescat. Scitum est, illud Iuuenalis, anim penitus infigendum;

Orandum est, vt sit mens sana in corpore sano,
Fortem posse animum, & mortis terrore carentem
Qui spacium vitæ extremum inter munera ponat
Naturæ, qui ferre queat quoscunque labores,
Nesciat irasci, cupiat nil: femina certe
Tranquillæ per virtutem patet vnica vitæ.

Vera bona Quas corporis animique dotes, ac munera n tis qui est consequutus, nulla huic obtingere po firmior stabiliorque possessio, & in quam fort temeritas rerumque humanarum æstus & con

Sanitas auro potior. tio minus iuris sibi vendicat. Siquidem præc opes facultates immensæ sumptuosa ædificia, pla longeque exporrecta iugera, ambitiosi titu queappellationes honorificæ præ his sordesc nulliusq; sunt vsus aut pretii. Etenim, vt ex iis c iicias cætera,

Non domus & fundus, non æris aceruus & auri
Hor. lib. 1. Epist. *Ægroto domini deduxit corpore febres,*
Non animo curas: valeat possessor oportet,
Si comportatis rebus bene cogitat vti.

Quamobrem quum inter præcipua potissim bona corporis atque animi incolumitas iure o mo referatur: par est omnes in hac assequend uendaque certatim incumbere; ac cum sibi,

...summis votis exposcere hæc vitæ solatia: hæc ...menta, quo commodius nullaque molestia vitæ ...us calamitosæ cursum perficere liceat. Siquidē ...oratio consentias: *Epist. ad Albium.*

Quid moueat dulci nutricula maius alumno?
Quam sapere & fari poßit quæ sentiat, & cui
Gratia, fama, valetudo contingat abunde.

...uocirca qui optimam degendæ vitæ rationem ...e velit, hoc in primis efficere præstareque per... ...vt integra sit atque incorrupta sanitas, ac pri... ...n menti prospiciat, deinde corporis, cuius ful... ...s animus ipse sustinetur, culturam adhiberi cu... ...Siquidem ex ignoratione nostri, ac corporis *Nosce te ipsum.* ...nique neglectu in morbos varios, atque affe... ...innumeros vel inuiti rapimur, ac tanquam ...s onusta mercibus ingruente tempestate vali... ...in perturbationum scopulos deferimur, eo... *Anaufragio simile.* ...fit, vt multis prematuræ vitæ stamina succidi ...ingat, multosque properata morte confici ...nullum tuendæ conseruandæque valetudinis ...imen ac delectum habere curant. Quo spe... ...salubris illa cum primis Sapientis admonitio: ...*onspice ne moriaris tempore non tuo.* Quo quem... *Eccles. 7.* ...commonefacit, vt considerare vitæ cursum ...tuat, atque ita moderetur rebus suis, ne lu... ...itæque intemperantia accelerari interitum ...ingat ac nondum confecta ætate, decurso... ...æui spatio ante diem opprimatur. Quisque *Immatura mors.* ...m secum ipse expendat, quam calamitosa res ...lenaque tædii, circumferre corpus fœdissimis ...que morbis contaminatum, atque oppressa ...one, mentemque internis vitiis inquinatam. ..., cedo, huic vita esse possit suauis & iucun... ...animusque tranquillus ac placidus? Quum ...ae nulla res sanitate sit potior, huius tutelæ ...onseruationi sedulo quisque insistat; deni...

Naturæ mutatio. que obseruet quantum à moderata temperatu- ratione defluxerit, ac sit delapsus. Quæ consi- tio eum vsum est habitura, vt si valetudo firm- stiterit atque illæsa, fulcire illam suisque admi- lis stabilem præstare pergat. Sin deteriorem n- est, vel quæ collapsa sit, atque ab integritate *Humorũ mutatio.* xerit, illam erigat, atque instaurare curet habi- que saniorem emoliri. Vt enim humores ali- lios promte transeunt, ac mutationes sustinen- derato exercitio, appositisque cibis, & quæ c- natiuo fomenta ministrant: sic deterior corp- status ac decolor efflorescit salubri victus rat- atque in meliorem reducitur. Et quemadmo- membra fracta, rupta, conuulsa, suisq; sedibus instaurari videmus: sic valetudo inclinata ve- *Ab arboribus simile.* minuta restitui potest, atque in integrum reuo- Sunt autem quũ mentes, tum corpora human- pemodum vti frutices atque arbusta; quæ si c- mode atq; accurate tractes, si industriam opera- etiam incultis atque infæcundis adhibeas, au- nique, vt Virgilius præcipit,

Libr. 2. Georgic.

Inseras, vel scrobibus mandes mutata subactis,
Exuerint siluestrem animum, cultuque frequenti
In quascunq; voces artes, haud tarda sequuntur.

E diuerso, coloni incuria agri sterilescunt squallore situq; obducti nullis sementibus effic- *Animi cultus.* tur accommodi. Animorum quoque par est ra- Siquidem generosæ mentis, bonæque indolis n- nulli improborum comercio ac praua educati- siluescunt, atque à naturæ integritate desciscunt- lii vitiosam naturam nacti, educationis ac doct- beneficio ad frugem perducuntur. Quapropter est, quod quis in animum inducat, ubique per- deat, deteriorem habitũ mutationem non perf- *Simile à re fluida.* quum rudiora etiam impolitaq; ingenia, ac di- plinis minus exculta, vt cera mollis, vt tractabil-

da-

ue argilla, fingi flectique possint, atque artificis
ilitate ad artes politiores, ac mores minus rigi-
perduci. Sic in natura rerũ insitione, qua nihil *Simile ab*
ogitatũ solertius, agrestes arbores mitescunt: In *insitione.*
nantium genere, feræ atque immanes belluæ *Simile ab*
tio hominum mansuescunt ac cicurantur. Do- *animanti*
mento est Mago Carthaginensium dux clarissi- *bus.*
; qui primus teste Plinio leonem domitum ac *Libro*
nsuefactum manu demulcere ausus est, damna- *8.cap. 17.*
ue illo argumento, quod nihil non persuasurus *Mago leo-*
retur vir tam artificis ingenii, eoque male illi *nem do-*
li libertatem censebant, cui in tantum etiã ces- *muit.*
t feritas. Cæterum Melancholicos vel alterius
ditionis homines, modo ne diutius intemperies
ueuit, atque ętas sit prouectior, in meliorem ha-
m demigrare posse, non est quod quis ambigat
m nemo non perspiciat vinum meracum, calo-
satis intensi, aqua gelida, vel mitiori succo di-
tum vinum leue ac dilutum, saporeque aqueo,
aciori ac magis generoso liquore acui. Humo- *Simile à*
quidem vel vitiati, vel aliena qualitate imbuti *diluto vi-*
rius humoris cõmixtione mitescunt, atq; exuta *no.*
a qualitate, extraneam asciscunt. Sic choleræ
or affuso sanguine, ac phlegmate mitigatur.
gma seu pituita, flauæ bilis admixtione calorẽ
pit, minusque qualitate frigida, atque humida
ori infesta est. Pari ratione de reliquis statuas.
erunt autem ad hæc adiumenti plurimum ali-
ta, ac laudabilis succi cibi, ex quibus humores,
i inde emanant, spiritus mentis incitabula, suã
ram sortiuntur. Nihil autem efficacius ad per- *Quid con-*
ndam concoctionem & excitandos spiritus, so- *coctionem*
, exercitatione, vino modo id generosum sit, ac *perficiat.*
erate, vt cætera, exhibeatur. Sic enim spiritus
eros excitat, ac lucidos, minimeque densos, ex
us emergit alacritas, mentisque hilaritas &

erectio. Alimenta siquidem, quæ in humore ... borantur, vino perfusa, ac salubri succo mac... liberius permeant, ac corporis cõceptacula p... tiora laxioraqne efficiunt. Nihil itaque est q... tis nebulas æque discutit, ac mœrorem anim... stris eximit, quam cõgerrones festiui ac lepid...

Eccles 31. *deratus vini vsus*: Exhibuit huius rei illustre exe... Zeno ille tetricus, cuius animus ad omnia hu... tatis officia ita occalluit, vt nullis affectibus e... natura nobis insitis moueretur: is tamen, vbi... incaluit, exhilarescere cœpit, tũ festiuus esse a... nustus. Quũ autem ex sodalibus sciscitaretur q... cur, quum esset ad prodigium vsque seuerus a... dus, inter pocula tamen exhilaresceret: lepid... spondit, lupinis se assimilem. Quod legumini... nus tametsi amarum sit, adeo vt vermes inter... maceratum tamen atq; aqua perfusum, exuta... taq; amaritudine dulcescit. Est autem hoc om... natura insitum, vt cibo potuque irrigato corp... muruletia, omnisque mœror ac tristitia discuti... Excitantur enim spiritus moderato vini vsu, ip... mens, quæ impransis elanguescit, atque vt ignis... neribus obductus, consopita est, reuiuiscit. Quo... vt corpus mortuum viuente sit ponderosius, q... omnis spiritus in auras euanuit, ac ieiunũ bene... sto, dormiens vigilante. Quocirca Melancholi... ac tetricos ad symposia ac geniales accubitus e... mulare soleo. Sic enim post Platonem:

Tetrici quando festiui.

Zeno quã do festiuus.

Lupinorũ natura.

Pransi ieiunis eccectiores.

Cur mortuus viuẽte ponderosior, & grauior.

> *Narratur & prisci Catonis*
> *Sæpe mero caluisse virtus.*

Hor. lib. 3. Carm. Od. 21.

Qui vir tametsi esset inamabilis vultuque to... seueritatem tamẽ & supercilium illi excussit vin... adeo vt inter conuiuas blandus esse cœperit, mo... busque plane comicis. Sensit enim vir is, licet e... censor rigidus, ac grauitate Stoica, naturam hu... nam exposcere aliqua auocamenta, nec diu po...

sistere, nisi aliquid laxamenti sibi imperet, ac re
s seriis oblectamenta intermisceat. Quapropter
osumquisque excutiat, atque exploret, quid exi-
naturæ conditio, quis sit corpore status, qua re
ari, offendique se percipiat. Quod si æquabilis
stat ac temperata corporis habitudo, similibus
eri debet ac conseruari: sin ad intemperiem de-
ta sit, contrariis erigi, ac resarciri postulat. Ita si
is ex humorum redundantia, turgenteque san-
ne, ac spiritib. sit in venerē concitatior, aut plus
s petulcus ac lasciuus, immutata victus ratione
eq; instituto, ad seueriorem habitum, ad mores
atos se componat: sin seuerior sit, magisq; quam
est, morosus, aut querulus; denique præfractus,
us, intractabilis, & quem nullis blandimentis,
llisque verborum lenociniis emollias, hic ad vi-
genus reuocandus est, quod paulo sit mitius, sic
tripudia cantilenas, suauia mulierum blandimē-
tque amplexus non exhorrescat, modo omnia
nestati decoriq; inseruiāt, atque intra mediocri-
em, intra coniugii limites consistant: Est enim,
Columella ex Xenophontis Oeconomico prodi-
, maritale coniugium ita comparatum natura,
non solum iucundissima, verum etiam vtilissima
æ societas ineatur: & ne genus hominum tempo
longinquitate spectaret ad interitum, marem
minæ legitime Deus coniunctum esse voluit, vt
indiuidua societate, mortalibus adiutoria non
essent, ac præter amorem gignendæ sobolis mu-
vitę ac fortunarum coniunctio illos deuinciret.
terum cum tria à probatissimis viris, qui omni-
valetudini optime consultum cupiunt celebra
sint,

Sua cuiq; natura explorãda.

Vtilis aliquãdo naturæ mutatio.

Lib. 12. cap. 1.

Gen. 1.

Connubii commoditat.

Tria saluberrima.

Vesci citra saturitatem.
Non refugere laborem.
Vitale semen conseruare.

Ad hanc amussim, ac normam totius conse[illegible] de sanitatis rationem exigendam censeo. Siqu[illegible] quum frugalitas, profligata crapula atque ing[illegible] salubre corpus constituat: exercitatio vero ex[illegible] ignauia corpus validum reddat, ac vegetum, t[illegible] ex Virgilio documenta sumere libeat,

Geor. 3.

Nulla magis animi vires industria firmat
Quam Venerem, & caeci stimulos auertere amori[illegible]

De spirituum natura, ac differentiis: tum quid in corpo[illegible] mano efficiant, quosq; effectus pariant.

CAP. II.

QVoniam spiritus caloris natiui, cui subest[illegible] mor, primigenius, fomes est ac vehiculum[illegible] psaq; anima illius ministerio suas facultates pro[illegible] & actiones perficit: de illo eiusq; differentiis p[illegible] xime differendũ. Siquidem quum tria sint in q[illegible] rũ temperie ac moderatione corporis humani [illegible] columitas cõsistit, Humor vitalis, Calor innatu[illegible] spiritus qui omnia connectit, suaq; vi imbuit o[illegible] ris instituti ratio exigit, vt de illo quoq; verba fac[illegible] mus. Humor fomentum est ac pabulum caloris [illegible] nati qui illi incumbit, eiusque munere subsisti[illegible] conseruatur. Humori calor insidet, illoque perfu[illegible] ditur, ac vitalem vim concipit qua animantia qu[illegible] que viuunt, aluntur, augescunt, nutriuntur, ac pr[illegible] creationi insistunt. Spiritus caloris sedes est & v[illegible] ctor, cuius opera ad singulas corporis partes per [illegible] uos ductusq́ arteriarum deuehitur. Quocirca m[illegible] rito censetur is spiritus primum ac prȩcipuum, o[illegible] eundæ functionis instrumentum, quod vim conf[illegible] rat in conferendis ciendisque actionibus. Tria ha[illegible] indiuulse inter se cohærent, mutuasq; operas co[illegible] ferunt, nec absque vitæ interitu separari possun[illegible] eoque fit vt vna definitione comprehensa, corur[illegible]

In tribus corpus cõsistit.

Humor.

Calor.

Spiritus.

vi[illegible]

ac naturā ſic explicemus. Calor innatus nihil *Calor in-*
ud eſt, quam humidum primigenium, inſito ſpi- *natus*
& calore vitali vndique perfuſum. Cæterum *quid.*
um ſpiritus, vitæ calorem contineat, omniumq;
ultatum ſit moderator, ac per corpus celerrime
uſus vires ſuas vndique deuehat; corporis deni-
animiq; ſtatum manifeſte immutet, quum, re-
iis, tum huic præcipue labor impendendus eſt,
inſtaurari fouerique poſſit. Siquidem ſi is ſyn- *Spiritus*
us eſt, ac defœcatus, nec vllam extraneam quali *puri quid*
m conceperit, animi tranquillitatem parit, mo *efficiant.*
que integros conſtituit, denique affectus placi-
ac ſedatos;

Compoſitum ius fáſque animi ſanctoſque receſſus *Perſ. ſat. 2*
Mentis, & excoctum generoſo pectus honeſto.

Quod ſi quid labis contraxerit, aut aliquo vitio
utus ſit, perturbari mentis ſecuritatem contin-
itque ad enormes impetus incitari. Vt n. venti *A tēpeſta-*
atus impetuoſi, vbi terræ marique incumbunt, *te ſimile.*
ſſimas tempeſtates excitant, ac damna rebus *Impuri*
runt: ita ſi inquieti ſint noſtri ſpiritus, aut tur- *ſpiritus no*
enti, varios cient animi motus ac mentem ob- *cumenta.*
ante etiam ratione, vt nauem excuſſo nauclero *Quæ ſpiri-*
lſoque clauo, in perturbationum ſcopulos illi- *tus vitiāt.*
t. Exſtinguuntur autem, vel detrimenta conci-
it inſiti nobis ſpiritus halitu fœdo, immodica
ere intempeſtiua vigilia, æſtu ac labore nimio
lia, mœrore animi, ac triſtitia: quo ſpectat illud
entis, *Spiritus lætus ætatem efficit floridam: ſpiritus* *Prou. 13.*
areſcere facit oſſa: ante tempus enim ſenectam adfert
itia, animuſq; ſolicitus, atq; anxia cura ætatē imminuit.
reat autem reficitq; illos ſomnus placidus, vi- *Eccleſ. 30.*
lene & generoſum, cōfabulationes feſtiuę, ex-
tatio moderata, odorum ſuauitas ac fragrantia, *Quæ ſpiri-*
us ſpiritus etiam extenuati atq; euaneſcentes *tus foueāt.*
uiſcūt: quod in his perſpicimus, qui animi deli-

quio collapsi exstinctæ sopitæq; animæ speciem
stantibus exhibent: hisiquidem admotis odor
restituuntur, atq; in pristinum statum reuoca
Spiritus quid. Cæterum cum spiritus vapor quidam sit, siue
xus, atque exspiratio, quę exhumoribus eman
primis instituenda exquisitissima victus ratio
alimenta in laudabiles succos elaborata, spi
synceros pariant, ac defæcatos. Sic enim suaue
litus, minimeq; densi ac fuliginosi vapores in
rebrum delati, sensuum instrumenta nulla cali
offusa; ad perficiendas actiones futura sunt
mento. Et quamquã cor ipsum fons statui sole
Cor vitæ fons. quo spiritus scaturiunt, quod arteriæ ex eo pro
cantur, vt nerui à cerebro, venæ ab hepate, pro
tamen diuersitate ac natura mutantur, atque
appellationes sortiũtur, alias vires concipiunt.
rum & omnium facultatum, quæ in homine vi
primaria origo ex ipsis generationis principiis,
est, genitali semine, maternoque sanguine duci
quæ deinceps alimentis, vt flamma oleo, nutri
Spirituũ origo. tur, ex quibus spiritus emergunt. Quæ vt exa
intelligi queant, spirituum procreationem, nat
vires differentiam, effectusq; singulatim exsequ
sumto à naturalibus facultatibus & potentiis ex
dio. Illorũ enim munere efficitur, vt ingesto con
ctoque cibo corpus alatur atque augescat, tum
Quatuor virtutes naturales. trimento vndique perfundatur. Constituuntur
tem virtutes, quibus aluntur atque augescunt
hibito nutrimento animantes, quattuor. Vna q
attrahit, allicitque cibaria. Secunda quæ retin
Tertia quæ alterat atque immutat, Quarta quæ
Concoctionis ac digestionis munus. pellit. Ad quas potentias quæ omnibus corpo
partibus sunt insitæ, primaria spirituũ origo ref
ri debet. Primum enim cibus dentibus attrit
confectusque mandibulis, in ventriculum recon
tur, quẽ etiam is ad se rapit, antequam in faucib
ipsoq

ōque oris vestibulo exacte aut accurate sit leui-
us: deinde concoquit, digeritque, ac sibi reddit
imile, sic vt cedat in proprium membri tum nu-
nentum, tum augmentum: alienum vero abs se
udiat ac reiicit, hinc itaque primū spirituum ru
nentum atque incoatio. Quod si naturæ vis in *Affectuū*
ficiendo cibo sit valida, omniaque exacte perfi *origo.*
tur, spiritus puros lucidosque elaborari contin
ac minus caliginosos: sin concoctio impedia-
, aut aliqua subsit temperies, cibi in ructus va-
osos, in flatus, halitusque nidorosos transeunt,
ex hypochondriis seu præcordiis sursum delati
bro mentique infesti sunt, sic vt tales ad iurgia,
s, contentiones, dissidia leuissime incitentur.
enim non satis excocti sunt humores atque at-
uati, impuri ex his emergunt spiritus, qui cor-
is animique statum manifeste immutant. Quo- *Cruditas*
a summopere euitanda cruditas, quæ humores *noxia.*
osos, ac spiritus turbidos parit, siue ex optimi
ci cibis, seu prauis proueniant, tametsi deterio-
morbos adfert frustrata concoctio, vbi ex vitio-
limentis contrahitur. Siquidem hi odores fœ- *Oppilatiō*
, olidosque ructus exsudant, atque extimam *& putredo*
em scabie ac pustulis vndique deformant. Quū *morborū*
m in corpore humorum copia coaceruatur, ne- *origo.*
e est ex assidua obstructione ac putredine febres
riri, ac morborum examina pullulare, nisi labo
ssiduo, ac commoda exercitatione, expurgatis
rementis, humores in sincerum sanguinem
int reducti: tunc enim emanans suauis halitus
ut reficit, ac cerebri squallorem rosido mado-
emperat, irrigatque alioqui turbata concoctio-
, vapores in caput assiliunt densi ac fuligino- *Simile ā*
qualem humecta lingua, aut pice, seuoque *gnis virē-*
ita effumant. Quo fit, vt mens alienas, absur- *tibus.*
que imaginationes concipere soleat, ac non

numquam ad delirium maniam, phrenesim me-
lancholiam, furorem aliumque mentis errore[m] [illegible]
ueniat. Quod si ventriculus munere suo probe [illegible]
gitur, nec penitus frustrari concoctione conti[illegible]
ipsique meatus, qui ad hepar, reliquasque corp[illegible]
Affectus quando mitiores. partes porriguntur, liberum transitum hum[illegible]
concedunt assurgunt quidem ad caput vapore[s]
qui minus noxii sint, nullamq; effatu dignam [illegible]
turbationem mentis inferant, sic tamen vt ab [illegible]
ctib. non prorsus sit immunis ac libera, sed qu[illegible]
potestate habeat, ac facile cohibere possit. Na[illegible]
lis itaq; spiritus & ex puriore alimento in hepate [illegible]
fectus, reliquorum principium exsistit. Siqui[illegible]
spiritui vitali, deinde animali materiam ac vel[illegible]
limentum sese exhibet, sic vt animalis vis ac fa[illegible]
tas, naturali spiritu, vt instrumento vtatur ad c[illegible]
ditates, atq; enormes impetus, ad quos vel oppr[illegible]
A politia simile. ratione, vel sopita subinde instigamur. Vt enim [illegible]
seditione ciuili, tumultuq; publico magistratu[illegible]
gre coercere potest populi conatus, atq; improb[illegible]
molimina: sic ratio ac vis mentis non facile co[illegible]
pescere potis est vitiosos affectus atq; effrenatas [illegible]
domitasque cupiditates, quæ ex immoderata in[illegible]
Quid luxus efficiat. uie ac temulentia ingrauescũt. Quis est autem, [illegible]
bene vuidus, ac vino affatim perfusus in Venere[m]
obscænasque cupidines non proruat? Distento [illegible]
nim vinolentia ac cupediis corpore genitalia im[illegible]
que ventri annexæ partes turgescunt, atque obo[illegible]
tentigine in libidinem despumant. Hinc auribu[s]
mentique exitiales cantilenæ, indecoræ saltation[es]
amplexus, contactusq; indecentes ac suauia, tu[m]
pleraque alia, quæ præter spumantes pateras me[n-]
Mat. 14. sis inferri solent. Sic lasciua saltatrix Ioãnis Chr[i-]
sti præconis capiti exitium attulit, atque vt id p[rę-]
cideretur, incestus, ac funesta saltatio occasi[o-]
nem præbuit: adeo enim fœdus ac perniciosus [illegible]

mo[illegible]

...or ſcelerati Regis mentem perſtrinxit, vt à recta ...ione, ſanoque iudicio diuulſus, illi vitam eripi ...ſus ſit, cuius ſalubri conſilio, ac monitis ſolitus acquieſcere. Quæ Euangelicæ concionis ſeries ...nmonefacit Optimates quoſque, & quotquot ...ip. ſunt deſtinati, ne temere ſæuiant in innoxios, ...ſque morte ac tormentis afficiant, qui doctrina ...a hominum mentes imbuunt, ſed modis omni... obſiſtant factioſis: tum iis qui contra æquitatē ...ntra ius faſq; aliquid moliuntur ac tranquillita... publicam labefactant. Cæterum corporis hu...ni opificium ac ſtructura ex multis partibus cō...a eſt, multoſq; ordines, vt ciuitatis ſtatus, in ſe ...nplectitur. Conſtat autem Reſp. ex infima ple... quæ baiulos, vectores, nautas, cerdones, aurigas, ...pones, opifices, lenones ſordidos, laneos, co...os, ſartores, complectitur: deinde negotiatores, ...rū nonnulla pars caliditate ac verſutia captant ...enantur tenuiores, licet inter hos ſint, qui ho...te ac liberaliter, nullaq; fraude mercaturā exer...nt, vt ſalinatores Ziriżæi: proxime patricios ac ...atorii ordinis, conſulariſq; dignitatis viros, qui ...ibus ac plebiſcitis multitudinē confuſam ac ſub...e tumultuātem in officio continent omniaque ...ata præſtant ac quieta: poſtremo illos, quorum ...feſſio ſublimior, qui animos menteſque homi...n ad mores integros, ad probitatem, ac ſyncerū ...cultum informant atque inſtituunt; denique ...dis omnibus efficiunt, vt fidei ac doctrinæ ſint ...aces, ac fiduciam conſequendæ ſalutis à cœleſti ...re ac Chriſto concipiant. Similis ordo ac mem...rū quū decor, tum cōſenſus in hominis corpore ...t, ſuiſq; muniis quæq; pars præclare fungitur. ...Diuus Paulus ex corporis, eiuſque patrium har...nia ac concentu ad exſequēdam cuique deſigna... functionem extimulat. Ita autem omnia

Ioannis Baptiſtæ exitium.

Salutare conſilium

Factioſis obſiſtendū

Reipubl. forma.

Negotiatorum verſutia.

Corporis ac Reip. comparatio.

I. Cor. 12.

Membrorum decor & vſus.

membra inter se connexa sunt atque implicata...
quæ inter hæc sympathia & consensus, vt si ...
detrimenti vel infimo articulo inferatur, tota ...
les incommodũ percipiat, parique malo affici...

Homi. 31. ad Corint. sic vt Chrysostomus ait affecto pede, vel extr... digito infixa spina aut aculeo, reliqua membra ... dolescunt, adeo vt caput quo nihil honoratius ... inflectat, oculi deorsum prospectent, manus ... litate curiosa spinam eximere, plagam obligare ... gant. Ita nulla pars corporis est, quæ non ali... subsidii afflicto membro conferre cupiat. Quo...

Libro 2. decados 1. apposite ad persuasionem teste Liuio, vsus est ... iusmodi exemplo Menenius orator, cum in dis... dia ciuili à patribus distractam plebem, sumt... militudine a tumultuantibus inter se intestino ... sidio membris, in vrbem reuocauit: illustri si...

Apologus de membrorum dissidio. dem Apologo commonstrauit seditiones, vt in c... pore, ita in Republ. ad totius perniciẽ atque int... tum spectare: concordiam vero fulcire omnia in... bilem Reipubl. statum, corporis vero habitum ... mum ac salubrem perficere. Quam amice aut... inter se omnia consentiunt, quantumque sing... membra ex tot disparibus ac diuersis partibus in... se connexa, suo officio fungantur, ex se quisque ... perimenta capere potest: nulla est enim quamlib...

Nulla corporis pars inutilis. minuta particula, quæ non solum honestam sp... ciem ac decus ostentet, sed etiam vsum comm... dum ac necessarium obtineat, & quæ quum p... tium, tum totius vtilitati inseruiat: Sic podex, i... testina, ventriculus, hepar vt ab infimis ad mai... progrediar, præcipuis membris victum emoliunt... ac sanitatem perficiunt; quorum opera ac minist... rio elaboratus cibus per venas in omnes corpo... partes distribuitur. Quod si viscera conficiẽdis p... ficiendisque alimentis destinata sunt inualida, a... languescunt, vel denique aliquod subest vitium a...

imped...

pedimentum, quo minus permeare, atque in
itum corporis perferri concoctus cibus possit,
nia in corruptelam deuergunt, quæ febribus
bisque omnigenis præbēt seminaria, quę ante-
m ingruunt, auersari, ac fastidire cibos homo
pit, atque oscitatione, nausea, pandiculatione
distētione ac rigore vexari. Et quoniam spiritus
s humores exhalant, alienam qualitatem con-
unt, ac cerebrum obnubilant, sic vt morosi quo
efficiantur, ac leuissime incandescant, aliisque
i perturbationibus agitentur. Quum enim na-
lis spiritus in hepate conficiatur, non potest is
us effici, nec in substantiam aeream attenuari,
d viscus ab omni affectione sit liberum. Cæte-
vitalis spiritus ex naturali originem concipit,
ocreatur, qui à corde per arteriarum decursus
niuersum corpus diffunditur, moresque varios
ucit pro crassitudinis, aut tenuitatis ratione,
partim ab alimentis, partim ab aeris ac regio-
onditione assequitur. Sic qui Aquilonisunt ex-
i, tractusque frigidos occupant, ob sanguinem
iorem, densosque spiritus, animosi conspiciun-
nhumani, formidabiles, truces, feroces, & qui-
, voceque minaci hominibus terrorem incu-
t. Quod vero ad pericula adeunda attinet, in-
de se omnib. obiiciunt, vitæque discrimina a-
atque infr- cto animo subeunt. Quæ naturæ
itio in Asianis desideratur: illi enim molles at
ffœminati, ingruente vel leuissimo incom-
o labascunt, illatoq; minimo doloris sensu in-
scunt, ac metu exalbescunt. Quod discrimen
orum inter belli ciuilis tumultus obseruatum
ersis expressit Lucanus:

Signa collapsa valetudinis.

Vnde nonnulli morosi.

Vitalis spiritus.

Vnde Aquilonares feroces.

Asiani molles.

Quicquid ad Eos tractus, mundique teporem
Labitur, emollit gentes clementia cœli.
Omnis in Arctois populis quicunque pruinis,

Lib. 8.

Nascitur, indomitus bellis, & mortis amator.
Felices errore suo, quos ille timorum
Maximus haud vrget lethi metus: inde ruendi
In ferrum mens prona viris, animæque capace
Mortis, & ignauum reditura parcere vitæ.

Sanguis crassus quid efficiat.

Quibuscunque enim sanguis crassus exsist
risque ambientis frigore densescit, corpulent
validosque spiritus obtinent quo fit vt sint in
cabiles, atq; animi motus impetusque diutu
res habeant, & qui serius deferuescant, eoque
eorum pleriq accepto vulnere, conspectoque
guine acrius in hostem insurgant, atque in pug
incalescant ardentius. Qui vero subtenui sun
guine, exiles habent spiritus, citoque euanido
eandescunt illi quidem ocius, atq; acriter certa
ineunt, sed confestim iis ira subsidet, atq; ad p
vulneris inflictum, sanguinisq; emanantis int
animo deficiunt ac collabuntur. Cæterum ad c
ponendos sedandosque animi motus, ad sopie
affectus enormes, qui & spirituum æstu ac fer
ebulliunt, operę pretium mihi quisque factur
debitur, si quo agatur spiritu, qua vi ad actio
impellatur, quam sint feruidi vel remissi menti
muli, excutiat. Sic enim ad temperiem ac mod
tionem reuocare poterit, quæ vltra mediocrita
consistunt. Hæc autem spirituum diuersitas, ex
tantæ ingeniorum, morumq; varietates oriun
ab humoribus varias mutationes concipit: Ita
ma, tametsi singularis sit, & vt Ciceronis verb
tar, *vnigena* multiplices tamē actiones edit pro
tuū natura, atq; instrumentorum differentiis.
tanta in animis hominum cogitationum, cupid
tum, affectuum, actionum, perturbationū varie
quam ægre ratio ac vis mentis, nisi cœlesti doct
stabiliter atque inconcusse sit fulta, domare po
ac reprimere. Vbi enim naturalis vitalisque fa

Sanguis tenuis, quid efficiat.

Animæ vis.

Vnde animorum varietas.

tas

vna cum inſitis ſpiritibus inualeſcunt, atque ex *Vnde in*
nentorũ quum copia, tum qualitate vires col- *corpore re-*
erunt, rationis frenum excutiunt, ac ſpiritum a- *bellio.*
nalem (nam omnes ex vno fonte promanant) in
m factionem pertrahunt. Quo euenit vt ſube- *Vnde pra-*
e cogitatione aliqua noxia, in luxum, in libidi- *ua cogita-*
n, in obſcœnas pudendaſque voluptates homo *tio.*
ruat; vtque conſpecta laſciua aliqua blandaque
leſcentula, & cui aliquid venuſtatis ineſt, mens
deſcat in illicitum amorem, atque ex affluxu *Chriſtus*
norum, concurſuq; ſpirituum, qui ex toto cor- *quid ho-*
e eo confluunt, indecore inguen turgeſcat, ac *mini con-*
ntula efficiatur rigida, ſic vt aliquando virilem *tulit.*
num expugnari contingat, niſi Dei fiducia ac
eſti doctrina fultus, vitioſis cupiditatibus acri-
obſiſtat. Inſita eſt menti hæc ad malũ procliui-
& inclinatio, *Ipſeq́ ſenſus & cogitatio*, vt Moſes ait, *Gen. 6. 8.*
auitatem prona eſt ab incunabulis. Sed hanc labem
mit optatiſſimus Chriſti aduentus, qui cladẽ ac
mitatem quam Adæ lapſus nobis inuexit, mor-
c reſurrectione ſua ſuſtulit. Quæ cogitatio hoc
nimis animum efficere debet, vt quoniam ſpi-
s ad vitia ac virtutes ſint incitamento, omnibus
lis illorum conſeruationi quiſque inſiſtat. Et
quam ſpiritus animalis ſit cæteris præſtantior,
gnitate prior, ordine tamen eſt poſterior. Si-
lem ex naturali, qui vaporem æmulatur, atque
nguine virtute hepatis promanat, vitalem, qui
æ naturæ eſt, profert, illiq; fomenta miniſtrat: *Anima-*
lis vero animalem procreat, qui tenuitatis ac *lis ſpiritus*
ilitatis ratione æthereus exſiſtit. Is enim in cõ- *functio.*
u reticulari ac cerebri ſinuoſis anfractibus ela-
atus odoribus rebuſq; ſuaueolentibus alitur ac
eatur, auraque ſalubri fomentum accipit: ob
omnis vis ac facultas, quã anima abs ſe depro-
, & a qua omnes actiones procedunt, proficiſci-

tur, eumque omnibus functionibus accommo
merito itaque censetur spiritus hic animalis
prium animæ instrumentum ad sensus omne
motum, atque agilitatem, ad musculorum ne
rumque robur ac firmitatem tuendam: vires e
Spiritus vt se per corpus diffundat. suas tanquam actionum opifices in neruos qui
tiendi mouendique potestate pollent, deuehit
mnia itaq. sensuum instrumenta spiritus anim
vi ac munere imbuta, ad obeunda munia stabili
consequuntur: argumento quod affectis obstru
que viis per quas is spiritus deferri debet, mou
ac sentiendi potestas adimatur: quod in apople
paralysi, tetano, multisq. aliis morbis obseruan
defertur autem in neruos spiritus animalis, vt ri
Simile à vitro, & candente ferro. solares per vitrum pellucidum. Et quemadm
calor ignitus in candens ferrum penetrat, ac se
fundit, quamlibet durum sit, adeo vt mollesca
fiat tractabile, ita spiritus qui tenuissimus e
neruos illabitur. Quæcunq. itaque sensu motu
atq. agilitate indigent, spiritus animalis vim ex
scunt: quæ vero nutriri atq. adolescere, vitamqu
limẽtis fulcire, naturalem vitalemq. facultaten
spiritus exigunt. Quocirca qui spiritus illos t
12. Meth. velit, ac quam maxime synceros efficere, optim
corporis habitum moliri studeat: *Est enim,* Gal
A flatib. externis simile. teste, *singulare præsidium ad naturales facultates co*
nandas fouendosq. spiritus temperamenti custodia. Vt e
externi flatus ventorumque concursus ac turbi
corpora nostra multifariam afficiunt, ac non sol
hominibus: sed animantibus etiam satis, messi
triticeæ damna inferũt vel immodica humidit
vel siccitate nimia, deniq. penetrabili frigore, vr
tiq. calore: sic insiti nobis spiritus vel copia, vel q
Crassus spiritus quid efficiat. litate multiplices perturbationes pariut ac cor
ris animiq. statũ manifesto immutant. Vbi n. cr
exsistunt spiritus, densiq. ac frigidi, mentẽ obnu

…contingit: atq. vt ſolem offuſa caligine, minus …cere Quo fit vt iis ingeniũ ſit hebetius magiſq. …uſa mentis acies. Quale nobis ſpecimen exhi- …t, qui ad polum Arcticum, ac mare glaciale de- …gunt, quorum potiſſima pars vaſto validoque …pore exſiſtunt, at nullo acumine ingenii ac præ- …ti doctrina, quamquã hæc natio ſingulari pru- …tia ſereniſſ. Sueciæ Regis Erici, humanitate ex- *Erici Sueciæ Regis laus.* …ta, mitigati animi indicia nũc proferat. Qui ve- …moderata frigiditate imbutos habent ſpiritus, …ſtantes ſunt ac ſtabiles in obeundis rebus, ani- *Sueci.* …q; obfirmato quiduis aggrediũtur, ſic vt non fa- …a cõcepta opinione reſiliant: verũ ob frigidita- … ac calorẽ languidũ niſi accedat educationis in- *Germani.* …tia, qua iam olim expoliri cœperunt, nõ admo- …acuti ſunt, aut emunctæ naris, nec deniq. calli- …q. aſtuti, tum qui in circumueniendis hoſtibus …agant ſubdole & verſute. Quibus vero vel ex …onis conditione, vel cœli qualitate humidus …ſt ſpiritus, modo is moderatus ſit, facilẽ & ex- …itam formarum ſuſceptionem reddit, ſed fluxã …ito perituram: neque enim facile figura, forma- …rei, vt nec ceræ fluxę aut fluidę imprimi poteſt. *Batavi.* …ue obliuioſi ſunt, ſomnolenti, artibus diſcendis …ti, ingenio ſtupido, minimeque ſagaci &quũm *Hollandi cur ſomnolenti & obliuioſi.* …pore obeſo ſint atque humido, memoria minus …nt: quod ipſum etiam in vehementi ſiccitate …ri debet. Quo fit vt ſenes ob ſiccitatem frigidi- …coniunctam, obliuioſi exſiſtant, pueri ob humi- …tem immodicam. Quæ qualitates meticuloſos *Senes & pueri cur obliuioſi.* …m homines efficiunt, atque trepidantes, quiq. …us audaciæ habeant in propulſandis ferendiſq. …erſis, quod muliebri quoq. ſexui peculiare. Ve- …cuiuſq. regionis conditionem ac naturam, quã *Educatio naturam immutat.* …tari populares ſolẽt, immutat educatio inſtitu- …diſciplina: ſic vt promiſcua multitudo incultis

moribus conspiciatur, quum viri politici, & qu[illegible]
patriciis sint prognati, immutata victus ration[illegible]
lictaq; veteri, atq; inolita consuetudine optim[illegible]
viuendi institutum asciscant, ac se suosq; ad la[illegible]
biles mores componant. Quod si humiditas m[illegible]
co calore tepescat, vt iis qui loca incolunt plan[illegible]
prica, patentia paucisque arboribus consita, qu[illegible]
Mattiaci seu Zelandi. sunt Mattiaci Belgæ, qui hibernis mensibus frig[illegible]
æstiuis ardore plerunq; infestantur, vt corpora [illegible]
tiuntur robusta, laboribus assueta, membra art[illegible]
lata, cutem hispidam: ita animũ pertinacem o[illegible]
nent, obstinatum, iracundum magisque feroc[illegible]
Natura maritimorum. quam benignũ, cæterum acri sunt iudicio, prud[illegible]
tique industria, ac negotiandi peritia mire inst[illegible]
cti, & qui rebus delectum adhibeant. Cæteri Bel[illegible]
quibus arbores præbent vmbracula, ac ventos [illegible]
cent, quique cœlum habent salubrius, terram [illegible]
minibus scatentem, agros aquarum dulcium du[illegible]
atque irrigatione fœcundos, mitiori sunt ingen[illegible]
minusq; aspero, sed alii aliis prudentiores atque [illegible]
Flandri. res gerendas magis apti. Sic Flandri grauitate[illegible]
Brabanti. cendi, atq; inuentionis subtilitate pollent, Braba[illegible]
exclusa seueritate, hilaritate animi ac morũ co[illegible]
tate animos hominum conciliant; quamquam [illegible]
Itali. facilitate sermonis ac verborum lenocinio graui[illegible]
tem condire soleant. Quod si pectori ac cerebro [illegible]
cumbit spiritus calore humoreq; tẽperato per[illegible]
sus, ii qui illius munere potiuntur, in rebus gerẽ[illegible]
vigiles sunt, acres, industrii, & qui sagacitate, ac[illegible]
Itali cur iniuriarũ tenaces. mine ingenii, naturæ solertia, præstantia doctrin[illegible]
dicendi peritia, atq; vbertate cæteris præstant, [illegible]
nique memoria rerum præteritarum tenaci sunt
firma, quæq; non facile effluat, aut exolescat. Ita
qua illata sit iniuria, post multos annos reuiuisc[illegible]
nec mens vindictæ auida priuatã offensionem o[illegible]
literari patitur. Quem affectũ calori adscribo, q[illegible]

imus indignatione ita exulceratur, vt eum hu-
or diluere nequeat aut exstinguere. Adeo enim
potenter modo tacite imisq; præcordiis, modo
erte eorum plerisque feruet animus:

Sic illis calido pectore mascula bilis — *Pers. sat. 5.*
Turgescit, quam non exstinxerit vrna cicutæ.

In horum confinio consistunt, ac proxime acce-
nt, sed aliquo interuallo Britanni, quibus quum *Britanni.*
nguidior sit calor, minusq; feruidus atque ab hu-
iditate superetur, statura quidem sunt decenti,
rpore succulento ac vegeto; verum humanitatis
udiis minus dediti, ac politioribus literis minus
culti, qui tamen si animum, vt cœptum est, præ-
aris rebus applicare pergant, ad res gerendas effi-
untur apti, ad perdiscēdas artes appositi. Et quo- *Britanni*
am spiritus habent crassiores calore modico per- *& Scoti*
sos acres habent iras; motus stabiles ac diutur- *acres ha-*
s, quo fit vt implacabiles sint atq; ægre animum *bent iras.*
celsum atque elatum nisi obsequiis officiosis ex-
gnari sinant. Quod si spiritus ex feruore cordis,
q; aeris regionisq; qualitate impense calidus sit,
ruidos celeresq; motus edit, sed qui ob tenuita-
m sensim deferuescant. Quo fit vt vbi eorum *Hispani.*
onnullis incalescit animus, temere atque incon-
lte quiduis aggrediantur, nec cessent quin quod
nimo conceperunt, perficiant. Ita si qua subit ani-
um conficiendæ rei cogitatio, vt inter initia ægre
cutitur: ita mens nonnumquam instabilis est &
quieta, nisi rationis freno coerceatur;

Sic animum nunc huc celerem nunc diuidit illuc, — *Virg. libr.*
In partesq; rapit varias, perq; omnia versat. — *4. Æneι.*

Quod etiam plerunque vsu venire solet iratis &
ndictæ cupidis, tum iis qui furore vel amoris sti-
ulis agitātur; quorum mens, quoniam æstu quo-
am fluctuat ac paulo momento hinc inde impel-
tur, non sibi constant, nec certi fixique aliquid in

Hispani ingeniosi. finiendis consiliis statuunt. Qui vero ex iis in consectandas artes conferunt, quamlibet diffi[cile]s atq. operosas, strenue nec sine laude in his ver[san]tur: quibus vero spiritus tenuis exsistit tempe[ra]to calore imbutus, acre iis ingeniũ ac volubile, e[x]pedita ac profluens in dicendo celeritas: quibus & [a]liæ naturæ dotes accedunt, vt ad excogitandum si[nt] acuti, ad explicandum ornandumque vberes ac [co]piosi ad eloquendum exprimendumq. quæ me[nte] conceperint, promti: quod autem ad animum i[ngenio]rumq. propensiones attinet, viuidi sunt, alacre[s, e]recti, agiles, gesticulosi: plerique eorum, quibu[s li]beralis deest educatio, ac doctrinæ institutio, in[ge]nio sunt mobili, captioso, fallaci, infido, rerũ no[uo]rum auido, loquacitate futili ac vana: in consi[liis] captandis callidi ac versuti: adeo, vt quæ mẽtis i[m]petus concipit, confestim quid statuendũ sit, int[el]ligant, ac mature perficere pergant: obiter vbi in[ten]derint ingenium, ibi valet. Quum itaq. spiritu[um] diuersitas, atq. ingeniorum morumque discrim[ina] ex loci, aeris, regionis alimentorum conditione [ac] natura oriantur, quisq. secum ipse expendat, qua [ra]tione incolumitati prospicere optime possit, eaq. dec[li]net, quibus aliquid subest vitii, & quæ cum valet[u]dini, tum spiritibus officere, atque aliquid labis a[c] contagii adferre possint. Quocirca optima instit[u]enda victus vitæq. ratio, atque aeris salubritas cu[m] primis captanda. Hæc enim sanitatem etiam incl[i]natam ac labantem erigẽt, ac spiritus maxime sy[n]ceros efficiũt. Siquidem si corpus vitiosis humor[i]bus redundat, si spiritus impuri sint, & cerebru[m] densis fumis, quos humores appellant, oppletũ, [&] corpus & anima detrimenta percipiunt. Hinc tãt[a] in animis hominum deliratio, tantusque mẽtis e[r]ror alienatio, stupor, desipientia, furor, dementi[a,] vt ea quæ sensui exposita nõ sunt, videre se puten[t,]

Galli.

Galli ingenio versatili.

Vnde error mentis.

ue audire quæ nemo eſt eloquutus. Siquidem
iginatio iis corrumpitur; ſenſus communis qui
idicat & diſcernit omnia, detrimentum perci-
memoria labaſcit, hebeſcit viſus, caligant ocu-
mneſque animæ facultates, hoc eſt, inſitæ vires
bus ſua munia exſequitur, langueſcunt, ſuiſque
iciis oſcitanter perfunguntur. Si vero ſpiritus a-
nalis ad amuſſim purus eſt, atque æthereus, qua-
eſt halitus exacte elaborati ſanguinis, non ſo-
pellucida eſt oculorum acies, ſed omnes ſen-
tum externi, tum interni vigent, ac functiones
s inculpate perficiunt.

ſpiritu qui toti mundo, eiuſque partibus inſitus eſt, quiq́; n hominem diuinitus delapſus, mentem eius peculiari nunere imbuit. Obiter de bonis maliſque geniis, qui hu-noribus ſpiritibuſque immixti, varias mutationes hu-nanis animis inferunt.

CAP. III.

Piritus vis, quæ diuinitus in hæc inferiora dela- *Spiritus*
pſa, hanc machinam, mundiq; molem agitat, & *natura.*
ecunq; ambitu cœlique complexu coercentur,
et ac vegetat in immenſum ſe porrigit, ac longe
que diffuſa eſt. Hæc ſiquidem regit ac modera-
omnia, cunctaq; fœcunda efficit, ac vitali calore
buit. Nec eſt quod quiſquam opinetur aut ſibi
ſuadeat vllam eſſe vim aliam, quæ iſta perficiat,
am ſpiritum illum, quo ab ipſo rerum condita- *Spiritus*
n exordio mundus, quæque oculis noſtris obuia *Domini.*
it, ac ſenſibus expoſita, tam concinnum ac de-
ntem ornatum, adepta ſunt: *Verbo enim Domini o-* *Pſal.32.*
ia formata ſunt, ac ſpiritu oris eius omnis decor, ſpecies,
uſtas, atque ornatus eorum. Ipſe ſiquidem fouet, ac vege- *Geneſ.2.*
uaque præſtat, eamdem vim confert, qua propagare ſe, *Ioan.1.*
continua ſerie omnis generis ſpecies proferre, tueri ac con-
uare poſſint. Sic immenſus naturæ opifex, reb. crea-
verbo ac ſpiritu ſuo vim procreatricem indidit,

ac propagandi ordinem inseuit, quo posteri
successioni insistant, hoc est, spiritus diuinus i
uersam creaturam diffusus, stirpes, animante
mines sustentat, illisque vim impertit qua
Spiritum aquis incumbere quid sit. stant. Itaque nihil est in tanta rerum vniuer
quod efficacem Dei vim non percipiat eiusq;
tate non saturetur. Condito siquidem cœlo a
ra, primisque elementis, hoc est, rerum prin
constitutis, Spiritus diuinus iam inde ab initi
rebatur super aquas, hoc est, liquidam materi
lioqui effœtam, fœcundam præstitit. Cuius
sensum graphice expressit Basilius cognom
Hexa. lib. Magnus: *Spiritus Dei ferebatur super aquæ super*
hoc est, fouebat, vitalemq; fœcunditatem, atq
mam vegetantem elemento liquido, ac om
rebus creatis contulit; sic vt spiritu cœlesti o
essent perfusa ac concalescerent incubantis
more, fouentisque auis specie atq; effigie, qua
caloremq; vitalem illi imprimit, cui insidet a
Simile à gallina, quæ pullos fouet. incumbit. Cuius rei exemplũ à gallina sume
cet, quæ oua animat, vitaq; imbuit, atq; anima
figuram inducit. Quod itaq; spiritus innatare a
dicitur, aut elemento liquido incumbere, d
cunditate illi indita intelligi debet. Cæterũ q
vniuersa rerum natura quæque spirant atque
stunt, diuini spiritus munere potiantur, illiu
virtute subsistant, tum homines præcipua ac si
lari prærogatiua omnia sunt consequuti, *atqu*
mos habent ex æterna mente, vt Cicero ait, *delibat*
potius, vt Scripturæ testimonium proferam, *a*
runt spiraculum vitæ, atque imaginem ex Diuini
archetypo descriptam. Hausit huius dogmat
Libro 3. De arte amandi. Hebræorum fontibus tenuem auram, idq; exp
sit his numeris Ouidius;

Est Deus in nobis, sunt & commercia cœli,
Sedibus æthereis spiritus ille venit.

Est Deus in nobis: agitante calescimus illo,
Impetus hic sacræ semina mentis habet. Lib. 6. Fastor.

Quam sententiam Diuus Paulus sacratiore philosophia imbutus, Atheniensibus persuasum esse voluit, quo inueteratum auitumque errorem illis adimeret, atque ex illustri mundi spectaculo, apparatu ornatuq; visendo, in quo Deus diuinitatis suæ specimen cunctis exhibet, & cõspici posset & innotescere. Sic enim apud illos concionatur: *Deus qui mundum, quæque illius ambitu continentur, ac sit cœli terræq; Dominus, non in manufacti templis habitat, nec hominum manibus colitur, vllius opibus indigus, quum ipse vitam, atque halitum omnibus, omniaque conferat. Per ipsum enim viuimus, mouemur, ac subsistimus, sicut & quidam vestratium Poetarum indicat: nam huius progenies etiã sumus.* Act. 17. Aratus in Phænom. Cæterum quum homo tantis dotibus sit exornatus; eaq; munera mentis ab opifice sit cõsequutus, vt primum naturali insitoq. spiritu, deinde diuino afflatu incitetur, tum externi quoque spiritus corpus mentemque insiliunt. Veteres genios. Bibliorum codices ex ministerio Angelos, hoc est, internuntios vocant, quod Dei iussa ac voluntatem ad nos deferant. Genii. Paulus Spiritus nominat *Administratores*, vt qui certis officiis destinẽtur, ac delegatũ munus obeant apud illos qui salutem sint adepti. Hebr. 1. Cicero, tum alii à religione alieni, *Lares familiares, ac domesticos Penates, deosq; tutelares*, vocant. Lares. Horum duo constituuntur genera, quorum alterum boni, alterum mali nomine designant, quod illi ad honesta quæque, atque ad res salutares instigent: ad eaque dant incitamento, quæ homini prodesse possunt, atque ad salutem conferunt. Boni Genii. Isti ad improbitatem, ad dedecus, ad funesta quæque solicitant. Mali Genii seu Lemures. Hoc enim potissime meditantur, vt hominem omnibus malis inuoluant, ac longissime à Deo auertant. Quum autẽ sint spiritus incorporei, vt grauis halitus, vtq; Simile à pestifero halitu.

aura insalubris ac noxia, in corpus latēter irr
ac non solum faces ministrant, incitantque
Genes.3. tranda scelera, sed vt pessimi cōsultores, imp
tem ac præmia pollicentur. Sic Adamū in err
pertraxit versutus serpens, quū inquit: *Non mo*
ni, sed eritis vt Dii, boni maliq; conscii, atq; omnium
Dæmon à *scientia ac cognitione imbuti.* Est autem Dæmon (
sciendo. hinc nomē sortitur) calliditate insidiosa, mill
2.Par.26 lis ac technis, mille nocendi artibus instructu
se in mentes nostras, cogitationes, consilia, voluntates,
insinuare nititur, quamquam id ægre perficere p
cum Deus solus corda hominum explorata hab
cui vni omnia nostra exposita sunt & aperta
Hebr.4. *nim*, vt Paulus ait, *discretor est cogitationum atq; int*
nis cordis. Nec est vlla creatura, quæ non manifesta sit in
spectu illius, sed omnia nuda ac resupinata oculis
Psalm. 7. Quod Dauid quoq; indicat: *Scrutator cordis ac re*
Deus: hoc est, omnia perspecta habet, abditos q
que recessus penetrat. Exemplo sumto à remot
mis longeq dissitis visceribus: nihil.n. corde a
Simile à nibus magis intimū, adeo vt per multos meatus
remotiss. que incuruos anfractos deferri elaborati cibi
visce rib. beant, antequā eo possint perduci: tū etiā illas
tissime partes indicat, q ex iis præcipue pull
soleant mentis cogitata, atq; effrenatæ cupidit
exoriri, quæ Deum nō latent, nec abscondita fu
Quomodo Cæterum cum Dæmones spiritus sint aerii, ac l
Dæmoni vsu, diutinaque consuetudine, tum naturæ sole
cogitatio- multa perspecta habent, atque experimento co
nes patēt. probata, ex coniecturis, indiciis, oculis, vultu ge
bus, aliisque corporis motibus cogitationes in
nas eliciunt, quod etiā viro prudenti ac multar
rerum perito factu nō difficile. Quocirca vt imp
Homo ho- bi ac fraudulenti negotiatores in hominum pe
mini dæ- ciem omnia moliuntur: omnemque captant oc
monium. sionem quā illos circumueniant atque ineau
imp

uratosque opprimant: ita Dæmones nobis insi-
tur, atque infesti sunt, & quo quisque vitæ in-
itate ac moribus spectatior, eo acerbius in illũ
s suum exacuunt. Sic Christo non fuit veritus, *Matth. 4.*
erubuit Dæmon tentationum arietes admoue-
tq. ambitione, gula, regnandi cupiditate atque
i gloria illum oppugnare. Nec Paulum quoq; *2. Cor. 12.*
xare puduit, cum elatione animi, tum aduersa-
um sæuitia ac crudelitate. Iob quoq; miris mo- *Iob. 30.*
b illo exagitatus violentos impetus perferre
tus est: verũ qui omnia remuneratur ac com-
at Deus, finem certamini imponit ac sæuiendi
suram præscribit, nocendique metam consti-
Quod ipsum documento cuiq. esse debet, ni-
duersus nos moliri Dæmones, nec in malis in- *Dæmones*
ndis progredi, nisi vel annuente; vel conniuen- *quatenus*
omino. Cum autem multis variisque nocendi *noceant.*
us homines adoriantur, atq. oppugnent, tum
omnes tentant, explorantq. aditus, si qua pos-
ex his quæ domestica sunt ac natiua, nullique *Humores*
insita, adoriri ac cõficere: sic hos qui sanguine *ad vitia*
ndant, ad luxũ, lasciuiam, ebrietatem, profu- *occasionẽ*
em, ad obscenos nefandosque amores, ad pro- *præbent.*
as libidines, incestus, fœdosque concubitus, in-
t: Biliosos autẽ ac Cholericos ad iracundiam,
xas, iurgia, contentiones, conuitia, pugnas, cæ-
latrocinia, seditiones, dissidia, exstimulant, ad
quæ patranda ac perficienda faces ministrant:
ancholicos ad inuidentiam, æmulationẽ, ama-
ntiam, odium, indignationem, veneficiũ, frau-
dolos, insidias, proditionẽ, mœstitiam, despe-
onem, ac diffidentiam: postremo ad calamito-
funestumq. exitum adigunt: Pituitosis ac phle-
te oppressis ad desidiam, atque ignauiam, tor-
em, veternum, inertiam, somnolentiam, incu-
a, atque ad omnium virtutum neglectum sunt

Ab exter no aere, simile. adiumento. Obiter vt aer tenuitate cœli ter...
tus vitalem ac salutarem spiritum impert...
mantibus, herbisq; virentibus: sic boni gen...
brem auram aspirant, ac mentes nostras suau...
tu reficiunt. Mali vero, vt ventus pestilens, m...
& contagione illi exitiale virus exhalant, at...
Sap.1. mis hominum pestem ac perniciem adferun...
Genes.2. *iis enim prima mali labes hominumque ruina, atque...*
tus: sic vt opus fuerit instauratore illo mirifi...
pe Christo, qui hominem pristino nitori atq...
gritati restitueret. Et quoniam tanta est hu...
naturæ imbecillitas, vt ægre aduersus sæuissim...
stis insidias possit subsistere: Christus Iesus su...
Paracle. ctus in cœlum, Paracletum mitti curauit, q...
Quid spiritus sanctus in nobis efficiat. fulciat, ac contra Satanæ insultus omnesque...
rum incursus reddat inuictos. Hic est, qui m...
nostras variis dotibus exornat, qui de Dei vol...
te nos reddit certos, ac discussa omni diffid...
per Christum ad patrem nos prouehit. Erigit...
Gal.4. mentes nostras, ac consolando hortandoq; e...
vt concepta fiducia, omnia ab illo sperare ac p...
audeamus ac patris nomen illi opplorare. Q...
ipse spiritus, quem Deus emisit in corda nostr...
testatur vna cum spiritu nostro, *quod eius sumu...*
Rom.8. *& hæredes, cohæredes autem Christi.* Spiritus itaq;...
nus mentium instaurator fidem ac credulit...
verbo Dei fultam nobis inserit, quæ fiduciam...
illum parit, certamq; spem consequendi prom...
Fidei operibus stipata. Et quum hæ virtutes non sunt otiosæ, vberri...
Charitatis operumque prouentum proferun...
eaque adminiculatur, ac vires confert Paracl...
vt stabiles ac fixos in nullos errores, aut sup...
De præparat. Euang. lib.1. tionem abduci nos contingat; quæ non aliud e...
ste Eusebio, *quàm falsa quædam, atque amentia v... ligionis umbra, aut fucata species, nullo fundamento...*
Superstitio. Sic ex Horatii sententia,

Maxima pars vatum pater & iuuenes patre digni *In art. Poet.*
Decipimur specie recti.
Fallit enim vitium specie virtutis, & vmbra *Iuuenal. Saty. 14.*
Quum sit triste habitu, vultuq; & veste seuerum,
Nec dubie tanquam frugi laudatur auarus.
...enim plerumque Cicerone teste, *vt nonnulli o-* *Tusc. 3.*
... consectati non tam voluntate, quam cursus errore fal-
... Sic Paulus Iudæos non prorsus à pietate alie- *Rom. 10.*
...enset, verum aliquo duci studio, zeloque Dei,
...sque iudicio; ita non omnino errent in affe-
...etatis, sed propter inscitiam, & quod in dele-
...allucinantur, ac cæcutiunt, spiritu Dei destitu-
...t. Cui vitio affines sunt, qui inueteratos erro- *Zelus absque iudicio.*
...ertinaciter vel tuentur, vel tolerant, nec susti-
...quidquam immutari eorum quæ irrepserunt:
...imbuti essent spiritu illo munifico, non esset
...in animis opinionum ac doctrinæ dissensio.
...rum nemo hæc parerga esse existimet, atque
...stituto alieno, nec in illud Horatii impingat;

----Amphora cœpit
Institui, currente rota cur vrceus exit? *In art. Poet.*

...um spiritus cœlestis mentis innouator, dux
... moderator spirituum humani corporis, qui
...iores exsistunt ac magis placidi vbi hoc du-
...reguntur, atque in officio continentur. Si o-
...umultuari pergant, ac seditionem in corpore
...itare,
...regit dictis animos, ac pectora mulcet. *Æneid. lib. 1.*

... corporis humani elementis, primisq; qualitatibus, ac generationis principiis, ex quibus homo constat, ac conflatus est.

CAP. IV.

...elementorum, nō humorum facultatibus o-
...mnis temperamēti ratio deducitur, illisq; vni-

uersam corporis structuram atque opificium
ptam ferre par est. Elementa statuuntur qua
Elementa quatuor. Ignis, Terra, Aer, Aqua, quibus totidem su
qualitates; Calida, Frigida, Humida, Sicca, q
circumfuso nobis aere, atq; alimentis vel cor
da, vel detrimenta cōcipiunt; illorum enim e
su defectuq; vitiantur qualitates, ac corrupte
qua deprauatæ, innumeris morbis præbent sem
ria. Cæterum quę corpus nostrum afficiunt, ea
Tuend. va le. lib. I. Galeno, sunt genere duplicia: altera nobis cō
ta, & quæ euitare nequeas, ex ipsis generat
principiis velut radice orta, altera, quæ & decl
posses, & aliena sunt à corporibus nostris, nō i
sed aduentitia atq; externa, quæ tamen nō m
Cibus & aer æque necessarius. quam insita, corpus nostrum conficere atque
stare sunt idonea. Cibus scilicet & Potus, quibu
stituimus quicquid siccioris vel humidioris su
tiæ effluxit; quæ tamen si immodica sint, aut v
sa, excremētorum copiam ac morbos pariunt.
proxime accedit aer nos ambiens, qui vbi imp
calidus est, vel siccus, aut immodice humidu
frigidus, manifesto habitū corporis immutat.
terū vt proprius, magisq; apposite rem ipsam d
gnem, humanæ naturæ primordia, ac generati
principia sanguis maternus, semenque genitale
sistuut, ille ceu materies quædā apta concinnaq
& opifici, vt argilla vda, ceraq; fluxa, ac tractab
ad quiduis effingendum sequax: semen opificis
Primordia hominis. tionem obtinet. Constat horum vtrumq; ex i
genere elementis, ac qualitates iam memorata
se complectitur; dissident tamen inter se tempe
menti ratione ac mēsura. Siquidem in semine p
Seminis & sanguinis natura. est igneæ substantiæ atq; aereæ, hoc est, ætherei
ritus est particeps: in sanguine plus aqueæ & terr
quamquam in postremo hoc calidum præpol
frigido, humidum sicco. Neq; enim sanguis sic
sta

ui poteſt, at oſſa, ſed humidus: at ſemen ſangui-
uidem ſiccius eſt: cæterum ipſum quoque hu-
um fluidumq; ac fluxile. Itaq; vtrimq; ex hu-
a ſubſtantia genituræ origo producitur, ſic ta-
vt ex eo reliquæ corporis partes ſiccæ, nerui,
e, arteriæ, oſſa cartilagines, elaborentur. Quod
m in vtero ex illis principiis conceptũ ac cõglo-
m eſt, ſiccius redditum, veluti rudimẽta ac li-
nenta cuiuſq; membri capeſſit, poſtmodũ exa- *Ab oſſiũ*
ſpeciem, conſequutum, incrementa concipit, *natura lõ-*
aduſtam decentemq; magnitudinem prouehi- *gitudo.*
bi vero ad ſummum deuentum eſt, oſſibus ob
enti penuriam non vltra ſequacibus, incre-
tum augmentumq; ſiſti contingit, nec progre-
it amplius in longum latumq; proferri. Ex co-
euim calore & humore ſpiritu vndiq. perfuſo
us decoram longitudinem aſſequitur. Quod ſi
el ingraueſcente ætate, vel etiam adoleſcenti-
x morbo aut affectione aliqua frigidus ſiccuſ- *Longitu-*
habitus obtigerit, corpus iis macilentũ fit, ru- *dinis cau-*
m, gracile, ſquallidum, ſtrigoſum, membraque *ſa.*
lida atq; incurua. Simile enim quiddam iis e-
quod iumentis, quibus pabulum ſubducitur,
arboribus herbiſque virentibus, quibus terræ *Simile a*
s ſubtrahitur, ac prohibetur irrigatio. Quo mi *ſatis.*
probe atq. inhumaniter facere videntur ludi-
ſtri quidam & quotquot erudiendis alendiſq.
ſcentibus operam impendunt, qui inita qui-
ac conſtituta nõ exiguæ pecuniæ pactione, in-
ri, tenuiq victu conuictores domi alunt, ac nõ
n ſordide tractant, ſed carne ſubrancida piſci-
lidis, pane mucido tenuiter paſtos, ad ſubeun- *Pueri non*
udiores labores minaciter inuigãt: quo efficit *domanda*
t color eis defloreſcat, corporis ſpecies, om- *inedia.*
decor & venuſtas aboleatur, nulla ſit alacritas,
s vigor, mentiſq. erectio, ſpiritus deiectus, vir-

Vitiosus cibus naturam deprauat. tus minus viuida, indoles omnisq; vis anim
vel naturæ beneficio, vel parentum industr
deniq; diuino munere insita erāt prorsus ex
adeo vt nō facile ad præclara iis incalescat a
nec emergāt ad quæ erant destinati, aut nat
positi. Quod ad externum vero habitum a
corpus plerumq; circumferunt fœda scabie
matum, atque ob vitiosos humores pustulis
Statura breuitas vnde. exulceratum. Quo fit vt raro ad legitimam m
tatem, ac iustam magnitudinem, ad vires ing
membrorum robur ac firmitatem, ad dec
partium compositionem ac staturam deue
quod in ætate tenera ac pubescēti fame atq;
domitis humori natiuo, qui continenter fou
stulat, alimenta subtracta sint: quo fit vt ex
succo vitali, prematurę senescāt, ac properata
te confici contingat. Vocatur autem hæc aff
Senium. quę frigidum siccumq; corporis statum indu
nium, quod omnibus quum animantibus tu
pibus corruptelæ interitusque caussa existit.
Mors quid. nina mors non alius, quam naturæ, hoc est, c
genuini, insitique humoris, in quibus vita co
exstinctio: ad quam nonnulli properantius
niunt, vel ex alimenti inopia ac defectu, vel
temperantia vitæ, immodica Venere, intemp
vigilia, mœrore animi, tū plerisq; aliis, quæ p
ætatis rationem ac naturę cursum, festinatam
ctutem, mortemq; inopinatam accelerant. Q
multos autem videre est seniculos corpore v
Cruda senecta vnde. ac succulento, membris validis, ingressu firmo
da prorsus viridique senecta, non ob aliud q
quod vitæ suæ optime moderati sint, nec adol
tiam intemperanter aut libidinose transege
quum iuuenum plerique conspiciantur eff
lumbes, eneruati, corpore arido, colore pal
atque exangui, quod tota pubertas, ac iuue
vi

us immoderato vitæ Venerisque vsu & consue-
tine sit exhausta ac flos ætatis arritus, Vt enim
es Martii, quibus ineunte vere nihil spectatius, *A florib.*
uilonio vrentique vento decussi, marcescunt, sic *simile.*
nis iuuentus & florescens ætas accepto incom-
lo, intempestiue atque ante maturitatem are-
Quocirca vt quis noxia euitare possit ac vitam
m maxime longam efficere, tum senectutem *Iuuentus*
sequi minus grauem atque onerosam, ineunda *vnde effa-*
o, qua valetudo firma perfici possit, ac stabilis, *ta.*
si inclinata sit, qua erigi possit atque instaurari,
t autem non parum multa, quæ illā labefactant
ibruunt, queque ingenitum nobis temperamē-
conuellunt, variant, alterant, corrumpunt. Si-
lem ex alimentorum facultatibus, victusque *Quæ va-*
one humores diuersas qualitates asciscūt; qui- *letudini*
accedunt balnea, æstus, exercitatio, frigus, lassi- *officiant.*
o, sitis, inedia, somnus, quies, aeris statꝰ, affectus-
animi, quæ corporis nostri habitum multifari-
mmutant, ac magna ex parte deteriorem rapi-
Sic corpus quod calidum humidumque exti-
n frigidum ac siccum, vel etiam aliam qualita-
sensim delabitur: ætatis quoq; accessu, tempo-
ecursu, rebus secundis vel aduersis, fortunæ suc
u vel inclinatione multa homini obueniunt,
valetudinem labefactant. Quo mihi apposite
sse visus est Horatius,

Multa ferunt animi venientes commoda secum, *In arte*
Multa recedentes adimunt ----- - *Poetica.*

ui consentanea est illa Iobi sententia, quæ natu-
umanæ conditionem fragilem, fugacem, ina-
t, momentaneam, multisque incommodis, peri
s, mutationibus obnoxiam graphice expressit,
o natus è muliere, breui æui est, ac plenus miseriæ, qui *Cap. 44.*
i flos spectatissimus, exoritur, sed conteritur, atque eua-
t velut vmbra, nec vmquam in eodem statu persistit:

Singulis enim ætatibus, hoc eſt certis annorum interuallis ac ſpaciis mutationes incidunt. Eſt
Quid ætas ætas vitæ curriculum ac decurſus, vel ab infantia ad ſenectutem progreſſus, in quo conſtitutio corporis humani immutatur, atque aliud ex alio tēpore
Ætatum mutatio. tum acquirit, quod ipſum poſtremo ad interitum deuergit calore natiuo extincto. Sic infantia quæ omnium humidiſſima eſt, plurimum caloris continet, quarto anno aut ſeptimo mutationem ſu-
Infantia. ſtinet, ac plerūque iis annis periclitamur. Huic proxime ſuccedit Pueritia, quæ ad annum plus minus
Pueritia. decimum quintum producitur, ac non parum multis incōmodis diuexatur: Pubertas vero quæ & ipsa
Pubertas plurimis malis expoſita eſt anno decimo octauo
Adoleſcē-tia. perficitur: Adoleſcentia autem præceps ac lubrica anni quinti & vigeſimi termino includitur, quæ ætas partes quatuor cōplexa, primam ætatem efficit, quarum nullam non varias mutationum vices ſubire quotidiana experimenta cōmonſtrant. Post
Iuuentus. ro Iuuentus, ſeu ætas florida, in qua corpus animusque viget ac floreſcit, ad annum quintum & trigesimum profertur, in eaque ætate affatim inualeſcit ſanguis, atque humor nonnihil abſumitur, quo ſit, vt quid temperamentū progreſſu temporis calidius siccumque cenſeri incipiat, quum adoleſcentia humo-
Virilis ætas. re ac calore abunde fuerit perfuſa. Conſtans vero & virilis ætas ad quinquageſimum annum, aut paulo vltra progreditur, quo tempore tempeſtiua maturitas ſe profert, ac mens conuerſis ſtudiis, omnia conſiderate, prouide, prudenter agit: corpus vero æqualiter, atque in eodem tenore conſiſtens, nullam magnam mutationem percipit ad annum vſque ſexageſimum tertium aut quintum: tunc enim la-
Senecta. benti atque inclinatæ ætati iam iamque ingraueſcēti frigidus & ſiccus ſtatus inducitur, qui primus eſt ſenii ingreſſus ac veſtibulum, proximus autem

decrepitam ætatem, ad mortem aditus, quæ vt non exoptanda temere, ita non pertimescenda viris Christianis, quum mens concepta fiducia suauis vitę, ac resurrectionis spe fulta, alacriter hinc migrandum sibi persuadeat, interim quisq; efficere potest in huius æui decursu, vt superioris ætatis temperantia, ac vitæ moderatione nõnihil præsidii comparet; aliquid pristini roboris cõseruet, quo senectutem minus effœtam ac laboriosam experiatur. Quum enim omni ætati certus præscriptus terminus, tum huic nullus constituitur, nisi vitę exitus cuiusque exspectatio. Cæterum Pythagoras non inepte quadripartitas anni varietates ac temporum vicissitudines, hoc est, Veris, Æstatis, Autumni, & hyemis discriminata tempora duobus æquinoctiis, totidem solstitiis comprehensa quatuor hominũ ætatibus accommodat, cuius sententiam hac verbo[rum] serie complexus est Ouidius,

Vt mors nõ sit formidabilis.

Temporũ anni & ætatũ comparatio.

Quid? non in species secedere quatuor annum
Aspicis ætatis peragentem imitamina nostræ?
Nam tener & lactens, puerique simillimus æuo
Vere nouo est. tunc herba virens & roboris expers
Transit in Æstatem, post Ver robustior annus:
Fitque valens iuuenis, neque enim robustior ætas
Vlla, ne vberior, nec quæ magis ardeat, vlla est,
Excipit Autumnum posito feruore iuuenta
Maturus, mitisque inter iuuenemque senemque
Temperie medius, sparsus quoque tempora canis.
Inde senilis Hiems tremulo venit horrida passu
Aut spoliata suos, aut quos habet alba capillos.

Meta. l. XV

[Quæ] rerum vicissitudo, ac naturæ potius conuer[sio, ac m]utabilitas, inconstantia atque ex vno in aliud [mi]natio, commonstrat omnia esse momentanea, [cadu]ca, fragilia, ruinosa, fluxa: & quæ non firmis

Omnia caduca.

radicibus defixa, vt flosculi, cito decidant. [...] itaque corpus continenter defluat ac detri[...] patiatur, multaque intus & foris vires nostr[...] pulentur, nõ oscitanter huius conseruation[...] bendum; quo habilis illa ac quam maxim[...] effici possit. Nihil necesse est exemplis, rati[...] experimentis commonstrare (quum nulli [...] exploratum) quam grauate, animoq; iniqu[...] pugnante, ab hac vitæ suauitate diuelli se qu[...] tiatur, quanta cura, studio, industria vindic[...] morbis contendat, qui non solũdoloribus n[...] ficiunt, contundunt ac dilacerant, sed morti[...] oculis objiciunt, ne his addam mentem inqu[...] ac turbulentam, animumque affectibus oppr[...] Cui cedo in tantis calamitatibus, ærumnis, n[...] tantaq; æui huius molestia, ac breuitate, nõ [...] dum aliquod dolorum lenimen, non conqu[...] aliqua laborum solamina, atque allleuament[...] si consectari velis atque assequi, numquam [...] mũ induxeris hæc præstare res momentanea[...] honores, latifundia, operosa ædificia, vestes su[...] sas atq; artificiose elaboratas; sed mentem qu[...] ac sedatam omnibusque perturbationibus lib[...] proxime corpus salubre, nullisque morbis in[...] tum, quibus diuino munere nihil homini ob[...] re potest melius aut optabilius.

Natura abhorret ab interitu.

Vnde petenda trãquillitas.

Ecclef. 30.

Quid Crasis seu temperamentum, in quo cuiusq; hab[...] corporis constitutio consistit.

CAP. V.

Temperamentum quid.

Crasis seu temperamẽtum, (nam operis in[...] ti ratio exigit, vt id definitione explicetur[...] prima cum qualitatum atque elementorũ in[...] conueniẽtia, vel qualitatum ex elementis æq[...] mistura ac proportio omnis vitiosi excessus ex[...]

In[...]

nperies vero, quæ disparibus elementorum ac tatum viribus continetur, atq; à moderatione scit. Vt autem in fidibus concentus quidam pitur æc concors harmonia, sic vt nihil dissonũ screpans aures teneras feriat, offendatque: temperato corporis habitu exsistit elemento c qualitatum apta concinnaque temperatio; vt monstrari nequeat vlla per se qualitas, sed ans, absoluta, perfectaque elementorum ac tatum coagmentatio. Quemadmodum enim n ex variis herbis condimenta aut pharmaca cimus, fit vna concretio, ac singula ita coale-, vt nihil eorum quæ compositio complecti- ppareat, aut discerni possit, aut percipi: ita in e- ntorum qualitatibus euenit, ex quarum mistu maria nascēdi origo ducitur, quæ nouem tē- nentorum constituit differentias; vnam tem- am, omnibusq; suis numeris absolutam, in qua desideratur, nec vlla qualitatum elementariũ superat, sic vt æquali pariq; mensura inter se a consistant, nullo vitio, nullaque intemperie ta. Intemperatæ octo, simplices quatuor, & em compositæ seu iugatæ. Calida tantum, in alor frigori antecellit, humoris vero & siccita æqualitas: Frigida, in qua frigus dominatur: ida, quod illa primas potioresque partes obti- Sicca, vbi humore superior est siccitas, reliquis us; hoc est, calida & frigida temperatis: Com- æ vero temperaturæ, qnæ ex duabus qualitati- mplicatæ sunt, numerantur, Calida & humida da & sicca, Frigida & humida, Frigida & sicca, à us corporis constitutio quam κρᾶσιν Græci, ares *complexionem* vocant; appellationem apud icos, ac nomenclaturam adepta est, ab eo scili- quod in mixtura pollet, apud quos id corpus

Intemperies quid.

A fidibus simile.

Simile ab herbarum mistura.

Nouem temperamenta.

calidũ dicitur, in quo vberior est caliditatis p
Siccum in quo siccitas potior, pari modo rat
dode reliquis. Sic medicamentorum compos
qua multa congeri ac coaceruari solent, ab v
A maiori denominatio. rum, quod præcipuum est, nomen sortitur, v
nucum, Diacapper, Hiera picra, Diaphœnici
vulpinum, &c. Quo autem omnia exacte p
queant (est enim id non modo Medicis, sed
bus, quibus secunda valetudo curæ est, salubr
primis ac frugiferum) singulorum rationes a
dos quam possum accurate explicabo, ac pri
temperatæ naturę constitutionẽ exsequar, au
eius speciem atque imaginem mente primun
ceptã, oculis exhibebo: nõ quod talis in natu
rũ exsistat, aut in aliquo commonstrari possi
quis forte diuiniorem aliquam superne orig
sit nactus) sed quod huc referri debeant reliqu
minum naturæ, atque ad hanc amussim exigi
cuique pateat, quid vel superet vel deficiat. N
enim expedite quisquam animaduertit in ca
corporis habitu præpõderare humido calidu
frigidum pręualere sicco, nisi ad exactam hanc
periem sit intentus, in eamque, tanquam scop
defigat oculos.

De temperato exactoq́; corporis habitu ac constitutione.

CAP. VI.

DE temperato, atque omnibus numeris absol
corporis statu dicendum accuratius, quo
hunc mentem animumque dirigi velim, ac tan
ad normam seu perpẽdiculum reliquos habitu
commodari, quo quisque obseruet, quantu
temperamenti integritate deflexerit, quid mo
debeat, vt in pristinum statum, quo ad eius fi
posl

t,reducatur. Quanto enim quis ab hoc remo-
tanto valetudo deterior, atque ad corporis
pos,animique ęgritudines lapſus grauior. Cor- *Polycleti regula.*
hoc omnibus ſuis partibus conſummatum, a-
ime Polycleti regula dici meretur. Id enim
erbium iis rebus accommodari ſolet, quæ ad
nem facta ſunt, & in quibus nihil deſideratur;
vt ad hanc, tanquam ad lapidem Lydium
ua debeant explorari: deſumpta eſt metapho-
Polycleto ſtatuario, cuius artificium ac decor
Fabio, laudem meruit ſupra mortales omnes: *Lib.10. cap.10.*
anta arte ſtatuas expreſſit, ſuiſque numeris
bſoluit, vt cæteri cœlatores ac ſtatuarii in for-
dis effigiandiſque ſimulacris, hunc tanquam
etypum ſibi proponerent. Vſus eſt prouerbia-
c ſchemate de tuenda valetudine Galenus, *Lib.2.*
tatuit optimum corporis habitum, tanquam
cleti regulam, hoc eſt, tam concinne ac de-
er expreſſum, vt nihil in eo culpari poſſit, ſed
fice afficiat congruens ſymmetria, nullaque
arte claudicans commenſuratio. Quocirca
de ſtatu corporis optimo conſcribuntur, me-
ad rem abſolutiſſimam referri debent. Talem *Ad ſumma enitendum.*
ie corporis habitum exhibemus, qualem O-
tem Cicero, ac Fabius imitandum proponit:
em Eccleſiaſtem ſeu concionatorem inſtituit
yſoſtomus atque Eraſmus, quod ad horum ex- *De Sacer, De ratione concionandi.*
lum ſe componant, qui eloquentiæ parandæ,
rudiendis rudibus ſunt deſtinati. Et quamuis
penitus quæ animo conceperit, aſſequatur: ali-
n tamen progreſſum facere par eſt; nec com-
endum quantumuis ardua ſunt quæ conſecta-
, vt ſpes infringatur, aut langueſcat induſtria.
ulli enim, vt Cicero teſtatur, *deſperatione debili-* *De Oratore.*
, *experiri id metuunt, quod ſe aſſequi poſſe diffi-*
Nam neque illud ipſum, quod eſt optimum,

deſperandum;& in præſtantibus rebus, magn
ea quæ optimis proxima. Quocirca optimum
poris habitum conſtituere, atque adumbrare
eſt, quo illis ſpecies animo inſideat, in eamq; o
ac mente defixus talem imitari quiſque, atq; e
Notæ temperati corporis. mere curet, aut quam proxime ad illam acce
Huic itaque cuius ſpecimen exhibendū ſuſcep
oēs ſenſus vigent, atque inſitæ facultates fun
nes ſuas ac munia citra vllū incommodum ob
Memoria illi ſtabilis ac firma, quod cerebrū n
immodicam humiditatem, nec ſiccitatē decl
animus acer & induſtrius, quique ſolerter ac p
de omnia aggrediatur; mores integri atque in
rupti, & qui in nulla actione à decoro deflectan
genium ſingulare atque eximium; mens placid
ſedata, nulliſque affectibus vitioſis expoſita, vt
excluſa temeritate iudicium delectumq; adhib
indoles generoſa, multis magniſque dotibus a
tim exculta, inſignis ac ſpectata vitæ probitas, a
vt eo expreſſum ſit illuſtre virtutis exemplar,
eſt, abſoluta, atque ad ſummum perducta nat
perfectio. Siquidem in eo ſe cumulate profer
humanitas, manſuetudo, frugalitas, æquitas, n
deſtia, & continens cupiditatū moderatio: in agg
diendis conficiendiſque negotiis nec præceps,
cunctator, aut qui procraſtinando tardius om
perficiat; ſed conſilium in prouidendo, in perag
do maturitatem adhibeat: in caſibus humanis,
uentiſque fortuitis, quæ inopinato ingruunt, n
temere concutitur aut expaueſcit; eoque fit vt n
inſoleſcat rebus proſperis, nec deiiciatur ſuccu
batque aduerſis; ſed omnia vitæ incommoda ala
atque infracto animo perfert, nec à conſtantia
Lib. 5. ſceptoque conſilio abduci ſe patitur. Quo ſpect
Ode. 3. illud Horatii, quod illi congruit;

Inſtu

Iustum & tenacem propositi virum
Non ciuium ardor praua iubentium,
Non vultus instantis tyranni
Mente quatit solida,
Si fractus illabatur orbis,
Impauidum ferient ruinæ.

d quem habitum se cōposuit Diuus Paulus, ac lem affectum in iis qui Christo initiati sunt; ac *Rom. 8.* oti, exigit; vt quod illi persuasum erat, quisque certo ac fixo habeat, nulla re quantumuis sæua rmidabili diuelli posse ab eo, cui sumus addi- s itaq; cuius speciem ac formam adumbramus, nimo ac mente constitutus est, vt neutrā in par moueatur, aut hinc inde fluctuet, sed stabiliter e inconcusse constantiam tueatur. Insiti sunt *Naturales affectus.* ē illi affectus sed naturales, ac minime impro- li; vt amor ac propensio erga suos, quibus vt minus indulget, ita in illos nō acerbus est, non rus, amarulentus, præfractus; sic vt in congres- miliari comitas seria grauitate sit condita; cui a subest dicacitas, nulli dentati sales, non inde- parumque vrbana festiuitas, aut obscœnæ fa- e; & quemadmodum à scurrili ioco ac scenico longissime abest; ita à Censoria seueritate, ac ca indolentia remotissimus. Quis enim non il- b omni humanitate, ac cultiore vita alienos eat:

Quos non vlla magis sermonum gratia mollit, *Æneid.*
Quam si dura silex, aut stet Marpesia cautes. *lib. 4.*

militer & moribus & vitæ instituto Democrito e Heraclito prorsus dissimilis, quorum vterq; rica dicacitate exagitatur. Siquidem:

------- *perpetuo risu pulmonem agitare solebat* *Iuuenal.*
Democritus, quoties à limine mouerat vnum *Sat. 16.*
Protulerat que pede m: fleuit contrarius alter.

ec solum in animo elucent, atque expressisse se

Democriti & Heracliti natura. proferunt hæc ornamenta ac naturæ munera insigne quoque decus enitet, atque amplitud externa corporis specie se profert. Siquidem in tu, qui imago est animi; in oculis qui mentis i ces, calore lineamentis, totoque corporis ha heroica quædam dignitas, ac spectabilis forma hibet nulli non amabilis ac gratiosa, sic vt con ctus ipse quêque alliciat, ac sympathia quadam, est, tacito naturæ consensu nulla emolumenti sp amorem sui rapiat. Corpus decenter & conci compositum est, omniumque partium abso constructio. Caput non obliquum aut angulosi

Spadix color qui. sed in globi figuram rotundum, quod capillor honesti spadices, qui color castanearū proprius, exornant: frons serena, nullisque rugis deforma quam superciliorum decor commendat, atque culorum eminētium amabilis aspectus cohonest Color floridus ac suauis: buccæ ac genæ roseo bentique, ac natiuo pigmento perfusæ, præsertim bi adolescit ætas. Status corporis erectus, incess decenter compositus non affectatus, vt persona quibusdam histrionibus, qui ementito quodam

Factitius incessus. que exotico ingressu se plebi ostentant, quo mai accedat auctoritas ac veneratio. Lingua expedita prompta, quæ articulate & significanter verba en ciet. Accedunt præter hæc non parum multa, qu ex necessitate, atque humanæ naturæ conditio consequuntur. Siquidem edit bibitque moderat atque adhibita salubri exercitatione, quæ vel vi intētaque voce, vel ambulatione perficitur, alim ta probe concoquit, atque in habitum corporis d gerit, quo fit vt perexigua coaceruetur excremen torum redundantia, ac somnus succedat placidu nullisque absurdis aut tumultuosis insomniis inte ruptus; & si qua species aut simulacra antelucan peractaq; concoctione atque elaboratis cibis, men

ti

ingerunt, aliqua subest diuinatio, hoc est, rerum
rarum non vanum, nec inane præsagium. Cæ-
m in fragili vita ac caduca, tantoque naturæ
atque inclinatione, nõ video cui ista aptius ac
modari debeant, quam Christo, de quo vatici-
sDauid, *Speciosus*, inquit, *forma præ filiis hominũ*, *Psal. 44.*
citate ac gratia verborum vndique perfusus est,
est vllus hominum, qui illi conferri possit. Is si-
em supra reliquos mortales omni virtutum
re cumulatus, integrita tevitæ, morum probita
xcellentia doctrinæ, miraculorum prodigiis,
nitate inaudita, maximam orbis partem in sui
irationem, atque amorem pertraxit: sic nihil ei
it eorum, quæ aut excogitari possunt aut men-
ncipi, cui corpus etiam obtigisse spectabile ac
da specie, quis posset ambigere? Et quamquam *Christus*
o spectanda potius diuinitas, & in quem vsum *exemplar*
s exhibitus est, nihil tamen vetat eam formam *perfectio-*
rporis speciem auimo complecti, quæ digna *nis.*
llius maiestate atque amplitudine. Erat e-
externus hàbitus acstatura heroica apposita ad
itatem, ac diuinitati omnibusq; internis animi
b. quas oppulente in nos effudit, consentanea.
circa vnus hic statui debet in quem exacta ho- *Ioan. 1.*
s constitutio sit referenda, seu corpus seu ani- *Coloss. 1.*
n spectes. *In eo, siquidem*, vt Paulus ait, *omnes*
uri scientiæ ac sapientiæ reconditi sunt, atque inhabi-
omnis plenitudo Diuinitatis corporaliter. Et
nquam ab illo humani nihil alienũ esset, *Nul-*
men labes, nihil vitii illi inhæsit, nec morbo, aut peccato *Hebr. 4.*
bnoxius. Nam quod subinde incanduisse legitur
tia insectatus acerbius, tum lacrymis perfusus
luisse, acfremitu testatus facti alicuius indigni,
, summę humanitatis, atq; ex animo bene cupiẽ *Ioan. 13.*
rgumẽtũ erat: cum enim salutis humanæ vnice
auid⁹, indignabatur cõplures, quos emẽdatos,

Christus à vitiosis affectibus alienus. non exstinctos voluit, tam pertinaciter in er[...] persistere, ac tã opportune oblatam respiciend[...] casionẽ aspernare ac respuere. Hęc de corporis [...] mani absoluto habitu dicta sufficiant; cui flores[...] ætas atque adulta cõfinis ac finitima, præsertim [...] à primis annis laudabiliter instituta est, & libe[...] accesserit educatio, quętamen continenter lab[...] ac progressu ętatis deficit. Vt enim in rebus ali[...] in humana natura omnia orta occidunt, & auct[...] nescunt, atque ab initio ad finem progressa, dec[...] vitæ spatio dilabuntur, ac vergunt ad interitũ. [...] *Salubris admonitio.* mutabilitas atque inconstantia quemque nost[...] commonefacit, vt neglectis rebus caducis ac br[...] interituris, ad ea quæ æterna sunt animũ, ment[...] que erigamus. Quod ipsum Paulus nobis incul[...] *Colos. 3.* quum inquit, *Si consurrexistis vna cum Christo, sup[...] quærite, vbi Christus Deo dexter assidet; superna curate, [...] terrestria, Neque enim habemus hic manentẽ ciuitatẽ*, [...] *Heb. 13.* est, sedes fixas ac stabiles, aut diuturnitate con[...] matas, *sed futuram inquirimus*, cuius opifex & con[...] tor Deus; qui vt Petrus ait, *vocauit nos e tenebris in a[...] rabilem suam lucem*, atque æternitati nos destinauit. *Heb. 11. 2. Cap. 2.*

De Calido corporis statu.

CAP. VII.

Calidus habitus. INter hos quia à modo delapsi sunt, atque à tem[...] rie deflexerũt, calidus corporis habit⁹ primus [...] tuitur. Hic enim vt ordine prior, ita in conseruan[...] sanitatis ratione cæteris potior. Censetur autem [...] potissime calidi nomine, in quo reliquis moderat[...] constitutis, hoc est, humido & sicco temperati[...] qualitas illa exsuperat. Cuius si conditionem expl[...] rare libeat, eiusque notas ac signa obseruare, depr[...] hendes huiusmodi constitutionis hominem statu[...] decenti, ac specie formaque ad dignitatẽ virilẽ ap[...] posita

sita;corpore non obeſo, nec abdomine multoq;
pa;ſed mediocri carne,eaque ſolida,conſtipata, *Signa calidi corporis.*
n calore pinguia quæq; liqueſcunt,ac defluunt
ore vero rubicundo, aut ſi ſanguis plus ſatis fer-
icit,vt iis aſſolet,qui loca ęſtuoſa incolunt ac tor
n,fuſco vel rufo, Sunt enim in quolibet corpore
aeris ac regionis conditione cõplures calidita- *Gradus caliditatis in homine.*
gradus ac varii,quum huius qualitatis tum aliarũ
di ac rationes. Sic Indi. Æthiopes,Mauri,Aſiani
gyptii,Palæſtini, Arabes, Græci, Itali, Hiſpani,
matæ,Germani,Galli, Belgæ diuerſos ſortiũtur
poris habitus,atq;id ſuo quiq;genere aut per ſin
as ſpecies, variat caliditatis differentias conſe- *Simile ab ignitis.*
ntur. Vt enim ignita quæq; alia aliis ſunt magis
ntia,ac pro ſubiecto fomite,vel ex carbonib.aut
bis bituminoſis,naphta,oleo,pice,reſina,vel de
;ex lignis,è quercu,robore larice,betula, vlmo,
pulo,ſalice accẽſus ignis, focus incaleſcit modo
ẽtius,modo mitius: ſic in quolibet corpore pro
i natura,ac victus vitæq;ratione vel augeſcit ca-
,vel imminuitur, eoque fit vt calores hominib.
iſtant varii ac capilli diuerſi. In omni ſiquidem *Vnde barba & capilli.*
poris ſtatu calido,cui moderatus humor ſubeſt,
is pilis vndiq; denſis obſita eſt,ac barba decora
crines paulo erũpunt diuerſius atq;alios ſibi co-
es,pro caliditatis ratione adſciſcunt. Quum autẽ
i generantur ex fuliginoſo craſſoq; excremento *Pilorum origo.*
tiæ concoctionis,nigri hi euadunt,ſi quãdo deu-
vi caloris vapore,excrementum in exactã fuligi *Vnde nigri pili.*
n mutatur. Criſpi vero efficiuntur atque intorti
pter temperamenti ſiccitatẽ,quam calor immo *Criſpi capilli vnde.*
us infert;vel meatuũ in quibus radices figũt,an-
tiam atque exilitatem, ægre n. eluctari poſſunt,
t rectam viam ſibi amoliri,quo fit vt inflecti con-
gat, atque in obliquũ ferri,præſertim quibus id
iuum,non aſcititium eſt,vt mulierculis quæ ſe

comunt ac poliunt,tum tortis crinibus crisp... capillo gratiosæ videri affectant. Omnes itaq... calidas siccasque regiones incolunt, nigros at... gui incrementi crines obtinent, tum crispos a... giles: vt sunt Ægyptii, Hispani, Æthiopes, Mau... ni, & quotquot natura aut coditione iis affine... stunt. Siquidem in singulis regionibus etiam ... ad septentionem ac polum Arcticum vergũt, ... plures spectamus, qui inter exteros potius, q... inquilinos videntur referendi, si crines ac colo... totiusq; corporis habitum obserues. Sic inter... gas maritimos plurimi sunt nigro crispantiqu... pillo, ac cute fusca, præsertim qui æstiuis men... Solis ardorem perferunt, ac laboribus subeu... sunt assueti, quamquam hæc corporum variet... multas caussas referri possit, nempe vel region... turam, vel alimentorum vires ac facultatem, v... nique in mulieris latentes tacitasq; imaginati... quarum vis tanta est, tamq; efficax, vt quæ sub ... conceptus mometo animo mentique obuersa... in fœtum elaborentur. Quũ enim is sexus lasci... sit ac ludibundus, atque oculos in obuia quæq; ... tinenter defigat, fit, vt naturalis facultas, quæ o... formando perficiendoque insistit, eo cogitatio... mentisque conceptus dirigat, atque ascititiam f... mam infanti inducat, à parentum natura ac con... tione prorsus alienam. Sic obseruatum est no... & auorum memoria, quum Imperator Carolus e... nominis Quintus, ex Hispaniis in Belgicam inst... ctissima classe esset delatus, ac numerosa cliente... amploq; procerum ac stipatorum apparatu has... ras impleuisset, mulieres quæ passim gestabant v... rũ, ex crebro Hispanorũ contuitu, exactis nouẽ m... sibus, decursoque anni dodrante, infantes edidi... superciliis capillisque nigris ac crispis, tum colo... illi nationi vndiq; assimili; non quidem triobol...

Vnde corporum varietas.

Imaginationis vis.

Mulierũ intemperantia.

Vnde Belgæ Hispanis similes Rei gestæ narratio.

...ic meritorias, quas genti feruidæ ac salaci se sub-
...sse credi par est, sed spectatæ probitatis atq. in-
...uptę pudicitia matronas huiusmodi affectus in
...osque concepisse. Simili ratione, quum Belgis *Pannonias*
...erat et Maximilianus Cæsar ex Pannoniis, hoc *Austriæ*
...Austriaca gente oriundus, fœminæ ob Germa-
...um consuetudinem ac conspectũ, flauis rutilis-
...crinibus infantes ederunt, ac Germanis pror-
...ffines. Hi siquidem, & quotquot frigidam hu-
...amque regionem occupant, graciles ac rectos
...sque pilos obtinent, ac flauentes comas, barbas
...æneas, à metalli calore sortiũtur, quod pili nec *Ænobar-*
...lis calore, nec etiam interno aduruntur, quip- *bi.*
...uum humiditas copiosa sit & transitus permea
...acilis, excrementorum abundantia, quib: alun-
...efficit vt densa sit cæsaries, ac deustio qua calor
...rperficitur, imbecillis. Niger itaque pil' fit, quũ *Coloris pi-*
...to vi caloris vapore, excrementum in exactam *lorum cau-*
...inem elaboratur. Flauus vero, quum vapor *sa & diffe-*
...us torrescit, quippe quod tum est impactum cu *rentiæ.*
...erupturum sit, flauæ bilis, non nigræ fæculen-
...excrementum est. Albus vero pilus ex pituita
...oreque frigido & humido enascitur, rufus,
...coloris flaui, albique est medius, sic eius gene-
...ex pituitosæ biliosæque fæcis media quadam
...ra preuenit. Qui vero inter hoc temperatum
...um colunt, hi crines plurimi incrementi & ro-
...os, modicenigros, mediocriter crassos, tum nec
...fuscrassos, nec omnino rectos edunt. Quas dif- *Libro 2.*
...entias Galenus singulis ætatibus accommodat. *De temp.*
...ribit enim infantium capillos, quod ad colo-
...spectat, Germanis; florentium ætate, Hi-
...is aut Mauritanis; eorum vero qui pubescunt
...e in ephebis consistunt, iis qui temperatum
...m inhabitant. In corporum quoque naturis ad-
...um ac regionum differentiam, pilorum ratio

Cur pueri imberbes. ac discrimen sehabet. Tenella enim ac puer[...]
nuda pilis est aut tenui tantum languine, q[...]
nullus existat in cute meatus, per quem er[...]
exhalatio possit, in pilorum augmentum, ac[...]
fluxus seu excremẽtum fuliginosum, ex quo[...]
rari ac deduci pilorum stamina soleant. Qu[...]
pubescere incipiũt, paruos atque imbecillo[...]
runt. At quæ florescit, ac viret ætas, valẽtio[...]
tur capillo, tum numeroso ac nigricante, qu[...]
meatus ac spiracula patescere incipiant ac d[...]
deniq; fumida exhalatio in his partibus rec[...]
& generandis, producẽdisque pilis sunt acco[...]
dæ, vt sunt caput, mentum, alæ, pudenda, [...]
metsi thorax, brachia, fœmora hirta conspi[...]
in his qui impense calent, & fuliginosus va[...]
dundet; minus tamen copiose aut affluente[...]
rumpunt, nec in vllam longitudinem porrig[...]
quod in locis quibusdam aridis ac musculos[...]
pe superciliis & palpebris liquido perspici[...]
Vnde capillorum copia. Copia itaque ac densitas capillorum ex hum[...]
redundantia atque influxu; color vero à cal[...]
intensiore prouenit. Omnes itaque illæ pa[...]
corpore humano maxime hirsutæ sunt ac [...]
quibus calor inest vberior: nã is vaporosos h[...]
qui ex humoribus emanant, allicit, atq; in pi[...]
naturam effingit: eoque fit vt adolescentium[...]
que nullo sint barbæ apparatu, nec vllæ par[...]
Quid crineseliciat. lorum segete siluescant. Quocirca qui me ac[...]
ac consilium captant, quo pubescant, venu[...]
languine mentum decoretur, meatos laxos [...]
adhibitis iis, quæ calorem in his partibus exc[...]
humoresque eliciunt, atque in vsum pil[...]
immutant ac concoquunt. Talé enim lin[...]
tum a me confici solet, quod recipit radicis [...]
Arundo nis, quæ Theophrasto *Donax* dicitur, Latine *aq*[...]
R et. *can a,* radicis bryoniæ, betæ, raphini, iridis, [...]

lorū partes æquales, seu trientem, hoc est, vn- quatuor, ficus pingues minutatim incisas sex, ithi, quæ vulgo capillus Veneris dicitur, abro- anethi, singulorum fasciculum manualē, hoc uantum manu complecti possis, coquantur in odorifero, deinde effuso expressoque liquore, lo subacta per cribrum adigantur; adde butyri itis nō saliti, mellis electi singulorum sextan- seu vncias duas, olei amygdalini dulcis & ama- i de sisamini vnciam plus minus vnā, oxymel, tici semunciam, farinę seminis lini, melanthii, nigillæ, fœnugræci cribro pollinario accura- cussi, pugillum vnum, ladani vnciam vnā: hæc dmota tantisper bacillo aut rudicula agiten- um in linimenti formam coalescant. Elicit.n. s cuicumq; etiam corpori adhibetur, ac mēto q; glabris, si eo delibuta esse contingat, deco- barbam conciliat. Relaxat siquidem cutē den- tq; humoribus, ex quibus calor emolliri solet um germina, facilem trāsitum perficit, ac vias acit. Quod non ætatis aut senectutis ratione, el ex morbo, aut vitiosis humoribus, vt corpo- morbidis, ac lue Venerea cōtaminatis assolet, tium cōtractum est, quibus vndiq; omniq; ex etiam abditissima, crines defluunt, vt arbori- olia, vbi salsugine, aut venenato aliquo liquore perfusa est, præsentaneum etiam remedium t, modo corpus à contaminatis fœdisque hu- bus primum vindicetur, atque adhibitis pur- nibus sordes internæ eluantur. Cæterum, vt ota persequar, mulieres eadem qua impuberes ne toto corpore glabræ sunt, ac læuore perpo- præter caput ac verticē, in quo capilli affatim punt ac cumulantur, quod vapores in subli- fluenter assiliant. In cæteris vero partibus pi- udata cutis est, quod humor calorem superet.

Ad producendā barbam remediū.

Simile à salsugine consp.

Mulier capite capillato, non cute.

Mulier crinita salax. Quæ vero inter has prurire incipiunt, ac te[...] affici in abditis partibus, ipsisque faucibus a[...] bulo, quo viri illas ineunt, copiose frondesc[...] densa pilorum segete luxuriant: eoque fit [...] densius fruticentur pili, eo sint congressus v[...] *Simile à terra & semine.* uidiores, magisque fœcundę. Quod autem m[...] læ non concipiunt, licet excremento geni[...] undent, caloris penuria efficit. Vt enim in [...] lustri ac vliginoso, terraq; plus satis humid[...] cantur sata: nec in stirpem emergunt; ita i[...] lubrico conceptus non perficitur. Simili [...] iuuenes quidam inito primum coniugio, in[...] sunt, ac quamlibet se concubitu fatigent, a[...] *Vnde sterilitas & generandi impotentia.* randi spe excidunt, ac speratæ prolis deside[...] strantur: quod virili robore destituti sint ac g[...] ra frigescat, ipsaq; sit, quam par est, dilutior. [...] ris itaque ratione hirsuti sunt viri, & magis, [...] sexus muliebris audaces. Quod si supra me[...] tatem calor in virili corpore augescat, atq; a[...] bili sanguis inflammetur, in desperatam feri[...] ac rabiem nonnunquam deuergit. Quo fit, vt[...] que irritati ac vel publicis vel priuatis odiis l[...] titi, crudeliter in hostem sæuiant, atque in[...] *Calor audaciam parit.* furore grassentur. Quocirca quo quisque pl[...] calescit, atque vltra temperamenti moderati[...] excurrit, eo corpore magis hispido est, anim[...] rociore. Quod Iuuenalis scite expressit,

Sat. 8.

Hispida barba quidem, & duræ per brachia set[...]
Promittunt atrocem animum. ---

Intensus siquidem calor animosos homine[...] cit, feroces, iracũdos, callidos, versipelles, ind[...] os, solertes, quibus non solũ in extimo corpo[...] internis etiam partibus pilos innasci proditu[...] Quod de Aristomene Missenio refert Plin. *q[...]* *Lib. 11. cap. 37.* *tagemate ac astu militari integras cohortes solus pro[...] numeratur*, Est autem id quu caliditatis atq. a[...]

...ximiæ admirandæq; fortitudinis argumentũ. *Aristome*
...enim vir is ter centum Lacedæmonios confecisset, atq; nis astu-
... semel atq; iterum captus esset, per cauernam elapsus tia.
...ustos vulpium ac mustelarum aditus sequutus. Rur-
...rehensus sopitis sepultisq; somno ac vino custodibus, ad
...aduolutus, lora quibus deuinctus erat, cũ corpore ex-
...Tertium capto Lacedæmonii pectus dissecuerunt, vi-
...aussa, hirsutumq; cor repertũ est. Ex his coniicito,
...um virilis caloris ac roboris Sampsoni inerat; *Sampso-*
...andibula asini mille viros confecit, qui auulsis postibus nis vir-
...gulis, vrbis portas in montis cacumẽ extulit: qui ruptis tus.
...is ac loris, quibus vinctus erat, se insidiatoribus intrepi- Iud. 16.
...fuit, qui cõuulsis columnis quibus tricliniũ fultũ erat,
...osam hominũ multitudinẽ oppreßit. Nec minus spe
...is aut admiranda Dauidis virtus exstitit, *qui 1. Reg. 17.*
...facto in leonẽ & vrsum, quũ pecori inhiarẽt, vtrumq; Dauidis
...uit, deiectoq; formidabili hoste opima spolia, amplaq; robor.
...a ac victoriæ insignia in vrbem retulit. Quo nomine *Iud. 3.*
...apud Hebræos Sangar Anathi filius nobilita-
...t, *qui sexcentos Palæstinos vomere* (vel vt alii verte-
...fuste quo boues stimulantur, confecisse memoratur. Et
...quam huiusmodi cõditionis hominis magna
...rte excelsi inuictique animi magnitudine ac
...te exsistant, plerique tamen eorum præcipites
...merarii improba quadã cupiditate ad patran-
...cinora impelluntur, qui cum virtute duce ad
...ræclaras eniti possent. nec his consectandis de *Ingenia*
...dminicula, ad vitia deflectũt, atq. insidiis, do- *proba im-*
...audulentiis, rapinis, cęde, sanguine, ad opes, ad *proborum*
...ria, ad potentiam sibi aditum patefaciunt, qui *commer-*
...gnanimitate ac fortitudine alimenti, audaciæ *cio depra-*
...us ac crudelitatis, quam fortitudinis nomen, *uari.*
...entur: præbent quidem se animosos in adeun-
...ericulis, atque audaces in obeundis rebus ar- *Temera-*
..., sed cupiditate priuata ac crudelitate inhu- *ria auda-*
...a, sic vt omnes suos conatus ac molimina non *cia.*

D 2

ad vtilitatem communem, aut Reip. comm
ad ſuas cupiditates, priuataſque libidines
maximo ciuium ac populorum detrimẽto.
runq; obſeruamus ſummæ exſpectationis
ſpei adoleſcentes, in quibus elucet generoſ
indoles, improborum commercio ac conſu
degenerare atque à morum integritate deſ
qui cũ virtute poſſint innoteſcere ac celeb
ci, malis artibus potius id tentare pergunt,
bus non minus ſe præbent induſtrios ac ſ
quam vbi ad res præclaras aditum ſibi pateſ
Et quemadmodum homines ignaui mentiſ
ertis, ac ſomniculoſæ in neutram partem m
bile aliquid moliri ſolent; nec ſublime qui
aggredi, vel meditari: ſic iſti ad quæuis ſunt a
ſeu vitia, ſeu virtutes ſpectes, nec quicquam
ſpectandis perficiendiſq; rebus illis aut ope
eſt, aut difficile; adeo vt quacunque via graſſ
lint, qua ratione ac modo ſe illuſtres prę
cile aſſequantur ac perficiant. Quo mihi rect
iudicaſſe viſus eſt; *Nefanda ſcelera ac perditam p*
tamq; nequitiam non ex ignauo ſtupidoq́; ingenio, ſed
ſo potius educatione corrupto procedere. Sunt aute
iuſmodi cõditionis homines calido corporis
tu, qui illis ad obeunda facinora eſt incitam
Nam frigidi, quod meticuloſi exſiſtant ac timidi, num
vt habet Prouerbium, *trophæum ſtatuunt, nec qu*
egre ii aggredi, aut experiri audent. Quibus itaq; c
qualitate calida imbutũ eſt, ij ingenio ſunt va
verſatili, viuido, alacri, erecto; lingua fluxa ac
nima, quæ articulate ac ſignificanter verba p
rat, ſonitu vocis nõ exili: nam robuſtam vocem
cit partim pectoris ac vocalis arteriæ amplit
partim inſitus calor, vnde emergit impetus a
mentiſque ardor & concitatio. Quod ſi proba
educatio, nec animo cultus adhibeatur, verſip

pler

Virtutibus vitia permixta.

Libr. 6. de Rep.

Prouerbiũ in ignanos.

Quid vocem robuſtam efficiat.

nque euadunt, veteratores, subdoli, astuti, npilandis rebus mire dextri, animo inquieto ıultuoso; ingenio vero vafro, versatili, ventobili, infido, rerum nouarum auido,

--- cui tristia bella
raq; insidiaq;, & noxia crimina cordi. Æneid. lib. I.

quoniam calor lumbos incitat, sunt hi magna te impendio salaces, atq. in Venerem proni, sq; corporis voluptates profusissimi. Cui vimpotentius succumbũt ac supra mediocrita- *Veneris moderatio.* unt dediti, ob immodicã humoris profusioræmature caluescũt; atq. in anteriori capitis quæ sinciput dicitur, efficiuntur glabri; color his deflorescit; oculi caligant ac lippitudine tur; tempora collabuntur; tibiæ clunesque escunt atq. extenuantur; labascit vigor, facies deformatur, omnisq. corporis decor ac vesobolescit ac deperit, multisque aliis incoms sunt expositi. Primũ καχεξία hoc est, squalnaloq. habitu, febri hectica, quæ intimis parinfixa, atque ossibus medullisque penitus ins corpus tabe conficit. Quod si eiusmodi cõionis homines tuendæ conseruandæque saniirationem habeant, ac corpori mentiq. vllam n adhibere pergant, præ cæteris valetudine atur inculpata, nec facile morbis eos tentari ngit, aut aliquos humorum aceruos congeri, orpori putrefactionem aut corruptelam infe: ab iis enim moderata caloris innati substanlos liberos præstat atque immunes. Quocirtima instituenda victus vitæq. ratio, & præter *Res non naturales.* quæ corpus humanum constituunt, sex illæ res nos conseruare possunt, modo iis commode vur (nam id nostræ electionis & arbitrii, naturæ ns esse voluit) accurate obseruandæ: vocanautem Galeno *caussæ conseruatrices*, quod corporis

nostri constitutionem conseruare idoneæ sunt, modo ii[...] *de atq; opportune vtamur.* Recentiores Medici [...]
Artis medica 85. naturales vocant; non quod præter natura[...] stant, sed quoniam extra nos constitutæ su[...]
Caussæ cōseruatrices. nobis insitæ; tum quod vsu effectuque suo, [...] litatis aut mensuræ ratione naturam, eius[...] cultates vel lædant, vel vitient si sinistre ac [...] apte adhibeantur. Cuius generis sunt aer; [...] ambit, alimenta, motus & quies, somnus & [...] excretio & retentio affectus animi, quæ cal[...] uus ad sui conseruationem ac tutelam exigi[...]
Aeris vis. mum enim aer subinde tacite ac latenter, si[...] manifeste in corpus se ingerit, ac spiritus cu[...] do halitu: tum salubri afflatu vel vitiat vel [...]
Aura pestilens. Plus autem detrimenti infert aer insalubris, [...] que contagiosa & pestilens, quam venenosæ [...] tatis cibus; iste enim vomitu excuti potest, [...] aer ac liquida quæque, si quando vitalia corri[...] ac venas subeunt, ita inhærescant, vt ægre exp[...] ri queant: quum itaque circumfusus aer co[...] nostra varie afficiat, (nam præter exhalation[...] stiferas, quæ se pulmonum fibris inferunt, ve[...]
Aer vitiosus cibo nocentior. iusto calefacit, exsiccat, frigefacit, humectat) [...] lo sibi quisq; prospiciat, ne quid noxæ aut in[...] modi ex illo contrahat: nam quum temperatis [...] poribus saluberrimus aer accommodus, qui [...] extranea aut vitiosa qualitate infectus est, aut [...] periem vitiat, ita à temperamento delapsus i[...]
Contraria contrariis expugnari. inducendus in quo cōtrariæ qualitates exsupe[...] sic calido æstuātiq; corpori frigidus, sicco hum[...] accommodatus, quod etiam arte moliendum [...] vbi ille desit, aut alius obtineri nequeat. Quoc[...] in morbis calidis siccis, aut statu cœli æstuoso,

Æn. 10. *----quum Sirius ardor*
Canicula *Ille sitim morbosq; ferens mortalibus ægris*
Nascitur, ac læuo contristat lumine cælum.

Q

ardores abigi arcerique possint atque æstus
gari, irriganda pauimēta scaturientibus aquis,
endi carices, ac frondibus virentique gramine
ampinis, adornanda cænacula, quod quū Bel-
ctitare soleant, tum nulli, quam Britanni, quos
os modo vocant decētius, aut apparatu orna- *Anglia*
e magis spectabili ac visendo: quum enim æ- *laus.*
superiore eo me contulissem, partim vt Insu-
opibus virisque heroicis cum primis illustrem
arem, partim vt Guilielmi Lemnii, cui vt æquū
ri, vnice afficior, consuetudine fruerer, multa
in ipso aditu (nā ad Cantium promontorium
us partim equo, partim nauigio Londinum
ctus sum) conspecta sunt & obseruata, quæ
nuis ad collustrandam hanc regionem possent
ere. Siquidem quum Do. Lemnius, qui ob sin-
rem medendi artem, quam felici successu, ma-
que procerum ac popularium applausu exer-
huic genti carus acceptusque est, in cœtum
larissimorum virorum consessum me deduxis-
cœpit ilico ex optimatibus quisque erga homi-
exterum, & qui numquam illas oras attigis-
humanitatis officia exercere, ac prehensa dex-
n amplexus ruere, atque effuse aduentum gra-
ri. Sunt enim in prouectioris ætatis homines, &
bus est aliqua doctrinæ existimatio, mire pro-
si, quod non facile persuaderi posset iis, quibus
suspecti nationis huius mores & conditio. Ita-
vt ingenue fatear, amabilis mihi visa est incre- *Angli do-*
lis gentis huius comitas, affabilitasq; sermonis: *ctis & se-*
ectabat me elegans & exquisita dignaque spe- *nibus affi-*
i rerum domesticarum mundicies, recreabant *ciuntur.*
linia virgultis herbisq. redolentibus passim cō-
ta, nec non fasciculi manuales ac olfactoriola
flosculis versicoloribus concinne congesta, quæ
citris thorisque inspersa suaui halitu conclaue

Anglorũ vita conditio. vndique complebant. Quo effici credo, quu[m] menti tum aeris saluberrimi ratione, vt ind[e] colore florido exsistant, oculis, facie, vultuqu[e] oris specie, quæ honestatem ac decus præ se fe[rat] voce blanda quidem, sed moderatione temp[erata] nullisq. lenociniis indecoris, aut verborum il[lece]bris corrupta. Et quum in accubatione epula[rum] ac symposiis sumtuosi exsistant, tum potu se[se n]on onerant, nec quemquam immodice vrgent, se[d pa]tiuntur pro suo quemq. arbitratu, sapidissim[o, quo] fere vtuntur, liquore madescere atq. irrigari. [Quod] vero ad vrbium frequentiam, soli vbertatem, [fon]tium scatebras, fluminũ rapidissimos decursu[s, iu]mentorum ac pecudum greges, texendi artific[ium], iaculandi peritiam attinet, superuacaneũ est r[efer]re quidquam: quum negotiatores, qui apud [illos] mercaturam exercent ac nundinantur, aut leg[atio]nes obeunt, abunde testari poterunt, nihil ea[rum] rerum, quæ in hominum vsum ac commodita[tem] expeti possint, deesse illis, aut desiderari. Cæte[rum] vt argumentum incepti operis prosequar, quen[ad]modum de aeris, ita alimenti quoq. ratione st[atu]endum, ac cibi potusque similis habenda cons[ider]

Cibi & potus facultas. ratio. Quocirca vt corpus non facile morbis te[nea]tur, vllisque febribus sit expositum, optimis qu[e] cibis assuescat, qui nihil succi vitiosi, aut hum[oris] praui pariant, eosq. assumat quum tempestiue, [tum] que ordine, tum quantitate moderata. *Quemad-*

Lib.1.c.3. Simile à cultura agri. *dum enim*, Columella teste, *imbecilliorem agrum esse [opor]tet, quam colonum vel agricolam: quoniam quum sit co[lu]ctandum cum eo, si fundus praualeat, allidi dominum:* cibum infra naturæ vires esse conuenit, quo mi[ni]mum negotii ventriculo facessat alimentorum r[e]dundantia, ac maturius concoctio digestioque p[er]ficiatur: quod ipsum ægre obtineri potest, vbi i[m]moderatius cibos ingeri contingit, illiq. vel viti[o]

vt repugnantium inter se qualitatum; denique obseruata temporis, cōsuetudinis, horæ, ætatis, suræ, ordinis ratione ac modo. Quod in exer- da Venere iis quoq. præscribendum censeo, qui o primum matrimonio frequenti cōcubitu do- i posse nuptas credunt, quum illæ non satien- ac viros funditus exhauriri contingat. In victu em instituendo hoc cum primis obseruandum, sertim vbi corpus temperamenti limites nō ex- it, nec à moderatione delapsum est, vt similia ac uræ quam maxime consentanea exhibeantur; n contraria dedisse, cum primis noxium est ac nitiosum: quod sane in omni ætate, tempore, one, consuetudine quæ ascititiam naturā gignit mopere spectandum. Si pueri humidū victum gunt, illisque impense calida & exiccanda præ- bi non debent, quod incremento officiant, ac pora prohibeant adolescere. Quocirca Plato & enus illi ætati vinum interdicunt ac ne gustare dem permittunt, quippe quod haustum, corpus faciat: & caput halitu impleat damnumq. men- nferat, adeo vt etiam adultis parce id exhiben- n censeant, quod ad iram ac libidinē præcipites at, ac partem animi rationalem, hebetem turbi- nque efficiat. Qui vero pubescunt, quoniam in imo temperamento consistunt, victū salubrem emperie medium exposcunt, qualis est vitulina o, ouilla, suilla, gallinacea, hædina, oua gallina- , panis primarius ex laudatissimo tritico confe- s: iuuenilis autem virilisque ætas, quoniam ad iditatem ac nonnullam siccitatē deuergit, illis- e æstiuis potissimū mensibus feruescit sanguis, oderate humidus calor diluēdus est, cuius gene- sūt buglossus, atriplex, malua, aut lapathi id ge- s, quod à spinoso semine Spinachiū dicitur, hip- lapathū, & hydrolapathū, cuius naturę nobis vo-

Pueri victum humidum exigunt.

Libr 2. de Legibus.

Libro I. De tuenda valetud.

Vinum pueris noxium.

Quæ sanguinis feruorem tēperant.

vocata est patiëtia, lactuca, portulaca, melon[illegible] cumeres, cerasa, corna; quorū nonnulla, ne st[illegible] chum offendant; ac ventriculo nocumentum [illegible] rant elixari possunt, aut vbi iis crudis in acetar[illegible] timur, erucam, nasturtium, mēthā, si sambr[illegible] & quo nūc passim horti nitescunt drococellar[illegible] miscere. Sic enim obtinebimus, ne calor plus [illegible] inualescat, atq; humiditatē natiuam depopul[illegible] Vbi itaque in calido aut alterius qualitatis sta[illegible] intemperiem lapsus est, alterare naturā ad co[illegible] ria expedit; nam similibus morbos acciri, atqu[illegible] temperie foueri contingit. Si quando igitur h[illegible] tum corporis mutare cōsultum erit, ac morbo[illegible] moliri, contrariam victus vitæq; rationem imp[illegible] bis; sic tamē vt pedetentim natura ad diuersam [illegible] suetudinem trāsferatur. *Vt enim sapientis est*, Cic[illegible] ne teste. *amicitias quæ minus delectant, minusq́; prob[illegible] sensim potius dissuere, quā repente præcidere:* ita inuet[illegible] ta inolitaq; cōsuetudo lente certaq; ratione m[illegible] da est. Subita enim ac repentina innouatio nō [illegible] que insigni valetudinis iactura inducitur, præser[illegible] in corpore: nam in animo ab improbis moribu[illegible] flagitiosa vitæ consuetudine cōfestim resiliend[illegible] Porro quum in iuuenibus omnia sunt ad temp[illegible] menti amussim reducenda, ac nihil nō agendū, [illegible] errores emendari, habitusq; corporis ad iustā sy[illegible] metriam seu conuenientiam reduci possit, tū in[illegible] nili corpore nihil temere moliendum, vt cui vti[illegible] est rebus consuetis inhærere, etiamsi modice no[illegible] sint, quam in victu vitæq; genere quidquam in[illegible] uare: contra iuuenibus ea mutare quæ nocent, t[illegible] tandum, etiam si à puero iis maxime assueueri[illegible] possunt enim eorum vires moderatam mutatio[illegible] perferre; & quoniam multū vitæ superesse poss[illegible] sperandum est aliquem eos fructum ex ascita m[illegible] liore consuetudine ac viuendi instituto consequ[illegible]

Draconitis hortensis, vulgo Dragon.

Lib. 1. officior.

Simile ab hominum moribus.

Mutatio subita quando vtilis.

Mala consuetudo sensim mutanda.

...os. At senex si quid tentare pergat, ac longo vsu *Periculosa*
...miliarem ac domesticam vitę rationem vel excu- *mutatio*
...re, vel immutare velit, prorsus operam luserit: si- *in seni-*
...idem tametsi aliquem progressum fecerit, & nō- *bus.*
...il obtinuisse visus est, deficiet tēpus, ac perexi-
...um vitæ spatium restabit, quo optatis bonis per- *Cicero in*
...i possit. Simile enim quidam is animo concipit, *Senectute.*
...qui exacta ætate, decursoque æui spatio, ac meræ
...oximus, quo Catoni nihil visum magis absur-
...m, eo plus viatici parare sibi pergat, quo minus *Libro 5.*
...æ peragendum restat. Frustra enim is operam *De tuen-*
...umit nō aliter, vt apposite Galenus, quam si quis *da valo-*
...n deuexa atq. inclinata ætate artem quampiam *tud.*
...discere velit, quum properandum sibi, ac non
...ulto post sarcinas sibi colligendas meminerit at-
...e emigrandum. Quum itaq; senilis ætas nullam *Exacta*
...permutata victus vitæque ratione commodita- *via viati-*
...n sit perceptura, præstat quocunq; modo illam *cum quæ-*
...icire, atque appositis alimentis corpus frigidum *rere.*
...cumque calefacere atque humectare, quam am-
...gua dubiaque via insistere, ac præter ætatis ratio-
...m quiddam aggredi: quum senectus inualida sit,
...rumque firmis viribus; nec leuissimum errorem
...rferat, in quem si labi contingat, ægre admodum *Exercitii*
...terit eluctari. Cæterum quum motu seu exerci- *commoda.*
...ione, vbi ea moderata exsistit, calor natiuus au-
...scat, ac virile robur concipiat; corpus vero ani-
...isque humanus occupatione molesta, ac nego-
...sa cura defessus, quiete se atq. otio reficit, pusil-
...mque laxamenti sibi constituit: horū vt in quo-
... habitu (nam singulis hæc pro naturæ suæ con-
...ione accommodari possunt) ita in calido corpo-
... statu, quo valetudo firma consistat ac stabilis, *Exercita-*
...benda ratio. Nihil enim agitatione corporis, mo- *tionis com*
...que decenti ac composito salubrius. Siquidem *moda.*
...uiuiscit eo vigor animi, ac spiritus sopitus lan-

guidusque excitatur: exhilarescit mens, omnes partes corporis ac sensus quum interni, tū exte agiles efficiuntur, alacres, erecti, atq. ad obeun actiones expediti, color efflorescit, appetētia a tur, recluduntur meatus, ac venarum conceptac dilatari incipiunt, humoresq. liberius vltro citr commeant; excrementa commode expurgant concoctio maturius perficitur, ac succi elaborati habitum corporis distribuuntur: postremo qu mens sit sedatior, somnus accedit placidus nul que nocturnis imaginib. interruptus, modo om opportune ac legitimo tempore adhibeantur, h est, concocto cibo atque excrementis accurate purgatis; quæ intēsiore motu in habitum corpo rapiuntur, ac meatus exiles angustosque obtura

Exercendi modus.

Quum autem exercitationem aggredi visum e præparandum corpus flexuosis gestibus; neruo que partes, quæ ob intermissum forte exercendi sum ad motum obriguerunt, agiles pręstandæ: sic nim nulla molestia, nullaque lassitudine illam ob re poterit, ac tantisper agitationi corporis insiste dum membra intumescāt, ac color floridus se pr ferat, rubentiq. specie, cutis sudore madefacta a pareat; quæ quum spectari incipiunt, sisti ilico cohiberi exercitatio debet, si enim vltra progred tur, nec conquiescat, confestim color euanescit, a corpus aridum fit ac strigosum. Et quemadmo dum si calidę conditionis homines citatiore vtātu motu, atque in agitandis exercendisque membr

Desidia noxia.

incalescant, ac plus satis sint feruidi corpore effici untur gracili, atque absumto humore naturali a siccitatem inclinantur; ita, si otiosam vitam agant ac veterno torpescant, aut denique luxu, vitæqu intemperantia, languore, ignauia, deliciis, socor dia, segnicie, desidia, inertia eneruati, ab exercita tione desistant, humoribus vndique turgescunt

atqu

que opimi obesique euadunt. Hæc fortasse vide- *Quid studiosis faciendum.*
r fastidioso lectori disseruisse verbosius; verum
intelligat spectare consilii nostri rationem, vt
um omnes, tum maxime philomusos virosque
tricios, & qui literis continenter sunt addicti,
mmonitos velim, ne laboriosas validasq; motio-
s subeant, præsertim ieiuni, vel statim à sumto
o; nec intempestiuis lucubrationibus sint dediti
aq; vmbratili implicati, spiritus animales, omnes
e naturales facultates attenuent: vtrobiq; enim
esse illis modum obseruo; qua de re vberius in
co temperamento tractare institui. Porro quum
t varia exercitationum genera, nec quæuis omni
ati vel apta est, vel decora; seipsum quisque ex-
oret, ad quam natura maxime sit appositus.

Quid valeant humeri, rursus quid ferre recusent. *In arte Poet. varia genera exercitationis.*
Nam & luctari, disco vel pila ludere, globos tor-
ere, decertare cæstibus, immensa pondera libra-
; atque in sublime efferre, iaculari, equitare, cur-
; saltu, ballistis, aut natandi peritia cum æquali-
s contendere; in equestri certamine vibrare ha-
m, ac commilitones in pugnam lacessere; inter
bustorum hominum exercitationes referuntur;
amquam earũ nonnullæ, quoniam violenter ac
lide obiri solent, aliquãdo ex plausibili spectacu-
luctuosum funestumq; exitum consequuntur, vt
periori anno in Galliarum rege Henrico, eius no- *Henrici 2. Galliæ Regis mors, ann. 1559.*
inis secundo excelsi inuictique animi viro conti-
t; qui multa quæ perficere destinarat, meditatus,
m in pompa nuptiali incitato equo congreditur,
luta casside, ac galeæ ligulis, lanceæ fragmentum
piti impactum est, ac lethale vulnus inflixit; si-
uidem post dies aliquot oborta febri, vt in huius-
odi calamitate assolet, ex plaga sublatus est. Sunt *Mitiora exercitia.*
item alia minus operosa, minusque molesta ex-
cendi corporis genera; nempe vectiones, quæ

vel vehiculo vel nauigio perficiuntur; frictio
complures differentiæ; ambulatio quæ vel le
vel citatiore ingressu peragitur; cantilenę ac m
concentus qui viua voce, vel instrumentis mod
Musica te resonãtibus aures animumq. suauitate peru
mentem cent, ac discussis nebulis, spiritus sopitos excit
exhilarat. mentemq. depressam erigunt. Quod si certis in
uallis accedat clara lectio, ac vocalis soniq. intē
ris canora declamatio, vt Comici nostri factitãt;
Rhetorica Rhetoricã rhythmis metiuntur, dici vix queat, q
popularis. tum pectori eiusque musculis commodi attule
nec minorem fructum perceperis in dilatãdis p
monũ fistulis, ac discutienda fuligine, quæ iis p
tibus inhæret, si cohibito parumper anhelitu ac
bris excitato propismate, sonituq; bomboso spir
explodas; verum id ex Galeni sententia moder
De valet. dum in iuuenibus vsq; ad ætatem consistentem
lib. 5. prima luce seu antelucano, vbi corpori nulla sub
repletio, nec nocturni labores, qui in cõcubitu a
plexuque mutuo obeundi sunt, hominem affli
runt. Hæc quoque exercitatio his potissime conu
Gibbosis nit, qui vel vitio naturæ, vel nutricũ incuria gib
apta ex- sunt deformati: nam quũ thoracis musculi pulm
ercitatio. numq; folles retracti ac curuati in dorsum deli
scant, hac respirandi ac dilatãdi pectoris ratione l
uamentum percipiunt minusq; efficiuntur anhe
Generosi Quin & equi vbi incitati calcarib. gressum glom
equi nari- rare incipiunt ac cursu incalescere; quod homin
bus sonitũ ore inflatisq. buccis moliuntur, id illi spirãte soni
excutiũt. ac narium flabris perficiũt exploratissimo gener
sæ indolis argumento, sic hippopolæ, hoc est, qui
quos venales exponunt, quod sonitum eliciant, n
Vt genero- res vellicant; quem si incunctanter proferant, nih
si equi ex- subesse latentis occultiq. vitii persuasum est: na
plorandi. in cursu minus agilē esse ac calcitrosum, pedibus
rigidis, aut visu caligante, oculorum iudicium ex

gun

nt, aut aliis argumentis explorari debent. Posn equidem plura oblectandi genera referre, vt e resonante fritillo, quæ tesseris, vt quæ in pyrn missis, quæ salienti alea, aut enumerãdis charnonnullos recreant. Sed quoniam ea sunt otiosum hominum auocamẽta, qui statariam potius sedentariam, quam motoriam fabulam exant, de his nihil inserendum putaui. Siquidem ctatæ probitatis viri ea potius oblectamenta has ebus seriis vacationes requirunt ac consectan-, quæ ab honestatis actionibus non sunt aliena, unt ruris amœnitates, atque agriculturæ occuio; quæ non solum voluptatem, sed emolumenn etiam, quæstumque præbet vberrimum, nullo io aut laboris molestia: nihil enim necesse est o fundique domino agris desertis culturam adere, noualia sementi præparare, occationi, subidisque glebis insistere, agrum repastinare, ablaare arbores, quum herus leuioribus occupatus, onis villicisque ea demandare poterit, atque ad nsum diurnosque labores illos instigare, ac quid ci velit, voce, manu, nutibus præscribere atque icare. Quod illud Terentii edocet;

Oblecta-tio minus honesta.

Rusticatio laudata.

Quod in opere faciundo, operæ consumis tua,
Si sumas in illis exercendis, plus agas.

Heau. scena. 1. Actus 1.

Fertilißimus enim in agro oculus domini: cuius etiam veo saginantur iumenta ac pinguescunt. Iam vero vbi ab rcitatione desistimus, atque ad cibum potumq. o vires instauramus, deuentum est, summa cura tanda satietas ac redundantia: quum enim sæpe is nimia inedia, tum nũquam vtilis nimia satie-, ea siquidem ventriculum distendit ac cruditafficit, quæ parit oppilationem atq; humorũ pudinem, vnde pullulãt febriũ omniumq. morbon examina. In constituenda autẽ valetudine fir- ac stabili, omnia, ordine, ratiõe ac modo adhibi

Prouerbiũ rusticum.

Satietas vitanda.

Ordo in sanitate tuenda.

Epedi. 6. toque delectu ac iudicio peragenda, sic vt Hip-
Aphor. 5. pocratis sententia; *Labor seu exercitatio, cibus, potus, so-
mnus, Venus omnia mediocria sunto, suoque ordine inchoentur*
ac perficiantur: quocirca sanitatis tutelam ab exercita-
tione motuq; corporis auspicandam censet, cui
subsequi debet cibus & potio, deinde somnus &
Venus: in his: vt Galenus ait, quibus ea ex vsu est,
minusque incommoda, vt iuuentuti floridæ, in
prouectæ ætati ac senili, tum siccis corporibus in
Veneris primis noxia ac perniciosa. Nec vero calidis tempe-
incommo- raturis satis tuta est, præsertim si intempestiue ac
da. immodice, tum statu cœli calido illi assuescant.
Vernis autem mensibus salubrior, vbi moderato ci-
bo potuque concalefactum atq; irrigatum corpus,
antequam somnus obrepat, Venerem exerceat. Ea
enim lassitudo, quæ ex concubitu contrahi poterit,
obdormiscenti statim remittitur ac relaxatur.

Inanitio & repletio.

Hæc quoque moderatio etiam in aliis rebus
seruanda; si quando corpus cibo potuque refertum
humoribus oppletum inaniri postulat ac euacuari,
exploratis viribus, & quid natura perferre possit,
quo prodire ac progredi liceat; quod etiam in ve-
sectione, prouocãdo sudore, deiectione alui, pur-
gendisq; intestinis, in ciendo vomitu spectari de-
bet,
obseruata temporis, ætatis, consuetudinis, naturæ,
Vena non regionis ratione ac modo. Nec quisquam vlli ho-
temere in- rum assuescere debet, aut temere quidquam
cidenda. moliri, nisi res vrgeat, aut aliqua subsit humorum a-
Sanguis dundantia, quę vel purgationem vel euacuationem
& spiritus exigat. Sunt enim in omnibus fere regionibus, qui
vitæ the- singulis anni partibus vel venã secari, vel cucur-
saurus. tulas scarificata cute sibi admoueri patiãtur, mi-
mo valetudinis detrimẽto; siquidem vna cum san-
guine vitæ thesauro nõ minima spiritus vitalis por-
tio emanat atque excernitur, quo fit vt tota mo-
corp

poris ad frigiditatem deuergat, naturæq; opera
unctiones perficiantur deterius. Sic alii nullo
licorum consilio catapotia, quas pilulas vocant *Sani ne*
inde deuorant, ac medicatas potiones ebibunt, *medicamē*
bus vires sibi deiiciunt, ac præmaturam senectā *tis asue-*
lerant. Quod ipsum nonnullis in vomitu iden- *scant.*
in prouocando vsu venit, qui persuasum sibi ha *Vomitus*
t, semel aut bis, in mense salubre esse sentinam *raro prouo*
aurire: quum sanis non expediat, aut consultū *candus.*
in belluinam illam consuetudinem deuenire,
tale quiddam præscribenti acquiescere. Nam
d plerique Hippocratis auctoritate id stabilire
gant, non videntur mihi viri illius mentem satis *De ratione*
assisse. Quum enim inter illos versaretur, ac me *vict. li. 1.*
nam factitaret, qui pergræcari solēt, hoc est, Ge *Pergræca-*
ean vitam agere atque affluentius cibo potuq; *ri.*
undi, non præscripsit illis vomendi leges, sed si
ari illos contingat, ac crapula distendi, consul-
censet, vt is qui singulis mensibus vomere con-
it, biduo id continuet potius, quo secūdus dies
tis reliquias excutiat, quā vt interpositis quin-
m diebus illud tentare pergat Sic enim contra-
a ex ingluuie atque intemperantia, humorum
itudinem, euacuabit, ac corpus à morbis tutū
let. Ita is senex neminem ad vomitum horta- *Quando*
salubritatis ratione; sed huiusmodi excretiones *vomendū.*
sui censet, qui ex crapula, ingestoque immode- *Nidorosi*
i cibo grauari ventriculum sentiat; vel ex cru- *& acidi*
te, ac cibi corruptione acidos vel nidorosos ru- *ructus.*
ercipiunt quorū illud in frigido; istud in calido
riculo fieri consueuit. Sic sapiens Hebræus quū
ugalitatem nusquam non hortetur, tum si
ius quam valetudo exposcit, cænatum sit, at-
ex accubitu vis à cōbibonibus illata est, ad vo-
um excitat. Quod si inquit, ad intemperantiam *Eccles. 31.*
is coactus, teipsum subducito, ac vome, nec cor-

pus tuum morbis exponas, sed non vult vt illi
quis assuescat, aut in illam consuetudinem d
Vomitus quibus noxius. niat: quisquis enim velit ad maturam senectam
duci, ne sæpius id iterare pergat, præsertim si lo
tereti que collo sit, si corpore vel nimis gracili
obeso vel astricto pectore, thoraceque angusto
cūque autem temperanter vitam instituit, nihi
cesse illi erit aliqua ex vomitu valetudinis præs
comparare.

Somnus & vigilia.

Par est somni ac vigiliæ ratio, quæ si mode
Quid Somnus. sint, atque intra mediocritatis limites consist
plurimum commoditatis conferunt. Est autem
mnus animalis facultatis quies, atq; à diurnis act
nibus respiratio, qua virtutes languidæ, ac vires
solutæ instaurantur, defessaque corporis mem
ac sensus eriguntur; Siquidem vegeta erectaque
naturali, calor natiuus intro collectus vires conci
ac valide concoctioni incumbit, quam non solu
in ventriculo, sed per totius etiam corporis habi
perficit, cuius vapore, suauiq; halitu madescit, ce
Somni cōmoditates brum, ac vapore rosido irrigata sensuum instrum
ta in somnum resoluuntur. Quocirca nihil corp
humano post alimenta moderate absumta temp
stiuo somno salubrius: nam vires delassatas refic
spiritus sopitos excitat, animum recreat, ac mœr
rem diluit, mentemq; placidam reddit & quietan
Nec sane vlla sui parte constare possit, tueriq; san
tas absq; somni & vigiliæ amabili grataq; vicissit
dine qua nobis nunc a rebus seriis laxamentū qua
Grata vicissitudo. rimus ac statis horis somno dediti, erigendis viri
fomenta paramus, nunc vero excusso somno ad oc
cupationes, ad corporis animique intentiones de
nuo nos conterimus. Qui enim subsistere posset hu
manæ mentis vigor, si desint harum vices, ista vita
varietas, atque à diurnis actionibus, quæ somno pe

ficitur

ur, otiosa cessatio? Hæc enim efficiunt ne homi-
onditio molesta sit atque onerosa, nec vitæ tę-
n nos capiat aut satietas. Siquidem vt apposite
dius,

Quod caret alterna requie, durabile non est, *Heroidum*
Hæc reparat vires, fessaque membra leuat. *epist. 4.*

am emerso Sole luceque nobis rursus exhibita
estim se proferuntvaria oblectamēta, innume-
undæ ac naturę spectacula, quę nobis molestias
tiant, curasq; edaces anxiis ac solicitis animis
unt. Quod aūt interdiu occupationes, id no- *Dies labo-*
omnus nobis præstat: Vt enim dies vigiliis exer- *ri, nox quie-*
isq; negotiis, atque obeundis laborib. dicatus *ti dicata.*
exercet, ac spe somni omnia leuiora efficit, ita
uieti omnia destinata, diurnarum obliuionem
t, ac laboriosis molestiis finem imponit. Quo-
harum rerum non obscitanter habenda ratio;
ordo desit atque inuertatur, suū cuiq; tēpus,
nodus assignandus, sic vt somnus nocti attri- *Somnus o-*
, certis horarū spatiis, nempe plus minus octo *cto horarū*
atur, vel vbi liberalius cœnatum est, paulo sit
ctior, quamquā in nonnullis illū metiri soleā
m horarū numero, quā profunditate, vt sunt *Qui ægre*
, naturæ, pugiles, vectores; hi siquidē & quib. *excitentur*
rum affluenter humore perfunditur, in vtram
rem, vt dicitur, dormiunt, somnoq; altissimo
ssi ægre excitari possunt, quod nimia exercita *Qui pro-*
resoluta naturæ virtus somno refici postulet, *funde dor-*
umiditate, quæ à cerebro defluxit, instaurari; *miant.*
t vt sopita facultate animali, atque occupatis
ctisq; sensuū instrumentis arctissime somnus
omplectatur: quod autē in his qui se exercent *Pueri &*
modicis conficiūt laboribus, efficit lassitudo *ebrii cur*
fatigatio, id in ebriis ac pueris adfert humidi- *somnolēti.*
refrigeratio: vtroq; n. retracto calore ad corvi
cultatis fōtē, impletoq; vapore capite, somn⁹

Qui cito excitētur. obrepit. Qui vero tenui humore imbutos ha cerebri sinus ac cauernas, hi vel leuiter vellica pergiscuntur, atque euigilant, quod vapor rar litusque tenuis ac minime dēsus, qui capiti in bit, cito euanescat ac dissipetur. Noui siquidē tos quum studio immodico, tum febri ac V extenuatos, qui assidentium voces inter dorm dum plane intelligerent, sicvt minimo strepit perrecti, cōplura eorum referrent, quæ ab iis e enarrata, non equidem eorum more ac consu ne, qui in conuiuiis ebrios somnolentosq; se e mulant: illi enim (quod facile ab oculatis, e ctæq; naris hominib. obseruari potest) quasi so *Simulatores in conuiuiis.* vinoq; sepulti, ac prorsus sopiti insidiose odor atq; obseruant, quæ in conuiuiis prolixioribus calescente vino, animo agitari, atq; incautius tiri solent, vt quadruplatores atq; excursores sarii factitant, qui omnia passim explorāt, atqu liorā vitā moresque inquirunt non contemn sane quæstu ac præmio: nā ex delatione atque satorio munere ac artificio quarta bonorum *Quadruplator.* illis decernitur: quæ res illos admodū sagaces dit, atque in cōsectādis insequendisque iis, ex emolumentum sperāt, atque opib. inhiant, ec *Delator.* acuit industriam. Hunc morem etiam vsitatū se lenonibus, & qui tacite prostituebant vxores mercedis spe; vel quum nonnullos haberent fi ctos, indicat Iuuenalis optimus vitiorum castig quo enim mœchi licentius perfrui possent co ctu coniugum suarum, concubituque potiri, t *Iuuenalis locus explicatus,* aliis rebus intenti, menteq; atq; oculis alio con sis, quasi spiritus atque animales facultates in cogitationes essent defixæ cōtemplati sunt laq ria, aut graphice expressas in cænaculis imagi Sic enim, vt ex vno coniicias cæteros, quendam mine Satyricus illustrat,

------ *doctus spectare lacunar.* *Sat.1.*

Doctus & ad calicem vigilant, stertere naso.

Quod ipsum quoque designat Ouidius, sed ca-
ta alia occasione,

Si bene compositus somno vinoque iacebit, *Libro 3.*

Consilium nobis resque locus dabunt. *Amor.*

Cæterum, vt ab excursu ad institutum regrediar,
il æque corporis animiq; vires fulcit, instaurat,
it, ac somnus nocturnus, quisesqui hora plus mi
peracta cœna, quo subsidat cibus dextri pri-
m lateris incubitu perficitur, quamquam & in *Decubit⁹*
trem inclinatio, prona nonnihil corpore, cõco- *in somno*
ni non sit inutilis, præsertim vbi immoderato *forma.*
turgescit ventriculus. Quod si protuberante
que ventre ac sinuoso, non omnino extento
stituatur corpus; dici vix queat quantum com-
di in conficiendo cibo, in mitiganda stomachi
tione ac dolore, in sopiendis intestinorum tor-
ibus perceperis. Supinus autem decubitus, atq; *Supinus*
orsum deuolutus, nocẽtissimus: nam quotquot *decubitus*
um modum se componunt, hiante ore, patulis- *nocentissi-*
oculis, atque inconuenientibus palpebris ster- *mus.*
t, nec placide suauiterque dormiunt, aut somno
ciuntur ob cõtractos pectoris ac ceruicis muscu-
quibus hoc etiam accedit incommodi, quod
umque incubo, ac comitiali morbo oppriman-
tum paralysi, spasmo, apoplexiæ reddantur ob-
ii, qui morbi hos quoque comitari solent, qui
idianis horis lecto affixi, diem somno transigũt
ocirca nemo assiduitate quotidiana diurno so- *Diurnus*
o assuescat, nisi lassitudo ex æstu ac labore con- *somnus no*
ta vires afflixerit, aut nox pridiana intempestis *xius.*
iliis atq; intẽpestiuis symposiis peracta sit. Tunc *Meridiari*
m citra incommodũ admitti potest meridiatio. *i. capere so*
quemadmodum somnus nisi opportune adhi- *mnum di-*
tur, siue is diurnus sit, siue nocturnus, ac modus *urnum.*

desit, stupidos homines efficit, obliuiosos, lāg
inertes, grauedinosos, nullo ingenio, nulla qu
Vigilia moderationē exigit. moria: ita vigilia, nisi intra mediocritatem co
cerebro siccitatem adfert, sensus afficit, mem
labefactat, oculi caliginem offundit, spiritus
pulatur; humorem natiuum exhaurit, conco
officit, omnem corporis speciem ac venustat
bolet.

Perturbationes affectusq; animi.

Affectus vitiosi homini noxii. Quid detrimenti, quantamque iacturam
inferunt perturbationes, atq; enormes impet
dium, ita, indignatio, inuidia, timor, tristiti
stens atque effusa lætitia, angores, solicitudin
ræ anxietates, multique alii turbidi animorū
tus rationi non obsequentes, nemo non velin
expertus, vel in aliis obseruauit: quis est eni
tanta humana naturæ imbecillitate ac lapsu,
Omnes affectibus expositi. rum aliquo non vrgetur vel afficitur? Et quan
aliis alio melius affectibus vel obsistere notit
mederi nullus tamen est mortalium, quin iis
positus. Quam vero sint affectus in nonnullis q
impotentius indulgent, violenti ac feroces,
quam grauiter non modo mentem, sed corpus
quæ conuellant ac deiiciant, quotidiana exe
commonstrant. Nam multis furor, iracundia,
Affectus qua noxas inferant. dor, effrenata lætitia præsens exitium attulit, q
cor sanguine ac spiaitu vitali destitutum labasc
dissoluatur: quod ipsum etiam, sed diuersa rati
in metu, pauore, mœstitia, repentino subitoque
rore euenit, oppresso corde copia atque afflue
sanguinis, spirituque vitali suffocato: Ita vero,
Ira vis. nihil furori, nihil insaniæ magis affine, ac proxi
quid efficiat, quantumque habitum corporis, at
externam speciem immutet, indicant inprimis
Irati habitus. tus, color, aspectus horridus, oculi truces ac scin
lantes, spirantes ac corrugatæ nares, os rabidu
ar

us tremuli ac vacillantes, incessus instabilis, vox
ubans ac tremebunda, quæ animi affectio vel
turbati potius, vbi excussu tationis imperio in
uescere incipit atq; efferari, qnum aliis sit infe-
tum proprium corpus vel in mortem, vel pericu
is ancipitesque ægritudines coniicit. Quocirca
deranda ratione ac temperantia mens est, ne af-
tibus cedat, parandaq; optata illa animi securitas
uæ Cicerone teste, *caput est ad beate viuendũ tran-* *Tusc. 5.*
litas, qua frui certe non potest humanus animus
domitas habeat cupiditates, ac vitiorum tyran- *Trãquil-*
em excusserit, q nõ aliis viribus efficere poterit *litas.*
m firma in Deum fiducia, stabili eius verbo, cœ
iq; spiritu fulta, qua consequetur, vt omniũ cu-
itatum moderatrix Tẽperantia, à libidine, ab in-
ntia, grauido immodico, effusa lætitia, odio, ira- *Temperã-*
dia, vindictæ cupiditate, anaritia qua inflãmata *tia quid ef*
ns auiditate instabili ad cõquirendas opes impel *ficiat.*
r, aliisque affectibus vitiosis auocet atq; abducat *Doctrina*
enim vtraq; hominis pars, nẽpe corp. & anima, *cælestis af-*
e symphatia, hoc est, mutuo consensu ac conspi- *fectus se-*
one inter se cohęrent, incolumes subsistent, nec *dat.*
s morbis, vlla ægritudine vexabantur.

De frigido corporis habitu.

CAP. VIII.

QVoniam Calidæ constitutioni frigida ex diame
tro opponitur, nec est vlla deterior, atque ab
imo statu remotior, de hac proxime differen-
n, quo alio reuocari possit, & si fieri queat, in
liorem reduci. Siquidem quum vita in calidi hu
lique tẽperie consistat, qua auguescunt corpora
irile robur capessunt, decentemque magnitu-
em consequuntur, merito hæc deterrima cen-
debet, atque inter postrema referri, quod

nulla ſui parte eaque ad fouendas vires tuend
valetudinem ſpectant, promouere poſſit aut
incrementum aliquid adiumenti adferre. Qui
nim illi deſit calor, omnique vi ac facultate na
Vitã quid fulciat. li ſit deſtituta, non poteſt alimentũ humidum
cere atque elaborare vtque aſſimiletur corpo
mẽbris coaleſcat, perficere inſtrumentis inua
atque ob imbecillitatẽ torpeſcẽtibus, collapſi
organis. Vt itaque color natiuus omnium fac
Calore vita ſubſiſtit. tum corporis noſtri vehiculum & inſtrumentu
perficiendas functiones efficaciſſimus, ita frigi
illi contraria, nulli functioni idonea, præſertim
ctiones naturæ circa nutrimenti alterationem
ctes. Nihil enim vilitatis aut commodi ad corp
Frigus vitæ pernicies. conſeruationem ac tutelam confert, ſeu conco
didigerendique munus obſerues, ſeu reliquas n
ræ virtutes ac potentias proferas. Huic tamen
litati, quamlibet ab integritate ac temperie de
ſit, ſemper aliquis ſubeſt calor, ſed languidus, &
frigore rigeſcit, atque obtunditur. Si enim illi d
Frigida viuũtur calore. ſet calor, aut penitus eſſet exſtinctus, nullaque
hæreret huius qualitatis portio, nõ poſſet vita
ſiſtere, atque ab interitu ſe ipſam vindicare, Itaq
penitus abſumtus eſt in hoc corpore calor, ſed e
ſuperat frigiditas, quæ in mixtura cæterarum q
Frigidis corporibus non deeſt calor. tatum intenſior eſt ac potior; eoque fit, vt ab ea
men atque appellationem ſortiatur. Quocirca
aliquid vitæ ſupereſt, ac nonulla vitalis caloris p
tio corpori inhæret omnibus modis excitanda
uendaq; natiua caliditas appoſitis alimentis atq
exercitatione, ne à frigiditate opprimatur: nihil
nim ignauia vitaq; otioſa ac cibis frigidis iis noce
tius, vt paulo poſt indicabimus. Mirum autem n
nullis videri exiſtimo, qui poſſint ſubſiſtere, vita
que tueri huiuſmodi conſtitutionis homines, q
frigeſcente ſanguine animalis ſpirabiliſque vis co
cid

t atque emoriatur. Verum hoc quisque obser- *Animan-*
multa animantia frigidissimæ esse naturæ, vt *tia tactu*
Salamandra, pyrausta vermiculus, torpedo *frigida.*
na, ac nonnulli pisces, quorum pleraque, quo-
sunt algidissima, ignem contactu exstinguunt,
acies; nõnulla stuporẽ torporemque membris
runt. Nullum est autem piscium genus, quod
ruasse me testari possum cui calidus sanguis in *Piscibus*
præter balenas, focas, vitulosque marinos, quos *sanguis fri*
rates *canes* vocant piloso tegmine, deniq; thyn- *get.*
ac delphinos, & quotquot vel pilo vestiuntur *Vituli ma*
oreacea cute exsistunt, vt sunt interamphibia, *rini,* See-
est, aquatica simul & terrestria; fiber seu castor hunden.
tta quib. feruescit & sanguis, quũ reliquis geli- *Fiber,* Be-
exsistit, eoq; fit vt belluæ marinæ aquis exemtæ ber.
iuant ob insitum calorem, ac feruidi sanguinis *Lutra,*
ã, alterius vero generis pisces quum marini, tũ Otter.
atiles aquis destituti, euestigio moriantur, aut *Qui pisces*
tus delati, paululum modo spirantes animam *diuviuant*
nt, firmissimo argumento illis plurimum frigo *mari ex-*
c concreti humoris, caloris vero minimum in- *empti.*
quo fit, vt non diu asseruari possint, sed cito pu-
cant, nisi confestim, nullaque interiecta mora,
obruantur Ex his coniicito, qua sint valetudi-
uo corporis habitu, qui continenter piscibus *Pisciũ esus*
tant, atque a commercio ac consuetudine ho- *solitariis*
um alieni, solitudini ac silentio se addixerunt, *noxius.*
dictoque esu carnium, quẽ naturæ parẽs omni *Genes. 1.*
indulsit salsamentis plerumque putridis vescũ *Actor. 16.*
quibus ego suadere soleo, nam multos annos 1 *Tim. 4.*
smodi instituti homines me vsi sunt Medico,
eraco vino illa perfunderent, excussoque otio
e ignauia exercitationi insisterent. Obseruaui
ex his complures qui lethargum, apople-
, spasmum, paralysim, oris torturam contra-
t ex crassa tenacique ac glutinosa pituita. Nec-

Solitarii apoplexiæ obnoxii. est ex eorum sodalito quisquam, qui non phl... rescateat, atq; excrementis pituitosis obruati... efficiunt vt somnolenti existant, obliuiosi, co... animoque tardi, colore exangui, atque albes... nisi aliquando amicorum aduentu vino incal... menteq; exhilarari contingat. Sic enim efflo... color, atque animo vetornus excutitur. Ita... frigidæ constitutionis homines describi tibi... huiusmodi conditionis homines ob oculos c... tue, qui ex instituto vitæ ac victus consuetud... talem habitum deueniant, etiamsi ab hac pri... Cochleæ vitã viuere. rint alieni: viuunt illi quidem, sed vt cochleæ, ... maces, ac testudines, quæ quum ex liquore co... to, coactaque humiditate consistant, tum in... liquescunt ac soluuntur, quod obseruari pote... iis animalculis saltem aut nitrum, aut alume... sperseris, confestim in tabem resoluuntur. Ca... Venenatæ herbæ. vt homines atque animantes, sic stirpes non... & fruticæ hac qualitate imbuti sunt, quæ dele... frigiditate animantibus perniciem adferunt, vi... scamus, mandragora, napellus, solanum mor... rum, aconitum, papaueris nigri succus seu opi... quæ licet temperamenti atque elementaris qu... tis ratione frigida exsistant, abscessu quarto, gr... que extremo, calore tamen vitali, qui se a cœl... Frigida quomodo subsistunt bus rebus in hæc inferiora diffundit, viuunt a... rescunt. Insidet autem quum omni, tum præci... humanæ naturæ vis quędã cœlestis ac diuina, ... ter eam quæ ex semine maternoque sanguine c... stituitur. Siquidẽ spiritus calorificus, quem pa... Rerum natura spiritu diuino perfusa. ante toti mundo, eiusque partibus infusum ost... dimus, elementis incumbit; cunctaque animat... vita imbuit; deniq; eam virtutem atque efficaci... confert, qua propagationi insistunt, ac similẽ spe... emoliuntur, eiusdemque naturæ animal conf... mant. Quum enim primæ amantium procrea...

ementari concretione, ac progenitorum semi-
uod purioris excoctique sanguinis pars est, pro
tur, tũ natura cuius solertiam nulla ars, nullæ
us, nec vllus opifex consequi imitando potest,
rne originem sortia, operi insistit omniaque
cit ac facultates animales, vitales spirit⁹, vires-
efficaces in subiectam matnriam deuehit, quo-
ministerio artus omnes consummat, lineamẽ-
embris inducit, eamq; speciem atque effigiem
s animatis confert, qualem quotidie oculis no
conspiciendã exhibet. Hæc admirabilis naturę *Lib. 1. de*
uam alias testati sumnus ab vberrimo Diuini- *natura mi*
fonte promanare, vndique diffusa, corporis *raculis,*
em agitat, mentem atque animum regis ac mo- *cap. 1.*
tur, variisque actionib. instruit: cuius munere
n quæ frigore torpescunt, viuunt ac subsi-
, licet calor subsit languidus, qui ne prorsus
escat ac sopiatur, nec frigida qualitas, cui sicca
is, plus satis ingrauescat, calidis fomentis exci-
us est. Siquidem ex haustu humiditate natiua,
nsito colore exstincto, mors imminet, totaq;
s spectat ad interitum, Fit enim quod eleganti
ncinna similitudine indicat Solomon, *vt soluta* *Eccles. 11.*
is compage, eneruatisq; viribus reuertatur homo inter- *Simile à*
unde desumtus est, ac spiritus demigrat in æternam *contigna-*
sedem, atq; ad Deum à quo originem est consequuntur, *tione adiũ.*
liatur. Cæterum vt cuiq; innotescat huius con-
tionis natura ac conditio, eius notas atq; indi-
uibus deprehendi possit, obiter commõstrabo
da autem qualitas, si calidæ conferatur, omnis
raria obtinet. Vt enim calor vndiq; diffusns, hu *Frigidiha*
es sua qualitate imbuit, ac corpus eiusq; partes *bitus signa*
cundo colore illustrat, ita frigus suã qualitatẽ
bris atque humorib. impertit, tũ pallidum mi
; suauẽ colorem inducit. Acqui si singulatim o
s notas obseruare libeat, nihil non in frigido
oris haqitura calido diuersum deprehẽdes, siq

dem corpus glabrum est nullisque pilis obsit
pillus laxus ac mollis, rufi albiq; coloris part
& qui cito euanescat. Cuius tactu frigida, cu
nulla adipis portio subest: quum enim calor i
pore humano languidus fit atque hebescit, ad
pinguedo innascitur: quod quum muliebri
tum plerisq; aliis vsu venire solet, qui vitam
agunt atq ociosam, quorum cuti, internisque
branis adeps subnascitur; eoque fit vt modera
poris frigiditate pinguescat corpus, atq; adip
efficiatur: calore vero immodico; quod eo p
liquescat, macilentum fiat atque aridum. Su
tem qua plurima non natura, primaque ab or
hominibus insita, sed aduentitia, atque aliund
ta, nempe vel ab immutata vitæ consuetudin
victus ratione, vel ab æstu, labore, desidia, soli
ne, ignauia, metu mœrore animi, ac plerisque
quę multifariam statum corporis immutare
donea, eumque nunc gracilem efficere, ac ma
tum, nunc pinguem atque obesum; quæ eti
colore conciliando non minus momenti obti
quæcunque enim calorem natiuum excitant,
sus, lætitia exercitatio, vinum calore florido fa
perfundunt; quæ vero refrigerant ac calorem c
munt, vt aer frigidus, auraq; plus satis gelida, in
dicus aquæ potus, somnus immoderatus, frig
rum ciborum nimius vsus, timor, tristitia, solli
do, pauor albo colore corpus imbuunt. Sic qu
gido corporis habitu constant, albescunt, ac ca
re perfusi sunt nisi hæc qualitas ingrauescat, a
tendatur. Sic enim ad liuidum accedit, ac plum
qualem fere obseruamus hibernis mensibus f
Aquilone in hominibus, quorum genæ, nares l
digiti, aures liuescunt, ac frigore rigent, fœdo
squallore deformantur; hoc tamen illis pra
frigus, vt cibi sint auidissimi, ac non facile

Otium & desidiæ ob esum corpus reddit & frigidũ

Vnde color bonus vel malus.

Calor colorẽ excitat.

Frigus colorem depopulatur

Color quis frigidis.

Liuidus color.

queant, licet illum minus concoquant: quod si
riculi tunicæ vna cũ frigiditate acido humore
imbutæ, insatiabili torquentur edendi cupidi-
ac nunquam finiendo ciborum desiderio: qui
tus Canina appetentia dicitur quem sedat vini *Canina appetẽtia.*
cissimi potus. Acui autem frigiditate appeten
n, declarant acetaria, tum alia quędam condi-
ta subacida, quibus æstiuis mẽsibus appetitum
amus. Cæterum quum calor insitus agiles at- *Frigida*
ctuosos homines efficiat, tum frigus desides, *appetitũ*
antes, inertes, ignauos, somniculosos; atque *excitant.*
beundos labores vllasque actiones perficien-
neptos, quod iis desint instrumenta quibus a-
nsfunctiones aut munia obire possint. Est enim
s constitutionis hominibus lingua inexercita- *Frigidimõ*
rumque expedita, vox mollis ac muliebris fa- *nusagiles.*
ite naturæ inualidæ, memoria minus firma, in-
um obtusum, mens stupida, animus ob calo-
enuriam, ac spiritut vitalis exilitatem, pauidus
eticulosus, quique ad leuissimũ strepitum ex-
scat. Hæc autem, & si quæ alia se proferant na- *Medela*
i vitia, pro virili corrigenda, adhibita salubri *frigidi cor*
a atque exquisita victus viuendique ratione, *poris.*
consistit in calidi humidique temperamento.
imis autem in hoc corpore excitare ac fouere
ũ calorem expedit cum exercitatione ac vino
aco; tum alimẽtis calorificis, cuius generis sunt
s, quæ se volatu exercent, passerculi, miliariæ,
lli, vulgo *Fincken*. columbæ, perdices, phasiani, *Alites cõ-*
ulæ, turdi ficedulæ; atq; inter cicures, capi ac *coctudiffi-*
gallinacei: nam anates, olores anseres, fulicæ *ciles.*
gi, ardeolæ, aliæque aquaticæ volucres valen-
ventriculum exigunt. Quęvero quadrupedum
ri adnumerantur huic naturæ accõmoda, sunt
li, veruecces, procelli, cuniculi. Inter arboreos
foetus, & quæ ex terra cultu atq; industria ho-

Cibi apti frigidis. minum proueniunt, amygdalæ dulces & ama[...] clei persicorũ, dactyli seu palmulæ, ficus arid[...] passæ, exemptis vinacæis, passulæ Corinthiac[...] clei pinei, Et quoniam hortorum prouentus [...] nobis in hunc vsum suppeditat, ea quoque r[...] visum est, quod passim obuia sint, ac minim[...] tuosa aut vllius pretii, cuiusmodi sunt apium [...] se, quod petroselinum vocant pastinacæ aliqu[...] cies, eringium, sisarum, carduus, cinara, & ar[...] cus dicitur, napi, raphanus, seu vulgaris radic[...] *Prouentus hortensis.* cer, nasturcium, eruca, mentha, absinthiũ Pon[...] & quæ brumali tempore in condimenti vsum [...] unt, cepe, alliũ, porrum, aqua macerata, quo g[...] lentiã depunant, aut si quis horum grauitatẽ[...] nequeat, exotica aromata, ꝙ passim Germani [...] tanni factitant, vt sunt zingiber, crocus piper, c[...] momũ, casia quæ veterum cinnamomum cred[...] nux mystica, aut si tẽuioris fortunæ homines s[...] ferre nequeant, ea q̃ illis facultate ac viribus r[...] dent, ex domestico fundo deceperant, nẽpe ro[...] rinum ocymum, vulgo basilicum, cunilam seu [...] reiam, origanum, amaracũ, vulgo maioranam, [...] thum, saluiam, melissophyllon: his n. ac plerisq[...] *Condimenta calida.* is expugnari possunt naturæ vitia ac corpus se[...] ad securiorem habitum reduci. Si enim huic q[...] tati accedat siccitas, non potest vita quæ in ca[...] humidoque sita est, diu subsistere: sed necesse e[...] lam e uestigio morte terminari, qua de re sequ[...] capite fusius differere institui.

De sicco aridoque corporis habitu.

CAP. XI.

QVum sicca corporis habitudo frigidæ affini[...] & cognata, illique proxime accitat, quid[...] hac statui debeat, & qua ratione expugnati po[...]

obi[...]

indicabo. Sunt autem duæ qualitates pari
modum interuallo aboptimatemperie remo
uamcumque etiam ætatem inciderint, licet
ctute sicca intẽperies ægrius expugnari pos-
um in adolescentia, vbi ex morbo is habitus
ctus est, aut ex incontinentia, vitęque intem
ia huc deuentum est. Vt enim senes ætatis *Senectus*
e, atque annorum decursu, effœto, arido at- *præmatu-*
hausto, corpore efficiuntur, ita iuuenes ex *ra.*
rata vitæ institutione, ex intempestiua vigi-
noderata Venere in frigidam, siccamque in-
riem incidunt, atque absumto vitali humo-
secus, quam senes, licet properantius, atque
mmatura, naturali morte vitam finiunt, *Mors natu-*
ratione naturalis dicitur, quod omnibus *ralis, quæ*
eat, declinari euitarique nequeat. Neque *ratione.*
enium aut hominis interitum naturalis sta-
et, vt auctio & nutritio, quæ naturæ opera
nt, & quibus se facultas naturalis propagat
ur: sed quod necessario, ac naturæ cursu at-
dine consequatur. Ille siquidem est na-
do ac series, rerumque exsistentium fatalis *Mors citra*
n continuatio, vt omnia orta occidant, & *naturam.*
senescant, alioqui improprie parumque
e mors naturalis diceretur, quum præter
n potius sit, vitæque nostræ aduersetur. Si
orbus, quem mortis instar deputo, est ha-
ontra naturam, qui actionem eius vel vitiat *Si morbi*
edit, quando magis mors, quæ vitam abolet *formidabi-*
oliat, censeri debet naturæ contraria? Nihil *les, ergo &*
aturæ legibus repugnantius, quã exstingui, *mors.*
e suauissima ac spiritu priuari. Quod in se-
e experiri potest, si quando subit animum
i cogitatio, quęeam trepidationem, terrorẽ
nem incutit, vt nisi mente alterius vitæ cer-
pes & exspectatio fulciat, nisi fore humana

Mors quibus formidabilis. vita calamitosius, nihil afflictius. Siquidem q
bis metum, anxietatem desperationem, diffi
eximeret, ni concepta in Deum fiducia, in æ
sedes mens esset defixa? Mortem autem no
xit natura, communis rerum parens, summi
Peccatum morbos ac mortem inuexit. pificis instrumentum; sed vitiorum corrup
psaque à prima mundi origine peccati labe
cladem, hoc mortiferum vulnus, hanc letalu
gam inflixit. Itaque mors non naturæ, sed
quentiæ ratione naturalis dicitur; quod *omn
æquo impendeat; illi usq; finibus omnia concludant. vr.*
Sapien. 2. autem duo constituantur mortis discrimina,
Galen. de marcore. rum violentum, naturale alterum, ea mortis
Philosophis ac Medicis naturalis dicitur, qua
Plato in Phadon. vllum doloris sensum senibus, & quotquot in
lem affectionem, hoc est frigidum & siccum
tum deuenerunt obuenire soleat in his n. c
moribundum animã, nõ anima corpus deserit
Duo mortis genera homini impẽdẽt. vt sensim placideque sopiantur, & quodam
obdormiscant, quum alii qui casu: ruina, igni,
angina, pleuritide, peripneumonia, aliisque m
qui in humorum plenitudine consistunt, oppr
A ruinosis adibus simile. tur, violenta morte intereant, atque acerbe c
la colluctentur, sic vt anima corpus derelinq
cogatur, vti hospes ædes ruinosas, vi tempest
De Senectute. conquassatas ac conuulsas. Hinc apposite Ci
adolescentes, quique in ætate florida cõstituti
culento corpore exsistunt, ac vegeto, sic obru
tuit, vt quum affluentiore aqua flamma oppri
senes vero vt ignis, qui sua sponte, nullaque ad
Elegans comparatio. ta vi exstinguitur. Quantum autem fumi ac fu
nis, quas fauillas in aera diffundi videmus; quo
strepitus ac stridores; quæ ex concursu scintill
crepitacula? vbi luculentum ignem, aut incens
gnorum aceruos effusa aqua restinguere tenta
Ex quibus coniecturam facere licet, quanta sit

li corpore luctatio, quam acris pugna, qui tu-
tus, quæ concertatio; cum violentia morbi, vel
fati genere inexhaustus naturę vigor, calor fer-
s, spiritus alacres ac viuidi suffocantur: quo
at scita illa ac concinna Ciceronis compara-
Quemadmodum poma ex arboribus si cruda
vi auelluntur, matura ac cocta, sponte vel leui
tu decidunt; sic vitam adolescentibus vis au-
enibus maturitas. Hæc quoniam ab instituto
unt aliena, præfari visum est, atque inculcare
ole, quo quisque ab ineunte ætate primisque
declinet, quæ corpori infesta sunt, ac minus
modam valetudinem constituunt, seu extrin-
incidant, seu ex internis caussis proueniant.
quis itaque præmaturam senectam euitare ve- *Vt corpus*
vitam proferre longius, eamque quam maxi- *diu subsi-*
uturnam efficere, quum multis quæ vitæ no- *stat.*
nsidiantur, tum potissime siccæ corporis habi-
i obsistere curet, ab eaque esse remotissimus:
qua ratione obtineri possit, post descriptas
s status cõditiones ac notas, quam possum di-
e explicabo, commonstrata proxima ac com-
iatia via, qua id perfici queat: id enim futurum
hilomusis, virisq; politicis salubre cum primis
giferum. Quibus itaque corporis habitus vel *Nota sicci*
a, vel progenitorum origine, vel ascita aliqua *habitus.*
cõsuetudine, nempe inedia, solicitudine, vigi-
mœrore animi, labore immodico inductus est,
re fere conspici solent gracili atq; extenuato,
vbi siccitas augescit, scabra, squalida, strigosa,
uis assolet, quibus nulla saginandi cura adhi- *Simile ab*
; colore deformi, lurido ac giluo; vbi ad extre- *equis ma-*
deuentum est aspectu horrido, vultu tetrico, *cilentis.*
cadauerosa, illuuie obsita ac macie confecta;
r tali prorsus specie, qualem expressit Oui- *Libro 1.*
in describenda Inuidiæ larua, siquidem, *Metam.*

Pallor in ore sedet, macies in corpore toto.
Nusquam recta acies: liuent rubigine dentes,
Risus abest, nisi quem visi mouere dolores:
Nec fruitur somno vigilantibus, excita curis,
Sed videt ingratos, intabescitq; videndo;
Successus hominum capitq; ac carpitur vna.

Caluitiũ ex humoris penuria.

Et quoniam siccitas humorem omnem d... ac depopulatur, capillo sũt raro, & qui cito d... vnguibus aduncis atque incuruis: voce obtu... exili, quæque aliquando stridore quodam p... siccitate exasperante vocalem arteriam: pul... guido: ingressu tardo: oculis reconditis atque... uatis: labris pallidis: collapsis tẽporibus: geni... dulis, frigidis contractisque auribus, statura ... procera: somno vero, qui est omnium labor... sollicitudinum suauissimum perfugium, ob c... squalorem tenui ac modico. Quod si cerebru... nitus arescat, ac sit torridum, nulla fere me... exsistunt, sed obliuiosi, ac mente ignaua, min... erecta: quũ enim spiritus desint; qui, vt vapo... dus & syncerus, ex sanguine puriore caloris m... emanant, vim conferant in exercendis actio... fieri nequit vt facultates naturales illorum v... destitutæ suas functiones obeant. Sin vero no... vigeat animalis virtus ac potentia, nec cereb... liditate prorsus sit destitutum, memoria stabi... ac firma. Quum enim humiditas immodica... uioni caussam præbet ac desipientiæ, vt infan... temulenti demõstrant, tum moderata siccita... moriam fidam animique prudentiam pari m... calore adiuta. Splendor siquidem siccus me... prudentissimam statuit; quantum autem hu... accesserit, tantum prudentiæ adimitur; quod e... in cœlo minus sereno perspicimus: nõ enim c... cent astra aut splendescunt, nubibus aut nub... caligine offusa. Quod autem nonnulli senec...

Cerebrũ aridum, quid efficiat.

Memoria stabilis, vnde.

Ab astris simile.

s ingressi delirent ac sint obliuiosi, quum hæc maxime sicca prædicetur, non ob siccitatem enit, sed frigiditatem, quæ omnibus palam is animi officit atque aduersatur: ex illa enim itia, alienatio mentis, stupor deliratio, ac sen- inopia proueniũt, quibus naturæ virtutes ita intur, vt vel languide, vel nihil omnino fun- es suas obire possint. Quum itaque memoria ,vel affecta est, frigida subest intemperies, quę gnari debet moderate calidis; nam humectare refacere consultum non est: sed si frigiditas ditati copuletur, exsiccare; si ariditati, made- e atque irrigare. Cæterum si non prorsus fir- fit ac radices egerit ista qualitas, hæc iam me- ta signa atq; indicia non exacte, nec ad amus- escriptioni respondent: verum inualescente n intemperie, indies magis magisque se osten- ac proferunt; quod iis potissimum vsu venit is hic habitus non naturalis, sed aduentitius t fortuito atq. ex accidente, vel morbosa ali- ffectione atq; animi ægritudine aduenerit: nã eramenta multiplices variasque mutationes ient: plerisque enim calor dum humorem ab- , siccam intemperiem adfert, nonnunquam humiditas calorem exstinguit, multis intẽsa itas siccitatẽ inducit: quæ intemperies natu- uersissima, vt quæ intempestiuo senio ac præ- ra morte hominem conficiat. *Corpus autem cu- ntrinsecus siccũ efficitur, quum nec adtrahere in venas ta valeat, nec ius sufficienter frui:* quo fit vt præci- partes ac viscera concoquendis cibis destinata ant; reliqua vero excrementis purgandis accõ- nta humoribus pituitosis redundent: quæ res ullis imposuit, qui senes humido esse corpo- abitu sunt suspicati, quum solidæ partes, arte- spanniculi, membranæ, nerui, musculi non

Quomodo memoria instaurãda.

Habitus corporis mutationibus obnoxius.

Gal. lib. 5. de tuen. valet.

humeſcant: ſed ipſæ capacitates ac ſinus, tu
tus qui corpori ſubſunt, ac homini ad excer
humores ſuperuacuos inſeruiũt, humiditat
implentur, eoq. fit, vt corpus ob calorem i
lem atque inualidum nutriri deſinat; deni
tremam ſiccitatem deuoluatur. Quare non
Lib. 6. tu-en. valet. Galenus hunc corporis habitum deterrimu
ſet; ſiquidem quod temporis ſpatio ſeneſc
accidit, id adoleſcentibus nõnullis ſtatim a
contingit: quocirca illos humectare ac cal
oportet exercitatione moderata, nutrime
mectãte & calido, præſertim vino calorifico
dulci: auſtera enim & acerba (quale eſt noſtr
Vinum minus generoſum. ctonicum) quum huic conſtitutioni, tum m
ſenibus inimica, niſi ʒaccharo aut melle dul
quod etiã in lacte exhibendo obſeruari deb
Lactis vſus. ius vſus illis commodus, vbi huiuſmodi co
ta adhibentur. Sic enim nulla ex his incidit c
ctio, nec vllus futurus eſt in renibus calculi
quibus ne quando obnoxius eſſe cõtingat, q
craſſo lentoque humore, ac cibo conco tu d
euenit, quę oppilationes expediunt, ac lotiu
liuntur præſcribenda, vt ſunt apium hortẽſe
ragus, veſicaria, gingidium, cuius naturæ no
Vrinam prouocantia. chærephyllon, ſaxifragia, crithmon, vulgo *Criſ-
rina*, quæ in Gallis copioſe prouenit, bethonic
anthos, roriſmarini floſculi; & ſi aluus ſit aſtri
mercurialis, fumaria, cnicus, vulgo carthamu
Quæ aluũ ſoluunt. ptiſana, braſſica marina, ex carnium elixarũ l
mine, malua, atriplex, blitus, lapathi genera, v
lupi ſalictarii, ac ſambuci turiones ſeu cacu
vernis præſertim mẽſibus; aut ſi quæ alia æſta
Mora quomodo edẽda. que autumno vigẽt, vt ſunt ceraſa, pruna, ficus
ra, primis mẽſis illata: nã quod Horatius docto
dem ac eleganti carmine mora commendauit;
poſtremo peractoque prandio edenda conſu

ux artis medicæ, aut salubritatis ratione id fe-
d ex communi vsu ac vulgata consuetudine,
inquit,

-----ille salubres
Æstates peraget, qui nigris prandia moris *Libr. 2. Sat. 4.*
iniet, ante grauem quæ legerit arbore solem.

siquidem, vt vuæ, persica, corna, & quæcun-
tate diu asseruari nequeunt, cibos præire de-
nam præpostere assumta putrescunt, ac cor-
orruptelam inferunt, ventremq. flatibus dis-
nt. Brumali quoque tempore multa obuia,
uæ aluum laxam efficiunt, quæque intestina
int, vt est mustum, caricæ, hoc est, ficus aridæ,
vuæ passæ, quæ in fiscellis recōditæ ex Hispa-
has oras deferuntur, pruna Damascena, eaq;
ca, aut liquore aliquo macerata, cui plusculū
ri aut mellis admixtum sit, quibus accedūt
iguam medicamenti vim obtinēt. Sena, po-
um, mel aereum, vulgo manna: epithymus,
istularis ac cylindracea, rhabar, atq; hebeni,
, ligni Indici dilutum, myrobalani, thamar
ctyli Indi, eaque omnia vel ex sero lactis, vel
llinaceo. Et quoniam nō solum senibus, sed
.qui morbosę alicui affectioni obnoxii sunt,
esina terebinthina in sanitate tuenda, profli- *Terebin-*
que morbis salubrius, hæc quoque prædictis *thinæ effi-*
neranda. Siquidem non solum aluum citra *cacia.*
n soluit, sed viscera omnia, internasq; partes,
splenem, renes, pulmonem expurgat, modo
cida sit, nō adulterina, nempe ex latice pinea
iete lecta. Sum enim efficacissimam hanc ex-
in eliciendo suppresso lotio, in comminuē-
culis, in stranguria, atq; vrinæ stillicidio, hul-
ac fœdo, quem Belgæ vocant, *Den druper*; in
ra ac chiragra, in pudendorum atq; obscœna-
partium affectibus etiam à contage Venerea

contractis: in expugnandis internis doloribus
idem morbus inuexit, quorum nonnulli offib
dentur infixi, quod membranæ, nerui, muscu
Gal. lib. 3. dones qui ossibus adhęrent, humorum sæuiti
tuen. val. tundi ac dilaniari cõtingat. Quum autem Ga
libro 5. nucis Ponticæ, vel auellanę magnitudine. non
tuen. val. quam duarum aut trium hanc exhibere solea
Terebinthinæ præparatio. ego, quo commodius dimanare in venas part
corporis vniuersas subire possit, in potionis f
conficio, ac liquore aliquo stillatitio, aut vino
Terebinthina in liquorem redacta, poculenta fit. t:absq. igni enim liquescit, candoremq. exin
agitatione continua asciscit, quod in hunc mo
perfici solet: Terebinthinæ Pisticæ, hoc est, p
tæ, & cui tuto citra vllam fraudis suspicionem
sis fidere, vnciam aut sextantem in mortario p
lo dissoluo, adiecto lutei seu vitelli oui pusill
inde admisceo certis vicib. aquæ vesicariæ, vel
vel alterius liquoris (vt exigit morbi natura, a
minis conditio) vncias duas aut tres, hæc tant
Bieſt. subigo, dũ omnia coalescant, mixtura tam suau
Roem. candore lacteo albescit, vt collostro, aut Belgis
cato cremori prorsus reddatur assimilis, nec a
esse sibi persuadẽt, quibus huiusmodi potion
bibendas offero, Soleo quoq. eam in orbicul
catapotia, quas pilulas vocant, redigere atq in
lutam pane azymo ex amylo confecto, qui læu
perpolitus Põtificiis canonibus *hostia* vocatur, q
hoc sacra peragãtur, deglutienda exhibere; vel
nique Cydoniato (carnes Cotoneorum vocant)
crustare, prius terebinthina aqua rosacea, aut fœ
culi elota, quo resinarum saporem exuat. Cæt
Somni vtilitas. quum nihil sit huic constitutioni quam describ
dam suscepimus, somno placido salubrius, quod
membra vndique irrigari contingat, ac tepore p
fundi, illi in culcitra mollius subacta largius ac
beralius indulgendum: est enim nocturna qu
corp

ris mentiſque laxamentum ac refocillatio,
Pax animi quam cura fugit quæ corpora duris
Feſta miniſteriis mulcet, reparatq́ labori.
ſi diſcuſſo ſomno, frictioni inſiſtant inter *Frictionis*
m ac durum mediocri, dici vix queat, quan- *vſus.*
ommodi ex ea ſint percepturi. Siquidem vi-
obur excitat ac moderate calefacit: denique
t, vt diſtributio in corpus fiat facilior, ac nu-
promtior, præſertim ſi vncta manu vel ſubu-
panno ac villoſo perficiatur: quis enim non
pit manus, genas, brachia, collum: aures con-
as rubeſcere, atque effuſo in illas partes ſan-
calorem concipere? Et quamquam defri-
vnguendiq. vſus apud nos in diſſuetudinem
, atque exoleuit, eo tamen veteres in conſta-
nda valetudine, firmandiſque viribus crebro *Pollionis*
unt. Sic Auguſtus Cæſar aliquando conſpica- *ſcita ſen-*
Pollionem comitem annum centeſimum præ- *tentia.*
eſſum, ſciſcitatus eſt, qua ratione obtinuiſ-
ires tam validas, tam crudam viridemque ſe-
m: qui reſpondiſſe dicitur: Intus vino, foris *Intus vi-*
. Neque enim ad luxum atque effœminatas *num, foris*
eſq. delicias, vnguentis atque oleo abuſi ſunt *oleum.*
rioris ætatis homines, ſed in ſanitatis tutelam,
o morbis minus eſſent expoſiti. Vnctiones e-
& frictiones certa ratione ac modo adhibitæ
t enim Galeno teſte complures differentiæ)
us vel denſum præſtant, ne aeris ac ventorum *Libro 2.*
lſu feriatur; vel rarum, ne interna humorum *tuen. val.*
ine ſtranguletur. Sic dura corpus cogitat ac *Frictionũ*
enſat. Mollis, laxat ac reſoluit: Multa, exte- *differen-*
atque imminuit: Mediocris, augendi implen- *tiæ ſex.*
e vim obtinet: Aſpera, ad extimas partes eli- *Simile à*
Lenis nihil adimit, ſed vim in partibus retinet. *rigido co-*
is frictionũ generibus illa quæ in mediocrita- *rio.*
ſiſtit, ſeniculis ac macilẽtis ex vſu eſt. Vt enim

ocreæ duriores ac coria quę obrigeſcunt ac ſi
ducta ſunt, macerata oleo molleſcunt: ſic ſen
que aridorum corpora, intus vino, foris ole
fuſa ac mitigata, ſeueritatem exuunt. Quod
olim multiplex fuerit vnctionum vſus, præt
Luc.7. angelicas conciones, præter Solinum & Pli
Libr.13. Strabo quoq. teſtatur, qui Indorum mores c
Vnctionis vſus vetuſtus. bens: *Medicina*, inquit, *plurimum apud eos per cibo citur, non autem per medicamenta, ex medicamentis me vnctiones probari & cataplaſmata cætera, vt illi ſe maleficii non eſſe expertia.* Illis enim morbos pro re ſolent, æſtum mitigare, laſſitudines diſcute defatigatas vires, ſopitoſq. ſpiritus erigere, q admodum nos odoribus animã fouemus, ac f tates naturæ collapſus inſtauramus. Nec minu litatis huic corpori adfert aquæ dulcis calidi
Artificiale balneum. neum: humectat enim & calefacit, laſſitudine ſoluit: duras denſaſq. partes emollit: humoru dundantiam quæ cuti ſubeſt, per halitum diſ flatus reſoluit: ſomnum allicit: quoniam ma ſuaui ac roſido vapore cærebrum imbuit. Natu
Naturale balneum. vero balnea, ſeu thermæ quæ ab alumine, ferro ce, ocra, ſulphure, nitro, bitumine, plumbo, ære pro vires ſortiuntur, non vſquequaque huic na accommodæ, niſi quis conſulto fido experto Medico, corporis ſui cõditionem illi exponat, explorandam offerat, quo poſſit diſpicere, an quiddam aggredi expediat. Venus autem ſeu c
Quæ præter Venerem ſiccis noxia. cubitus quum ſiccus omnibus naturis inimicus iis qui præter ſiccitatem frigidi quoq. exſiſtũt, cẽtiſſimus; nec minus noxia nimia exercitatio, ſitudo, vigilia, ſollicitudo, inedia, mœror anim
Nocturnæ lucubrationis noxia. racũdia, qua raro quidẽ horum mens exardeſcit vbi incanduit, quæ non facile ſedari queat. Et q niam intempeſtiua lucubratio ſtudioſos fatigat, corpus macie cõficit, illi quoq. modus ſtatui deb

Vide

re ſiquidem eſt nōnullos, qui literis continen-
ddicti, nullā valetudini, cuius fulturis animus
iſtit, operam impendunt, colore eſſe exſangui,
uſque florido, corpore extenuato, ventriculo
lido ac languēti, attritis deiectiſq; viribus; nam
m ſe nocturnis vigiliis macerant; ac ſtudia in
tam noctem producunt, ex intentione immo-
ſpiritus animales reſoluuntur, atq. humiditas
ia exareſcit. Quocirca adhibēda moderatio, ac
orpus aſſiduo meditandi labore exhauriri con-
it illius incolumitati ſedulo inſiſtendum: nam
lutarchus aſſerit: *Omnium bonorum quæ præſtat ho-*
cultura animi nihil excellentius dari poteſt corpori, quā
ni careat impedimento vel ad virtutis cognitionem, vel
ūm vitæ neceſſarium. Siquando enim morbus in-
t, aut capitis vertigo oboritur, confeſtim mens
oris adminiculo deſtituta langueſcit; nec ſe a-
em ac vegetam præſtare poteſt in exercendis a-
i muniis, ſed vna cum collega, omniumque la-
um ſocio ac comite afficitur, pariq; incommo-
uoluitur. Quo recte monuiſſe Platonem acce-
us, vt neque corpus quis exerceat abſq. animo,
animū ſine corpore; ſed veluti coniugii cuiuſ-
æquilibrium conſeruet, ac conſenſum vtriuſ-
, æqualitate maritali conſpirantem. Quum ita-
inſitus calor exercitatione motuq. corporis au
it ac vires concipit, animuſq; fit erectior, ac re-
ſcit, danda cum primis opera, vt ſtudioſi quiq.,
uotquot valetudine vacillanti ſunt ac dubia,
c aſſueſcant, præſertim illi exercitationis gene-
uod nullam adfert laſſitudinem, atq. intra me-
critatem cōſiſtat: qualis eſt concinna vocis mo-
atio, ac clara, ſoniq. intenſioris lectio vel decla-
tio: dici enim vix queat, quantopere illa ſpiri-
excitent: ac fuliginem denſaſque nebulas cordi
ſas diſcutiant. Interim hoc accurate obſeruari

Cura corporis non negligenda.

De tuend. valetud.

Corpus & animus mutuo afficiuntur.

Simile à conſenſu connubiali.

Salubris exercitatio ſtudioſis.

debet, ne quis vuidus, ac vino immodice per[...]
ciboque distentus, incondite vociferetur. S[...]
dem inæqualis spiritus, ac violentus clami[...]
impetus vocalem arteriam exasperat, ac non[...]
quam vel inflammationem gutturis, vel rupt[...]
narum fibris, cruentum sputum inducit. No[...]

Moderata conuiuia non improbanda. *Relaxatio animi.*

sunt autem alia oblectamenta, quibus huius[...] conditionis homines se reficere possint, remi[...] studiis atq. occupationibus, animum relaxare[...] deratis conuiuiis, atque inter hæc festiuis lepi[...] sodalibus, qui seueritatē rebus seriis, iocosis l[...] rem adhibere norint, ac sermones, dicendiq. [...] tiam tempori, ætati, personæ, vitæque vtilita[...] commodare; sic vt ea proferant, quæ tam sint [...] auditori, quam oblectamento; in quo pleriq[...] decoro deflectunt: nec magnam apud conuiu[...] res gratiam fauoremq. ineunt, quod eos sermo[...] mensis inferant, qui nec tempori deseruiant, [...]

Decorum in sermone conuiuiali.

vtilitate ac venustate auditores afficiant. Quum [...] nim de rebus anxiis ac tortuosis disserant, dif[...] lesque atque arduas quæstiones agitent, asside[...] bus graues sunt ac molesti: Sic pleriq. in vehicu[...] pristinis, compitis, nauigiis, imo inter spuman[...] pateras, de rebus diuinis controuersias mouent[...] de religione disceptant, sed vt saturi de frugalit[...] quod genus hominum iure optimo perstrinxi[...] lim Persius in re minus seria, quum inquit;

---ecce inter pocula quærunt
Romulidæ saturi, quid dia poemata narret, (*Satyr. I.*)

Quin potius Horatio sic admonenti acquiesca[...]

Discite non inter lances, mensasq; nitentes, (*Lib ser. 2. Satyr. 2.*)
Quum stupet insanis acies fulgoribus, & quum
Acclinis falsis animus, meliora recusat;
Sed verum impransi semper disquirere; cur hoc?
Dicam si potero: Male verum examinat omnis
Corruptus iudex.

Hi[...]

Hinc enim eſt,quod multi qui verſantur in ſum-
rerum diuinarũ ignoratione, affectibus impo-
tius indulgeant, quod ſcopum in quem defigẽ- *Quid à*
nens, nõ attingant: quod ſcrupulis ſe torqueãt: *pietate nos*
d de rebus manifeſtis ambigant,ac dubitationẽ *abducat.*
nte concipiant; quod animus doctrina parum
era imbutus, ac ſuperſtitione cõtaminatus va-
et ac fluctuet, nec in tutum portum, fidamque
ionem, ſed in humanarum opinionum atq. er-
am ſcopulos deferatur. Quoniam itaque mens
ninis varie intra ſe tumultuatur, nec in opinio-
us, dictis ac factis, omniq. vitæ ratione ſatis fir-
er conſtantiam tuetur, nulli non perſuaſum cu- *Neani-*
, ſi pacatus eſſe velit, vitamq. ſuauiter agere ex- *mus curis*
et, vt omnes ſuas actiones, conſilia, mentiſque *diſtraha-*
eptus ac cogitata, quæ vel aggredi vel perficere *tur.*
ditatur, in certa ac diſcriminata tẽpora partia-
ac diſtribuat, ſuaſque vices cuique functioni aſ-
es, nec alterum alteri admiſceat aut inuoluat; *Ecleſ.3.*
e etiam Eccleſiaſtæ mens eſt, ac ſententia, qui
ũ tempora ex ordine vitæ diuidens, cuilibet eo-
n quæ geruntur, officiũ attribuit, ſicut nox quie-
eſtinata excuſſis, quæ obrepũt phãtaſiis, ſomno
nſigatur, nec patiatur quidquam diurnorũ ne-
iorum menti inhærere. Edendi vero tempus, re-
endi corpus, viribuſque inſtaurandis aſſigna-
n, ita obſeruet, vt auerſa à rebus aliis cogitatio- *Actiones*
, excuſſiſque moleſtiis, in patinas oculos habeat *quotidia-*
ixos, nec ſinat ſe interpellari, aut à ſuauioribus *næ ſuo*
culis ac ſalubri victu abduci. Sic in delibãdis cõ- *quæque*
nibus, in perficienda precatione, in obſeruandis *tempore*
eundiſque ſacris, ſingula quæ tale quiddam me- *atq; ordine*
anti officere poſſunt, excludi debent, atque abi- *procedãt.*
quo mens ſola in Deum erecta, non alio quam in
aieſtatem numinis rapiatur. Hoc quoq; in publi-
priuatiſque rebus, in forenſibus ac domeſticis,

in exercenda mercatura ac negotiandi industri
biter si tecum quid agas, aut cum aliis cõtrahas,
seruari debet; quod hac instituendæ vitæ ration
stabilitate maxima commoditas, ac fructus vbe
mus, in peragendo huius æui studio percipiatur.

De Humido corporis habitu.

CAP. X.

QVoniam autem Humidũ primigenium nat caloris fomes exsistit, vitamque alit ac cons uat, vt oleum in elychnio flammam, temperame tum non prorsus pœnitendum constituit. Est en quum Medicis, tum Philosophis humida temperi laudata, nec penitus visa à naturali dispositione liena; quamquam enim in initio ac primis ann paulo deterior censeri possit, ætatis tamẽ ac calor accessu, præstantior euadit. Siquidem humiditat calorem promte concipit, atque illius actionib obsequitur, vtque argilla vda, subigi se fingique p titur. Quocirca ad nutritionem mirifice cõfert, a que ad longitudinem, proceritatem, augmentum plurimum adminiculatur: tametsi enim humidit cæteris functionibus officiat, atq. perficiẽdis actio nibus suapte vi nihil adferat adiumenti, sed pro sus inefficax sit & inualida, quũ nec attrahere ido nea sit, nec continere, nec expellere, calore tame perfusa nõnihil efficit, atq. in alterandis iis, quæ in ter se coniuncta sunt, illi qualitati assistit, atque au xiliatur. Vt enim aqua, quæ nõ minus frigida, quam humida percipitur, ignis ardore concalefacta cru da elixat, eaq. esculenta efficit: vt denique oleum, subditis sartagini prunis, aut accensis carbonibus feruet, ac pisces frixos esui efficit idoneos; sic insita corpori humano humiditas calore natiuo imbuta, multa in corpore perficit, vt Luna in terra Solis radiis ac splendore illustrata. Quemadmodum enim hoc sidus mẽstruo decursu saltus reficit ac nemora

Humidi status cõditio.

Simile ab argilla.

Simile à feruenti aqua & oleo.

...usque terrenis auctus & incrementa confert; æ-
...s marinos concitat, sinus, portus, stationes, litto-
...accessu recessuq. reciprocante fluctu nunc im-
...t, nunc deserit, vt ostrea, conchylia; sic salutaris
...aliiq; humor membris vndique perfusus corpus
...didum efficit, atq. irrigat: eoque vt fit vt huius-
...di naturæ homines longæui efficiantur, atq. æ-
...em in multos annos proferant, si accedat mode-
...io, nec humiditas calore destituta plus satis in-
...escat. Vt enim affluentior aqua ignem exstin-
...t; ita nimia humiditatis copia calorem natiuum
...primit. Quod si moderate inter se hæ qualitates
...nsistant, nec humor, quam par est, sit redundan-
...r; nec calor plus satis remissus, aut languidus qui
...miditati incumbit, omnia naturæ munia exactis-
...ne perficiuntur. Siquidem quum calor humo-
...n obsequentem habeat, cibum attractum opti-
...e concoquit, atque in roris speciem reductum,
...intimos abditosque corporis recessus recondit,
...que assimiletur membris ac coalescat, efficit: ita-
...e humiditas caliditatis munere ad nutrimen-
...n conferendum mirificam vim obtinet, atque
...corpus tum augescat, tum extendatur præsidi-
...n adfert, in cæteris functionibus imbecillis atque
...alida: neque enim vlla attrahendi, concoquen-
...i alterandi, digerendique vi pollet, sed nonnul-
...n expellendi facultatem obtinet, ob lubricæ na-
...ræ conditionem. Videre siquidem est illos, qui
...esi sunt ac succulenti, vdoque corporis habitu,
...a fere aluo esse ac profluenti ob retinentem fa-
...ltatem parum firmam, & quod meatus laxiores
...moribus transitum patefaciunt. In calidis vero
...cisq. corporibus contrarie euenit, vt quibus reti-
...ndi virtus robusta sit, expultrix vero ob aridita-
...n, & quod meatus collapsi sint, languida exsistat;
...o fit vt in deiiciendis excremẽtis, ac proluendis

Calor hu-midus.

Soli, hu-mor Lunæ compara-tur.

Lunæ vis in inferio-ra.

Simile ab aqua.

Calor hu-morem ob-sequacem habet.

Siccia astri-cta, humi-di laxa aluo.

inteſtinis in tuſſi, ſcreatu, vomitu irritos aliqu
labores ſubeant, nihilque promoueant. Hu
itaq. conſtitutio ſiccæ aduerſaria, omnia fere
traria obtinet, vt pueri & ſenes. In ætate enim
rili calor innatus ſenſim augeſcit, atq. affluen
miditate perfuſus, vſq. dũ adoleuerit ætas ac
robur conſequuta eſt, auctus atq. incremẽta c
pit. In ſenili vero paulatim calor deficit, abſum
humore in frigidam ſiccamq. intemperiem; d
in mortẽ homo deuoluitur. Quarũ qualitatũ
ditio cũ paulo ante à nobis deſcripta ſit, orat
continuatio ac ſeries expoſcit, vt quibus argun
quibuſque indiciis humida conſtitutio depreh
poſſit atq. obſeruari, demonſtrare aggrediar. C
ſtituit autẽ hæc temperies corpus contra quã ſ
molle, nõ ſcabrum nec aſperum, cute candida
albeſcẽte, tum glabra, venis articuliſq. parũ ex
ſis, nec ſatis conſpicuis, capillo plano, dẽſo pler
que ac numeroſo, quod in ſexu muliebri per
poteſt: nam in puellarum vertice, modo ſint
greſſæ paululum ætatis, coma denſior eſt, ac m
quam adoleſcentibus, longa; hoc tamẽ huic co
ri nonnumquã vſu venit, quod ſolo paluſtri at
liginoſo, in quo ob immodicam humiditatem n
innaſcũtur frutices, nulla vireſcunt gramina, vt
in arida terraq. ieiuna ac ſiticuloſa. Siquidẽ vbi
miditas affluẽtior exſiſtit, quã par eſt, rari eme
crines, quod deſit calor, aut is ſit impotentior,
minus efficax, quã vt humorẽ qui cuti ſubeſt, in
pillamentũ poſſit elaborare, ac laxatis meatib.
ras producere; qua ratione etiam efficitur vt cri
colore albo exſiſtãt, vel ſpiceo, vel flauo aut de
ruffo; qui tamẽ progreſſu ætatis, & vbi calor fit
ctior, modice incipiunt nigreſcere, quib. frõs ſu
læta, & ſerena oculi fere cæſi ac ſubglauci, qui co
ex viridi & albo contemperatur; prominẽtes ac

Pueri & ſenes inter ſe contraria.

Humidi corporis ſigna.

Mulier cur viro magis comata.

Simile ab agris vel humidis vel ſiccis.

Oculi glauci vnde.

ob cryſtallini humoris puritatē ſplendidi gra-
a venuſtate blandi, quæ omnia integritatis, pla-
ingenii, ſedatæ mētis, animi aperti ac ſimplicis
nimeq. fucati, poſtremo bonæ indolis (quæ hu- *Humidi*
nitatis ſpecimen nō dubium nec fallax exhibet) *corpore nō*
indices atque argumenta, nihil enim iis ſubeſt *malitioſi.*
is aut amarulentiæ, vt choleræ aut atræ bili ob-
iis, quibus maligni humores ad turbulentos af-
us ſunt incitamēto: nam humido tēperamento
nines minus irritari cōtingit, nec ira, nec vindi-
cupiditate diuexari. Siquidē quū calor humo-
non accendat, minus ferueſcit animus pauloq.
s eſt quā illis, ſedatior. Quod vero ad corporis *Humidi*
us, ad ſpeciem, formamq. ac figurā ſpectat; ſunt *ad iracū-*
huius notæ homines ſtatura mediocri, ampla *diam mi-*
gis, quā procera, ventre obeſo ac protenſo; quod *nus pro-*
n ſolum à natura conſequuntur, verum etiam *cliues.*
tæ conſuetudine, ab otio, atque exercendi diſ- *Quæ for-*
tudine, à victu humectāte, ac prolixiore ſomno, *ma ac fi-*
n pleriſque aliis, quibus corporis moles opima *gura hu-*
tque ingraueſcit. Poſſem equidem reliqua par- *mida.*
n humani corporis ſigna, quæ ſe in humido ha-
proferunt, referre, vt naſum fere ſimum ac de-
ſſum, circa extremum atque ima ſui parte, qua
artilaginem tractabilem deſinit, obtuſum, in-
as tumidaſq. buccas, mentum rotundum, tum
raque alia; ſed ea ſingularem partium, non to-
qualitatem ac naturam indicant, ſic vt ex vna
ticula non liceat de toto corpore pronuntiare: *Quæque*
num de quoquo membro proprio ſumenda con- *pars ſuū*
ratio, tametſi magna ex parte membra naturā *tempera-*
m ac temperamentum ex principe ac præcipuo *mentum*
cere ſortiuntur, nēpe corde & hepate. Quod ve- *obtinet.*
d internas notas attinet, Mens huius naturę ho- *Animi*
nibus, quemadmodum & lingua eius interpres, *conditio in*
nus agilis & expedita; ꝙ immodicæ humiditati *humido*
corpore.

Cur viri fœminis pruden-tiores. immersa, non facile proferre se aut illucere p
ingenium nec acre nec eximiũ; animus hum
demissus, qui nihil sublime meditatur, ob im
litatem caloris, qui stimulos atque incitamen
res præclaras admouet; eoq. fit vt viri magis,
fœminæ sagaces sint, solertes industrii; nam m
omnia deterius perficit, nec ea vtitur dexterit
negotiis peragendis ac contractibus; quo spec
Eccles.42 referri potest id Sapientis: *Melior est iniquita quam mulier benefaciens*, caloris scilicet ratione, a
effectu; quo qui sunt destituti, eumque langui
obtinent, molles plerumque exsistunt, effœm
ti, inertes, somnolenti, ignaui, eneruati, atq
excitandas proles minus appositi; quoniam d
sit genitura, ac plus satis iusto humida; quo
nequeat coalescere cum muliebri semine ac
globari. Quamquam enim Veneris intempera
vt plurimum ex lubrico vdoq. corporis habitu
ficiscitur: illique hominum generi minus sit ne
cum tamen calor humorem segnius impellit,
genitales partes spiritu turgido impleat, ad co
bitum segnes sunt, aut nõ magnopere illo affici
tur atq. hinc est quod mulieres opimæ atque o
æstate magis sint salaces ac pruriant, quam hye
quod calor æstiuus humorem accẽdat, ac Vene
Venus æstate viris noxia. stimulet, in viris vero exstinguat: nã calore imr
dico virile robur resoluitur ac flaccescit. Pari ra
thymus, ruta, ac pleraq; impense calida & sicca
Ruta in fœminis acuit, in viris exstinguit. ris vim concubandi eripiunt, quod humorem ge
tiuum depopulentur; in fœminis vero acuant; i
tentque inducta obscœnis abditisq. partibus c
ditate; quo fit vt vbi genitalia frigescant, atque h
mor giguitiuus ab inito calore non incitetur, i
Quæ vis lumbos incitet. incalescat, ea exhiberi debeant quę lumbos incit
ac concitata tentigine humorem genitalem in c
cursum exstimulent. Qua autẽ ratione isti vale
dine

m tueri debeant, atque à morbis se præstare im
es, obiter indicabo. Principio quoniam in cali-
midique temperamento sanitas consistit, con *Quæ victũ*
ri debet ea constitutio humido victu, hoc est, a *exigant*
nto illi familiari ac cognato, cui plusculum ca *humidi.*
inest, quale est vinum subdulce, lac, panis sili
us, oua subliquida, caro vitulina, ac suilla, por-
, atq; adultiores agni, aues aquaticę & palustres,
, castaneæ, cicer, palmulæ, vuæ passæ, sic⁹ amyg
, nuclei pini, vuæ pensiles ac dulces, quales sunt
næ, quæ vulgo *Muscatulæ* dicuntur, pisces mari
rebella. Ex oleraceis, lactuca, atriplex, rapa,
us, pastinaca colore rubenti aut purpureo, quę
vulgo dicitur, melones, cucumeres; quorum
en nimius vsus interdicendus, ne corporis hu-
itas plus satis inualescat. Siquidē ex immodica
idi victus ratione pituitam coaceruari contin-
umoresq; frigidos ac glutinosos, qui lethales
bos adferunt, nempe apoplexiam, spasmum ex *Victus pl⁹*
itudine ac phlegmatis redundantia, lethargum *satis humi*
lysim, epilepsiam, stuporē, qui excussa faculta- *dus noxius*
nimali, sentiendi mouendiq; vim eripiunt; sic vt
nal derepente, tamquam irati numinis vltione
guletur, oppresso spiritu ac facultate animali;
circa intra sanitatis ac temperamenti terminos
tesque conseruari debet huius corporis status,
bita exercitatione, excussoque otio atque igna
inprimis autem expurganda sunt corporis ex-
menta, atque exonerata aluo ac vesica, diluculo
sq; matutinis obire exercitationes expedit, ac *Moderat⁹*
citatiore motu, vel ambulatione insitum calo- *somnus vti*
excitare. Quod vero ad somni rationem atti- *lis humidis*
moderatus huic corpori is esse debet, nec sex *Humidis*
arũ spatio productior, præstat enim somno frui *parce dor-*
rcius, ac vigilia nonnihil macerari, quam illo im- *mi endum*
dice turgescere ac saginari. Siquidem videre est

illos qui somno ac ventri liberalius, quam
indulgent, tã obesos effici ac corpulentos, vt
pectori committatur, ac vt ait Persius,

Pinguis aqualiculus propenso sesquipede exste

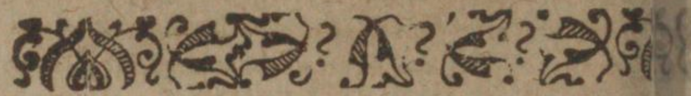
Quo fit vt nonnunquam inopinatis subi
morbis opprimantur: nam quũ venæ his & a
exiles sint, & angustæ, tum sanguine & spiritu
cito ipsis vel paruam ob causam calor natiuu
focatur, quod Hippocrates designat, quum i

Lib. 2. Aphor. 44. *Qui natura admodũ crassi sunt, nec citius intereunt,*
qui graciles, quod isti laxiores obtineant meatu
Obesi periculo expositi. sanguinis conceptacula ampla, sic vt non fac
externis internisq; causis offendantur, qui ta
de delicatiore victu vitaq; otiosa, ac somno in
dico ad corporis plenitudinem nõnunquã de
ant minus tamen periclitantur oborta ægrota
aliqua, quam quibus ab ineunte ætate is habit
Humidus habitus quando noxius. tigit: licet enim pinguedo, caro, adeps, iis adn
tur, qui primis annis gracili, tenuique corporis
textu exstiterunt: venæ tamen & arteriæ, tum
tus reliqui ampli persistũt ac patentes, quod p
ci potest, si quando inclinata valetudo venæ se
nem exposcit: non n. in ascititio habitu, quam
obesus sit affectus, venæ delitescunt, vt in iis q
crassitudo naturalis est, sed se proferunt, ac con
desecandas exhibent. Quamquam itaque hum
corporis status, vbi illũ calor foueat, laudabili
quod vitam diuturnam ac longæuam efficiat, q
senectutem remoretur, ac corpus exsiccari pr
beat, si quando tamen ad summum progressus
atque in extremo constiterit, periculosius. Qu
enim oppletis venis corpus nutriri desinat, na
que facultates, quæ alimenta distribuunt, cess
atque ab opere desistant, nec habitus vlterius p
greditur, necesse est, vt velut ruina quadam prol
tur in deterius, sic vt vel repentina mors immin

uasorum venarumque ruptura incidat. Quocir- *Habitus*
cumtature soluere hunc habitum expedit, atq; eua- *periculo-*
cuatione moderata, inedia, vigilia anticipare pericu *sus.*
lum adhibita præscriptaque ea victus ratione, qua
corpus ad securiorem, minusque ancipitẽ ac peri-
culosam constitutionem posset reduci. Statui enim
autem corpus ea ratione debere esse humidum, non *Humor*
excrementi atque humorum redundantiam, sed *caloris fo-*
partium omnium ac totius humiditate tempera- *mes.*
ta, qua calor natiuus tamquam fomite
vtitur, ac vitam maxime
longam efficit.

Libri primi, De habitu corporis finis.





LEVINI LEMN

MEDICI ZIRIZÆI,
HABITV ET CONSTIT
tione humani corporis,

LIBER SECVNDVS.

In quo quisque graphice, atq; ad viuum exp
naturæ suæ conditionem atq; imaginem
quam in speculo poterit intueri.

SENATVI AMPLISSIMO AC
clatißimis Coss. Immanno Nicolaidæ reconditæ erud
singularis ingenii, exactiq; iudicii viro, Adriano à L
ni F. viro sagaci atq; industrio, cæterisq; ciuibus
populo Ziriʒæo Magistratus ad-
dictißimo.

L. LEMNIVS MEDICVS
S. P. D.



VONIAM à me alias viri ampliß
ptus ac litterarum monumentis illustr
ciuitatis huius decus & ornamentum,
exteris quoq; innotescat, quo Magistra
tur consilio, qua dexteritate ac successu
[illegible] Reip. statu, in constabiliendis sacratissimis
spectandis fouendisque ciuium ac popularium comm
mendandis vitiosis erroribus, qui olim irrepserunt ve
uentibus, vel parum oculatis legum conditoribus, supe
mihi visum est hac in re plus opera ac laboris impedi
ambitiose multa congerere, magnoq; atq; operoso verbor

honores ac dignitates vestras amplificare, quum nihil mediter, quam vt secundã lucubrationum nostrarum vestro ordini atq; amplitudini dedicarem. Neq; enim conditionis vel animi vester LEMNIVS, vt ex vna iuxta prouerbium, duos parietes dealbare velit quod los factitare video, qui singulos libros singulis Patronis ant dedicantq; vel emolumenti spe, vel insidiosa quadã te & aucupio, vt qui eblãdita oratione, ac sermonis cũ io, tum illecebra captent aliquid ac venentur. Quod sit alienum à nostris moribus atque ingenio, superiorib. diti à me libri abunde testari poterunt. Hoc enim vnio, idq; sedulo eniti nõ desino, vt viros primarios obseqo demereri, meisque ciuibus, quorũ potissima pars literis, ac doctrinæ studiis affatim exculta, huiusmodi mune ificari. Siquidem quum septem continuatis lustris rem am apud vos exercui, nostramq; operam infimis æque mis præstare studui, hoc in tanto annorum decursu pofuit in votis, vt ars nostra, cui ex professo sum addictus esset exposita, ac me pro virili parte exhiberem in quim versari soleo, cum fidum Medicum, tum syncerum neque fucatũ amicũ. Ita enim edoctos decet esse nos, ea rsuasione imbutos, vt nulla nõ humanitatis officia prõ lacriter, nulloq; habito delectu in singulos exerceamus. es effecit, vt propensa in meos ciues voluntate, ac iuuan lio, non dimidiata operis nostri pars, aut semissis, sed tous ex asse (vt Iurisconsulti loquuntur quum hercisc ũtiendaq; hæreditati insistunt) cederet atque asscribere. uamobrem viri integerrimi gratum acceptumq; esse cu munus quod vobis offero, vestriq; nominis fauore ac pao plausibile effici, omnibusq; studiosis cõmendari. Quod euenturum nõ vana spe, sed certa prope atque explorata r, quum operi rudi ac primum incoato multi inhiarent q; auidissime eius gustu explere sese cuperent. Valete.

Vna fide lia duos parietes dealbare

Ex Christi ac Pauli documento. Ad Roman. 5.

Calendis Ianuariis, anno redemti orbis, 1561.



LIBER SECVND

LEVINI LEMNII MEDICI,

De composita humani corporis habitudine ac tem-mento.

CAP. I.

COmposita tēperamenta ac iugata inquib. natæ qualitates inter se implicatæ ac con peculiarem corporis statum constituunt,qua vti & simplices,differentias complectuntur,C & humidam,Calidam & siccā,Frigidam & hu Frigidam & siccam,quib. totidem humores sul atq;inseruiunt,per corpus vndique diffusi,Sa Pituita,Flaua bilis,& Atra seu Melancholia , mentis vel augescunt vel cōmuniuntur, ac pro trimenti natura alias qualitates cōcipiunt,atq in alios prompte transeunt ac cōmutantur.Et quam humores isti,quorū vis corpus varie ac m fariam afficit,mentique ēt plerumque tetro at suaui halitu infesta est, vt vitiosum vinum cere elementa censeri nequeant,nectemperamentū stituere,elementari tamen qualitate ac virtute butæ sunt;vtque tota moles subsistat ac cōserue non leue adiumentū adferūt.Vt enim ignem fo te nutriri, atque accensas tædas, faces , funalia cernas,aliaque ignita affuso oleo , aut resinata guiq;materia ali videmus,sic elementares qual tes omnisq; naturæ vis & facultas exvitali proge torum semine in nos deriuata,nutrimentis indi nisi enim alimenta corpus fulciant, atq; humo

Humores alimentis augescunt vel diminuuntur.

Humorū fuligomenti infesta est,vt vini vapor.

Simile à rebus igni tis.

qui

s singula membra irrigantur, vires ac fomenta
trent, concidat necesse est, ac dissoluatur hu-
corporis compago & concretio, omnisq; na-
igor effluat atq; in suũ quodq; simile ex quo
tum est, aut cuius naturã in se continet, eua-
, seu ignis, aeris, terræ aquæ sit particeps, aut *Concentus*
rum cognatum ac familiare. Omnia vero à se *& harmo-*
o dependent, atq; alterũ alterius subsidio ful- *nia in cor-*
abilitatem consequitur, Nec est vlla pars in *pore.*
re humano tam minuta, tam vilis & abiecta,
d decorẽ ac conseruationẽ totius spectet, suo
unere atq; officio non perfungatur, quod nõ
de membrorum ac singularum partium vsu
ilitate accipi velim, sed de humorib. qui cor-
emperamentũ alimentorũ præsidio fulciũt,
usq; membri coloris natiui facultate ac viri-
ctus & incrementa conferunt. Quocirca Hip *De natura*
tes & Galenus non absurde quatuor humores *humana.*
les, quum nihil iis vitii subest, nec sunt depra *2. De se-*
nimantium sanguine præditorum elementa *mine.*
nt, ex his enim secundaria procreationis no- *Humores*
igo producitur. Siquidem materiam elabo- *aliquo mo*
fœtus conferunt vberem quidem & copio *do elemen-*
corpus optimis cibis saginetur, ac subinde vi *ta hominis*
alescat, absq; illo enim lãguescit Venus, quod
sse visus est Terentianus adolescens Chremes
rius odisse cœperat scortum, at vuidus affici
pit, nec prorsus à contactu abhorrere, quod
rbiali sententia profitetur: *Eunucho*
Verbum hercule hoc verum est, *Actu 4.*
ine Cerere & Baccho friget Venus. *scen. 5.*
n testes partesq; genitales ex præcipuis mem-
umores inquisite elaboratos, in cõficiendi se-
vsum alliciunt, quod efficacia atq; affluenti vn
spiritu perfusum, caloris, omniumq; faculta-
opifex, ac præcipua propagandæ sobolis parẽs

Seminis efficacia. effectorque exsistit. In eo enim consistit di[illegible] infusa conformandi figurandique fœtus vis[illegible] rabilis: sic vt speciosum producat opificium, [illegible] ctabile, omnibus suis numeris absolutum, m[illegible] salubri corpore profluat: monstrosum vero a[illegible] me, si ex morbido ac purulẽto dimanat ac d[illegible] tur. Quoci ca vt orationis series lectorem m[illegible] ficiat, ipsumque argumentũ sit plausibilius; [illegible] gis populare, dominantium in corpore hu[illegible] naturã & conditionem depingam, vt quibu[illegible] les qualitates incumbunt, nam Sanguis calid[illegible] midi, Flaua bilis calidi & sicci, Pituita frigidi [illegible] midi, Melãcholica frigidi & sicci est particep[illegible] que temperamẽtum calidum & humidũ sang[illegible] homini accommodari non absurde potest C[illegible] & siccum bilioso, obseruata de reliquis eadem[illegible] ne ac modo, sic tamen, vt hominis temperie[illegible] ex aliis, quã ex elementarib. qualitatibus fate[illegible] conflari: ab illis enim appellationem sortiũtu[illegible] ab humoribus Primum itaque elementa sta[illegible] tur, Ignis, Aer, Terra, Aqua, rerum conditaru[illegible] maria initia, proxime qualitatem, hoc est, c[illegible] frigidi, humidi, sicci mixtura, a qua temperam[illegible] rum differentiæ emergunt: postremo humore[illegible] tuor, quorum vim ac naturam semen in se cor[illegible] ctitur, cui præter qualitates quæ instrumenti [illegible] pificis vice exsistunt, formandarum partium, [illegible] dum DEVM, ac diuiniorem superne origi[illegible] caussa tribuitur. Sũt autem liquores hi salubr[illegible] conseruationem tutelamque vitæ ac sanitatis [illegible] primis necessarii atque vtiles: nam ex iis solidę [illegible] malium partes constant, ac nutriuntur; quo[illegible] numquam homini, dum superest ac spirat, d[illegible] possint absq; summo valetudinis detrimento a[illegible] ctura. Qui tamen pro temporis circumacti rati[illegible] annique circuitu ac decursu, pro ambientis a[illegible]

Ex sanis sana produci.

Humores qualitatũ quatuor participes.

Elementa qualitates humores quatuor.

qu

tate,ac loci conditione,pro ętatũ natura,mo- *Sanguinis natura.*
gescunt,modo diminuũtur. Siquidem sanguis
orum optimus ac calore humoreque præditus
viget florenti,ætate,quę fere sanguineo rubẽ-
alore perfusa est,peculiaris ac propria,tametsi
etiam naturis non desit.Phlegma seu pituita,a- *Pituitæ conditio.*
affinis , frigidi humentisque naturæ , hieme
mentum concipit , suique generis morbos pa
holera seu flaua bilis,calida, & sicca qualitate
ata,igni proxime accedit , atque æstiuis mensi- *Choleræ vis.*
nualescit;quæ tametsi aspectu tactuque humi-
pareat,vt vinum Creticum , quod Maluaticũ
o vocant,colore fuluo,potestate tamen & effe
alida est vrentisque naturæ,Melancholia terræ *Melancholiæ qualitas.*
dissimilis,frigida & sicca, autumno augescit ac
concipit , est autem siccior densiorque pars
uinis , ac fæculenta eluuies; Hæ omnes humo-
differentiæ secta vena (neque enim syncerus
uis ex hac promanta) omnibus conspici potest.
num enim antequam refrixerit , aereum spu- *Sanguini cæteri humores immixti.*
temque spiritum,qui confestim euanescit ocu
xhibet,deinde defæcatum ac roboris exuberan
ni liquorem qui purus putusq; sanguis est, cui
a bilis innatat,ac nunc glutinosa lentaque pitui *Incisa vena omnes humores conspici.*
unc liquida pro hominis conditione ac natura,
remosi massam inuertas,atro colore Melancho
ta humor quisque in corpore redundans,suo se
ore prodit,sic vt aliquando qui ex venis proma-
sanguis,in bilem vel pituitam liquescat, ac dis-
atur,aut in melancholicũ humorem densescat,
umque aut perexiguum sanguinis colorem ex-
eat. Quod si cui degustare humores libeat, vt co
em illorum oculis, ita lingua ac palato saporem *Humoris color & sapor inest.*
dicare poterit. Est enim dulcis sanguis , ac tan-
n non lactis sapore,quod illi affine ac cognatum
ara flaua bilis ex fellis natura: Insipida,atque vt

Saliua & sudor ex humorib. vires concipiunt.

aqua omnis qualitatis expers pituita, modo n[on] putruit, aut aliis humorib. permiscetur, tunc e[nim] vel salsa efficitur, vel acescit; Acerba atq; acida, [a]lancholia, has omnes saporum qualitates nem[o] aliquando percipit, vbi incitato vomitu aliquis [...] rũ eiicitur: quin & in sudore & saliua sapores hi [ma]nifesto deprehendi solent, concipiunt enim ex [...] humoribus vires & facultates, illorumque qual[ita]tibus sunt imbutæ.

De Calido & humido corporis statu ac temperamento, ob[iter] de sanguinei hominis conditione ac natura.

CAP. II.

POST descriptas simplices temperies, quæ ex v[...] tantum præ cæteris eminente qualitate appel[la]tionem consequuntur, propositi susceptiq; ope[ris] ratio exposcit vt compositas quoq; tractare agg[re]diar. Siquidem in ipso statim argumenti ingress[u] primoque aditu, atque orationis vestibulo absolu[tum] omnibusq; numeris consummatum corporis hab[i]tum commonstrare, ac perficere institui, omnia[que] amoliri ac propulsare incommoda quę valetudin[em] conuellere atq; ab optimo statu dimouere possin[t] aut vlla ex parte sanitati afficere. Itaque calidum & humidum temperamentum huic ordini ac loco i[n]serere visum est quod optimo sit affine ac proxim[e] assistat: nullus est enim corporis status, si summũ a[c] præcipuum demas, hoc commodatior, magisqu[e] laudatus aut qui vitam longius proferat ac senect[u]tem magis remoretur, modo intra temperamenti hoc est, calidi & humidi limites consistat. Quo circa cum hic habitus inter compositos pręcipuus cense[a]tur, accuratius de illo differẽdum, eoq; magis quod plerique; Medicorum quatuor tantum discrimina sta[tu]tuant, quibus non prorsus futili ratione persuasum est, fieri non posse, quod Galenus etiam testatur,

Tuend. va le. lib. 6.

vt tem-

peries vlla, vel intemperies diu sola ac simplex subsi- De tẽp. I.
Quandoquidem necessario sibi asciscat alte- *Tempera-*
nam & calidum, dum humiditatem absumit ac *mẽta mu-*
pulatur, siccitatem parit, frigidum dum nihil *tationiob-*
umit humoris incremento quodammodo con- *noxia.*
Simili modo sicca qualitas per eas ætates quib.
scit animal calidius ipsum efficit, vbi vero de-
it ac deficit, vergitque ad interitum, refrigerat
cat quidem solidas corporis partes, ac capaci-
ac humorum conceptacula excrementis im-
quod in senibus liquido apparet, qui pituita re
ant, ac sputo muccoque os ac nares habent op
s. Quod recentiores ac nostræ ætatis Medici
nnum obseruantes, iniectis simplicibus, quas *Senes sicci*
n obsolescere atque obliterari non expedit, *natura,*
uor dũtaxat nempe compositas temperaturas *conditione*
unt, quibus non à qualitatibus, sed parum ap- *humidi.*
e ab humoribus illis famigeratis, ac nulli non
itis appellationem assignant, nempe Sangui-
, Cholericam, Phlegmaticam, Melancholi-
ad quarum amussim quatuor hasce tempera-
ti differentias exigunt, quod vt populariter fa-
t ac doctrina plausibili, ita non ex eorum arbi-
ac censura, qui in vrgendis dogmatibus rigidi
Interim vt controuersæ opinionis Medicos, at
n studia partesque distractos conciliem, quod *Periculosa*
um in componendis religionis dissidiis obtine- *opinionũ*
sit, næ tam multi periclitentur: patietur vtra- *dissensio.*
pars Calidæ & humidę temperaturæ (tempera-
na semper excepta, in quam tamquam in sco-
defigenda mentis acies, vt suam quisque natu-
ad hanc exploret) principem locum assignari,
vbi in suo vigore persistit, ac qualitates suas tue
anguineum hominem producit. Sic paruo dis-
mine, quodque neutri parti fraudi futurum sit,
dam & humidam temperiem appellaueris,

aut sanguineum hominem, qui humoris salu[...] beneficio illas qualitates in se ipse complecti[...] quamquã sanguis ipse, vt omnia suis finibus fin[...] mitata, non pariat nec producat caliditatem & [...]miditatem, sed calor & humor sanguinem. Est [...]tem sanguis succorũ optimus, homini familiar[...] cumprimis domesticum alimentum, vitęq; pab[...] siquidem per arteriarum venarumque riuos a[...] cursus spiritus vitalis impulsu, qui natiui calori[...]mes est & vehiculum, vndiquediffusus, corp⁹ali[...] vegetat. Et quoniam syncerus hic & defæcatus [...]spectuq; amabilis liquor quodq; animal conser[...] in eoq; consistat vita ac spirabilis omnis naturæ[...]gor, ob id Hebræorum legislator Moses ex Dei [...]scripto *sanguinis vsum interdixit*, quod sua cuius[...] animalium anima in sanguine demersa sit, ac v[...] sanguine subsistat, illoq; foueatur, vt ellychnii fl[...]ma affuso oleo, argumento quod immodico san[...]nis profluuio homo vndique frigescat; totusque e[...] sanguis, ac tantum nõ exanimatus animi deliqu[...] periclitetur: noui enim complures exhausto vna[...] sanguine vitali spiritu, in summum vitæ discrim[...] adductos. Quocirca hic vitæ thesaurus solicite co[...]seruandus est, quod nullus sit humor illo præsta[...]tior aut magis salutaris. Cæterum vt arteriæ, qu[...] spiritu vitali affluentius, quam sanguine turgescu[...] à corde: ita venæ quæ plus sanguinis continent, qu[...] aerei spiritus, ab hepate oriuntur, ac longe lateq[...] exporrectos ramos ac propagines in vltimos mem[...]brorum recessus diffundunt. Est autem Hepar cra[...]si turbulentique sanguinis officina, atque archit[...]ctor, licet prima origo cordi asscribatur, cuius vi a[...] facultate sanguis elaboratur, vitalique spiritu imb[...]tus, calorem natiuum ad singulas partes deuehi[...] Viget autem sanguis ac vitalis spiritus vberrime i[...] florida virentique ætate, tametsi nulli ætati desit[...]

Sanguinis vtilitas.

Leui. 17.

Qur sanguine abstinendũ præceperit Moses.

Sanguis non temere detrahendus.

Vnde vena & arteria oriantur.

Hepar sanguinis officina.

Cor fons sanguinis.

lice

t in effœto corpore frigeſcat, nec tam calido at- *Calor humores indicat.*
efficaci ſpiritu perfuſus ſit, quod vt ex actuoſis
ibus, ac crebra corporis cuiuſque partium agita-
ne, tum maxime ex colore obſeruari poteſt, qui
dolescente ac inuenili corpore, vbi optime con
utum eſt, rubicundus eſt & floridus. In proue-
ribus, aut iis qui ab hoc temperamento ſunt re-
otiores, minus ſpecioſus, vt quibus omnis decor
enuſtas defluxit, aut ex prauis humorib. occul-
ue labe aliqua, longe quam illis, deterior ſe pro-
it. Sic plerīq; ex ſplenis, vteri, hepatis, vētriculi
monis vitioſa affectione colore conſpiciuntur
pallido, flauo, luteo, giluo muſtelino, vel a-
quauis coloris ſpecie deformati: *Nulla eſt autem,* *Tuend. valet. lib. 4.*
leno teſte, *ſucci animalis conſideratio certior, quam qua*
lore atq; externo corporis habitu ſumitur. Si enim cor-
plus ſolito albeſcit, pituitoſum abundare ſuc-
n indicat, ſi vero pallidum aut flauū ſit effectū,
agnāte bili, bilioſum ſubeſſe humorem decla-
: rubicundum autem ſanguinem effloreſcere:
od ſi ad nigrum vergat, nigram ſupereſſe bilem,
ue aduſtam choleram oſtendit, maxime vbi ni- *Affectus colorem immutans.*
forinſecus inciderit, vt ex æſtu, labore, laſſitudi-
ſolet, aut nullus ſubſit animi affect⁹ vel irę, lęti
, mœroris, anxietatis, ſolicitudinis: iſtis enim hu
res in cutem modo irrunt, nōnumquam delite-
nt, ac ſe recondunt: quo fit vt non ex ægrotatio-
aut vllo vitio, ſed humorum motu atq; agita-
iracundi caleſcant, palleſcant vero pauidi ac
ente percuſſi: videre præterea eſt nonnullos ceu
mbi colorem, oculis ſpectātium exhibere, alios
albo liquidoque confuſum, aliquando liuorem
um ſine albo conſiſtere: nonnunquam varios co *Verſicolor ſpecies q̄d deſignet.*
res ſe oſtētare, quæ omnia crudos dominare ſuc-
s declarāt, vel ex vitrea, vel alterius generis pitui-
aut plurimos in corpore coaceruatos putridos hu

mores qui suis se indiciis in externa specie pr...
Qui itaq; calida & humida constitutione ex...
ac quib. sanguinis copia suppetit, purpureo a...
roseo colore suffusi sunt, cute tangēti calida ...
li: statura decenti ac magnitudinis moderata...
pore carnoso, modice hirsuto, capillo subnig...
ba rufa vel rutila, cæsarie comaq; decora, qua...
poris habitu ac specie Dauidem fuisse Script...
1.Reg.16. statur, *qui quum reiecto Saule imperio destinatus, à S...*
le in regem consecratus est, rubenti decoraq; facie ...
bitur, atque aspectu eleganti, vultuque ama...
gratioso. Quale oris decus ac speciem superi...
no Zirizæ nobis exhibuit inuictissimus Hispa...
Philippi Hisp. regis decus atq; oris species Rex & Belgarum princeps Philippus, nō sine ...
mo mitissimi ingenii ac sedatæ mentis argum...
Accedunt vero huic constitutioni complures ...
atque indicia, quibus tamen non tuto possis ...
vt quæ ætate & annorum decursu, omniq; fere ...
mento immutari soleant: sic tamen vt certa sem...
& indubitata optimi quondam status argum...
Simile à collapsis ædibus. appareant, atque immutatæ vel collapsæ con...
tionis vestigia quædam conspiciantur. Quem...
modum enim magnificæ ædes vbi conuulsæ a...
befactatæ corruerunt, ruinæ demonstrant qu...
fuerit ædificii moles, quā operosa structura, qu...
architecti atq; artificis industria: ita in laudabili...
poris statu atque humanæ naturæ opificio, quo...
lapsum est, & inclinatum, aliquæ eminent reliq...
nonnullæ laudati temperamenti notæ atq; indi...
Corpus mutationi obnoxium. Quamquam ex grauissimis morbis, vel ingrue...
calamitate aliqua externa eam cladem nonu...
humana natura accipit, vt omnis corporis vig...
A conflagratis ædibus simile. omnis formæ decor ac venustas conteratur, ...
secus quam spectabile ædificium tempestate val...
conuulsum aa dissipatum, vel incendio funditu...
flagratum. Sic metus, consternatio, repentinus t...

atque improuisa subitaq; periculorum ac mor-
tentatæ formido, ita vires & formam depopu-
ur, vt nonnulli sui prorsus dissimiles appareant *Rei gestæ*
is rei exemplum memorabile nostra memoria *narratio.*
tiuuenis quidam generosus & nobilis, *qui quũ*
a Caroli Cæsaris versaretur, indecore parumq; reueren-
q; inhoneste se gessit: siquidem virginis cuiusdam quã Memora
bat, pudicitiam expugnauit, quod in cœtu cõcessuq; he bile exẽ-
um virginum capitale censeri solet, ac morte piandũ, plum de
si nulla vis illata sit, ac puella tacito quodam consensu, subita ca-
agnopere repugnari obluctariq; videretur, itaq; in car- nitie.
coniectus est, postridie plectendus capite: nam id rigide
are solent, ne quis impune tale quiddam attentare, ac
ulicũ stupro fœdaq; libidine contaminare audeat. Quũ
ea nocte tædio ac mœrore conficitur, ex angore mentis
taq; mortis formidine ita immutatus est, vt sequenti
ũ pro tribunali consisteret, à nemine eorum quibus cum
ariter vixerat, ne à Cæsare quidem agnosci potuit: adeo
rtis horror vitæq; desperatio paucarum horarum spatio
a vigoremq; corporis ademerat, vt omnis species formæq;
c venustas defluxisse appareret, sic vt supra quam cre-
t-squallida sit effecta facies, color ex florido luridus &
rosus, aspectus horridus, indecora canicies, barba situ & Vnde sũ-
fœdaq; illuuie deformata. Cæsar quum in illum defigit bita canĩ-
suppositititiũ esse suspicatus, ac fucum sibi factum, ex- cies.
iussit, an ipsus is esset, & an ementita aut adulterina
s, barbaq; medicato aliquo liquamine oblita foret ac
a? quũ autem nihil tale subesse animaduerteret; aspe-
i attonitus atq; obstupefactus ex vindicta in commise-
animũ deflexit, itaq; satis pœnarũ dedisse ratus, culpã
isit, ac violatæ ereptæq; pudicitiæ crimen condonauit:
am autem tam prodigiosæ subitæque muta- *D. Nico-*
quũ nuper à me sciscitaretur in accubatione *laus Ni-*
illustris. vir, D. Nicolaus Micholdius ab Inde *choldius*
apud summos principes, omnesque proceres *ab Indeb-*
ssus, illã in supplicii imminenti, intentissimã *nelda.*

cogitationem, quæ intimis ſenſibus penitus i[illegible]
ret ferendam pronuntiaui: ea ſiquidem anim[illegible]
Ratio cur homines ſubito coloris ſpeciē exſuant. ctio tam fuit illi grauis & acerba, vt prope[illegible]
exſtincto ſopitoque vitali calore ac ſpiritu, ſi[illegible]
corporis partes amiſſo florido ac ſpectabili c[illegible]
in deſpicatum habitum deuenirent, adeo vt c[illegible]
rum radices quæ fumido vapore qui cuti ſub[illegible]
luntur ac frondeſcunt, vt gramina terræ ſucc[illegible]
cepta frigida ſiccaque qualitate, areſcerent, a[illegible]
uum colorem exſuerēt. Vt enim arborum f[illegible]
vitis pampini qui vuam à cœli iniuria defer[illegible]
Simile ab areſcentib filiis. æſtu, grandine, pluuia, Aquilonio ac Boreali[illegible]
q æſtiuis aliquādo menſibus ingruit, ex virid[illegible]
luteum flauumque colorem elangueſcunt ac[illegible]
tantur: ſic genuinus corporis vigor ſic color, [illegible]
terna ſpecies defloreſcit, ac crines qui non ex[illegible]
corporis partes, ſed appendices, ſublata oppr[illegible]
vi qua aluntur intēpeſtiuam caniciem contra[illegible]
quod fere omnib. obuenire videmus qui in l[illegible]
militari, in periculis maritimis verſantur, au[illegible]
Nautæ & milites cur cito caneſcant. morbis cōflictari ſolent, in quibus eſt mortis[illegible]
dam inſtar: nihil enim aliud meditantur, nih[illegible]
mo magis concipiunt, vbi ſtat in procinctu ac[illegible]
res agenda cominus, quam exſtinctum iri ſe, [illegible]
cile poſſe eluctari: niſi forte animus longa aſſ[illegible]
dine ad pericula occalluit, ac ſit obfirmatus, [illegible]
fere perſpicimus in veteranis militib. atque i[illegible]
tempeſtatibus ac maris ſæuitiæ ſunt aſſueti. T[illegible]
Imaginationis quā ta vis. eſt autem efficaciç profunda ac cōtinuata ima[illegible]
tio, quod alias multis argumentis à me cōmon[illegible]
tum eſt, vt mulier infanti notas quaſdam ac c[illegible]
ctarum rerum veſtigia imprimat, quod etiam[illegible]
vſu venire ex ardenti fixaque cogitatione pa[illegible]
Sic erect[illegible] in crucem Chriſti cōtemplatio Fra[illegible]
manib. pedibuſq; lituras ac ſtigmata impreſſi[illegible]
ius inſtituti aſſectatoribus qui illi ſunt addicti[illegible]

la fides: nam picturæ ac statuæ eius nomine ex-
ſæ talē in æde ſacra exporrectis manibus exhi-
ſolent. Quanta vero Seruatorem oppreſſerit
iſtia, quis animum confecerit mœror, quæ tre- *Pauor*
tio, vel id cuique documento eſſe poteſt, quod *Christi.*
s in præſens periculum defixa, ac velut intuita
ntem imminentemq; mortem, ſanguinolen-
ſudorem expreſſerit adeo effuſe promanentē,
terram defluxerit, ac ſolum in quod inclinatus
pronuſq; decubuit, ſanguineo madore cruen- *Luc.22.*
. Eſt autem horror mortis, ſi quando hominē
pit, aut eius imaginatio mente cōcipitur, ipſa
e atrocior: multis enim cum illa vitæ finē im- *Metus*
t, ſenſus obſtupeſcunt, nec vllum dolorē per- *morte ipſa*
nt, quod iis accedit, qui apoplexia, vel lethar- *mortis a-*
primuntur, vel deliquio animiq. defectu vel- *cerbior.*
nniuentes ſomno conſopiuntur atque obdor- *Quibus*
unt, nullo ſpectātium oculis exhibito doloris *mors pla-*
. Sic in adeundis terra marique periculis, quæ *cida.*
is imaginem oculis ac menti obiiciunt, nemo *Vnde tre-*
contremiſcit ac trepidat, metuq; exalbeſcit, re- *mor in pe-*
nte ad intimas partes ſanguine: quum enim o- *riculis.*
corporis partes vitali ſucco deſtitutæ ſint,
ſatis probe ſuo officio fungitur, ſed titubant
lantq; pedes, caligant oculi, labaſcit vigor, mēs
ſcit, animus deiectus eſt, genæ pendulæ ſunt ac
eſcunt, lingua hæſitat, dentes crepitant;

rrectaq; horrore coma, vox faucibus hæret. *Libro 3. Æneid.*

deo nullus eſt quamlibet conſtantis robuſtiq;
i, cui nō repentinus aliquis caſus ſit formida-
ac mentem concutiat, ſic tamen vt confeſtim
ſſo metu, ac cōcepta diuinitus fiducia intrepi- *Sapiens*
nterrituſq; ſubſiſtat, ac ſi res poſcat, quæq; in- *metu con-*
nt aduerſa, declinari nequeant, alacri atq; in- *cutitur.*
o animo ſe illis opponat. Nulli itaque naturæ
bili mors non horribilis ac formidoloſa, quod

Mentis stupor, doloris sensum priuat.

interitum adferat, nisi quibus mens obstupesci
sensus minus vigent, vt sunt decrepiti, infantes,
lidi, amentes, deliri, quibus non subit vllius rei
midandæ cogitatio, nec vt cæteri quibus cerebr
est firmum, nec vitiata animalis facultas, dolo
percipiũt: pręsertim qui lethargo, apoplexia op
muntur, vel qui deliquio defectuq. animi velu
niuentes somno sensim consopiuntur, nulloq.
loris sensu placide obdormiscunt. Huc autẽ spe
longius, quã par est, producta narrationis serie
quamlibet multa speciose se proferant in corp
humano, variaq. eluceant animi ornamenta, in
meris tamen casibus vita humana exposita nul
nõ aliquam cladem accipit, ac laceratur omniq
parte ea ingruunt, quibus vigor labefactari sole
labascere. Quod si nihil incommodi alicund
ruat, in multos annos subsistere potest, & obdu
inculpata temperies frugalitate vitæ, atq; omn
cupiditatum temperantia stipata: sic vt etiam in
nilem deuexamq. ætatẽ optimi habitus vestig
proferant, quod in quibusdã obseruari potest,
cruda viridiq. senecta exsistunt, atq. animo iuu
li, ac corpore, quã adolescentes, minus effœto.
terum quum ætas adulta, quæ in calidi humidi
temperamẽto consistit, omni fere ex parte pra

Quis somnus sanguineus.

exactum illud, moderata atq æquabilis est, suas
actiones inculpate exerceat; tũ etiam quod ad
mni rationem attinet, nihil magnopere culpari
test: est enim is placidus, ac minime turbulẽtus,
nulla subest intemperies, aut inquies nocturna.
quidem suauis halitus madido rore cerebrum i
gat, reficitq. sic vt animo nihil absurdi obuerse
sed diuinæ tantũ actiones, ac quotidiana vitæ n
nia, quorũ occupatione dies nobis transigitur:
enim antelucano, primoq. exacto somno, qui
profundior altiorq. esse solet, quã vt quis somn

m possit reminisci, mēti se ingerunt; quod si alia *Cur in in-*
ædam sit animi ac spiritus agitatio, aut quid oc-*itio somni,*
rrat inter somniādum a negotiis quibus interdiu *somnia nō*
plicamur, alienum, aut incōsuetum: vitiosos hu-*percipian-*
ores redūdare in corpore declarat, ex quibus spi-*tur.*
us turbidi in arcem mentis delati cōfusas imagi-
tiones ac visa quædā vana ac futilia offerunt, ex
ibus euētus aliquos ariolari, ac temerarias inter-
etationes cōminisci ineptum est, nec minus im-
um, quam superstitiosum, vt Scriptura palam te-
tur. Nonnumquam tamen somniis, sed quæ di-*Leuit.19.*
itus immittuntur, aliqua subest diuinatio ac re-*Deut. 13.*
n futurarum non fallax nec inane præsagium.
llicat enim subinde sopitas atq; oscitantes men-
supremus opifex, ac visiones somniaque obiicit *Somnia*
nc læta, nunc luctuosa ac funesta, quæque nobis *diuinitus*
salutaria, vel noxia denuntiant, quo animos no-*immissa.*
os exploret, an illius monitis ad extremū futuri
us obsequētes, aut ab illius præscriptis defectu-
Multi enim nugis hominum ac commentitia do-
na dementati, à Deo eiusque verbo desciscunt,
relicto vberrimo atque inexhausto aquæ viuæ
te, arentes riuulos consectantur, aut vt Hiere-
as ait, *effodiūt, eruuntq́ sibi cisternas dissipatas ac perflu-*Cap.2.*
s, quæ nullum salutaris doctrinæ liquorē continēt: Iobus *Cap.7.*
oq. exercitatus ille miles queritur se tumultuo-
insomniis inquietari. Quum n. somnus sit labo-*Somnus*
n omniumque molestiarum lenimen, atque à *in quem*
rnis occupationibus relaxatio, illas non ademit *vsum.*
nocturna quies, sed auxit ac conduplicauit ani-
egritudines, mentē scilicet somniorum terrore
gitatā: has enim effundit querimonias in cele-
illo Dialogo, vel potius Tragicomœdia: Quod si
ito fore, vt meus me lectulus consoletur, ac do-
em mitiget meumque cubile, sopito pauore ac
io, omnia leuiora efficiat, tu autem in somniis

perterres me, ac visionibus spectrisque nocturnis
horrore concutis, adeo vt malorum omnium fin
morte terminari cupiam. Cæterum quod ad int
nas huius corporis notas, atq. animi propensio
attinet (nam intus & in cute homo exhiberi spec
rique debet) calida & humida qualitas quæ sang
ni insidet, illiusque operam exposcit, varias ho
num naturas producit, ac pro humorum aliorū
parciore vel affluentiore mixtura, varios mores
stituit. Qui enim mere sanguinei sunt, ac nihil a
perexiguū melancholici vel biliosi humoris adn
xtum habent, vt qui proxime accedunt ad natura
sensumque pecudum, stolidi fere sunt, ac stultit
nota insigniti, aut saltem quibus non admodu
multum inest prudentiæ. Nam quum Galeno tes
Acrimonia animi ac solertia à bilioso humore pr
ficiscatur, constantia ac firmitas ex melancholic
Pituita vero ad formādos fingendosq. mores inu
lis, tū simplicitas ac stoliditas ex sanguine emerg
Sic animātes iuniores; quibus præ cæteris humo
bus plurimū sanguinis inest, magna ex parte insu
sunt, inepti, stolidi: vt hœdi, vituli, ouiculæ, agn
capreoli, catelli felis ac reliquorum animaliū pu
li: inter homines vero, quo quisque propius acced
ad brutorum naturam, eo magis illorum conditi
nem ac mores exprimit, quod ex oculis & vult
(quorum quodque mentis speculum est, & anim
index) quiuis in naturę operibus, vel tenuiter exe
citatus diiudicare poterit. Est enim plerisque cu
cæteris animantibus magna cognatio & affinitas
qui quanto remotius a temperamenti puritate di
labuntur, tanto minus in illis viget ratio, iudicium
intelligētia, recti voluntas, mentis præstantia, dele
ctus rerum, omniumque eorum quæ belluis com
munia sunt, efficiuntur participes: Sic nonnulli vi
tio ac deprauatione vel educationis, vel naturæ i
belluas

Sanguinis vis in constituenda animi natura.

Pure sanguinei stultitia perfusi.

Commen. 1. de natura humana.

Homo belluis affinis.

Homo lupus.

belluas degenerant, atque in omnibus actionibus quiddam obtinent simile. Siquidem nonnulli vt lupi, sanguini inhiant, ac prædæ auidi sunt. Plerique vt leones, crudeles, feroces, immanitate sæua & efferata, qui vt Micheas ait, *sanguini insidiantur, ac fratrem suum ad mortem venantur*. Princeps postulat, & iudex in reddendo est, hoc est, Principis postulatis iudex obsequitur. Similiter Ezechiel; *Ioachimus*, inquit, *factus est leo, didicit prædas rapere, & homines deuorare, viduas facere, ac domos illarum in desertum adducere*. Sic simiis quidam assimiles sunt, gesticulosi, ridiculi, ad quiduis imitandum apti atque appositi: nonnulli vulpium naturam imitati, subdoli sunt, astuti, insidiosi, in persequendis innocentibus callidi. Sic alii aliorum animantium naturam ac mores referunt, atq; ab integritate ac præstantia humana dilapsi in feras degenerant, aut illis efficiuntur assimiles. Pueri vero & qui pubescere incipiunt ob meracissimum sanguinem spiritu vndiq; turgido perfusum, inquieti sunt, agiles, lasciui, immodesti, petulantes, petulci, insolentes, inepti, ludo iocisq; immoderatius dediti: nam illos vitulari videmus, hoc est, ore, voce, gestu, nutibus, plausu, cantilenis, alacritate inani, atq; effusa lætitia, motu incomposito atque instabili, vagæ ac volubilis naturæ conditionem, atq; animi mentisque mobilitatem & inconstantiam testari, idq; ebullientis sanguinis effectu, qui non secus in venis, quam mustum in doliis, efferuescit. Hinc Belgis enatæ aliquot adagiorū formulæ, quibus denotare solent ac perstringere hilariores quā par est, iuuenes, qui alacritate quadam puerili, profusaq; lætitia gestientes, ridiculos moriones, ac ioculare spectaculum astantibus se præbent; atque illos incitat nō ratio vlla, aut placidus mētis impetus, sed impotētia animi à temperantia, à modestia, a moderatiōe dissidēs & auersa, cuius impulsu

Cap. 7. *Homo leo.* *Cap. 19.* *Homo simiis similis.* *Homo vulpinis moribus.* *Vnde agilitas in pueritia.* *Vitulari quid.* *Sanguinis feruor cū musto cōparatur.*

Quid denotet capitis crebra motio. effuse atque inaniter exsultat animus atq. iacta[...]ne quadam puerili se effert insolētius. Quin e[...]pitis crebro motione, ac cōtinenti manuu ped[...]que mobilitate inconstantiam quādam, ac me[...] animiq. imbecillitatē præ se ferunt, sic vt nost[...] quidam, vesaniæ illos insimulent, mentisq; no[...] hil imminutę aut quę paululum à sede sua exc[...] neque enim vlla re seria occupantur, nec in d[...] factisque vel minima se profert prudentiæ pars[...] præter ætatis rationem ac decorū pueriliter i[...]nantur ac lasciuiunt, quū pro exacti tēporis r[...]

A vitulorum lasciuia prouerbium. ne frugi esse conueniret, vitamq. composite a[...]cēter agere. Hinc sumta est prouerbialis simili[...] à vitulorum natura ac moribus, qui vernis m[...]bus in viridando prato, vbi pabuli copia suppet[...]diculis saltibus se exercent, ac nunc dextror[...] nunc sinistrorsum solo insultāt, nunc corpus i[...]rum flectunt, nūc excussis posterioribus, mox p[...]ribus pedibus in sublime saliunt, quorum mo[...]quum iuuenculi in quotidiano vitæ vsu & con[...]

Vitulini dentes prouerbium. tudine exprimunt, *Vitulari* dicūtur: *Nondum exc[...] se vitulinos dentes: Adhuc prurire vitulantium mand[...]las: In illo cœtu peragitur vitulatio:* Liber autem Sap[...]

Sap. 4. tiæ, qui Solomoni asscribitur; *Spuria*, inquit *vi[...]mina non agant altas radices, nec stabile fundamentum [...]locabant.* Quibus loquendi formulis designa[...] crudam illam ætatem atque indomitam, cui d[...] tempestiua maturitas, ac nondum adolescentia[...] ferbuit, aut iuuenilis animi impetus resedit, [...]

Catullire. fit, vt cum necdū ætate corroborata firmataq. e[...]stant, adhuc *catullire* ac lasciuis insolescere non d[...]nant, nec quidquam serii meditari, aut animo m[...]

Ætas iuuenilis sanguinea. teq; concipere laborent. Quum itaq. ætas adult[...] iuuenilis tota in calidi & humidi cōstitutione [...]letur, ac præ cæteris sanguine scateat, huc præci[...] referenda est: neq; n. vllus corporis habitus ap[...]

li possit accommodari; nam omnes huius status
nditiones ac notæ illi quadrant; quod Horatium
uoque obseruasse video in depingenda iuuenilis
tatis natura & inclinatione.

Imberbis iuuenis tandem custode remoto, *In arte*
Gaudet equis, canibusq; & aprici gramine campi, *Poetica.*
Cereus in vitium flecti, monitoribus asper;
Vtilium tardus prouisor prodigus æris;
Sublimis, cupidusq; & amata relinquere pernix.

Cui si succedant improbi consultores, vt fere in
so tirocinio, atque ætatis lubrico assolet, facile *Consultor*
grotum ac nutantem animum in deteriorem par- *improbus.*
m rapiunt. Quum enim in biuio consistant, atque
virtutis vitiorumque confinio constituti, rerum
nt imperiti, ac consilii inopes, multitudinis erro-
, ac comitum blanditiis dementati, ad pessimum
tæ genus impelluntur.

Namq; iter ambiguum, tum vitæ nescius error *Per. Sat.*
Deducit trepidas ramosa in compita mentes. *5.*

Quod si fidus aliquis consultor optima cōmon-
ret, rectamq. ac salutarem educationem adhibe- *Consultor*
curet (proba siquidem est materia, atque indoles *salutaris.*
regia, si probus accedat artifex) in vberrimā fru- *Prouerbiū*
m solet adolescere. Est enim sanguinis in corpore *ab artifi-*
mano ea vis ac facultas, præsertim vbi ætatis ac- *ce & ma-*
ssu calorem cōcipit, ac spiritu vitali in dies magis *teria.*
gisque perfunditur, vt expeditam mentis agita-
onem, celeresq. discursus ac solertiam pariat, quæ
uotidiano vsu & exercitatione, prudentiam, mul-
rumq. rerum cognitionem quæ sapientia stipata *Sanguis*
ac munita, cōsequitur; quo fit vt naturæ pariter *aliis hu-*
que educationis beneficio, eximiis dotibus exor- *moribus*
ri illos cōtingat; & quod facultate dicendi, sum- *vtitur ad*
isque eloquendi viribus sint instructi, Reip. vsui *forman-*
nt atque ornamento. Et quamquam calidæ atque *dos mores.*
cæ naturæ hominibus, nēpe Cholericis non desit

eloquendi peritia, dicendiq; feruor & linguæ v[...]
bilitas; non tamen tanta est istis sententiaru[...]
Quod discrimen inter Sanguineos & Cholericos. verborum grauitas, minusque affectibus suis [...]
derari norunt, quum sint in perorādo acres & [...]
citati, quod in huiusmodi hominibus non solu[...]
pronūtiandis vocibus, sed etiam in incessu plu[...]
tis festinato ac celeri perspici potest. Hoc quo[...]
inter hos est discriminis, quod quū Cholerici a[...]
Cholerici dentati. rulenti sint ac dicaces, salibusq; dentatis ac sc[...]
mate obuios quosque feriant; tum Sanguinei [...]
Sanguinei non acerbi. quam exercent caninam facundiam, nec quem[...]
figuratis dicteriis impetunt aut lacessunt, qui[...]
homines offendi solent tamquam lotio perfusi [...]
ingenio sunt lepido ac festiuo, excussoq; scurril[...]
pore, atque obscenis facetiis, vrbano prorsus ac [...]
Vti foro. nusto, quin & foro; vt dicitur norunt ac scenæ se[...]
re, rebusq; præsentibus sese accōmodare, quo f[...]
omnibus sint amabiles ac gratiosi, nullisq; graue[...]
molesti. Quod si sanguinem aliis humoribus di[...]
contingat, atque ætatis accessu calescere, flauan[...]
bilem qua incitati humores contingit, illi comm[...]
sceri, aut alterius humoris effici participem; v[...]
hinc emergunt atq; exoriuntur pro mixturæ rat[...]
ne hominū mores, studia, animi propensiones, v[...]
Vnde natura propensio. instituta, quibus quisque in deligendo vitæ gen[...]
applicare se, atque addicere solet, vehementi q[...]
dam ad rem aliquam consequendam auiditate. [...]
vbi pars sanguinis dupla exsistit, seu bessis quæ o[...]
vncias complectitur; bilis vero flaua ac atra æqu[...]
Sanguis qua mensura dilui debeat aliis humoribus. portione inter se diuisa, triens seu vnciæ quatu[...]
quę tertiam assis partē conficit, ex iis tribus ita p[...]
mistis ea statuitur corporis habitudo, quę multip[...]
ces animi motus, mentisq; impetus & inclinati[...]
nes profert; quæque mentes hominum atque ing[...]
nia intus effingit formatq; etiam antequam in ve[...]
ba erumpāt, ad quamuis personam quæ vel assu[...]

a nob[...]

nobis solet, vel a natura ac publica functione no-
stri assignari;

Format enim natura prius nos intus ad omnem,
Fortunarum habitum, iuuat aut impellit ad iram.
Aut humum mœrore graui deducit, & augit;
Post effert animi motus interprete lingua.

Ex arte Poetica.

Quemadmodum autem natura rerum in produ-
cendis pingendisq; floribus inimitabile artificiū ex-
primit, ac tot tantaq; herbescētis viriditatis discri-
mina profert; quorum alia lacteo dilutoque virore
sunt, alia saturato vergentiq; in atrum virore ocu-
los afficiunt, alia cæruleo, cæsio, glauco, herbaceo,
prasino, portaceo, colore virent, suosque effectus ac
vires obtinēt; ita sanguis alterius qualitatis humo-
ribus permistus, alias vires, alium colorem cōcipit,
licet sanguineum non prorsus exsuat; sic vt etiam
animi mentisq. recessus penetret, atq. ad varias
actiones sit incitamento. Et quamquam astra in res
inferiores efficaciter vires suas exserant, humores
tamen atq. elementares qualitates corporis huma-
ni habitum constituunt, diuersaque ingeniorum ac
morū discrimina pariunt. Sic ista qua de loquimur,
constitutio in hoc orbis theatrum Thrasones pro-
ducit, parasitos, moriones, philautos qui insolētius
sibi plaudunt, aulœdos, perditos ac profusos nepo-
tes, hoc est, qui patrimonium dissipant atq. abligu-
riunt, aleatores, Gnathonicos, qui scite assentari
norunt, obiter mimos scenicis comicisque gestibus
probe instructos circulatores; agyrtas, hoc est, qui
plebē ad nugas conuocāt; quibus accedit ex promi-
scua multitudine immensa hominum colluuies,

Simile à florum & herbarum artificio.

Astra minus efficacia humoribus.

Sanguinei hominis varie mores.

Qui numerum complent, fruges consumere nati
Sponsi Penelopes, nebulones, Alcinoiq;
In cute curanda plus æquo operata iuuentus
Cui pulcrum fuit in medios dormire dies &
Ad strepitum citharæ cessatum ducere curam.

Hor. lib. I. Epistol. 2.

Quum enim vitæ suæ nulla ratione mode[...]
nec laudabili institutioni, sed malorum co[...]
Sanguis ad luxum incitat. nio assuescãt, improbis corruptisq. moribu[...]
untur, atq. ex sanguinis feruore ac redund[...]
omnes libidines atque effrenatas cupiditat[...]
si, sic vt summum bonum nõ aliis, quam vo[...]
finibus metiantur. Cuius generis sunt omn[...]
nysiaci artifices, seu Veneris ac Bacchi affec[...]
cupediis ac ganearum nidori addicti, quorũ[...]
industria ac vigilãdi labor in antelucanis co[...]
Musice viuere. primitur. Siquidẽ vt prouerbio dicitur, *Mu*[...]
tem agunt, ac Tibicinis vitam viuunt; hoc est, m[...]
Tibicinis vita. laute, delicate, otiose, ac sumtu fere alieno; c[...]
cupiditatibus nullum nec modum nec fin[...]
tuant, atque ex immodica ingluuie intem[...]
vigilia, concubitu immoderato lassescant ac [...]
Morbi ex plenitudine. gentur morbis, qui in plenitudine humoru[...]
sistunt, efficiuntur expositi, vt sunt angina [...]
cium tumores, tonsillarum atq. vuulæ infla[...]
tiones, condylomata, ac mariscæ, hæmorrh[...]
Diaria febris. sanguinis è naribus profluuia, pleuritis ac la[...]
dolores pulmonis inflammatio, multaque al[...]
Sudor Anglicus ephemeræ febris species. venæ infectionem exposcunt; quibus accedit[...]
ephemera seu diaria, sic dicta, quod vno die [...]
leat, licet aliquando ad quartũ producatur, [...]
referri debet sudor Britannicus, cuius morb[...]
ptoma seu accidens est cardiaca syncope, vel[...]
Suderiferus morbus in Belgica quãdo. defectus qui ex stomachi morsu cõtractus n[...]
nori affectu hominẽ conficit, quam si cor vit[...]
tem halitu contagioso forinsecus ingruente [...]
mi cõtingat: quod obseruatũ est anno 1529. [...]
Septembri in pestilenti ephemera, quæ ex ae[...]
Sudori feri morbi contagiũ. tagio exorta totam Belgicam inuasit magno [...]
re, animiq. deliquio ac cordis palpatione. C[...]
accessit incommodi; quod empirici quidam[...]
Empiricorum error. ter artis rationem, nec obseruatis naturæ vi[...]

d[...]

decim horarum ſpatio in ſudore ægrotos vio-
er detinerẽt,ac culcitris etiam puluiniſq.iden-
n impoſitis opprimerent. Quum autem aer vi-
s infectuſq.huic malo ſeu ephemeræ febri cau
præbeat: ſymptoma vero atque accidens quod
itatur, vt vmbra corpus, cardiacus ſit affectus, *Cardiacus*
animi deliquium, tũ ſudor ipſe criſis ſtatuitur, *affectus.*
naturæ robur excuſſa madida olentiq.fuligine, *Sudandi*
bũ diſcutit; quocirca neceſſe eſt moderatus is *modus.*
ec quatuor aut ſex horarum ſpatio productior
virium imbecillitate ac robore: immodicus e-
vires deiicit ac ſpiritus vitales depopulatur. *Sudor Bri*
d autẽ morbus hic Britannicus dicitur, vel ſu- *tannicus,*
Anglicus, hinc enatum ominor, quod in ea re- *vnde no-*
e populares frequentius illa corripiantur, par- *men ade-*
ob operoſas lautaſq. menſas ac ciborum afflu- *ptus.*
am qua illos diſtẽdi contingit, vt Germanos ac
as potu; partim(vt ſuperiore anno à me obſer-
um eſt ipſo etiam ſolſtitio æſtiuo.) ob aerẽ tur-
ntum ac nebuloſum denſaque caligine paſſim *Cur An-*
ſum; quo fit vt concepta intus ac foris morbi *gli ſudori-*
ſa atq origine non ſine ſanguine & ſudore cum *fero mor-*
colluctentur, quaſi cũ valido ac præferoci ho- *bo obno-*
ertamen ſit initum, quẽ ſummis viribus excuſ- *xii.*
laborent, hinc corporis animiq.defectus ac de-
ium, hinc ſpiritus languidi, ac collapſæ vires;
intercepta voce occluſiſq.ſpirãdi fiſtulis, vitæ
pemodum interitus atq.exanimatio. Quum e-
gens iſta non ſit obdurata laboribus, nec malis *Britanni*
alluerit, vtpote molli ac delicatæ vitæ aſſueta, *in morbo*
morbũ hunc concipit, ac valide deiicitur, quo- *flaccidi.*
a refocillari debeat ac refici odoribus, vinoque
aco foueri. Hinc ſiquidẽ eſt, quod huic nationi
uliaris ſit ac prope quotidianus vini Cretici,
d Maluaticũ vocant ac muſcatũ, vſus: illo enim
guidum ac nimio ferculorũ apparatu oneratum

ventriculum erigunt; instaurantque quod
quoque in medendis huiusmodi morbis fa
comperio, qui cordis dolorem ac puncturas
deliquium, colicos atque iliacos cruciatus
Angli cur meraco vino vtũtur. mina tali vino expugnare solent. Sic auari
dam sordidam opulentiam atque inhumani
Iuuenalis perstringit, quod amico defectu
collapso atque ex immodico sudore peric
vinum denegaret:

Sat. 5.

Ipse capillato diffusum consule petat,
Calcatamq; tenet bellis socialibus vuam,
Cardiaco cyathum non porrecturus amico.

Inuadunt quoque huius constitutiones ho
præter iam memorata incommoda, aliæ febre
tiales ac pernitiosæ; quarum altera ex putref
sanguine accenditur, altera nulla exsistēte pu
Synochus seu continens febris. nis nota in sanguinis inflammatione consist
trumque hoc genus febrium *Synochi* nomine
prehendunt Græci, Latini *continui,* quod cont
ter affligat, nullis admissis induciis, aut respi
spatio, ingruēte enim primo paroxysmo seu i
tu, in multos ille dies absq; intermissione po
Putredini obnoxii calidi & humidi. tur. Est vero ætas calida & humida præ cæteri
iusmodi febribus obnoxia; promtissime.n. ex c
latione putredinum incipit vernis præsertim n
bus, quibus humores augeri solent; eoque mag
qua subest intemperantia, atque ab exercitat
dissueta residem vitam agat atq. otiosam: siqui
occlusis meatibus ac spiramentis per quæ di
sanguis solet, ac vapores discuti, putrescere illū
Simile ab ædibus & vestimentis situ obductis. cesse est, ac vitalia tetro halitu infici. Quemam
ædes instructæ ac flatibus ventisq; minus expo
vt etiam vestes, culcitrę puluinaria, lodices, teg
culæ situm contrahunt, ac pædorem ascifcunt,
concutias atque auræ subinde exponas: sic cor
humanum putre fit atq. olidum, nisi labore at

ag

-oni corporis assuescat: Hac enim viuendi ra-
-excrementa euacuari cōtingit, atq. emanan-
-is fuligines dissipari. Quo itaque morbis mi-
-riclitentur, nec febribus reddantur expositi,
-ta moderata victus, somni, vigiliç, Veneris ra-
-excussaque ignauia ac veterno, exercitationi
-stiuæ insistant; denique ineunte vere percus-
-sanguinem sibi adimi aut admotis cucurbi-
-item scarificari: quod si ad eum modū inani-
-ssent, medicamentis quç aluū leniunt, expur-
-sunt cassia fistularis, syrupus rosaceus laxa-
-liaprunum simplex, syrupus de epithymo & *Quæ aluũ lenīant.*
-a, polypodium, mercurialis; manna seu mel
-h, serum lactis. In exercitatione autē obeun- *Exercitationis modus.*
-udiose obseruandum, ne aut humoribus at-
-crementis oppleti, aut cibo potuque distenti
-deant. Siquidem caput a quo vt in imperio *Caput ab infimis membris noxam concipit.*
-imi morbi diffundi solēt, fumo ac vaporibus
-, catarrhos ac distillationes excitat, hepati
-is sensum atque oppilationem infert; nam
-violentus cibos inconcoctos in venarum an-
-adigit, qui quum humoribus transitum in- *Iecoris oppilatio vnde.*
-unt, putredini occasionem præbent: tale
-n vbi inciderit, protinus occurrendum; iis
-viis eius hærentia atq; impedita expediunt,
-unt: Galeno teste, absinthii pontici in vino *Tuen. valetud. 6.*
-bri dilutum aut vinū absinthites, seridis spe-
-que cicorium, & quæ vulgo *Scariola* dicitur, *Absinthium hepati confert.*
-argemone, rhabarbarū, anisi & fœniculi se-
-elei persicorū, amygdalæ amaræ; vuæ pas-
-exemtis vinaceis, oxymel simplex, quorum
-e exhiberi debet ante cibum concoctione *Quæ oppilationē discutiāt.*
-facta. Eadem quoque in re Venerea adhi-
-cautio; nam ex immodico concubitu vires
-contingit, atq; oborta inflammatione dolo- *Veneris immodice*
-ulares excitari; sunt enim horum plerique

qui nulla habita cōcoctionis aut cruditatis r
nullo noctis & diei discrimine, neglectaq. illi
opportunitate, auide (vt est prurigo moræ in
ens) hac voluptate perfrui festinant, qui cum
non sibi permittūt in obeunda Venere, nec vl
ges moderādę libidinis sibi pręscribunt, totiu
poris robur ac neruos elidunt; siquidē coitus
vim corporis eripit ac depascitur, qua cibor
coctio perficitur, atq. in sanguinem elaboratu
Veneris commoda. non syncere confecto, plurima redundantiū h
rum excrementa congeri contingit, quæ innu
morbis initia præbent ac semina; quamquā
que horum, nisi motus desit, Veneris vsus ni
ficit; nam magna pituitæ pars atq. aliorum h
rum colluuies tempestiuo cōcubitu illis adi
quæ præter rationem cohibita, corpori men
Semen corruptū quid noxæ adferat. noxiam inferre solet; quod in virgūculis quæ
coniugio destinantur, aut quibus ex voto ca
niam professis aditus ad connubia interclus
obseruari potest: nam præter indomitam te
nem ac flammas, præter latentes tacitosque
res quibus vri solent, colore quoq. inamabili
untur, ac fœdo, menteq. tantum non furiosa
pore tetro, qui sursum rapitur, ac cerebrum
bilat. Hinc à concepta concumbendi imagina
ex virorum contuitu contactuq. incubus no
nus, ac seminis effluxus quo se polluunt, hinc
dis tremor & palpitatio ob densissimos fum
fuligines, quibus pericardion, hoc est, cordis
lucrū opprimitur: quasi striges ac nocturni L
res graui mole corpori incumbant. His autē q
Veneris moderatio. libera est matrimonii lege concumbendi po
aut etiam qui inconcessa Venere, vagoque atq
licito concubitu se contaminant, præcepisse
dit, ne impotētius huic rei succumbant ac po
dum deplorent se eneruatos atq. elumbes, ex
st

: vitali ſucco prorſus effœtos: qua de re exſtat
is apud Solomonem exhortatio, qua quem-
mmonefacit; *Ne addicat decus & honorem ſuum*
ec florentes annos meretrici crudeli dedat: nam ani- *Prouerb. 5*
acultatibus & viribus inhiat, vt quæ nec ſatu- *Meretrix*
nplexibus, nec largitionib. expleri poſſit, ne *nec concu-*
mo ingemiſcat, ac ſerio deploret corpus at- *bitu, nec*
um, atq; opibus viribuſque ſe eſſe exutum. *muneri-*
rca ne quid detrimẽti ex immodico Veneris *bus ſatia-*
edat, tãtum interualli ex Galeni præſcripto *tur.*
dat, vt neque reſolutio aliqua ſentiatur aut
lo, ipſeq; homo leuior atque erectior, tum
ta ſentina, melius ſperare ſe ſentiat. Tẽpus *Artis me-*
e opportunum captari debet; quum ſcilicet *dicin. 86.*
mediocriter conſtitutum eſt, nec ſupra mo-
lenum, nec vacuum, qua de re alias vberius.
m ſi quẽ ſanguineum, pietatis amore, cæli-
lelectat, ſuſceptoq; caſtitatis inſtituto pudi- *Sanguinei*
læſam tueri cupiat, huic cõſulo vt vires ſuas *ad cœliba*
etiatur, & an affectum hunc indomitum ac *tum parũ*
ocem coercere poterit, ſtudioſe exploret. O- *idonei.*
s enim modis in adeunda re tanta prouiden-
e quid inconſiderate aggrediatur, ne incon-
emeritas rationis iudicio ac rerũ delectu de-
, pœnitentiam adducat, vbi ſuſcepti oneris
brui ſe percipit. Quum enim genitale ſemen
ementum redundans, atque humor ſuper-
qui ex vltimo alimento ſupereſt, ac ſit reſi- *Semen*
ſumq; è vaſis teſtium in quibus exacte ela- *quid.*
r, in progignendæ ſobolis vſum depromitur,
vis ac facultas illam humoris collectionem
ari cupit, illiuſque excretione, intolerandi,
molestia leuari, non ſecus quam aliæ partes
is exonerari cupiunt ſuperuacaneis excre-
ac ſordibus; nempe lotio, oletis, ſputo, ſu-
uco narium ac faucium pituita. Quocirca

Matt.19. salubris mihi semper visa est à Christi, cui & b
1.Cor.7. est consentanea, admonitio ac cõsilium; vt qui
huius rei capaces, ad eamque perficiendam ido
illam adeant, arripiant atq. amplectantur; non
futurum est diuinæ virtutis adminiculum, sine
omnis noster conatus inanis est atq. irritus, vt
Sap.8. ter Paulum Solomon testatur. Nihil autem est
bigendum, quin effici possit, vt domitu deuicto
affectu illo lubrico, tametsi id operosum sit, i
statu se posset inculpatum præstare; quæq; an
cõceperit, perficere, modo cœlestis doctrinę ac
tatis studio id propositum susceptum sit. Qui e
molestissimis curis sunt implicati, excussaq;
dĩa atque ignauo otio, vigiliis, inedia, ardẽti stu
Continentia voluptatum diuinitus contingit. intentis piisque precibus, iugi sacrarum litera
meditatione, ac diurnis nocturnisque concion
laboribus, *quibus hoc genus dæmonorum eiicitur,* se
gant ac macerant, non magnopere illius rei de
rio afficiuntur; siquidem ipõte & libera volunt
Matt.17. non coacti, nec vlla superstitione inducti hoc
genus adeunt, quo expeditius munus Euangelic
obeant, ac sacris functionibus liberius insistant

De frigidi & humidi corporis habitu & constitutione, ex Pituitosi seu phlegmatici conditio eruitur, eiusque na explicatur.

CAP. III.

CAlidæ & humidæ constitutioni proxima sta
debet frigida, & humida temperies, in qua
dundat Pituita seu Phlegmaticus humor, cuius p
sanguinem non minima pars per corpus vndi
Pituita sanguinis naturalis materia. diffunditur; accedit vero is humor nonnihil ad s
guinis naturam, illique affinis est cum essentiæ
tione, tum cõceptaculorum societate: est enim
ut sanguis quidam inconcoctus; atque incoati
imperfecti ac nondum exacte elaborati sangui

ru

rimentum: quale nobis ſpecimen exhibet ferue- *Humorũ*
ns ac recens ex torculari expreſſum muſtum. Si *mixtura*
dem vt venuſte Galenus ait, id quod tenue atq; *muſto com*
eum, nempe flos vini ebulluit, atque in ſublime *paratur.*
ur, cui ſubeſt atque innatat humor inſipid⁹ aut
dulcis aquæ naturam obtinẽs, qui excoctus atq;
rdibus defæcatus, vini naturam conſequitur. Et
mquam pituita albeſcat, nullaque ſit rubedine
uſa: excocta tamen, expugnataq; frigiditate ca-
s vi & efficacia, in rubicundũ floridumq; liquorẽ
gitur, & quemadmodum pituita naturalis quæ *Sanguis la*
edinis eſt particeps, vi caloris anſanguinem ela *ctis mate-*
itur, ac calorem rubicũdum aſciſcit; ſic ſanguis *ria.*
eribus partim ex loci cui immoratur natura, *Lac ex*
im à cordis colore cui mammillæ incumbunt, *ſanguine.*
cteum nitidiq; coloris liquorẽ conficitur. Hinc *Cur Pytha*
agoricę ſuperſtitionis philoſophi pręter inter- *gorici lacte*
um carnis vſum ouis & lacte abſtinebant, quod *abſtinebãt*
nter carnes liquidas referrent: quum poſt pau-
lies ſi foueri contingat, alitem proferant alte-
colore immutato ſanguinem eſſe ſtatuerẽt. *Impuberes*
vero viſum nonnullis prodigii quiddam ſimi- *lac in mã-*
quod infantibus etiam maſculis recens in lucem *millis ha-*
is, ex papillarum conis vel ſponte, vel leniter *bent.*
nentibus digitis, lac profluere; cuius rei quum
ando experimentũ facerem, conſului, vt ſub-
id exprimerent, ne colloſtrare ac lapideſcere
ingat: colligitur autem in pueris lacteus ille li-
r ex copioſo atq; affluenti alimento, quod in il-
pritomiis ex loci natura, ac cordis q calo is fons
dminiculo lacteſcit. Quum enim mammillæ *Adenes*
actis conceptacula fungoſa ſint, & adenes il- *vulgo El-*
nnatæ, exangues & albæ, efficacem vim obti- *der.*
t, ſanguinem qui in illas influat alterando in la-
ſubſtantiam: quælibet enim pars corporis nutri
tum immutat, ac ſibi aſſimilat, cognatumque

ac familiare efficit. Sic generatio lactis ac sperm
ex sanguine accurate excocto conficitur, atque p
tura illarum partium iu quibus elaboratur, ca
rem asciscit, ac lactescit. Sic hepar quum sit
sanguis concretus, liquorem rubicundum pro
pulmo spumosum continet, articulorum com
nes glutinosum humorem pariunt, lingua sali
ossa vero cauernosa atque excauata medullam
didam, quemadmodum & spina dorsi & cereb
vbi omnia exacte elaborare contingit, nam in
atque ouiculis aliisque animantibus minus ad
medella cruenta perspicitur, ita quæque pars
lem sibi humorem emolitur, atque in sui natu
immutat. Quocirca nemini absurdum videri
pituitã hepatis vi ac facultate in sanguinem d
tari. Habet autem is humor liquidus, fluidu
vsum in corporibus animalium non minus vt
quam necessarium, siquidem in venas delat
quaquauersum dimanans, sanguinis ac flauæ
feruorem temperat diluitque, deniq; articulis
bilitatem confert, ac ne ariditate rigescant ef
postremo membra phlegmatica alit, ac veget
stat. Et quamquam pituitæ nullæ nullus certu
cus assignari soleat, maxima tamen pars ventri
occupat, in quo primum cibus in succum liqu
atque elixatur: videmus enim copiosam gluti
lentæq; pituitæ sentinam vomitu aliquando ex
aut per intestina prolui in iis qui immoderata
di bibendiq; auditate atque inglunie ventricu
obruunt, quibus quum caput etiam madido va
oppleri contingat, atque vt in turbine ac met
stillatitia fumosus halitus in sublime ferri, q
muccosam pituitam densescũt, cerebri frigidit
plurib. morbis redduntur expositi, nempe grau
ni, corysæ, brancho, raucedini, tussi, multisq; a
quorũ gen' est catharrus seu distillatio, quã hibe
mei

Pars quæque suis viribus imbuta.

Vsus effectusq; pituita.

Pituitæ locus.

Simile à vasculis distillatitiis.

Pituitæ morbi.

ibus in Belgica summi pariter atque infimi ex-
ntur, quorum nemo non

Praecipue sanus, nisi quum pituita molesta est: *Horat. l. 1, Epist. 1.*

eo vt mirari subeat tātam inesse capiti mucci
ntiam, quam modo per os, modo per nares,
sque natura expurgat. Caput itaq; ac stoma-
præ cæteris pituitæ excremento scatent, præ- *Caput & vetriculus pituitosi humoris concepta-cula.*
n si quis frigidis humidisq; cibis assuescat atq;
itationi minus se dedat, quo fit vt humor iste
atis crudus ægre concoqui possit, atque insalu
n succum, quique vsui esse possit corpori, con-
Siquidem vligo quædam est ac superuacaneū
mētum, quod expurgari potius debet via qua
ne natura vergit, ac qua proxime commodeq;
rare se soleat. Quemadmodum enim initio
macho, mox à capite prima mali labes, ac fun
amitas, omnisque malorum scaturigo exori-
vt obseruare licet in vino affluentius hausto,
licet in ventriculum deferatur, caput tamen
lit) danda cum primis opera vt illę partes quā
num pituitoso excremento opprimātur: nam
n in totius corporis detrimentum vergit. Vt *Corporis & Reip. mala à capite.*
in imperio, in Reipubl. in cœtu consessuque
in illustri amplaq; familia: ita in corpore hu-
grauissimus est morbus, qui à capite præci-
ue membris diffunditur: redundat enim ma-
n subiectas infimasq; partes, quæ insigni incon
afficiuntur. Exemplum quisque sumat ex æ-
quarum vsu & cōmoditate fruitur, Vt enim
uam illæ salubres, atque ad tuendam valetu-
idoneæ, quæ stillicidiis ventisq; peruiæ sunt,
imbribus expositæ; aut vbi summa tectorum *A perfluētibus ædibus simile*
na male materiata ac ruinosa fatiscunt; ita ca
uxionum vitiis obnoxium numquam firmam
dinem constituit. Quum enim frigidæ sit hu-
sque naturæ, prompte à fluctuante vētriculo

vapores combibit, atque humiditate imbu-
liquescente subditas partes conspuit, stilla-
Prou. cap. 17. & 27. Mulier por stillanti tecto comparatur. tuita infesta est, *ut mulier rixosa ac iurgatrix v-*
Siquidem è capite continenter humores d-
atque vt fuligines ex fumario in fauces, au-
oculos pectus, pulmones decumbunt, hinc
tumores, lippitudines, caligines, hinc auri-
ri, tinnitus, audiendi grauitas, nonnumqua-
Quos morbos catarrhus pariat. sus pone aures ac glaudularum concretio,
riæ ac multiplices exoriũtur ex defluxu in
partes morborum differentiæ: nam & lingu-
menta affici contingit, ac vocem offuscari
quando immobilis fiat, atque homo obm-
nerui enim, membranæ, musculi venæ iu-
quæque formandæ voci inseruiunt, immo-
more (quod in temuletis perspici solet)
linguam inualidam reddunt atque imped-
Temulẽti turbalbutiant. mnesque artus titubantes, sic vt identidem
terata ingeminent, nec articulate ac sign-
vocem proferre, sensaque mentis indicare
quibus quum aliquando naturæ vitio lingu-
peditior, tum vuidis vinoq; perfusis hæsita-
voluitur, sic vt singultatim verba proferan-
vt tales submisse, tacitaq; voce eloq nescia-
offensaculo quodam vox sisti soleat ac c-
Balbi submisse loqui nesciunt. Vnde linguæ balbuties & mẽbrorũ titubatio. Quocirca maxime illis enitẽdum est, vt co-
atque exserte verba formare consuescant,
lingua imbecillitatis ratione subministrar-
intellectui verba nimirũ stabilitate destitu-
enim efficitur, vt vix pauca verba vno teno-
tinuata serie effari possint: vt quibus nunc
ter, nunc præcipiti volubilitate sermo per-
Quod autem istis intemperantia ac bibend-
do adfert, hoc catharro obnoxiis humorũ c-
ac pituitæ molestia, quæ & complura alia c-
tur incommoda, quæ quiuis emunctæ nar-

uare poterit. Namsi frigidę humidæque quali *Phlegmati*
otas libeat excutere, deprehendet illos exhu *corum cō-*
ac qualitatis illius redundantia somnolentos *ditio.*
esides inertes, veternosos, minusque agiles &
itos, quales fere sunt qui abdomini ventriq;
ndo dediti, raro exercitationi insistunt. Vide-
utem etiam inter animantes cicures ac silue-
las præ cæteris insalubriores atq; esui minus
quæ exercitatæ sunt atque in latibulis delite *Quæ ani-*
aut inclusæ tenebrosis caueis saginantur, pin- *malia esui*
nt illæ quidem, atq; in molem attolluntur, *salubriora.*
alimentum minus salubre præbent, atque
nentorum copiam adferunt, vt inter aquati-
uillæ & lubrici alii pisces, qui cœno lutoque
scunt; nec vlla agilitate se exercent, quo fit
uillæ exanimes pisciū solæ nō fluitent, quod *Anguilla*
sa stagnandique aqua pastæ sint. Cæterum *mortua*
oris huius status & conditio cuique penitus *cur non*
scat, suis illa coloribus depingi debet, suis- *fluitet.*
diciis demonstrari. Est itaque illis qui in hūc
m referuntur, corpus obesum, adipe vndi-
nstipatum, modo naturalis sit ea constitutio *Nota frigi*
unde ascita, statura non tam procera, quam *di & humi*
, cutis mollis ac candida attrectanti, glabra *di corporis*
ue pilis obducta, musculis ac venis delite-
ous, quæque se non proferant, sic vt quum
æ sectionem exposcant nusquam appareant, *Spiceus co*
i capitis vel albescunt, vel in dilutam nigredi *lor à spica*
uergunt, aut spiceo colore exsistunt, qui se- *vel culmo*
idem defluunt, ac caluitium patiuntur, ac *ordei.*
canescunt ob caloris penuriam ac membri
llitatem, quæ excoquere nutrimentum ne-
pilorum vsum ac decorem. Est autem ca-
velut situs quidam pituitæ quæ computruit. *Vnde cani*
cida vligo quæ cuti subest, ex qua ob coloris *ties.*
um emergit incana cęsaries. Exhibent autem

Situs in cibis. tale quiddam panes & artocreæ supra legi[...] tempus asseruatæ, quæ lanugine ac mucor[...] obductæ conspiciuntur, & fornices ac conca[...] testudines, tum specus subterranei, aliq; loc[...] lida, senta, opaca, situ ac pedore horrida. Lot[...] ro iis album, ac nullo propemodum aut per[...] rubore suffusum, alui excrementa atque ege[...] liquidæ, somnus autem profundior, & quam[...] do exigit, productior, quem insomnia comi[...]

Ex somniis corporis status docetur. varia, ex quibus non futili sane nec fallaci c[...] ra corporis dispositio deprehendi, atque hu[...] redundantium decursus iudicari potest: na[...] rerum caussæ & origines ex corpore emergi[...] etiamsi in externas causas sint referendę aut[...] nas actiones: quęque mens interdiu vel cōci[...] secum intente agitat, ac subinde versat, pron[...] est perito expertoque Medico, quo sint eua[...] quos habitura euentus, explicare. Nam quę [...]

Naturalium somniorū interpretatio. tus immituntur, nec ex naturæ rebus prog[...] tur, nō cuiuis procliue est, nisi afflatu cœlest[...] quidquam pronuntiare: Sic frigidæ humi[...] conditionis homines vrinare se, ac caput aq[...] fundi imaginantur, aut in balneis thermisq[...]

Diuina somnia Dei afflatum exigunt. *Quæ somniant pituitosi.* sari, quæ largam subesse pituitæ copiam de[...] ex capite in ceruices, fauces, vocalem arteri[...] mones primo quoque tempore decubituram[...] modo si grandinem, niuem, glaciem, imbr[...] somnium mente concipiunt, nunc concreti[...] liquidi phlegmatis redundantiam indicat. [...] quis suffocari inter somniandum videtur, [...] vocem intercipi sentit, huic vel angina, vel [...] stupor ac grauedo, vel deniq; lethargus, aut a[...] xia imminet. Sic quidam, Galeno teste, som[...] alterum crus illi lapideum factum, qui paulo [...] defluxu in illum frigidi humoris, paralyticus [...] ctus Et quamquam anxia nimis ac curiosa s[...]

n obſeruatio prohibita ſit, nihil tamen vetat ea,
e in rerum naturalium, quarum Deus auctor & *Leuit.1.*
ſeruator eſt ratione cōſiſtunt, excutere, excluſa *Deut. 13.*
inationis vanitate excuſſaque euentorum quum
ac fiducia, tum metu ac trepidatione. Si quan-
itaque naturalia incidunt ſomnia, quibus nulla
ſunt ludibria ac mentis illuſiones (nam illa ere-
in Deum fiducia diſcutiuntur) commonefaciūt *Non temere fidendū ſomniis.*
aletudini quiſque inſiſtat, atque illa amoliri cu-
, quæ ſanitati vel obſint vel officiant, vel vllas
nniorum perturbationes inferant. Siquidem
ginationes, & quæ per quietem ſimulacra men
biiciuntur, vel animo obuerſantur, ex humorū
ore ac ſpiritus animalis agitatione excitantur:
orum alii refricant nobis vel diurnarum actio-
n memoriam, vel humorum abundantiam in-
ant; vel quarundam rerum auiditatem, quarum
iderio expleri cupimus, commonſtrant. Hinc
culoſi affatim ſe potu reficiunt, famelici auidi-
e inſatiabili cibos deuorant. Sic quibus excre-
nto ſeminali genitales partes turgeſcunt, aut in-
diu in puellam ſpectabili forma, oculis menteq;
rint defixi, Venereo affectui in ſomno indul-
it ac ſe imaginaria Venere, effluxuque noctur- *Pollutio vnde ac ſeminis ef-fluxus.*
coinquinant. Anima enim, corpore oppreſſo
nno, ſopitiſque externis ſenſibus, in profundum
rporis demerſa, diurnas corporis actiones ſentit
que intuetur, & quibus ſe corpus explere cupit, iis
nquam præſentibus imaginatione quadam frui-
. Hinc manaſſe prouerbium ominor, Canis pa- *Canes panē ſomniant prouerbiū*
m, Canis agros ac venationes ſomnians. Quæ e-
n quiſque impenſe expetit, quæque fixius ani-
menteque concipit, ea in ſomno meditatur,
rumque rerum ſpecies noctu obuerſantur. Ad
æ alluſiſſe Eſaiam veriſimile eſt, quum ina-
s eſſe improborum conatus & conſilia indicat, *Cap.23.*

Esaiæ locus explicatus illaque vt fumos ac somnia euanescere. I
inquit, *sominat famelicus se comedisse, experrecti*
adhuc esurit: Et sicut sitiens se bibisse sominat, expe
vero vacuus est: Sic accidit iis qui innocentium san
biant, illoque satiari cupiunt tamquam enim som
frustrabuntur, nec obtinent quod impensè cupiunt, a
sequutos opinantur. Cæterum si quis forte frig

Indicia frigidi & humidi stat⁹. midiq; status ac phlegmatici hominis inter
tas atq; indicia requirat, illa obiter patefacia
sint natura, conditione, moribus, viuendi in
commonstrabo, tametsi non est, quod de his
ac magnifica vllus speret, quum perexigua i

Pituitosi ignaui. luceat vis mentis, animi præstantia, acume
nii, doctrinæ studium, rerum gerendarum sc
quam cum prudentia ac sapientia coniuncta

Prouerbii origo. par est. Sunt enim qui in hunc ordinem re
tur, non admodum acri exactoque iudicio

Obesæ & emunctæ naris. *munctæ naris*, vt à quorũ obturatis pituita m
naribus: *Obesæ naris*, prouerbium deductum e
pore ad animum trãslato vitio. Vt enim pala
nus sapiunt, nec odorantur, aut sensu oblata
piunt ita mentequoque insipidi sunt, atque c
stupidi ignaui, inertes, nec denique natura a
sagaces, vel acuti, vel callidi, quod calor nati
pitus sit, immersusque humidæ qualitati, atq
mori frigido: quo fit vt memoria quoq; sit fl
prope nulla: sermo vt pulsus atq; incessus tar
remissior. Verum illud præcipue in iis laudẽ

Pituitosi hominis laus. tur, quod placido sint ingenio ac sedato, quo
neri minus dediti, quod nec iracũdi nec irrit
vt qui etiam lacessiti non incandescant: obite
lis dolis, insidiis, fraude, astutiis, technis, ver
sycophantiis vt Cholerici instructi. Sed quo
multis variisq; morbis tentari soleant, quod s
tarii sint atq; otio dediti, post imperatam pr
ptamq; calidam victus rationem, de qua in fr

co

poris statu, tum humidi abunde tractandū est, vt exercitationi assuescant, exstimulandi sunt. Ignauia m ac desidia corpus, vt Celsus ait, hebetat, labor exercitatio firmat: illa præmaturam senectam longam adolescentiam facit: quocirca valentio hi motus exigunt, ne humor plus satis augescat, alor sopiatur. Itaque matutinis ambulationib. stant, per accliuia editaque loca ventriculo inani acuo nihil tamen vetat ab assumto cibo tale ddam aggredi, sed has corporis agitationes ma e lentas esse conuenit, meridianas vero magis eres ac citas, (quod & calidis & humidis obserua xpedit) non tamen vt Galenus ait, quales festi undus opere aliquo vrgente perfici solent. Hęc oq; iis præcepisse ex vsu est, vt diutius ieiuni per ant, ac cœnent parcius: quum enim omnibus bus inculpata valetudo obtigit, liberalior cœna debet, nisi consuetudo obstet, tum istis parca uenit ac frugalis, quo cerebrum nocturnis exha onibus, quæ è ventriculo emanant, minus obnu etur: istæ enim destillationib. ac catarrhis mate n præbent ac seminaria, ex quibus tanta morbo n examina pullulant, quæ vt declinari euitariq; sent, phlegmatici humoris differentias, & quo effectu, quos illæ morbos pariant, paucis expli o. Statuunt autem Pituitæ species ac discrimi quatuor, Dulcis aut si crudior sit, insipida, quę nolentos homines efficit, & maiorem somnum ciliat, quā natura exigit, humectatio scilicet & escente sensuum principio, nempe cerebro; Aci famelicos reddit: siquidem os ventriculi, seu sto chus vbi illo humore imbutus est, ac ciborum etentia excitatur: Salsa, quæ siticulosos facit, ac machum vellicat: Vitrea vero quæ & tenacitate algore cęteros superat, cibi fastidium adfert ad useam; harum omnium mitior minusque noxia.

Pituitosi exercendi labore.

lib. I.

Tuen. valetud. li. 5.

Pituitosis cœna parca sit.

Quatuor pituitæ species & effectus.

Galen. de plenit.

Pituita dulcis.

dulcis eſt, quę concoctione domita meliorescit
in ſanguinis naturam commigrat, cui tamen ſi
non deſit virus ac malitia, niſi omne vitium pen
calore excoquatur, nam tumores laxos, molles
flatos excitat, albos nullaque rubedine perfuſo
aliæ quædam pituitæ eruptiones in extima cut
mergunt, vt præhumida ſcabies, tũ mulierum
impuberum papulæ puſtulæq; tumentes, quæ
numquam in ſaniem ac purulentum humore
tempunt: verum non magnum pruritum & ard
excitant, vt ea ſcabies quæ ex ſalſa pituita aut c
leræ affluxu contrahitur, quæ acri mordacique
ſugine imbuta eſt.

Pituitæ acidæ. Acida Pituita ſucco melancholico qui ſubind
ventriculum confluit, qualitate effectuq; aſſim
& cognata, minus quam vitrea, magis quam dul
frigida; hæc pungit ac ſtimulat ſtomachum, illic
morſus infert; ſiquidem quũ is exquiſitiſſimo ſe
polleat, acerbiſſimi humoris qualitate offendit
tam auſterus enim ſapor illi ineſt, vt ſi vomitu e
ti contingat, vti hieme & antumno aſſolet, lingu
palatum, fauces, dentes radat ac ſtupore afficiat
ſecus, quam vuæ acerbæ ſuccus, quem Omphaci
cultiores Medici populares agreſtem vocant, ſic
Omphaciõ quid. ægre expugnari eluique eius ſapor poſſit. Hæc q
que pituitę ſpecies ſi quando os ventriculi occu
Appetit' caninus. uit, ſuoque acore atque acerbitate imbuerit inſa
bilem ac prorſus caninam appetẽtiam excitat, q
grauidas fere infeſtat circa tertium à cõceptu m
ſem, præſertim vbi fœmellam geſtant, in quib
quum ſit calor languidus, ac vires flacceſcant, n
facile natura pituitoſos humores cõcoquere pot
quo fit vt nauſeabundæ ſint ac fluctuationibus, c
briſque ructibus moleſtentur. Quum enim aci
atque acerba potiſſime concupiſcant, ventriculu
vitiant, multoſque prauos humores coaceruat

unt autem & pręter mulieres viri etiam huic malo obnoxii quibus cibi calorifici exhibendi sunt, & vinum maxime meracum. Quod si humorem hunc corpore putescere contangat, febris excitatur Epiala sic dicta, quod interiore caleunt, rigescant autem ac frigore concutiantur externa, nam is humor accensus, similem flammam edit virentibus humectisque lignis, ex quibus densi crassique fumi humida quadam substantia imbuti assurgunt, adeo calor ab humore prohibitus, nequeat erumpere, ut non solum colorem ita affectis vitiari contingat, sed etiam in animo menteque aliqua percipere incommoda. Salsa pituita quæ nonnihil affinitatis cum cholerico humore habet, conficitur ex bilis vel salsæ vel serosæ humiditatis commistione, aut putrescente phlegmate, à cuius acrimonia non rigor, sed horror, totiusque corporis concussio oboritur, vbi is accēditur, nulla est autem pituitæ species nocentior. Siquidem dolores intensos excitat, vbi in partem aliquam incubuit, ac vi mordaci vlcerosas lassitudines membris infert, cutem denique aridis squammosisque fœdis eruptionibus deformat, nempe mentagra, impetigine, lepra, psora, scabie pruriginosa, vbi vero cum melancholia aliisque vitiosis humoribus coaluit, elephantiasim parit, q̃ Hebræorum lepra est, herpeta phagedænã, morbũ venereum, compluresq; alios, qui membra erodũt ac crudeliter depascunt.

Epiala febris.

Simile à lignis virentibus accensis.

Pituita salsa.

Pituita salsa noxia.

Vitrea autem Pituita sic dicta, quod eliquato fusoque vitro sit assimilis, omnium frigidissima est, quocirca ægerrime concoqui potest, atq; ad salutarem domesticumq; humorem reduci: obsidet autẽ magna ex parte, caput ventriculum atque intestina, quibus acerrimos cruciatus infert. Siquidem pũgit vulnerat, dilaniat, quum enim ista pituita glutinosa

Pituita vitrea.

Quæ partes pituitæ obnoxia.

fit, ac visco assimilis, vt est ea materia, ex qua
pocula effinguntur, propter lentorem ac ter
tem ægre diuellitur, atque angustis concep
adhærescit, sic vt natura cum alieno atq; ex
humore dimicans, acerbos dolores concipiat
quam excutere possit infestum corpore hun
qui varios atque intolerandos morbos secun
Tenesmus quid. hit nempe Colicos, iliacosq; dolores, intesti
difficultates, egestiones mordaces, tenesmun
nihil aliud est, quam frequens & irrita egere
piditas, quæ magno enitendi conatu & mol
vix minimam vitreæ pituitæ partē excludit, a
cas quasdam sordes ac strigmenta deiicit. qui
fectibus & si quæ alia exoriūtur tormina. ego
Clysteris vsus. re efficacius mederi soleo, quam foris adhibi
mentis, intus vero iniecto clystere, quo omn
pituitæ collectiones prolui solent & abstergi.
autem morbi ac valetudinis incommoda in i
partibus citra feb e a vere consistunt, nisi dol
faces admoueri contingat, quod nulla subsit
tredo vel inflammatio, ac membrum sit ign
verum si in principem aliquam præcipuamq
tem hæ pituitæ species decumbit, ac putrefa
Lipyriæ febres. flammari incipiat, febres excitat Lipyrias vo
atque in imis visceribus frigus æger percipit, e
nis calorem. Quemadmodum enim Solis c
glacies, nix, grando, liquescit ac dissoluitur, fl
que singula efficiuntur, ita æstus febrilis crass
Calor humorem, vt Sol glaciē dissoluit. lud & concretum phlegma liquefactum diff
quo fit vt in eodem corpore calor & frigus pe
tur, quemadmodum in iis qui humidis madid
vestibus foco assident, aut manib. niuem vel g
Simile a madido homine. attrectant, quorum membra eodem temporis
mento frigidam calidamque qualitatem sent
Cæterum quum magna mortalium pars, hib
potissime mensib. aut vna aut altera pituit

festari soleat, omnib. modis efficiendũ, vt calidis ...bis assuescat, ac concoctionẽ exacte peficiat, siqui ...m ex cruditate & frustrata vẽtriculi concoctione ...axima pituitæ noxa in corpore cõgeri solet, quæ ...uid aliud, euidens certe detrimentũ valetudini ...fert, quocirca quæ impense frigida humidaq; exsi...nt, in primis euitanda, vt sunt Austrini flatus, pla... pisces ac lubrici, fructus arborei, ex herbis lactu... porrulaca, cucumeres, melones cucurbitæ, fun... aut si q̃d horũ in vsum veniat, calida condimenta ...hibeantur ac tẽpestiua exercitatio, tũ quæ cras...i viscososque humores attenuent, quæ flatus di...tiant, ac quam minimum humoris excrementi...e pituitosi in corpore residere patiantur: nam ii ...oqu... mentem transuersum rapiunt.

Pituita in commodis omnes obnoxii.

Cruditas pituitam parit.

Memoria excolenda, demoliendisque eius detrimentis atque incommodis.

CAP. IV.

QVoniam autem frigida humidaq; intemperies ...tum frigida quoq; & sicca, vbi plus iusto inua...scit, memoriã obruit, & lethaliter afficit, huic o...ri nonnulla inserenda putaui, quæ illi cultum ad...re possint, atque efficere, vt quam minimum illa ...trimenti concipiat, aut vlla sui parte iacturam pa...tur. Qua autem ratione id perfici possit, obiter ...licabo. Est enim non modo studiosis, sed nulli ...n mortalium salubre cum primis & frugiferum. ...quidẽ omnes actiones ac munia publica, quæ vel ...qlice vel priuatim obire solent omniaq; cogita... conceptus, consilia, meditationes curæ, studia, ...endi agendique labor & industria, quæque vel a ...ni vel mentis agitationem exposcunt, memoriæ ...umento perfici debent. In hoc enim thesauro ...tissima rationis intelligentię, iudicii pars cõsistit

Memoria omnia perfici.

eo eoque tamquam è locuplete atque opulent
-structo penu depromitur, eruiturque rerum rec
ditarum vberrima supellex. Quæ memoriæ vis n
vt fidus tutor ac conseruator iis rebus quæ à no
excogitatæ perceptæq; sunt, adhibeatur, omnia
tinus etiã si præclarissimi sint ingenii monume
Memoria in cerebro consistit. effluunt atque obliterantur. Assignatur autem m
morandi facultas cerebro, mentis omniumq.
suum domicilio, quo affecto aut intemperie ali
vitiato, omnes naturæ functiones, ac munia a
contingit ac labefactari, sic vt imminuta men
conuulsaq. ratione, intellectu, iudicio, desipien
oboriatur, obliuio, stupor, deliriũ, stultitia, alie
tio, fatuitas iners ac stolida, qui affectus ac mẽti
rores multifariã hominibus obuenire solent, n
ex capitis ictu ac vulnere, cranei ruptura, casu,
na, contusione, pestiferis morbis, qui ex ambien
aeris cõtagione homines inficiunt. ac pręter æte
Memoriæ perniciosa quæ nonnumquam euitari nequeunt, illa quæ i
nobis damna inferimus, vt est, crapula, ebrietas,
gluuies, intempestiuę vigilię, cibi frigidi & pitui
immoderatus concubitus. quo mẽs obstupescit,
Venus corpus eneruat. tio, intellectus, iudicium obscurantur, ac naturæ
bur sic plerisq; deiicitur atque eneruatur, vt cor
tridui operam curamque exposcat, & amplius a
quã instaurari possit, atq; in pristinũ statum restit
ex quo incommodo accedunt morbosæ aliquot
Cerebrum siccum non concipit imagines. fœdæ affectiones, quæ non minorem menti, qu
corpori cladẽ inferentia reminiscendi vim obru
Vt autẽ immodica cerebri siccitas à nimia crap
inedia, Venere contracta, memoriæ officit, quod
Cerebrum humidum non retinet imagines. qualitas inidonea sit ad suscipiendas rerũ formas
quas ariditas ac durities respuit, ita affluẽtior hu
ditas ex otio, desidia, immodico somno, cibis hu
dis parta, memorandi facultatẽ opprimit. Susci
illa quidẽ celerius rerũ formas ac simulacra, veru

multitudinem non inhærescunt, sed effluunt, vt
pla quæ vbi in nimis vdam ad fluxam materiam
rimuntur, nullam rerum formam ac vestigia re
nt sed confestim euanescunt ac dilabuntur.
m itaque memoriæ vis cōsistat in fida ac stabi- *Pueri & senes obliuiosi, sed diuersa ratione.*
aginum conseruatione, pueris & quosquot hu-
sunt cerebro imbecillior est, quam vt imagi-
impressionem retinere queant. Senibus quo-
vis ea inualida est, quod ob cerebri frigiditatem
iditatem nihil insculpi possit eoque fit vt vtri-
obliuiosi exsistant, ac debili minusque tenaci
moria. Siquidem huius omniumque sensuum
noru m vis ac facultas ad cerebri tēperiem est
enda. Nam ex crassa eius partis substantia, aut *Cerebri tēperies memoriæ præsidium.*
in ea spiritus atque humores densescunt, mul-
vaporibus obsita sunt & obducta, obliuio sub-
ur, ac quum intelligentiæ tarditas, tum percipi
difficultas: Ex humecto vero cerebro nimi-
ue liquido sensus emergit obtusus & hebetior
meque diuturna memoria aut stabilis. Siccior
cerebri constitutio, labilem ac fluxam memo-
parit parumque tenacem: non enim concipit *Simile à ferri ac chalybis natura.*
ines, atque ęgre insculpi eas patitur: non secus
n ferri aut chalybis lumina obduritiem cęlatu
on admittit, ac styli mucronisque aciem re-
. Memoria itaque stabilis ac firma ad cerebri
eramentum referenda est, eaque vis mentis
ræ muneri asscribitur, sic tamē vt iuuetur ar-
cultaque vigeat, aut si collapsa sit, aut detri-
tū acceperit, cura atq; industria erigatur. Quo-
cum primis dāda opera, vt valetudo inculpata
tat, ac corpus optime constitutū, vt moderata *Memoria naturæ munus arte iuuatur.*
ctus viteque ratio, ac frugaliter, summaq; tem-
ntia instituta, ac cibus exacte concoquatur, vt
s affectibus libera, animus tranquillus ac placi-
ne qua ingruat, quod menti caliginem possit

offundere, plurimum enim confert ad mem
prӕsidia corporis animiq; vigor, aeris salubrita
rebri temperies, sensuum omnium optima co
tio, spiritus animalis ac vitalis, qui ab humo
promanant, lucidi minimeque turbulenti. H
nim efficiũt, vt omnes animæ facultates, inter
memoria præcipuas partes obtinet, vigescant
quidquam earum rerum, quas vel aspectu, cogi
ne, ingenio, doctrina, meditatione cõcipimus,
te excidat, aut aboleatur, quamquam enim s
visa sunt & obliterata, postliminio menti inge
tur, ac velut recens transacta oculis obiiciuntu
vt hesternorum immemores, acta pueritiæ, qua
reuolutis aliquot lustris, atq; annorum spaciis
Ratio cur pueri antea actorum memores. ti animoq; infixa erant reminisci nos conting
recordari, hac opinor, ratione quod auide atq
tente, summaque admiratione tenella ætas, q
adolescit atq; ad capessenda spręceptorum tra
nes promta sit, alacris, expedita, erecta. Siqui
quum nondum rerum ac verborum mole men
ruatur, nec negotiis, vllisq; occupationibus gra
ribus sit distracta, tenacius inhærent, quæ prim
nis animisque puris instillantur. Cæterum q
Memoria rerũ in priore capitis parte quæ sinc
Nucha & ceruices muniẽda. dicitur concipiatur, vbi sensus primarius seu c
munis viget, tum vero quæ eius munere parta
in posteriore seu occipitio reconduntur, atq; a
uantur. Quocirca consulto faciunt qui nuc
ac ceruices a frigore ventisq; tuentur ac muni
nam hæ partes affectæ epilepsiam, lethargum, st
rem, paralysim, tetanum, obliuionem induc
Quamobrem omnia ea amoliri par est, quæ me
riæ officiunt, aut vllam illi iacturam inferre po
Obliuio aliquando grata. Quoniam vero multa animo obuersantur, atqu
memoriam recurrunt etiam inuitis ac repugna
bus, quæ obliuionis tenebris obruenda potius,

patiamur diutius menti inhærere, vt inhonesta ...dam, ac vitiose parumq. decore peracta; pluri... autẽ quæ meminisse expedit, ac salutaria sunt, ...dunt, horum accurate habenda ratio, ne vt vul...t, istarum rerum defectum ac discrimen sustu..., aut non obseruasse videamur: quamobrem ... quisque meminisse velit, subinde ab animo re...cat, atq; in mentem reuocet, eaque crebro me...tur ac reuoluat: quæ vero excussisse velit atque ...uisci: tamquam noxia ac mẽti pernitiosa, iis ra...e ac iudicio acriter obsistat atque obluctetur. ...nim natura comparatum est, vt mens humana, ... ab integritate delapsa est, pessima pro optimis ...lectatur, eaque promtius concipiat atq. addi...ita quoq. tenacius ac fixius inhærescunt dete...,adeo vt ægerrime excuti queãt. Quæ res effe... vt Themistocles ab illo qui artem memorandi ...iteretur, sciscitatus sit; *Essetne ars aliqua quæ non...rum rerum obliuionem polliceretur; meminisse dũ libet, ...n æque facile, quæ se præter voluntatem menti ingerũt, ...isci.* Sunt enim quorum obliuio nobis gratior ...quam memoria: sic vt plerique grauate ferant, ...ctas cicatrices refricari, ac redintegratione ...lam iam pridẽ sopita sepultaq. in mentem re...c. Quo spectat Prouerbium: *Malum quod bene con...n est, ne moueas.* Cæterum quum multa passim ... Rhetores obuia sint atque exposita; quæ me...iam fulcinet, multaq. illi adiumenta pollicen...non visum est operæpretium, lectorem iis com...morandis demorari, eoq. magis quod pleraque ...osa sint, ac vix anxia cura obseruari queant. Si...em ingenii mentisque acies huiusmodi præce...nib. hebescit, ac natiua memoriæ vis obruitur. ...r alia autẽ stabiliendæ memoriæ præsidia, hoc ...cipue spectari debet, vt corpus salubre cõsistat, ...llis morbis præsertim qui capiti noxã inferũt,

Memoria rerum renouanda.

Natura vitiosa in deterius prona.

Themistocles obliuionem quare optauit.

Obliuio rerum quando expe...nda.

Prouerbium.

Non mouenda noxia.

Sanitas memoriæ robur.

expositum. Somnus sit moderatus, corpore no
dorsum, sed in latus exporrecto, animus tra
lus ac placidus; mēs sedata, omnibusq. super
ac negotiosis occupationibus libera. Atqui
animæ facultas fragilis & delicata, nulla re g
afficitur; quam cruditate, luxuria, intempe
crapula, ebrietate. Interim in excolenda fo
que memoria, omnia acciri debent adiume
mnia adhiberi adminicula, quib. illa fulciri
& augescere; inter quæ est assiduus legendi d
dique vsus & exercitatio, adhibito ordine, ra
ac modo; excussa tumultuaria ac confusa le
Nihil est quod magis cura, studio, industria,
tia cultu vigescat ac roboretur nihil quod ec
curia, ignauia, oscitantia, inertia, intercidat
obscuretur. Et quemadmodum vanitas est, v
& iactatio circa memoriæ miraculum arte p
quā natura gloriari; ita sapientis ego iudico
ræ dotes atq. animi mentisq. munera, vt ag
colere, ac fœcūda efficere. Iā vero vt aliqua
pta medica referam, quo minus hic fundu
lescat, hoc meminerit qui hanc vim stabiler
stare velit, cœnandum parcius: aut si largius
tum sit, inambulet, festiuus videri affectet, ni
rii meditetur, aut se anxiis ac scrupulosis reb
fatiget: vbi vero inter somnū ac cœnam sesc
ræ interuallū intercesserit, quieti se dedat, a
incūbat dextro; diluculo experrectus omne
tus expurgandis proluendisq. excrementis d
tos exoneret; primū linguam defricare perg
put eburneo pectine placide demulceat, ca
sibi adimi patiatur, præsertim si anni tempus
consuetudo id exposcat: nam hibernis mensi
tentare, cœloq. Aquiloni ac polo arctico ex
non minus insalubre est, quam ridiculum, ad
enim sibi naturæ præsidia ac munimēta, quæ

Memoriæ pernicies cruditas ex crapula.

Ad Herennium lib. 3. ti. 7.

Memoria cœnam parcam exigit.

Præpostera capitis cæsura.

r, atq. externis iniuriis obsistunt, aliaq. ascititmēta capiti applicant. Vbi vero aura placida
gio temperata, cœlum nec asperum nec rigiaso esse vertice non improbe, offumant enim
is vapores densi qui memoriç officiunt. Itaq;
ur mihi salubri consilio pleriq. qui nonnulis addicti sunt, atq. illorum institutum pro-
non superstitionis ratione gestare caput gla-
atque ad viuam cutem detonsum: subleuan-
hac re omnes qui pituita, qui catarrhis, qui
e capitis conflictari solent, aut quibus ex hu-
n redundantia caligant oculi, aures obsurde-
nares obesæ atque obturatæ, sic vt in morbis
sdam capitis in mentis alienatione, desipien-
irio, phrenesi, mania, melancholicis affectib.
, insania, consultum visum sit medicis abradi
os: quod ipsum non vanum existimari velim,
uisque experiatur, adornata comtaque bar-
l ea penitus ademta hilariorē esse se, minus-
orosum. Quin multis consultor esse soleo,
iosis sunt oculis ac caligantibus, qui surdastri
aut grauedini obnoxii, vt frictione capitis,
rasura, aliaq. illarum partium commodita-
ntur, atq; vt cuiq; nationi peculiare est, ton-
pera illas partes permulceri patiantur: nō so-
nim venustior quisq; efficitur, sed animo mi-
nagisq. tractabili; sic vt mens exhilarescat: ac
ctior, memoria magis eluceat spiritus qui ad
is actiones nos impellūt, excitētur, omnesq;
paulo ante sopiti se proferant atq. enitescāt.
si os, fauces, palatum subinde colluat dentes
et nares emungat, aures à sordibus scalpello
get; pectus tussi, screatu, sternutamēto popi-
dilatare nō desinat, partesq. internas ventri-
n, lienem, iecur, intestina, aluum, vesicam suis
mentis exoneret, non solum memoria, sed

Memoria rasum caput confert, nonnullis officit.

Memoriæ barba rasa adiuuat.

omnia mentis organa, ac singulæ animæ fac
citra offensam munere suo defungētur. Q
autem magna ex parte frigida humidaque q
memoriam infestat, illamq. obruit, hæc co
Memoriæ quæ conferunt. est expugnanda, iis scilicet quæ humorem su
caneum absumunt, ac cerebro robur concil
sunt nux myristica seu muscata, præsertim
exsucca est & cariosa, rosmarini flos, eiusq;
& quidquid ex his confici solet; amaracus, n
phyllon, vulgo melissa; vtriusque different
Herbæ quæ mentem acuunt. chas ab insulis nomen sortita, pæoniæ radix
baccæ, fruticulus quē viscum vocant, sature
sopus, thymbra quam vulgo nescio qua ind
tione, nunc origanum vocant, quæ alia est à
Thymbra alia à cunila. odoris saporisq. inter elixas carnes gratissim
hibernis mensibus nō exolescit aut emoritu
bus accedūt betonica, verbasculus odoratus,
herba paralysis, maron, vel origanum vulga
siluestris maiorana, ocymum quod basilicon
vtriusq. differentiæ iridis radix, inula, vulgo
cāpana, raphanus, hoc est, radicula quæ æsta
quam non mensis infertur ad acuendam ap
tiam, atq. edendi auiditatem: inter exotica
Memoriæ remedium vbi ex frigiditate & humiditate contractum est vitiū. & peregrina zedoariū, caryophylli, macer q
cem muscatam ambit, zinziber, prǽsertim vi
melle conditum, acorus non adulterinus, c
cinnamomū, carpesium vulgo, vt opinor, c
myrobalani conditi seu in melle asseruati. H
pleraq. vel in syrupos redigi possunt, vel in p
res aut condimenta reduci, vel eorum deco
mi aut dilutū; ab iis præsertim qui loca frigi
Memoria quæ exigit à siccitate orta. midaque incolunt, ac natura pituitosi sunt.
seniculis aridis, exhaustis irrigari postulant
corpus tum sensuum instrumenta, ac suaui ali
torum rore madescere ac perfundi, vt sunt co
citri, hoc est, mali Medici cōditi, glycyrrhiza,

...ulgo *nenuphar*, buglossus, & quæ nobis bor-
...citur, vuæ passæ exemtis vinaceis, passulæ
...miacæ quæq. moderate calefaciũt & hume-
...Cuius generis sunt mel, zaccharum, vinum
...e ac minime austerum, butyrum atque oua
...m, nuclei pini, amygdalæ dulces, nõ rancidæ,
...ustæ pistacia, castaneæ mollius tostæ, auella-
...iuglandes memoriæ officiunt, vt etiam ce-
... oculis caliginẽ infert vapore calido, vt la-
...gido, somnifica vi ac soporifera; rapa vero
...cocti aut elixati, si quem experiri libeat, o-
...n claritati adminiculantur illisq. fomenta
...nt ob calidi humidiq. flatus copiam; qua &
...ugent ac Venerem stimulant, si gingibere
...tur. Quod vero ad cerebella attinet, nihil
...m efficacius in erigenda memoria, nec ma-
...entaneum: quibus accedũt passerculorum,
...nq; alitũ quæ agilitate pollent ac se volatu
...de quibus alias. Caput lotionibus fatigare,
...nam id pleriq; nõ improbant, nulli persua-
...io; reddit enim craneum imbecille atq; ad
...am auræ iniuriã distillationibus ac catar-
...ositum, pedes vero abluere ex decocto fo-
...auri, ac rosmarini, fœniculi, non equidem
...auerim; auertit enim à capite vapores ac fu-
...uæ mentem offuscat. Quo vero fumi repri-
...nt, ac cerebrum minus vaporum cõcipere,
...cœna aliquot Coriãdri grana prius macera-
... in quo samsuchus decoct⁹ sit, mox zaccha-
...stata ac tenuiter inducta, occluso ore dẽti-
...ficiantur; dici vix queat, quãtum memoriæ
...int: nec minus efficax est id, ꝙ ex cotoniis
...tur, si ab assumto cibo nonnihil assumatur:
... enim fumos, ac prohibet vapores sursum
...uod ipsum etiam præstãt aliquot grana ma-
...leglutita. Odorifera quoq; identidẽ naribus

Cepe oculis & memoriæ noxium.

Lactuca visum obtundit.

Rapa spiritus visorios instaurat.

Cerebella quæ memoriæ prosint.

Caput nõ fatigandum lotione.

Coriandrũ incrustatum.

Diacydonion vulgo carnes cotoniorum.

Mens odoribus recreatur. admoueri debent, præsertim quæ sunt vibran- turæ ac calorifica, vt lignum aloes, caryophyl- marini flos, ocymum, nigella, succinum orie- quod ambra grisea vocatur, zibethum, rosæ ra- tes, caprifolii flos, spica Celtica, multaque al- nullam grauitatem exspirant, sed iucundũ gr- que odorem exhalant. Omnia enim hęc spiri- creant, suoque effluxu cerebrum reficiunt. Q-

Memoria deplorata vt instauranda. res propemodum deplorata sit atq; ad extr- obliuionẽ quis deuenerit, vt in lethargo, fo- cha & ceruices inungi debent, oleo castorei, lę, euphorbii, costi, erucæ, intus vero mom-

Anacardinæ confectio memoriæ vtilis. exhibeatur confectionis Anacardinæ, aut ip- gua defricetur: dissoluit enim extreme fri- humidamque ac viscosam pituitam: sic vt a- xia perculsis loquelam restituat, linguamq; h- tem refulciat, quod ipsum & oxymelle scy-

Quid loquelam restituat. perfici potest, ac vino ardente, in quo grana a- erucæ macerata sunt; ad hæc enim tamquam- cram anchorã confugimus in deploratissimi-

Vt loquela restituatur apoplecticis. bis; in mitioribus vero alia iam memorata ad- possunt, vt serapion de stœchade, dianthos c- aurea Alexandrina, diacastoreum, pliris cu- sco, theriaca ac Mithridaticum. Experiment-

Agallochi aut ligni aloes vis. ac quotidiano vsu comprobatum est Agalloc- quod vulgo lignum aloes vocatur, vel suffitu- naribus admotum mirifica esse vi in corrobo- cerebro ac sensibus excitandis, adeo vt si in p- rem redigatur admixtis aliquot caryophyllis osse de corde cerui, eaque oleo nigellæ comm- antur, eas vires conferre cerebro; vt si galli- linacei vertex eo oblinatur, cantil- lare ac crocire non de- sinat.

Gallus vt continenter & indefesso cantillet.

lidi & ſicci corporis ſtatu & habitudine: obiter qua ſit ...ura, conditione, ac moribus animiq; propenſione homo ...ioſus ſeu cholericus.

CAP. V.

Vum nihil ſit in externis naturæ rebus diuturnum ac ſtabile, nec quidquam vigorem ſuum ...tāter tueatur, ſed omnia iacturam patiantur ac ...ant in deterius; tum humanæ quoq. res varias ...ationum vices ſubeunt, graueſque lapſus atq. ...nationes patiūtur: ſic Calidus & humidus cor...s ætatis ſtatus progreſſu ad calidum ſiccumq. ...tum deuoluitur. Siquidem calor humorē na...m ſenſim taciteq. abſumit ac depopulatur, to...e corpori ſiccitatē adfert, quæ qualitas ad pro...dam vitam naturæ eſt aduerſiſſima. Vt enim ...nſis cereis ac funalibus flamma pabulū & quo ...r fomitem depaſcitur, quo exhauſto, vtrique ...inctio imminet & interitus; ita inſitus calor ſuc... geminū quo ſubſiſtit ac fouetur, pedetentim ...inuit, ſibiq; atq; vniuerſo corpori exitii cauſ... miniſtrat. Corporis autem conſtitutio, quæ ex ...da ac ſicca qualitate emergit, ab eaq; appellati...m ſortitur, adaucto per eas qualitates humore ...ido, hominem bilioſum conſtituit, ob flauam ...icet bilem redundantiam: cuius humoris duo ...ſtituuntur diſcrimina; vnum naturale, alterum ...od præter naturam corpori ineſt. Naturalis au... bilis excremētum eſt concocti ſanguinis ſapo...maro, colore vero effectuque igneo. Flaueſcit ...m ac ſplendida eſt, vbi hepatis calor moderatus ...ſtit; vbi vero viſcus hoc plus ſatis accenditur, e...lit quoq; bilis atque efferueſcit; illique color in ...eū obſcuratur; qualis conſpici ſolet exoticus il...iquor aut zythus qui Belgis *Lopenbier* nominatur, ... vbi oleum ac butyrum liquefactum vtitur,

Omnia mutationi obnoxia.

Simile à cereis ac funalibus.

Homo cholericus.

Bilis naturalis & præter naturam.

Simile à cereuiſia & olei colore.

nimioque feruore torretur, atque ignescit; q
vt fuluus color in opacum atrumque colore
migret, qui etiam in externa cute nonnumqu
profert, vbi diffusus biliosus humor in cutē e
pit. Flaua autem bilis geminum in corpore m
obit: nam pars eius sanguini mista transit in v
quo is commodius angustos quosq. meatus
tret, atque ad membra quæ bilis nutrimentu
poscunt, deferatur. Pars cætera ad fellis folli
iecoris infimæ parti adnexū relegatur, mira
tia id prouidēte naturæ opifice; vt cui visceri a
hendi perficiendiq. alimenti vim admirabilē
elargitus, conceptaculū quoque superuacan
utilisque humoris adiungeret, ne quid incom
ad reliqua membra hinc possit deriuari; siqu
bilis eius est naturæ, vt vim igneam proferat,
motu atq. agitatione velut face subdita, exca
scimus atque animo concitamur. Vnde appo
Ira definitur ardor & ebullitio quædam sang
circa cor, qua cerebrum quoq. incalescit ab hu
re bilioso excitata, quæ si quando illata est ini
vltionis est auida. Inferioribus vero partibus
vsum præbet vt intestina ad excrementorum d
ctionē exstimulet, irritetque: cuius rei causam
uida solersq; natura excogitauit ac emollienc
huiusmodi superuacaneis humoribus; nempe r
atq. vrinarios tramites, intestinum ieiunum, q
ab influente bilis acrimonia cōtinenter excrem
ta excutit, vesicam, aures, & subcutanea spirac
quæ pori vocantur, discutiendis sudoribus dest
ta; quorum pleraq. si obstructione laborant, to
noxii humoris colluuiem intus cohiberi cōtin
atq. in præcipuas aliquas partes impetum fac
Sic vbi folliculus fellis seu bilis flauæ receptacu
ea sentina quam ab hepate exhausit, exonerar
nequit, illā vel in ventriculum, vel in iecoris ca

Flauæ bilis munus.

Ira quid & vnde.

Bilis per quas partes expurgatur.

tate

m refundit: quo fit, vt per vniuerſum corpus effuſa ſanguinem quum qualitate ſua, tum coinficiat, hinc ictericus & morbus Regius ſic di-, quod exquiſitiſſimum victum ac menſam rem exigat, qui corpus vndique auriginoſum ef-, hoc eſt, luteo ac flauo croceoq; colore perfu- vt argentum incruſtatum auroque obductum. d ſi gracilia inteſtina, ſeu Ilia affici contingat, erandi cruciatus; clamoſiq. doloresac torturæ tantur. Ilion hoc malum vocant, & conuoluu-, quod ad chordæ ſimilitudinem inteſtina con-ti ac contorqueri videantur. Contrahitur au- hic morbus vel ab inflammatione, vel ab aridi q. ſtercoris obſtructione, quum bilioſi humominor copia eo confluat, quam vt excrementa nt excuti, ita ſi ſuperior inteſtini pars affecta ibus; ſi inferior, olera per os egeruntur, podice arcte occluſo, vt ne flatus quidẽ ab illo prod- multos præterea affectus flaua bilis parit, vt anas, vrenteſque febres, vbi extra venas illi pu-it: verum quum in Medicorum libris paſſim i ſint & accurate deſcripti, illorum narratione rſedendum exiſtimo. Cæterum quæ ſit calidi ci temperamenti, denique bilioſi hominis na- & cõditio, tum quibus argumentis deprehenſſint, obiter indicandum. Principio vt exter-notas perſequar: Corpus huic conſtitutioni ca-m, gracile, macilentum, muſculoſum, longitu- decenti ac moderata; quorum plerique tam-ſtatura puſilla conſpiciantur, ac minus proce- acres tamen ſunt, erecti, agiles, inquieti, atque es inſecti genus exile & minutum

Morbus Regius vnde dictus.

Ictericus inauratus.

Iliaca paſsio.

Nota calidi & ſicci ſtatus.

Simile ab agilitate apum.

Ingentes animos paruo ſub corpore verſant. — *Virg. lib. 4. Georg.*

olor vero iis fuſcus aut rubore quodam perfu-ræſertim vbi incandeſcunt aut incaleſcit exer-ione corpus, pleriſq; autem pallidus aut ſub-

luteus, cutis hispida arteriis venisq. amplis ac co-
spicuis (neque enim sub carne delitescũt) vt q
simul cum adipe calor dissoluat, vrina rubicu
crocea, flaua pro bilis ac feruoris ratione. pulsu
tus ac velox, vti etiã incessus; lingua volubilis &
pedita; capillus vero niger, plerisque crispus, a
intortus, vbi calor & siccitas est intẽsior, qui se
canescit, at ob siccitatem cito defluit; nasus m
ex parte aquilinus & aduncus: nonnullis autẽ p
Vnde flaua cæsaries. sertim Germanis, Sarmatis, Pannoniis ac Belgi
tila barba, ac flaua cæsaries, quod euenit ex sp
dida lucidaq; ac syncera bili, quæ à calore fer
Prouerbium in rubenti barba homines. non deuritur. In Belgica autem à popularibus
tari solent Ænobarbi, hoc est, rutilis æneaq; b
insigniti, aut quibus capilli rufescunt; quod il
moribus aliquid vitii subesse cẽseant, aut impr
tatis quandam maculam in animo menteq; oc
Themistoclis ingenium. tari ac residere. Vt enim Themistoclis pædago
nihil mediocre in illo futurũ pronuntiauit, sed
insigne Reipubl. commodum, aut detriment
ita Belgæ quoque dictitant ab eiusmodi homini
aut speranda optima, aut deterrima. Quin &
iactatur Prouerbialis sententia: *Roter Bart selten*
Suspecti ænobarbi. *offt van Iuden art*, hoc est, luteæ aut flauæ barbæ
mines raro laudatæ esse indolis, aut spectatæ in
gritatis: quod in vita ac moribus omnique acti
improba quædam caliditas & insidiosa astutia
teat, quæ in negotiis, contractibus, mercaturis.
Barba rutila non semper improbũ designat. terius dispendio se prodit, ac palam facit qui
sint artibus & fallaciis instructi. Quod vt in ple
que eius notę hominibus, quoniam laudabilis d
institutio obseruari fatear; ita cõplures comm
strari posse video, quibus is color, ac barbæ appa
tus ad summum decus & ornamentũ nihil offici
quin potius ad decorem sit adiumẽto: passim en
in aulis Principum, in consessu cœtuq. proceru
in

inter negotiatores honestos, & quotquot præ cæteris Aquilonios tractus occupant, multi conspiciuntur virtutis spectatæ ac singularis prudentiæ, qui in rerum publicarũ functionibus præclare se gerunt, omnibusque se integros præbent & inculpatos: vt vir illustris Petrus Carbonarius Brugis oriũdus, qui non vni suo Lemnio, sed optimatibus quibusque viice carus acceptusque est; qui sibi demandatas ac cõmissas legationes quæsturas, prætorias functiones summa cũ laude obit atque exsequitur. Quod autem triobolares quidam infimęque sortis homines ea barbæ specie & colore futiles sint, pleni rimarum, qui hac atque illac profluunt, nec quidquam pensi habent, aut frugi sunt, corruptæ educationi tribuo, quæ naturæ procliuitatem ad vitiosos mores pertrahit: hinc enim efficitur, vt quisque tales inconstantes experiatur, fallaces, subdolos, vafros, astutos, ingenio vario, versatili, versipelli, πανοῦργω obiter Punica lubricaque fide, ita vt in negotiandi contractibus non desit consultum illis fidere: vt qui tanquam anguillæ ac murenæ, elabantur; atq; in negotio quamlibet intricato se expediant atque eluctentur. Quod si accedant alia corporis vitia; deterior est illis naturæ conditio, magisque improba, hinc scite Martialis;

Petrus Carbonarius.

Vnde praui rutilorum mores.

Homines lubrica fide.

Crine ruber, niger ore, breuis pede, lumine læsus,
Rem magnam præstas Zoile si bonus es. — *Lib. 6.*

Quæ vis illis indita est partim ab astrorum influxu, nempe Solis & Mercurii vi; partim quæ mihi videtur præcipua ac potior, ob humoris biliosi ac spirituum tenuitatem quę calore subtili perfusa ad huiusmodi actiones illos incitat atque impellit. Sunt præterea inter hos variæ cõditionis homines, nempe ardeliones, hoc est, homines inquieti, clamosi, feruidi, volubiles ac præcipiti quadam dicendi celeritate, qui bus vt apposite Iuuenalis;

Ardeliones qui.

Ingenium velox, audacia perdita, ſermo
Promtus & Iſæo torrentior, obiter illos
Eſſe putes quemuis hominem: tum vicier apte
Grammaticus, rhetor, geometres, pictor, aliptes,
Augur, ſchenobates, medicus, magus omnia nouit.

Satyr.3.

Quales fere conſpici ſolent pantomimi, hiſtriones, circulatores, circumforanei, agyrtę, hoc eſt, qui plebem ad nugas conuocant, rabulæ, ſpermologi, buccentæ, qui inceſſu, manu, vultu, oculis, voce, geſtibus actuoſi ſunt ac iactabundi, omnibuſq; ſe negotiis, contractibus, actionibus, conciliabulis, ſodalitiis immiſcent atque ingerunt. In ſomno tumultuoſi, vt qui exiliãt, ob feruidos ſpiritus, qui etiam ſopore oppreſſos erigunt atq. ad motum incitant, Multifariam enim flaua bilis mentem hominum informat, varioſque mores, ſtudia; animi propenſiones ac motus profert. Hinc ſiquidem euenit, vt quicunque calida & ſicca conſtitutione exſiſtit atque inter cholericos cenſeri ſoleat, ferox ſit, imperioſus, indomitus;

Horat. in art. Poet.

Impiger, iracundus, inexorabilis, acer;
Iura negans ſibi nata, nihil non arrogat armis.
Hoc volo, ſic iubeo, ſit pro ratione voluntas.

Iuuen. ſat.6.

Qui tamen vt leni momento incandeſcat, ac ſit natura irritatior: ita ſubſidente bile cõfeſtim deferueſcit ira, ac redditur placabilis. Cæterum quum pręter flauam bilem quę vna naturalis dicitur, plures ſint humoris huius differentiæ, ac ſua cuiq. natura & conditio, de ſingulis obiter diſſerendum.

Pallida bilis, vulgo citrina.

Principio à flaua bili ꝓcreatur pallida, eo quo malum Medicũ quod citrium vocant, colore, ex viridi in luteum langueſcent: viget autem ineunte vere vna cum ſanguine iuuenili, & quod indies adoleſcit corpore, quo fit vt ea ætas illo anni tempore tertiana febri infeſtari ſoleat, ſi quando is humor oborta obſtructione, putreſcit, atq. extra venas effuſus inflamma-

Febris tertiana vnde.

flammatur: cui affinis est spuria notaque tertiana, sic dicta, quod non ex syncera flaua bili, sed non- *Febris* nulla pituitæ parte excitatur. Nam æstuosa febris: *æstuosa.* quæ καῦσος Græce ab ardore dicitur, ex rubra cholera intra venas concepta putredine, accenditur, quæ deliria ac phrenesim, mentisq. alienationem inducit. Siquidem sic affectis absurda quędam simulacra animo obuersantur, ac mentem formidine nocturnisque facibus trepidantem;

Exagitat vesana quies somniq; furentes, *Luc. lib. 7*
Atque aliena premit vani terroris imago.

Omnia siquidem iis conflagrare videntur, atque ædificia, villæ, prædia incēdi funestiq; cædibus ac tu- *Biliosis* multu bellico omnia compleri, quorum pleraque *terrifica* etiam cita febrim euenire solent, bilis fuligine ac *somnia.* fauillis in cerebrum delatis. Quæ si quādo corpori mentiq. infesta esse pergunt, confestim expurgata *Bilis qua-* bili vomitu, sudore, alui deiectione, quæ radice Pō- *liter pur-* tica perfici potest, atque vrinam prouocantibus, vt *ganda.* est vesicaria, asparagus, apium hortense, anisi & fœniculi semen, immutanda victus ratio, reiectisque calidis, pinguibus, dulcibus, quæ in bilē promtissime transeunt, præter vuas passas & glycyrrhizam, hoc est, radicem dulcem, exhibenda quæ sanguinis *Somnus* feruorem temperant diluuntque. In primis autem *biliosis v-* somnus inducendus lactucis atque acetariis, quæ *tilis.* cerebrum omnesq. partes humectant ac reficiunt. Quum autē calidis & siccis omnibus biliosis multa noxia sint & pernitiosa, tum nihil immodico labore, vigilia, inedia, iracundia, Venere immoderata *Simile à* nocentius: Singula enim horum vires exhauriunt *saginandis* ac depeculātur: neq. enim aridis ac maciletis quidquam adimi potest, quin potius saginari postulant, *Simile ab* atq. vt pecudes opima irriguaq. pascua, ita illi deli- *arborum* catas mensas exigunt. Quemadmodum n. arbores *putatione.* & virgulta quæ ramis & fronde minus luxuriāt, pu-

tationem respuunt, nec coerceri ferro sustine[...]
extenuata corpora, & quibus multa desunt, q[...]
firmum corporis habitum spectant, nulla sui [...]
mutilari, aut iis quidquam eripi debet. Cæt[...]
alia est bilis species, quę à naturali ratione ac [...]
Vitellina bilis. excessit ac degenerauit. Vitellina Medicis di[...]
oui luteo, cuius colorē refert & cōsistentiam [...]
immodico colore crassescit, atque igneum int[...]
que luteum colorem concipit, quam si putre[...]
contingat, atque inflammari, ardentissimas ill[...]
bres excitat. Quocirca cū hæc bilis à medio c[...]
desciuit ac delapsa sit, contraria instituenda [...]
Oleum camino adiicere. ratio, quæ extraneam qualitatē demoliri pos[...]
que excutere: nam si similibus nutrimentis il[...]
uere tuerique pergas, exasperabis intemperie[...]
Porracea & prasina bilis. que oleū flammæ adieceris. Est & alia bilis sp[...]
Porracea, à porri virore nuncupata: nam viri[...]
atque herbaceo colore conspicitur, quæ in v[...]
culo ex vitiosis prauisque succis gignitur, atq[...]
leraceis, cuius generis sunt allium, porrū, cæp[...]
sturtium, eruca, brassica, beta, chærephyllon: q[...]
enim huiusmodi alimenta à natura domari vi[...]
nequeant, ac concoctione in salubrem succum[...]
borari, ex his porracea bilis conflatur, quæ [...]
numquam vomitu excussa, linguam & fauces [...]
rulento acutoq. sapore imbuit ita, vt ægre su[...]
ri liquore elui queat atq. aboleri. Solet quoq[...]
xius is humor nonnumquam in iecore ac ve[...]
grauissimis morbis produci, si quando bilis [...]
deuritur vehementi extranei caloris ince[...]
quem vomitione excussisse pernitiosum atque[...]
Libr. 1. prædict. c. 39. tiale Hippocrates pronuntiat. Ex hac producit[...]
liud etiam excrementum tum reliquis deteri[...]
æruginis similitudine Æruginosa bilis vocata, [...]
Æruginosa bilis. ex porracea vehementius deusta conficitur. S[...]
dem excocta intēsiore calore humiditate inar[...]

que æruginis speciem æmulatur, quod ex ignitis
bus, quibus bilis natura aptissime componi po-
t; dilucide perspicimus: nam ignis vis primum in
ndentes prunas ligna demutat: deinde in atroces
bones, postremo deflagrante prorsus igne sopi-
que calore, in cineres: ita in corpore humano, *Simile ab*
mo crocea bilis conficitur; deinde inualescente *igne &*
ore præter naturam porracea, cui succedit æru- *carboni-*
osa, postremo glauca ac cærulea, quod Glasti & *bus defla-*
idis herbæ qua fullones ac tinctores pannos in- *grat.*
unt colorem referat, qui postremo in exactam *Glastum.*
am bilem transmutatur. Quæ bilis species vene- *VVeet.*
is qualitatibus imbutæ, mentem malitiosis mo-
us, corpus vero fœdis morbis cõtaminant; quo-
n pars magna ægre expugnari possunt ac medi- *Bilis ma-*
ntis opem respuunt, vt sunt Carcinomata, cancri, *lignitas.*
agedæna, ab exsedendo nomẽ sortita, mentagra,
orphea, carbunculus, sacer ignis, qui vulgo Anto-
assciribitur, herpes, Estionemus, quã aulici, qui *Lupus*
e illi obnoxii sunt, Lupum vocant, nam cutem *morbus.*
hulcerat, ac carnem ad ossa vsq; depascitur, illaq.
iosa efficit, ac membro vitam sensumque dolo-
adimit; quibus accedunt complures alii formi-
ndi ac cõtagiosi morbi, quos hæc humorum col-
uies secum deuehit, sic vt non aliud quam oli-
m & putre cadauer homines circumferant,

Atque artus fœda famie, tabeq; fluentes. *Virgilius Ænei.10*

frigido & sicco corporis habitu: cui quoniam homo Me-lancholicus subest, atque atræ bili obnoxius, illius quoque natura & conditio explicatur, quaque ratione expugnari possit edocet.

CAP. VI.

Rigida & sicca qualitatum coniugatio habitum
constituit lõge deterrimum, quum .n. vitæ salus
cõseruatio in calido & humido cõsistat; cui cedo

illa qualitas & corporis constitutio approba[...]
set, quæ vitæ foměta ac valetudinis præsidia co[...]
ac depopulatur? Videmus enim in tota natura[...]
Mors quid. ac vicissitudine stirpes, animantes, homines, q[...]
spirant, si quãdo calida & humida qualitate sp[...]
contingit ac destitui, spectare ad interitum. N[...]
enim Mors aliud statui potest, aut aptius defin[...]
explicari, quam vitæ ac spirabilis naturæ abo[...]
atq. interitus, primarumq. qualitatum quibu[...]
mores subsistunt ac fouentur extinctio. Si qu[...]
Homo multis casibus expositus. itaq; ad has qualitates deuentum sit vel ex n[...]
conditione, ac natura, vel ætatis ratione atqu[...]
norum decursu, quisque sibi mortem immi[...]
persuadeat, ac non procul abesse vitæ termin[...]
nam incertos atque inopinatos casus qui omn[...]
momentis cuique nostrorum impendent, huc[...]
referendos duco, quod præter naturæ rationem[...]
violenter ingruant, vitamque præmature dep[...]
lentur: qui vt nemini terrori esse debent, aut[...]
tum incutere, vbi vel iter ingreditur, vel ma[...]
committit, quum Christiani hominis sit succe[...]
Securitas hominis Christiani vnde. euentumq. totius negotii, diuinæ prouidentia[...]
innitur, commendare: ita etiam in hoc corporis[...]
bitu cui extrema minantur, non est quod spe[...]
fringatur aut languescat curãdi corporis indust[...]
sed dum aliquid vitæ superest, ea adminicula ac[...]
Non despondendus animus. menta adhibere non desinat: quæ vsui esse po[...]
in producendis annorũ spatiis, nã multa nobis [...]
munificẽtia suppetunt, quibus id cumulate pe[...]
possit; vt enim arbores infœcundas, cultu atque[...]
Simile ab arborum & agrorum cultura. dustria feraces reddimus, atq. agros steriles, lon[...]
que arandi serendique vsu exhaustos, stercora[...]
instauramus, ac reddibili fœcũditate postliminio[...]
menti messiq; reddimus idoneos: ita quoque c[...]
pora arida atque ad siccitatem inclinata alime[...]
naturæ fouendæ accommodis erigimus atq. ad [...]

stinat[...]

tum præfixumque vitę terminum, tamquam
ptatum portũ prouehimus: cuius rei potiun-
em, ac consequendæ productioris vitæ fidu- *Quatenus*
, nemo, si æquus sit rerũ humanarũ æstima- *aliquid o-*
mprobare poterit, modo erecta in opificẽ, pe *ptandum.*
uẽ omnia consistunt, mente ac voluntate ad
sua quisq; vota referat, illiusq; arbitrio sin-
moderari fateatur. Cæterũ quũ humor me-
licus frigidæ & siccæ qualitati subsit, nec vl-
tui potest habitudo, q̃ hinc emergit deterior,
ninus commodam valetudinem cõstituat, de
s conditione, natura, effectu, viribus, differẽ- *Melancho*
& quãtopere corpus animumq; afficiat disse- *liæ nemo*
um. Est enim maxima hominũ pars ineunte *non parti-*
& autumno quibus anni temporibus is hu- *ceps.*
redundat atq; effunditur, melãcholicis affe- *Libro 2.*
s obnoxia, præsertim qui rebus politicis aut *Aph. 20.*
is literarũ atq; intẽpestiuis lucubrationibus
addicti. Siquidẽ ex immoderata mẽtis agita-
natiuus calor exstinguitur, ac spiritus quũ
ales, tũ vitales attenuati euanescunt: quo fit *Studiosi*
hausto vitali succo ad frigidum siccumq; ha- *melancho*
n deuergant. Duæ autem constituuntur me- *liæ exposi-*
lici humoris differẽtiæ; vna naturalis, altera *ti.*
præter naturã corpori inest. Melãcholia vero
mini natiua exsistit ac familiaris, cæteris mi- *Melancho*
st, minusq; infesta. Nam cum sanguine in ve- *lia du-*
elato suæ sortis ac conditionis mẽbra alit, il- *plex.*
nutrimẽta ministrat, vt sunt ossa, cartilagines *Melancho*
nẽta, nerui: Est enim is humor decoctis ac li- *lia cui hu*
is quadrupedũ pedibus nõ absimilis, qui lẽ- *mori simi-*
quodã inter edendũ digitis labrisq; vt viscus *lis.*
rescunt: quo fit vt retinendi vi sanguinẽ im- *Simile ab*
, ac reddat spissiorẽ: quoniã vero quãdo san- *elixatis a-*
i subest, atq; eius dulcedine diluitur: vt acer- *nimantũ*
a melle vel zaccharo, ob id sapore exsistit nõ *pedibus.*

Quid sapor humori melancholico.

Simile ab acerbo vitto.

acido prorſus aut peracerbo, vt ea quæ fauce
aſperant, ſed ſubauſtero, quem Ponticum v
vocant, qualis eſt matureſcens vua ex qua m
exprimitur, quum nondũ exactam maturita
cõſequuta eſt, quale deſinẽte autumno e Ge
nia ac Gallia in Belgicam defertur ad explen
hominum auiditatẽ ac deſiderium, quod q
guſtu ſit acerbiſſimum vt linguam radat, mel
fauo condiunt, quod faſtidioſis magis ſapi
palato ſit gratius. Atqui vt floces & amurca
vt fex vini naturam redolet, eundemque ſapo
atque odorem aliqua ex parte refert, ita ſu
melancholicus, qui a ſanguine defluxit, eius
uam guſtumq. retinet, quocirca minus app
atrabilis hic humor vocari ſuſtinet, quũ null

De locis affect. lib. 3. cap. 5.

ſit aduſtio, ſed vt Galenus ait, ſanguis aut ſu
melãcholicus, qui nihil aliud eſt, quã ſiccior
ſiorq. pars ſanguinis, fæci qui ſubſidet atq. in
dolii decumbit, vigoremq. vini conſeruat ac p
hibet euaneſcere, prorſus aſſimilis. Et quen
modum vini infimum ſeu floces, hoc eſt, pu

Quid Belgis Droeſen *in muſto.*

menta ac fæculenta proluuies, quæ *Droeſen* B
dicitur & *modder*, vel potius a lutulenta turbi
fæce *modder* vſui eſt noſtratibus in conficiend
no cauſtico ſeu vrenti, quod aquæ vitæ vel ard
tis nomine plebi innoteſcit. Ita ſuccus melãch
cus, qui, vt triuiali verbo rem deſignẽ, ſedime
& colamentũ ſanguinis, ſalutarem vſum habe
que vtilitatẽ: nam pars vna venas ſubit, ſuam
peram ſanguini præſtat, altera ſuperiori cog

Splenis vſus & natura.

& affinis, ab hepate in ſplenem deriuatur,
poſtmodum in ventriculum effuſa, cui ſini
parte incumbit, ſuaq. acrimonia ad ciborum
petentiam: atque edendi auiditatem ſtimula
ritatque. Eſt autẽ id viſcus molle, rarum, fu
ſum; ſpongiæ aſſimile, conceptaculum elicien

ſang

guinis fecibus destinatum, quod plerumq. ita escit, in eamq. molem attollitur excrementi affluentia, vt hominē oppressurū videatur, d ipsum queritur Plautinus leno Cappadox:

Valetudo decrescit, accrescit labor.
Nam iam quasi zona liene cinctus ambulo, *In Curcul. Act. 2.*
Geminos in ventre habere videor filios
Nihil metuo, nisi ne medius disrumpar miser.

uæ corporis pars quoniā agilitati officiat, ac iariis, cursoribus, velitibus, ferētariis moram at, atq. impedimēto sit, persuasum fuit olim ritæ plebi vel eximi id viscus, vel admoto erio aduri, quū absq. vitæ iactura adimi net, vt nec castori amphibio, hoc est, ambigui ris animanti testes, quos nugantur venatores o mordicus abripi atq. insequentibus obiici, itam redimat: quamquam id viscus si supra i intumescat, cohiberi potest ac reprimi ab i pōtici ac vulgaris vsu, asplenio, polypodio, epithymio, rosmarino, cappare, cassuta fu, phyllitide, quæ vulgo scolopendria, ac linruina nominatur, amygdalis amaris, nucleicorum, tamarice ac mirica: nā si excrescat, s attenuatur ac macilentum efficitur, sic vt ite Traianus Imperator fiscū spleni pronunassimile. Vt enim vbi fiscus atq. ærariū pringescit ac locupletatur, atteritur populus, crescēte splene cōtabescit corpus ac macie itur. Quū itaq. excogitatum sit hoc mema naturę opifice, vt hepar despumet, atq. ab ro lutulentoq. sanguine reddat purgatius, omnibus efficiendū, ne quid incōmodi cō: siquidē liene obstructo aut imbecillitate o, succus melancholicus per corpus vndiq. us fuliginoso ac fusco colore cutē inficit iq. variis imaginibus, ac spectris infestus est.

Splen agilitati officit.

Splenem non posse adimi.

Quæ spleneticis vsui.

Splen fisco assimilatur.

Traianus Cæsar.

Quod si munere suo probe defungatur
Splen vnde risum moueat. des sanguinis exacte cōbibat, hilaritatis ac
tis effusæq; lætitiæ occasionē hominibus p
ex syncero enim atq. a limosa fęce expurgat
guine spiritus lucidi puriq; emanāt a quoru
tate mens exhilarescit, atq. inter festiuos s
in iocos, risus, facetias, lepores, lasciuiā sun
si: quod etiam vuidis vinoq. liberalius perfu
venire solet, qui tametsi natura tetrici ex
atq. in omni vitæ actione, frōte, oculis, supe
incessu seueritatē quandā præ se ferant, vb
Seueri vino exhilarescunt. incalescere incipiunt, atq. inter præstantior
mæ nymphas versantur, frontem exporrigu
mnemq. ingenii ac morū asperitatem excu
Sic noui spectabiles aliquot ac Senatorii o
viros vel ex naturæ cōditione, vel vitæ assu
Melancholici quando effuse hilares. ne ab omni prorsus hominū cōtubernio al
facie vultuq. seuero, caperata fronte, adduc
perciliis, oculis toruū intuentibus, & qui su
in obliquū detorti obuiis minitari videātur
que aspectu terrorem incutere; qui tamē in
lari cōsessu, cœtuq. Geniali detecta persona
tuq Stoico in obeundis saltationibus ac tri
perficiēdis, agiles essent, & expediti; verū p
nuptiali celebritate, rursus ad ingeniū, ad
nos mores, ad solitā grauitatē erat reditus.
ego cōsultor esse soleo, vt huiusmodi sodal
ingerant, illosq. congressus crebro venentu
expoliri possint humanitatis vsu & cōsuetu
Tetrici adsuescant sodalitiis. atq. ab illa personata seueritate desuescere,
ad connubii societatem aditū patefacere. S
ticis itaq. & quotquot natura mœsti sunt, m
obnubila, moderatus vini vsus, corporis agi
Simile ab ignis agitatione. hominum conuentus & frequentia, commun
valetudinem vitæque suauitatem pariunt:
nium viuendi ratione, calor natiuus vires co

q; vt ignis crebro motu ſplendeſcere ac ſcintil-
te incipit, ſpiritus quoq; ſopiti exhauſta atri hu
oris ſentina, diſcuſſaque fuligine, reuiuiſcũt, ac
gore ſuo omnes ſenſus (quorũ mens vtitur mi-
ſterio, colluſtrant, atque ad ſingulas actiones in-
uunt. Quo mihi non prorſus abſurdum, nec à
ritate alienum exiſtimari ſolet carmẽ id, tamet-
triuiale ac minus elaboratum:

Mens ſapit, & pulmo loquitur, fel ſuſcitat iras:
Splen ridere facit, cogit amare iecur.

A quorum viſcerum functionib. nõ excluditur
or, vitæ ac caloris inſiti fons, vitaliſq; ſpiritus ori *Cordis principatus.*
, vt cui vis adſit ac facultas in obeundis naturæ
unиis vel pcipua; ab eo enim viri ſapientia cele- *Cordati qui.*
es, ac rerũ cognitione imbuti, Cordati appellan
r: & q ab iis remotiores, vocabulis deſignantur
impotẽtia animi deſumtis, aliiſque affectib. q
tẽperantia ac moderatione longe diſſident, hinc *Socordes qui.*
ocordes denominati, qui deſidiæ languori, otio,
naui æ ſe dedũt, quos noſtræ ætatis Theologi A-
ediosos vocant, hoc eſt, tardos, improuidos, iner-
s, oſcitantes, deſidioſos negligẽtes: quique iis re
us non inuigilant, q optimi patris, ac ſeruatoris
hriſti nomẽ illuſtrant, nec ea conſectari curant,
uæ illis ad beate viuendum ſalutaria ſunt ac fru-
tuoſa. Vecordes vero cęteris deteriores exſiſtunt *Vecordes qui.*
ui non aliud, quam fraudes, impoſturas, cędes, in
dias, incendia, proditiones, ciuium damna, ac pa-
tiæ clades meditantur, atq; nefanda ſcelera ani-
no menteque concipiunt: quæ internæ labes, ac *Mentis turbatæ ſigna.*
nentis veſanię in oculis, facie, vultu fronte, ſuper
iliis, totaq; externa ſpecie ac corporis habitu eui
lenter ſe proferunt, in quib. deprehenſi æſtuant,
bmuteſcunt, hæſitant, diſſimulãt, tergiuerſantur
iſſidenter aut ambigue ac perplexe reſpõdẽt, de-
nique vel culpam in aliũ transferunt, vt Adamus *Geneſ. 3*

vel ægre se expurgant; quale nobis exhibuit sp
Catilinæ vultus. mē apud Salustium Catilina homo factiosus,
in patriā ac ciues seditionis facibus armatus;
ex cōscientia scelerum, ac mentis inquietud
color exanguis, fœdi oculi, citus modo, modo
dus incessus, prorsus in facie vultuq. vecordia
erat. Simili quoq. furore Saul rex ad perpetra
1. Reg. 10 cædes multaq. funesta impulsus est. Cain quo
iisdē furiis ac mētis stimulis agitatus quod fra
na cæde cruentus esset, omnē sibi ademit sal
Gen. 4. spem, omnē interclusit veniæ aditū. Quum en
Dominus patrati sceleris confessionē extorq
ret, atq. illum de immani crudelitate appellas
Cain diffidentiæ exemplum. Cain tamquā nullius sibi culpæ cōscius nihil
pertū se habere testatur, quo loco hæreat frat
qua sit valetudine, quid rerū gerat, & quibus
implicatus negotiis, impudenter se ignorare p
fitetur. Emergunt præterea ab imminuto co
menteq. parum firma a qua appellationem sor
Excordes qui. untur Excordes, quibus nonnulla melanchol
pars subest, sed perexigua. Sunt. n. rationis in
pes, stolidi, insulsi, insipientes, stupidi, deliri, qu
scriptores minus culti insensatos vocant: Diu
Gal. 3. Paulus quū Galatas stultitiæ insimulat, ἀνοήτ
vocat, h.e crassos, indociles, tardos, stultos, ac r
rum salutarium minus capaces, aut qui cōfesti
Cordis & cerebri cōsensus. ab instituto cōceptaq. doctrina resiliūt. Quocirc
cerebrum seu mētis principatus tū cordis robo
ac viribus consentit, mutuasq. inter se operas cō
Mens cordi ministrat intelligētiam. ferunt; sic apposite cordati appellantur, in quil
viget mēs, ratio, iudicium, intelligentia illis enin
præsidiis res magnas fortiter atq. animose aggre
diuntur, quæque animus concipit, sapientia duc
Fel ira fons. perficiunt atq. exsequuntur. Cætera vero iā me
morata viscera sua quoq. vi atq. efficacia instru
cta sunt, sic Fel iracundiæ causam ministrat, atq.
ad

irã, rixas, cõtentiones, iurgia, pugnas, occasio-
præbet: Hepar vero sanguine redundans, ac vi-
concalefactũ, renes in amplexus ac concum- *Hepar libi-*
ndi desiderium, in libidinẽ, in luxum, lasciuiã *dinis cauſ-*
citat: Cor autẽ cogitationes & conceptus, sen- *ſa & renes.*
q. mentis pulmonis ac vocalis arteriç adminicu *Pulmo &*
tum vsu linguæ, quæ proferendæ voci inseruit, *lingua cõ-*
primit, ac mentis cõsilia denuntiat: Splen, nisi *ceptus de-*
id obstet, hoc homini præstat, vt in iocos, risus, *nuntiant.*
chinnos, lasciuiam, petulantiã effusus, nihil mi *Splen cur*
s, quã seria meditetur. Ecõtra vbi id membrum *lætitiæ*
puri humoris confluuio obruitur, atq. vel im- *cauſſa.*
cillitate, vel obstructionis impedimento, iecur *Splen men-*
erã suam deneget, multa secum adfert incom- *tem obnu-*
oda, quæ menti æque ac corpori infesta sunt, *bilat.*
mpe mœrorem, tristitiam, metum impendẽtis
li, pauorem, anxietatẽ, formidinem, despera-
nem ac diffidentiam, h. e. nullam spem ac re-
n meliorem exspectationem, quæ animi men- *Perturba-*
q. affectus atq. ægritudines hominem immani- *tiones ani-*
excruciant, vexãt, dilaniant, adeo vt etiam to- *mi.*
s corporis forma ac decor euanescat, omnisq.
erna species, tamquam pauimentum, fuligine
curetur, non secus quã in ædibus ex fumo vn-
ue diffuso, nitida quæq fusca efficiuntur ac fu-
nosa: quum enim humorum sordes affluẽtius *Simile à*
confluunt, quam vt calor atque insita membri *fumosis æ-*
possit conficere, grauiore mole labascit atque *dibus.*
primitur. Vt n. quiuis baiulus aut operarius
andis oneribus impar corruit, suo plerumque *Simile à*
erum quas deferẽdas suscipit, damno ac iactu- *baiulis.*
ita vbi in illud viscus plus succi melancholici
umbit ac deriuatur, quam perferre queat, aut
coctione domare, plurima hinc detrimẽta, va-
sq. morbos concipit. Siquidem liene affecto, *Splenis*
ntriculus cruditate, nausea, fastidio, ructibus *morbi.*

acidis infestatur, hypochondria seu præcor[...]
flantur ac tumescunt: corpus fit gracile atq[...]
tenuatur: gingiuæ purulentis pustulis exul[...]
tur; dentes efficiuntur luridi, rubiginosi, m[...]
cani exesi, os fœtidum, fauces olidæ;

Per sat. 4. *Gutture sulphureas lente exhalante mephites*

Ad splenis quoq; morbosam intemperie[...] fectusq; vitiosos hunc morbum refero, quer[...] tes Stomacaccē & Scelotyrben nominant, [...] & p̄sertim Phrysii, quorum plurimi vere &[...] mno huic morbo obnoxii sunt, populari ac [...] litia voce *Schoerbuyck*, inculti scriptores Sca[...] tionem ventris vocant. Cōtrahitur autem [...] da humorum colluuie, q̄ quum ex splene in[...] culum cōfluat, cōtagione quadam dentes a[...] giuas inficit; cuius quoniā pars in pedes dec[...] cōfestim contrahuntur suræ, labant genua, [...] ges dissoluuntur, color circū femora ad imu[...] calcaneum varius ac versicolore specie spe[...] tib. horrorē incutit. De cuius morbi natura [...] rādi ratione, quoniam luculentum librum [...] psit Guilielmus noster Lēnius, qui eruditio[...] namenta, ac rei medicę dec⁹ atq; insignia, su[...] laude in Academia Pisana consequutus est [...] uacaneum videtur plura de hoc morbo cong[...] Cæterum omnia hæc splenis incommoda p[...] possent, ac tolerati mitius, modo infima me[...] partesq; obiectæ atque ignobiles his tantum[...] lis essent expositæ (quamquam illæ nō minu[...] cessariæ sunt, quam forices in ædib. ac cloaca[...] luendis sordibus destinatæ) verum cum prin[...] partes ac mētis organa pari malo inuolui, va[...] affectionib. lacerari contingat, res maiorem[...] gentiam exigit, atq; acrius in profligandis h[...] modi hostibus insistendum. Siquidem vapor[...] tri tamquā ex palude ac camerina quadā fu[...]

Guiliel. Lemnii de Stomacacce liber, vulgo, Schoer-buyck. *cuigrando porcorum affinis.*

Simile a cloacis domesticis.

de

lati, cerebrum insuaui tristique halitu afficiunt
spirit⁹ animales aliena qualitate imbuũt, hinc
entis inqetudo & alienatio; cogitationes absur-
: somnia turbulenta: capitis vertigo: aurium tin *Signa af-*
tus: oculorũ caligines: luctuosa suspiria : cordis *fecti cere-*
emor ac palpitatio : quib. accedit animus mœ- *bri.*
ns & deiect. anxius, pauidus, meticulosus, adeo
in hunc modum constituti, omnib. diffidant, a-
icos hostesq; iuxta metuant, omni momẽto cir-
mspectẽt: ac si quid increpuit, aut si qua leuissi-
us strepitus exortus est, expauescãt, ac metu pe-
tus concutiantur : etiãsi nulla subsit formidinis
ussa, nec quisquam tam afflictæ menti vllã tre- *Mentis in-*
endi occasionem prębuit, à quib. si sciscitéris, ac *quietator-*
percontatus, cur se macerent, curaque inani ac *menta.*
ærore ad tabẽ vsque se conficiant, aut nihil aut
auate respõdent sic, vt eius rei causa ex hominũ
ntubernio se subducant ac societatem amicorũ
rosi, in loca deuia, deserta, opaca, demigrent, vt
himõ ille μισάνθρωπος, hoc est, osor homi- *Thimon*
um, appellatus, ac Bellerophõ, qui vt Homerus *osor homi-*
fert, animi ęgritudines, ac mentis dolores capta *num.*
solitudine excutere tentabat;

Nam miser in syluis mœrens errabat opacis,
Per campos solus latos, perque auia rura, *Iliad. 3.*
Ipse suum cor edens, hominum vestigia vitans,

Contingit autem multifariã in hunc habitum
omines deuolui, qui ab eo prius erãt alieni. Alii *Caussæ*
nim ex hæmorrhoidum, mensiumque suppressio *melãcho-*
rofluuio, aut subsistente cohibitaque cõsueta a- *lici affe-*
qua euacuatione huc delapsi sunt. Nonnulli ex *ctus.*
go diutinoq; mœrore ac mœstitia, vel ex parẽ-
um obitu, vel rerum fortuitarũ iactura ac detri-
ẽto, aut deniq; ab alicuius rei potiũdæ frustrata
e ac desiderio huc deuenerunt. Nõ desunt qui-
x lucubratione intẽpestiua nocturnisq; vigiliis,

ac vi-

ac vita vmbratili, solitudine, inedia, penu[illegible] gustia, vel etiam ab alimentorum vsu & c[illegible] tudine habitum melancholicum contra[illegible] atque ad frigidam, siccamque intemperie[illegible] delati. Plerique conscientia scelerum ac fl[illegible] rum, quæ ab iis patrata sunt, recordatione, [illegible] tæ per nefarias libidines atque effrenatas c[illegible] tates transactæ memoria in melancholic[illegible] ctus demersi sunt, qui nonnumquam eo ill[illegible] gunt, vt cæcitate animi, furore amentia, m[illegible] que errore agitati vitæ tædium concipiant [illegible] taque dira atque acerba patiantur. Siquid[illegible] apposite Iuuenalis;

Anxietatis animi tortura.

Satyr. 13.

Perpetua anxietas, nec mensæ tempore cessat,
Nocte breuem si forte indulsit cura soporem,
Et toto versata thoro iam membra quiescunt;
Continuo templum, & violati numinis aras
Conspicit in somno, ac mentem sudoribus vrge[illegible]
Hi sunt qui trepidant, & ad omnia fulgura p[illegible]
Quum tonat, exanimes primo quoq; tempore c[illegible]

Conscientia scelerum.

Vide, lector, optime, sceleratæ afflictæq. m[illegible] angores, cruciatus, carnificinas, pauores, torm[illegible] quæ Deus Opt. Max. fidei etiã ac pietatis des[illegible] ribus, quiq. a sacratissima Religione, ac Dei v[illegible] desciscunt, obuentura denuntiat: sic vt iuxta [illegible] phetam, *illis immittat spiritũ vertiginis, & errare [illegible] in omni opere,* sicut solet ebrius & vomens. sic v[illegible] mentis cæcitatẽ ac Dei negligentiam, eiusq. v[illegible] contemtum nihil habeant ingruente calamit[illegible] vel horrore mortis, quo se fulciãt aut securos [illegible] stare possint; sed sunt illorũ conceptus, cogita[illegible] nes, cõsilia perturbata ac cõfusa, siquidẽ innit[illegible] tur ac se inclinãt in parietem caducum, h. e. i[illegible] parum firmã, vel potius noxiã: atq. vt Esaias [illegible] *confidunt super baculũ seu scipionem arundineũ confra[illegible]* Quo designat illos spem in eo figere, qui tantũ[illegible]

Esa. 19.
Neglectus pietatis pœna.
In caducũ parietem inclinare.
Ca. 36.
Scipioni arundineo inniti.
4. Reg. 18.

...t prodesse possit, aut aliquid præsidii adferre, *Cap.20.*
...tiam noceat incumbenti, ac palmæ vulnus in-
...it, *manusq.* vt Ezechiel ait, *laceret*. Sunt præter
...complura exempla, quibus Deus impios ter-
...ac desertæ contemtæq. religionis pœnam mi-
...tur: *Quod si*, inquit, *vocem Dei tui audire recuses,* *Deut.28.*
...tiet te furore, amentia, cæcitate, dabit tibi Dominus
... tuus cor pauidum, & deficientes oculos, & animam
...mtam mœrore: eritq. vita tua quasi pendens ante
...is die ac nocte, tuaq. vitæ diffides ob cordis tui formi-
...a qua terreberis, & ob eas imagines ac spectra, quæ o-
...tuis obuersabuntur. Rursus loco alio, quo etiã
...rimos animi morbos non defuturos indicat.
...ibo vos velociter, inquit, *Dominus, in frigore, egesta-* *Leuit.26.*
...ardore, fugietis nemine persequente, ac terrebit vos so-
...folii volantis, occumbetis nullo profligante, & tabe-
...nima in iniquitatibus vestris. Nõ mitiora impre- *Hier.17.*
...t Hieremias iis, qui a Deo deficiunt, illiusque
...o obsistunt, ac cultores veritatis opprimere
...ntur: *Non sis tu mihi formidini*, inquit, *spes mea in*
...lictionis: confundantur qui me persequuntur, & non
...aueant illi & non ego; induc super illis diem afflictio-
... duplici contritione contere illos. Quum autẽ quis *Duplex*
...re mentis, & animi cruciatu, tum rerum for- *contritio*
...rum iactura affligitur, in corpore quoq. acce- *quæ.*
...onnulla clade, geminato malo afficitur. Quũ
...e hæ furiæ, ac perturbationes melancholicæ
...riis diuersisq. caussis emergant; in primis ex-
... mali fontem tollere, ac radicitus errorem
...i eximere; proximum est corpori præstare
... operam, ac nihil non moliri, omnem moue-
...idem, quo tãta ægritudine quæ corpori iux- *Melancho-*
...q. animo incumbit, aliqua ex parte alienari *lici suble-*
...nt ac nõnihil solatii percipere; sunt enim cõ- *uandi.*
...ratione digni, sic vt nemo nisi inhumanus *1.Cor.10.*
...ri velit, illis insultare debeat, sed deplorare
...s atq. indolere, quod eo delapsi sint, atque a

Pauli locus explicatus. rationis mentisq; iudicio inciderint. Scitu
lud Pauli, quod his etiam accõmodari pot
sibi videtur stare, obseruet ne cadat. Quo quem
monefacit in omni humanæ vitæ cursu at
nibus, ne reb. secundis nimiũ elatus plus
fidat, sibique securitatem polliceatur: fie
posse, vt ingruente externo aliquo impul
tiatur ac grauiorib. quam quos paulo ant
Nota frigidi & sicci habitus. rit, corpus animiq; morbis succumbat, at
tur. Cæterum vt cuiq; innotescat, quib. ar
tis atq; indiciis frigidus & siccus habitus d
di possit, eius notas quæ in externa specie
quæq; in intimo mentis recessu occlusæ, a
dictisque se proferunt; tum quo effectu M
lia polleat, obiter iudicabo. Quoniam aut
constitutioni Melancholica natura subest
quoque signa huc referenda sunt. Si cui
siccique corporis habitudinẽ excutere lib
Melancholicos defigat oculos, primo quo
tu omnia inter se consentire, atque ad ea
mussim quadrare perspiciet. Siquidem ei
homines corpore apparẽt squallido, mac
rido, strigoso, cute glabra, vnguib. aduncis
siccitate velut cornu & corium, incurue
sertim vbi firmatus est habitus, atq; adauct
tatibus, altius radices egerit: quales cõspi
in extenuatis morbo ac seniculis. Et quon
partes corporis flaccescunt, atque ali desi
Splenetici decolorati. nes rarescunt ac sensim defluũt, facies col
lido, giluo, liuipo deformatur. Omnibus
neticis color deflorescit, tumescunt pede
cul⁹ cruditate afficitur, atq; ab influxu vit
Notæ animorũ melancholicorum. moris, ructibus, acidoque vomitu subinde
tur, quo erũpente vnice subleuantur. Qu
ad animorũ notas spectat, difficiles sunt, q
morosi, duri; intractabiles, p̃fracti, ad rem

ecuniarum auidi: verũ parci & tenaces,quiq;
partis abſtinent, nec iis perfruuntur,aut ad
itę neceſſarios accõmodant. Ex inſeſſu quo-
llos deprehendes: vtũtur ſiquidem tarditate
am ingreſſuque lento ac compoſito,obſtipo
ſſoq; capite, aſpectu, vultu,facie,oculorum *Trophonii*
u toruo ac tetrico,tamquã è Trophonii an- *ſpecus.*
it ſpecu aliquo ſubterraneo(qualis eſt apud *Patricii*
nicos fabuloſus Patricii hiatus) nuper re- *antrum.*
,adeo vt quũ illos Saturni ſidus vna cũ me-
olia informet,taciturnitati ac ſilentio, tam-
oto,ſunt aſtricti, ſic vt ægre ab illis vllas vo-
utverba extorqueas. Hæc itaq; &pleraq; alia
um ſiccumq;habitũ melancholię naturalis,
puritate nõnihil deflexit,conditionẽ comi-
olent. Cæterũ quæ præter naturam corpori
multo eſt deterior,ac magis pernicioſa: de-
natur illa appoſite Atra bilis, quæ triplici
entia comprehẽditur. Vna.n.ex melancho- *Melancho*
ucco emergit, quæ aut putredine,aut extra- *lia non na*
aloris incendio in cinerẽ trãſit,vt fomites ac *turalis tri*
menta aduſtione atq; ignis ardore deflagra- *plex.*
utreſcens autem acidam atq; acerbam quali-
n aſciſcit, aut acrimonia quadam imbutam.
vero ex ardore progreſſa eſt,deurit atq; acri *Simile à*
aciq; vi corpori infeſta eſt, hoc à ſucco me- *rebus de-*
olico differens:quod fex vſta à non vſta:nam *uſtis.*
uæ nullam aduſtionem paſſa eſt, mitior eſt,
illa ex qua vel aqua vitæ ſeu vinũ feruidum,
lius liquor elicitur. Secunda quæ omniũ de-
ma à flaua vel lutea bili deuſta cõficitur,quo *Atra bi-*
picis in morẽ nigra ſit ac ſplẽdeſcat, vt gaga- *lis quæ pro*
pis,bitumẽ,colophonia:& reſinata quædam *pria.*
o nigroq; ſplẽdore perfuſa,ob igneã partiũ in
cõpactaq; materia cõſiſtentiã:nigra itaq; ipſa
re cõſpicitur, vbi nõ igneſcit aut accenditur,

vt sūt ebuli, ſambuci, liguſtra, Pæoniæ baccæ, cerasi nigræq. vuæ acini, quorū ſuccus atro vel ſanguineo colore manus inficit. Quod ſi inflammatio illā contingat, atq. ardorem concipere, colorem exhibet ceraſeum, atq. igniti fulgentiſq. auri purpureo nitore diluti, aſſimilē. Hinc vbi igneſcit moderatius, animi furor & cōcitatio, mania, insania, rabies, econtra vbi omnia intra mediocritatem cōſiſtunt acumen ingenii, præſtantia doctrinæ, inuētionis ſubtilitas, lingua deſerta, ac loquēdi peritia abūde inſtructa. Poſtrema atræ bilis ſpecies pituitæ combuſtione concipitur. Quoniam itaque varia atræ bilis diſcrimina, ac Melācholici diuerſi ſunt cōditione, natura, moribus, animi propēſione, forma corporis ac caloris ſpecie ſuis quiq; indiciis obſeruari debēt. Siquidē qui ex aduſta bile aut aſſato ſanguine in hunc habitū deuenerunt, amplis ſunt tumidiſq;. venis: nā flatu turgeſcunt, colore corporis fuſco: atq abunde hirſuto, capillo dēſo ac numeroſo ob caloris copiā, labris prætumidis propter humoris ac ſpiritus flatuoſi in ſublimes partes cōcurſum, quo fit, vt & oculi illis nonnumquā promineant, rurſus ſubſidētibus humoribus aliquando recondantur, nunc volubiles & pernictātes, nunc quieti atq inconuenienter immobiles, lingua vero quę mētis arcana detegit, atque in apertū profert, modo promta & expedita, modo hæſitātior atq. in proferendis vocib. tarda, bleſa: titubās, balba, impedita: quod pro anni, ætatis, regionis: auræ caliginoſę vel ſerenę, deniq; cibi ac potus ratione, intemperie quadā affici contingat frigidoq. aliquo humore imbui. Eſt autē humor hic multiplex, varius, multiformis, qui miris modis hominum corpora menteſq; informat, ac diuerſos habitus mores, cōditiones cōſtituit. Habet enim ferro aut carbonibus ſeu foſſiles, ſeu fa-

Atra bili quis color, vbi igneſcit.

Signa atra bili obnoxii.

Linguæ hæſitantia.

Melāncholia ferro aſſimilis.

i ſunt,quiddã aſſimile,quæ ignita candent,ac
ore auri collucent,membraq. deurũt,exſtin-
ero nigredine,obſcurantur,ac colorem vel a- *Atra bi-*
el rubiginoſum oculis exhibent:ita bilis atra *lis calidi-*
etſi frigida ſtatu,ſolet eſſe ſicca : deniq. ad ni- *tatis par-*
inem vergente colore, aliquid tamẽ illi cali- *ticeps.*
is ſubeſt ab eius facultate & natura à quo *Exemplũ*
uxit,nẽpe bili flaua & ſanguine.Sic.n.amur- *ab aliquot*
ei,fex & acetũ vini,cineres ac carbones,titio *liquori-*
fumigantiũ ac prunarum naturam referunt: *bus.*
irca non eſt prorſus caloris expers bilis atra, *Simile ab*
el aliquid eius qualitatis in ſe cõtinet,vel ca- *ignito fer-*
ſt : licet.n.longo vix tẽpore igneſcat, vt fer- *ro, quod*
quod vrentiſſimis ac bituminoſis carbonib. *malleis*
follibus inſtigatis opus habet,quo ſubigi mal *ſubigitur.*
ingiq; incude poſſit,ardore tamen imbutum
neſcit, vt nihil ſit in corpore quod magis de-
hinc tãta nullo propemodũ temporis inter-
,riſus ac lætitiæ in repentinã ſubitamq; mœ
m atq. angorem viciſſitudo & commutatio.
enim is humor incaleſcit ac calorem cõcipit,
iã ſpiritus lucidi ab eo promanant,ad prodi-
vſque exhilareſcunt melancholici atque ad
ilenas, ſaltationes, tripudia ſunt propenſi,ac
er ſolitũ affabiles,liberales, benefici,ac nulli
expoſiti, adeo,vt etiam in oſcula atq.ample-
uellares proruant, nec quid aliud, quã con- *Melancho*
a meditẽtur,totiq.in poſteritatis ac liberorũ *lici varii*
iſſimã ſpem ſunt erecti,ſic vt ſerio deplorent *& incon-*
le quiddam iam pridem non fuiſſe aggreſſos. *ſtantes.*
vero æſtus deferbuit ac reſedit ille animi im-
s frigeſcente ſanguine & ſopitis ſpiritib.om-
ertæſum eſt.Damnãt ac deteſtãtur heſternas *Atra bi-*
nes,pudetque erroris ac ſtultitiæ. Si quando *lis affectus*
atra bilis frigeſcit animum homini mentem- *vbi frige-*
eripit,atq.omnem confidentiam & quidquid *ſcit.*

est virilis roboris adimit: adeo vt nō facile ad p
claras atq; excelsas res emergāt aut enitātur, s
Melancholia asinina. enim stupidi, segnes, tardi, ignaui, ad disciplina
confectandas artes inepti, minusq; appositi, qu
in ea melancholiæ specie euenit, cui frigida l
taque pituita affluentius commiscetur: quo fi
hoc genus hominū, vt asini aliæq; brutæ pecu
iners sit, indocile, segne, obliuiosū. Illi vero q
Atræ bilis vis vbi excrescit. moderato calore atra bilis perfunditur, ac sang
ne irrigatur, aliisq; humoribus synceris dilui
ingenio pollēt ac mētis acumine, multaq; inst
ctu atq; afflatu diuino perficere videtur. Quo
Problem. sect. 30. quæst. 13. ca nō inscite Aristoteles humorē hunc vino p
nunciat assimilem. Vt enim vinū mores produ
varios ac ridiculos pro cuiusq; natura, ac liquo
huius quum effectu tum viribus (aliam enim v
sortitur ab Hispania, aliam à Gallia, Creta. Co
ca, ac Rheno aduectum) sic melancholia diuer
mores parit variosq; habitus cōstituit. Vnde ap
Belgas enumerantur aliquot temulentorum c
ditiones ac studia. Alii enim vino madidi conte
Ebriorum varia conditiones. tiosi sunt ac rixantur. Alii taciturni atq; elingu
plerique loquaces ac tumultuosi: nonnulli in l
crymas sunt atq; eiulatus effusi, animoq; mœre
ti ac deiecto. Conspici quoq; solent in hac hom
num colluuie minaces, sæui: acerbi, feroces; am
rulenti, arrogantes, philauti, vētosi, elati, lasciu
petulci, gesticulosi, inquieti, instabiles; in libid
nem atq; amores propensi, verū, vt Iuuenalis a
Satyr. 20. *Qui venerem affectant sine viribus inguine lento.*
Melancholici salaces. Sunt enim ebrii ac melācholici salaces quid
ac tētigine prurigūt quod Genitales partes turg
scant ac flatibus distēdantur; sed quibus cōfest
omnia languescant, omnisq; vis concidat atq;
moriatur, sic vt mulieres nonnunquam à spe co
cubitus decidant, ac prolis desiderio frustrentu
quod

d flatu potius quam semine turgescant. Melā- *Ebrius*
liæ itaq; & ebrietatis par est conditio. Temu- *Venerem*
i enim variis affectibus ducūtur,ac gestus plane *segnes.*
icos comicosque exprimunt. Siquidem vt ap-
te Horatius,

Quid non ebrietas designat, aperta recludit, *Lib.1.*
Spes iubet esse ratas, in prœlia trudit inermes, *Epist.5.*
Sollicitis animis onus eximit, ac docet artes.
Fœcundi calices quem non fecere disertum?
Contracta quem non in paupertate solutum?

n Melācholicis autem non minus ridicula lice-
obseruare:nam multi in quotidianis actionibus
tos mores exprimunt:ac citra etiam vllā men-
lienationem res leues,ludicras,inanes,nugato-
proferunt. Sunt enim mente capti, qui non se-
desipiunt,sed suauiter delirant, vt quos ludit a-
bilis insania,adeo vt nonnulli deplorent se resi-
se,ac grauiter cum amicis expostulent, quod
num ipsis illatum sit, non impensum humani-
s officium. Vt apud Horatium Argiuus quidam
ignobilis,

Qui se credebat miros audire tragœdos
In vacuo latus sessor, plausorque theatro,
Hic vbi cognatorum opibus curisque refectus *Lib.1.*
Expulit helleboro morbum bilemque meraco, *Epist.2.*
Et redit ad sese: Pol me occidistis amici,
Non seruastis, ait, cui sic extorta voluptas
Et demtus per vim mentis grauissimus error.

ne exercente rem medicam, complures obla-
nt quorum menti absurdę imagines ac simula-
obuersarentur:Cuidam enim persuasum erat, *Historia*
m sibi excreuisse in immensum, atque in pro- *aliquot*
osam longitudinem exporrectum, sic vt ele- *melancho-*
tis proboscidem circumferre visus sit, qui nus- *licorum*
n non esset impedimēto, adeo vt subiude pati-
vt illi creditum est,innataret? accitus medicus,

atque affectum melancholicum subesse suspi
dexteritate quadam ac latenti habilitate lo
farcimen naribus admouit, arreptaq; nouacu
cultro tonsorio, apprehensa nonnulla carnis
imaginarium nasum auulsit, cōfestim exhibi
mini parum sobrię mentis soporifera potion
scriptaque salubri diæta, omnis mali metus
tus est. Alius quidam hypochondriacus, hoc
præcordia humore melancholico ac flatib. tu
essent, persuasum erat ranas ac rubetas, quas
nes vocant, intestina perterebrare, nec vlla ra
ea opinio illi eximi potuit: Medicus quo illu
gis haberet obsequentem (nam melancholici
ab opinione dimouētur) tale quiddam corp
hærere pronuntiauit; itaque exhibita purgan
tione, ac subdito clystere procuratū est, vt al
eius generis reptilia in subiectam peluim co
rentur; vbi autem pharmacum vires suas expl
aluus affatim exinanita est, conspectisque e
mentis, & quæ illis innatabant animaculis, va
la opinio animo excussa est. Alter quidam o
tus est ex vitro sibi cōflatos clunes, sic vt omn
negotia atque actiones stando perficeret, me
ne si in sedile se inclinaret, nates confringeret
tri fragmenta hinc inde dissilirent. Huiusmod
Lib. 3. aphi. 53. lirii ac desipientię species, quęvel aliis, vel sibi
risum excutiunt, securiores sunt, vt Hippocrat
minusque feroces: illæ vero quæ studio quoda
solicita meditatione perficiūtur, deteriore, vt
comitari solet furiosa quædam temeritas qua
Memorabilis historia melancholici cuiusdam. sibi, tum aliis inexspectata damna inferunt, ac
tino insidiantur. Sic nostra memoria vir quida
lustris in eum mentis errorem incidit, vt mo
animo conceperit, ac se iam è viuis excessisse h
ret persuasum adeo vt quum illum amici ac fa
ares ad instaurandas vires iam collapsas, prec
b

andimentis, obiurgatione hortarentur atque vr-
rent, omnia respueret, quod caussaretur mortu-
n esse se, ac nihil ita constituto opus esse alimen- *Inedia 7.*
. Quum autem fame enecãdus videretur, instan- *die mori-*
scilicet septimo die, qui famelicis atque inedia *untur.*
nfectis lethalis esse solet, comminisci cœperunt.
ue excogitare rationem aliquam, qua posset hic
ntis error eximi, aut mederi: itaque inducti sunt
conclaue, arte atque industria obscuratum per-
ati quidam histriones linteo obuelati, ac fasciis
uincti, quibus mortui sepulcris inferri solent, in-
uctaque mensa ferculorum apparatu, liberalius
giusq; se cibo ac potu reficiunt, æger autem hæc
nspicatus, sciscitatur quid moliantur, & quod
genus hominum? responsum est, mortuos esse
uum is, mortuine edunt: illi, maxime si libeat ac-
nbere, id nõ vanum experietur, confestim men-
aptus exsiliit, lectoq; se subduxit, atq; vna cum
rtuis commentitiis cibo fruitur affluentius;
acta autem cœna somnus illi obrepit in eum v- *Somnus*
confecto liquamine. Siquidem qui sensu, *deliria se-*
nisque iudicio ac ratione sunt orbati, arte tra- *dat.*
di sunt, nec vlla re efficacius, quam somno do-
ndi. Sic à Sibylla Virgiliana domitus legitur;

Cerberus ille fame rabida tria guttura pandens, *Æneid.*
Melle soporata, & medicatis frugibus offa. 6.

terum qua ratione affectus melancholici expu- *Melan-*
i possint, aut saltem mitigari, obiter indican- *cholia quo-*
n. Principio vnde morbus initium sumserit, at- *modo ex-*
qua parte consistat, excutiendum est. Quum e- *pugnan-*
tres sint melancholiæ differentiæ, vna in qua *da.*
ebrum primario affectu hoc humore perfundi- *Melan-*
altera quæ toti corpori subest, tertia Hypochõ- *cholia tres*
ca seu flatuosa, q̃ ex cruditate ac vitiosis humo *species.*
s contracta cerebrum per consensum afficit, di-
as curandi rationes exposcunt. Si quando itaq;

Melancholicis quando secanda vena. vniuersum corpus succo melãcholico opple[...]
à venæ sectione auspicari conuenit curãdi ra[...]
in cæteris hoc remedium inefficax censetur [...]
ritum, nisi sanguinis redundantia tale quidd[...]
gat, sic etiam in præcordiorum tortura ac lie[...]
more, aut vbi quartana infesta est, splenetică [...]
nistri brachii internam ferire consultum est. [...]
quũ huiusmodi hominibus aluus magna ex[...]
astricta est, leniter ac placide subducenda, alo[...]
Lubrica aluus melancholicis vtilis libr. 6. Aph. 48. thymo, filicula. Siquidem vbi intestina lubri[...]
contingit, atq; excrementa prolui, minus vap[...]
ac fuliginis sursum rapitur aut effumat: quoci[...]
enosos ac melãcholicos alui profluuio corri[...]
tare pronunciat Hippocrates: denique hæmo[...]
des, varices, cõdylomata, mariscas infernis pa[...]
Genii humoribus se immiscent. innasci atque extumescere maniacis, desipien[...]
salubre. Et quamquam mali Genii humorib.[...]
miscent, ac faces ministrant, omniaq; efficiu[...]
uiora, potissima tamẽ caussa ac fons mali in h[...]
rum ferociam referendus: expurgatis enim [...]
humoribus, discussaque fuligine, furor mites[...]
Melancholicis placide aluus deiicienda. mens pristinum vigorem concipit. Quocirca [...]
enda in primis vniuersalis corporis euacuat[...]
parte qua maxime natura vergit, idq; sensim a[...]
interualla: neq; enim consultũ est, validis pha[...]
cis huiusmodi crabrones irrigare; postea instit[...]
optima victus ratio, eaq; euitãda quæ crassum[...]
guinem pariunt: vt sunt bubulæ ac taurinæ ca[...]
Cibi melancholici. succidia, queq; diutius sale aut fumo indurata [...]
quibus accedunt aprugna atq; vrsina, tũ quæ [...]
lium cõuiuiis inferri solet ceruina, ac Geniales[...]
sim mensas exornat leporũ caro. Sic vt mirari [...]
eat nihil ea magis à Belgis expeti ac commen[...]
nec vllum conuiuiũ satis splendidum, aut mag[...]
ce instructum quod leporino ferculo non sit e[...]
matum; quũ nulla caro sit melancholiæ magis [...]

& cognita. Nam frigida est & sicca, nisi animal *Lepus melancholicus, natura & alimento.* su ac venatione sit defatigatum, sic enim nonni- caloris cōcipit, magisq; sapida est salubris. Quid- d autem ab hoc animante proficiscitur, exsiccā- i pollet atq; astringētis facultatis est particeps, ,tegmen detractum, sanguis coagulum, caro *Sic Lepus cursu fatigandus.* gulū leporis, eiusq; sanguis ex rubro epotus dys- erias & mulierum menses sistit; pili exusti, vel utatim incisi sanguinem in vulnere effuse pro- *Lepus in re medica multi usus est.* nantem efficaciter cōstringunt ac cohibent. Ce- rum superuacuum oris humorē absumit, & den- elicit; coxæ eiusq; ossiculi appendix calculum minuit. Caro quoq; leporina, si frequens eius sus, pituitæ defluxum è capite compescit, atq; epsiam, quæ ex crassa ac glutinosa pituita con- itur, expugnat: quorum quodq; siccum esse id nal, ac melancholicum conuincit, vt tota eius ditio cōmonstrat, ac præsertim caro ad nigredi- inclinata. Quod autem quum veteres, tum re- *Leporis esus an venustos reddat.* iores persuasum habeāt, ex leporis esu exhila- ere homines atq; aliquid venustatis, formæque antioris concipere, non ex meticulosi & pauidi nantis gustu id euenire ominor, sed quod festiui uot consodales conuocare soleant in cœtum & bationem epularem puellas quasdam ama- ac generosas, itaque illæ quæ despectæ habitæ ac deformes, nec vnquam in huiusmodi con- m acciri contingit, inelegantes censeri solent, vnquam degustasse leporem: quod Martialis inuenusto epigrammate improbat amasiæ;

Si quando leporem mittis mihi Gellia, dicis Lib.12.
Formosis septem Marce diebus eris,
Si non derides, si verum lux mea narras;
Edisti nunquam Gellia tu leporem.

uam opinionem hinc enatam conceptamque icio (nam à nullo hactenus explicata est) quod

Leporem gustare, prouerbium explicatum. qui Geniali alicui conuiuio interfuit, vt assolet ... lepus decerpitur. septem cõtinuatis diebus blan... appareat, venustus, hilaris, festiuus, siquidẽ vb... ter epulas omnia hilariter transacta sunt, elucẽ... iam post elapsos aliquod dies in fronte, superci... *Moderata conuiuia colorem & spiritus excitant.* vultu, labiis, oculis, nutibus (omnia. n. sunt an... indices) magna alacritatis indicia, multaq; se pro... runt, erectioris mẽtis argumenta; nã risu, cachin... osculis hinc inde exhibitis, tripudiis, vino, cant... nis, corpus cõcalefactũ efflorescit, ac fit colorat... sanguine in externum habitum vndiq; diffuso, ... itaq. effciũt, vt leporis esus animi nebulas discu... vultumq; serenum præstet ac faciem nitido rub... *Animi effectus in vultu elucent.* perfusam. Vt enim qui irritantur, aut metu con... tiuntur, perturbato animo cõspici solent, multa... notas vel deiectæ vel commotæ mentis in exte... habitu exhibere; ita quib. omnia lęta sunt, pros... ra, salutaria, nec vll⁹ vitiosus affectus, aut pertur... tio in corde resideat, certa se indicia in corpore... ferũt, ipseq; vultus, calor, facies, frõs, oculi, oris ... cor ac species securitatem quandã animi pollice... *Melancholicorũ diæta.* tur, mentemq; placidam & quietam. Cæterũ qu... ad victus rationẽ attinet, qui frigido ac sicco ha... tu exsistunt, tũ melancholici laudabilis succi ci... ac vino generoso assuescant, cubẽt mollius ac so... nus sit prolixior; omniaq; salsa atq; acida ac præ ... teris cruditatem deuitent; exercitationi modera... *Simile à stagnanti aqua.* insistant. Vt. n. paludes atq; immota quæq; pute... ita quoq; corpus inexercitatum pedorẽ ac grau... halitus cõtrahit. Quod si motus violẽtus illis sit l... boriosus, vocis modulatione ac cãtilenis, musici... instrumentis se exercere poterunt & ambulation... Omnes autem affectus animi mœrorem, anxiet... *Liquida ... alunt.* tem, tristitiam, odium, iram, indignationem, inu... dentiam excutiant, nec quidquam tale in mẽte p... tiantur residere; solitudinem præterea fugiant, in...

dia...

um, vigiliam, lassitudinem; vires vero instaurare
rgant, alimentis primum liquidis (siquidē ea ce-
rime nutriunt, ac animum negotii ventriculo
essunt) mox adauctis viribus solidum cibum sibi
dant familiarem. Panis ex lectissimo tritico cō- *Panis esus*
iatur, eoq; vtantur parcius: ægre enim concoqui- *valetudi-*
r, & stomacho diu inhæret; quocirca baiulis, ve- *nariis par-*
rib. nautis, aurigis robur cōciliat, ac carnē dura *ce exhibē-*
em, minimeq; fluxam efficit: olidas enim fauces *dus.*
bent ac graueolentes; qui sani parcius panis esu
ntur, quib. dupla panis pars hoc est, bessis, obso-
autē triens præscribi debet. Quod ad prandii ac *Vnde gra-*
næ rationem attinet nisi consuetudo ac mos pa- *uis halitus*
us obstet, nec caput sit distillationibus obnoxiū,
na sit prandio liberalior, sic vt semper euitetur
modica satietas. Obiter vt rem salubri consilio *Salubris*
ficiam, omniaq; quæ valetudini officiūt, ac præma- *hortatio.*
ram senectam accelerant, lōgius abigantur, adhi-
a cum primis animi tranquillitate, mentisq; cō-
ntia, quam diuinitus summis votis ac precib. ab *Trāquilli*
exposcere par est, qui affatim ac cumulate sua do *tas animi*
suamq; munificentiam in nos effundit, hoc est, à *omnia con*
tre cœlesti ac seruatore Christo illi coæuo. Nam *dit.*
ter externa bona, præter res momētaneas ac ca- *Ephes.* 2.
cas, quarū vsu ac cōmoditate illius munere ab-
de fruimur, mentes etiam nostras suo spiritu im-
it, atq; ad salutaria queq; singulis momentis cogi *Gal.* 4.
iones ac voluntates nostras impellit, vrget, exsti-
ulat, sic vt eius vim atq; afflatum in animis nostris
icacem experiamur, ac fide stabiles, qua Dei pro- *1. Pet. 2.*
issis innitimur, certam spem ac fiduciam con-
cipiamus participes fore nos sempiternæ
beatitudinis, lucisque æter-
næ consortes.

FINIS.

RERVM ET SENTENTIA-
RVM HVIVS OPERIS IN-
dex locupletissimus.

Ba[...]

FINIS.